

שבוע פרשת בשלח
ט' - ט"ו שבט ה'תשס"ז 28/01-03/02 2007

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קה

זה המזמור אמר דוד כשהעלה הארון לעיר דוד ויהי משורר אותו לפני הארון, וסיפר כל הניסים שעשה במצרים והיאך שלח לפניו יוסף ובא לבית האסורים והוציא אותם עד שבא למעלה גדולה לאסור שרי פרעה בלי רשות פרעה:

א הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּלוּ וּמְרוּלוּ לְשִׁיחוּ
בְּכָל־נַפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לָב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ בְּקִשׁוֹ
פָּנָיו תִּמְיֹד: ה זְכְרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה מִפְתּוֹי וּמִשְׁפָּטֵי־פָיו: ו זֶרַע אֲבָרְהָם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צְוֶה לְאַלְף
דוֹר: ט אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־אֲבָרְהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֶק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עוֹלָם: יא לֵאמֹר לְךָ אֶתֶּן אֶת־אֶרֶץ־כְּנָעַן הַכֹּל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתָם מִתִּי מִסַּפֵּר כְּמַעֲט וַיְגַרִּים
בָּה: יג וַיִּתְהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי מִמַּמְלַכָּה אֶל־עַם אֲחֵר: יד לֹא־הִנִּיחַ אָדָם לְעַשְׂקֶם וַיִּזְכַּח
עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל־תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחִי וְלִנְבִיאֵי אֱלֹהֵי־תִרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רָעַב עַל־הָאָרֶץ
כָּל־מַטְהַר־לֶחֶם שָׁבַר: יז שָׁלַח לְפָנֵיהֶם אִישׁ לְעֹבֵד נַמְכָּר יוֹסֵף: יח עָנּוּ בַכְּבֵל רָגְלוֹ בְּרוֹל בָּאָה
נַפְשׁוֹ: יט עַד־עַתָּה בָּא־דְבָרוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרַפְתָּהּ: כ שָׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ מִשָּׁל עַמִּים
וַיַּפְתַּחְהוּ: כא שָׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־קַנְיָנוֹ: כב לְאִסָּר שָׂרְיוֹ בְּנַפְשׁוֹ וּזְקָנוֹ יַחֲפֵם:
כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ־חָם: כד וַיִּפַּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמָהוּ מִצְרָיו:
כה הִפְקֵד לֶבֶם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו: כו שָׁלַח מִשָּׂה עֲבָדוֹ אֶהֱרֹן אֲשֶׁר בָּחַר־בּוֹ:
כז שָׁמוּבָם דִּבְרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְתּוֹתָיו בְּאֶרֶץ חָם: כח שָׁלַח חֹשֶׁךְ וַיַּחֲשֹׁךְ וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרוֹ:
כט הִפְקֵד אֶת־מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת־דֹּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֲרָצָם צַפְרֻדָּעִים בְּחַדְרֵי מְלֻכֵיהֶם:
לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב בְּנֵים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֹד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאֲרָצָם: לג וַיִּקַּד
גַּפְנָם וַתֵּאֲנַתֶּם וַיִּשְׁפַּר עֵץ גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרֶבָה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסַּפֵּר: לה וַיֵּאֱכַל כָּל־עֵשֶׂב
בְּאֲרָצָם וַיֵּאֱכַל פְּרֵי אֲדָמָתָם: לו וַיִּקַּד כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם: לז וַיִּזְצִיאוּם בְּכַסֵּף
וַזָּהַב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי־נִפְלַח פְּחָדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ עֲנַן
לְמִסָּד וְאֵשׁ לְהַאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלַחֵם שָׁמַיִם יִשְׁבִיעֶם: מא פָּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ
מַיִם הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נַהֵר: מב כִּי־זָכַר אֶת־דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבָרְהָם עֲבָדוֹ: מג וַיִּזְצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן
בְּרָנָה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בְּעֵבֹר | יִשְׁמְרוּ חֻקּוֹ
וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א תללויה | הודו ליהוה פי טוב כי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהוה ישמיע פלתיחתו:
 ג אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל-עת: ד זכרני יהוה ברצון עמך פקדני בישועתך:
 ה לראות | בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם-נחלתך: ו חטאנו עם-אבותינו העוינו
 הרשענו: ז אבותינו במצרים | לא-השפילו נפלאותיך לא זכרו את-רב חסדיך וימרו עליהם
 בים-סוף: ח ויושיעם למען שמו להודיע את-גבורתו: ט ויגער בים-סוף ויחרב ויוליכם בתהמות
 במדבר: י ויושיעם מיד שונא וינאלם מיד אויב: יא ויכפסו-מים צריהם אחד מהם לא נותר:
 יב ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו: יג מהרו שכחו מעשיו לא-חכו לעצתו: יד ויתאוו תאוה במדבר
 וינסו-אל בישמוני: טו ויתנו להם שאלתם וישלח רוזן בנפשם: טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן
 קרוש יהוה: יז תפתח-ארץ ותבלע דתן ותכס על-עדת אבירם: יח ותבער-אש בעדתם להכה
 תלהט רשעים: יט יעשו-עגל בחרב וישתחוו למסכה: כ וימירו את-כבודם בתבנית שור אבל
 עשב: כא שכחו אל מושיעם עשה גדלות במצרים: כב נפלאות בארץ חם נוראות עליהם-סוף:
 כג ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית: כד וימאסו
 בארץ חמדה לא-האמינו לדברו: כה וירגנו באהליהם לא שמעו בקול יהוה: כו וישא ידו להם
 להפיל אותם במדבר: כז ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות: כח ויצמדו לבעל פעור ויאכלו
 זבחי מתים: כט ויכעסו במעלליהם ותפרץ-בם מגפה: ל ויעמד פינחס ויפלה ותעצר המגפה:
 לא ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד-עולם: לב ויקציפו על-מי מריבה וירע למשה בעבורם:
 לג כיהמרו את-רוחו ויבטא בשפתיו: לד לא-השמידו את-העמים אשר אמר יהוה להם:
 לה ויתערכו בגוים וילמדו מעשיהם: לו ויעבדו את-עצביהם ויהיו להם למוקש: לו ויזבחו
 את-בניהם ואת-בנותיהם לשדים: לה וישפכו דם נקי דם-בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען
 ותחנף הארץ בדם: מט ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם: מ ויחר-אף יהוה בעמו ויתעב
 את-נחלתו: מא ויתנם ביד-גוים וימשלו בהם שנאיהם: מב וילחצום אויביהם ויפגעו תחת ידם:
 מג פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימכו בעונם: מד וירא בצר להם בשמעו את-רנותם:
 מה ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו: מז ויתן אותם לרחמים לפני כל-שוכיהם: מז הושיענו |
 יהוה אלהינו וקבצנו מן-הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: מח ברוך-יהוה | אלהי

ישראל מן-העולם | ועד העולם ואמר פלתיחתו:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ה ק"ו ב
- ב) סדר מפורט ליום העשירי בשבת ה
- ג) מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה שבת פרשת בא יו"ד שבת, היתש"י ו
- ד) מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה יו"ד שבת, היתשמ"ז יד
- ה) משיחות ש"פ בשלח, חמשה עשר בשבת היתש"נ כא
- ו) לקוטי שיחות (בלה"ק) יו"ד שבת כט
- ז) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת בשלח לא
- ח) שיעורי תניא לשבוע פרשת בשלח לז
- ט) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בשלח מח
- י) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בשלח נ
- יא) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בשלח עא
- יב) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת בשלח עז
- יג) לקוטי תורה מבואר - לא הביט און ביעקב פרק ב פא
- יד) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן פג
- טו) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים פד
- טז) ספר המאמרים - תרצ"ב (אות יג) פה
- יז) לקוטי דיבורים פו
- יח) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת בשלח פז

סדר מפורט ליום העשירי בשבט

ה

בי"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או
השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק
מו"ח אדמו"ר הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל **לא להוסיף** על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני -

שחרית, שלישי - מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז

דמקואות. אחי"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד)

בע"פ. ואם אין מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להעניינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר

הכ"מ, **בעד עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו**, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"נ (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס

ליחידות, או עכ"פ לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"נ, כאלו

עומד לפניו. להניח הפ"נ אחי"כ בין דפי מאמר, קונטרס וכיו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו

(אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראותו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שיי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר

עבד בה כל ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא

או פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר

תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא

כפי שחלקו לימות השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי

בדרכי שלום, גם במקום כנוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה

נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון

אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום

והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט

ביום הש"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל

ההילולא, בתוכם ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

בס"ד, שבת פרשת בא יו"ד שבט, ה'תש"י

יאצ"ט כבוד אמו זקנתו הרבנית הצדקנית מרת רבקה נ"ע זי"ע

באתי לגני אחותי כלה, ואיתא במדרש רבה (במקומו) לגן אין כתיב כאן אלא לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה, ועל ידי חטא עץ הדעת נסתלקה השכינה מארץ לרקיע, ועל ידי חטא קין ואנוש נסתלקה השכינה מרקיע א' לב' וג', ואחר כך בדור המבול נסתלקה מרקיע ג' לד', וכדאיתא במדרש רבה על פסוק וישמע את קול הוי' אלקים מתהלך בגן אמר ר' אבא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך, קפיץ ואזיל קפיץ ואזיל, ואחר כך עמדו שבעה צדיקים והורידו את השכינה למטה, אברהם זכה והוריד את השכינה מרקיע ז' לו', ויצחק מו' לה', עד כי משה שהוא השביעי (וכל השביעין חביבין) הורידו למטה בארץ. ועיקר גילוי אלקות הי' בבית המקדש, דכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד, וזהו צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עליה, דצדיקים יירשו ארץ שהוא גן עדן, מפני מה לפי שהם משכינים (היינו ממשיכים) בחינת שוכן עד מרום וקדוש, שיהי' בגילוי למטה. וזהו באתי לגני לגנוני למקום שהי' עיקרו בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה. והענין הוא דהנה תכלית הכוונה בבריאת והתהוות העולמות, דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, שיהי' גילוי אלקות למטה על ידי עבודת האדם, על ידי אתכפיא ואתהפכא, דנשמה תרד למטה להתלבש בגוף ונפש הבהמית, והם יעלימו ויסתירו על אור הנשמה, ובכל זאת תפעול הנשמה בירור וזיכוך הגוף ונפש הבהמית, וגם חלקו בעולם. וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, והוא על ידי העבודה בעבודת הברורים בבחינת אתכפיא ואתהפכא, וכמאמר כד אתכפיא סטרא אחרא אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין. והנה מה שנאמר בכולהו עלמין, הכוונה על מדריגת האור שהוא בכולהו עלמין בשוה, והיינו אור הסובב כל עלמין שמאיר בכל העולמות בשוה, דבעולמות הרי יש חילוקי מדריגות, דאינו דומה עולמות עליונים לעולמות תחתונים, דבעולמות העליונים מאיר האור בגילוי, ובעולמות התחתונים האור אינו מאיר בגילוי כל כך, ויש שהאור בא בבחינת העלם והסתר, ויש בזה חילוקי מדריגות, וכמו שנאמר אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואיתא במדרש נטה ימינו וברא שמים ונטה שמאלו וברא ארץ, וידוע דיד ימין מורה על האור והגילוי יותר, וזהו וימינו טפחה שמים, דשמים הכוונה עולמות העליונים שם הגילוי בבחינת ימין שהוא גילוי האור, והאור עצמו הוא בבחינת גילוי, וארץ הכוונה עולמות התחתונים הם מבחינת שמאל שאין האור בגילוי כל כך, וגם האור עצמו בא בבחינת העלם והסתר, כידוע ההפרש בד' עולמות, דכתיב כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהם ד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, בזה האור אינו כמו שהוא באצילות,

וכמאמר כד: ראה תניא פכ"ז. לקו"ת ר"פ פקודי. שם פ' חוקת ד"ה על כן יאמרו פ"ב.

ואיתא במדרש: ראה פדר"א פ"ח. זח"ב כ, א. לו, א. פה, ב.

וכל השביעין: ויקרא רבה פכ"ט, יא. צ ראה ג"כ סד"ה החודש הזה ש"ת.

שוכן עד: להעיר בענין עד מזח"ב ר"פ וארא ובביאורי הזהר שם. לקו"ת ד"ה אלה פקודי פ"ו וביאורו פ"ד.

כמו שהוא בבי"ע, דאצילות הוא בבחינת גילוי ההעלם, ואצילות מלשון אצלו וסמוך, וכן פי' אצילות מלשון הצלה והפרשה, דאצילות עם היותו בחינת עולם, אבל בכללותו הוא בכלל עולמות האין סוף, מה שאין כן בריאה שהוא התחלת המציאות בבחינת יש מאין. וזהו כל הנקרא בשמי ולכבודי, דשמי וכבודי הוא המיוחד בי עדיין, שקאי על עולם האצילות שהוא עולם היחוד וההתכללות, שהאור שם בתכלית הגילוי, דאינו דומה כלל לכמו שהוא בעולמות בי"ע, ובבי"ע עצמן יש חילוקי מדריגות בהגילוי אורות כמו שהוא בעולם הבריאה, ועולם היצירה ועשי', אמנם כל זה הוא בהאור שבא להחיות את העולמות בבחינת ממלא כל עלמין, אבל בהאור שהוא למעלה משייכות אל העולמות, והוא בחינת אור הסובב כל עלמין, שבא בבחינת סובב ומקיף לעולמות, הרי מאיר בכל העולמות בשוה. וזהו בכולהו עלמין, והיינו שאור זה הנה אופן המשכתו הוא בכל העולמות בשוה. אמנם בכדי להמשיך אור זה בכולהו עלמין, הוא על ידי העבודה בעבודת הבירורים בבחינת אתכפיא ואתהפכא דוקא, וזהו כד אתכפיא סטרא אחרא, כאשר פועל בעבודתו להיות אתכפיא סטרא אחרא ואתהפכא חשוכא לנהורא, הנה יתרון האור הוא מהחושך דוקא, והיינו דכאשר החושך נהפך לאור, הנה נעשה יתרון האור, שהאור מאיר בגילוי עד אשר יאיר למטה ממש, והיינו שנמשך האור באופן כזה, אשר אופן המשכתו הוא בכל העולמות בשוה. וזהו כד אתכפיא סטרא אחרא אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, בחינת האור, שנמשך אור הסובב כל עלמין שאופן המשכתו בבחי' סובב ומקיף בכל העולמות בשוה, ואם כן מאיר גם למטה כמו שהוא למעלה. וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד על ידי העבודה דבחינת אתכפיא ואתהפכא חשוכא לנהורא, הנה נעשה על ידי זה יתרון האור, דאסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין שמאיר ומתגלה אור הסובב.

קיצור. עיקר שכינה בתחתונים. יבאר דכוונת בריאת העולמות שיהי' דירה בתחתונים, ונעשה על ידי אתכפיא ואתהפכא שממשיך אור הסובב, שזהו בכולהו עלמין בשוה.

(ב) והנה זאת היתה העבודה במשכן ומקדש בעבודת הבירורים דבחינת אתכפיא המביא ומעלה לבחינת אתהפכא חשוכא לנהורא, ולכן אחת העבודות שהי' במקדש הוא ענין עבודת הקרבנות, שהוא עבודה רוחני' שבנפש, וזהו ענין השתתפות הכהנים והלויים בעבודתם ושירם וזמרם בעת הבאת הקרבן, שזהו עבודה רוחני'. וענין עבודת הקרבן בעבודה בנפש האדם הוא, דכתיב אדם כי יקריב מכם קרבן להוי' מן הבהמה מן הבקר ומן כו', דלכאורה יוקשה דאם הי' כוונתו בזה רק לבאר משפטי הקרבן הנה ליה לְמִימָר אדם מכם כי יקריב קרבן להוי' הנה כך וכך יהי' משפט הובאת הקרבן והלכותיו ומפני מה אומר אדם כי יקריב מכם וכו', אלא ידוע הכוונה בזה הוא שבא גם לבאר כללות ענין הקרבנות בעבודה בנפש האדם, וזהו אדם כי יקריב, האדם כאשר יתקרב לאלקות,

עיי"ש.

דכתיב אדם: ראה קונטרס לימוד החסידות פי"ב. ד"ה טעמה תש"ט (קונטרס סב) פי"ב ואילך.

דאצילות הוא: ראה בכ"ז תו"א פ' בראשית ביאור לד"ה כי כאשר השמים. שם ר"פ וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד. אסתלק ... שנמשך: נק' המשכה זו בזהר ל' אסתלק ... שהוא בחי' גילוי אור הסוכ"ע כו' בבחי' רוממות (תו"א ס"פ ויקהל

הנה מכם הוא קרבן להוי', מכם ובכם תלוי הדבר להיות קרבן להוי', היינו להיות קרוב אל הוי', דידוע דקרבנות: הם ענין קירוב הכחות והחושים, ובא בזה לבאר, דכאשר בא להתקרב לאלקות, הוא מכם, והיינו שתלוי הדבר בכם, דאל יאמר אדם איך אתקרב אל אלקות, ובפרט כאשר יודע מהותו העצמי שהוא בשפלות ומלוכלך בכמה ענינים לא טובים, ואם כן הוא בתכלית הריחוק מאלקות ואיך אתקרב לאלקות, ועל זה הוא אומר מכם, בכם הדבר תלוי, דכל אחד ואחד מישראל יכול לאמר: מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, ואין בזה הגבלות כלל, ואין שום דבר המונע ומעכב חלילה, לעלות ולהגיע ולהתקרב לאלקות, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ומתגלה ומאיר בכל אחד ואחד לפי כחו ויכלתו. כדאיתא במדרש רבה: וכשאני מבקש איני מבקש לפי כחי אלא לפי כוחן, לפי הכח של כל אחד ואחד, דעל ידי זה הנה בכח כל אחד ואחד לעלות ולהגיע למדרגה היותר נעלית. וזהו אדם כי יקריב, דבכדי שהאדם יתקרב לאלקות הוא מכם, שבכם הדבר תלוי, והיינו מכם קרבן להוי', דמכם תקריבו את הקרבן להוי', דאין הכוונה רק הקרבן של הבהמה בלבד, כי אם מכם ממש, והוא מן הבהמה, הבהמה שבלבו של אדם, שהוא הנפש הבהמית. מן הבקר ומן הצאן, הן המה הפרטי מדריגות דישנם בנפש הבהמית, וכידוע הענינים בזה, דאינו דומה האופני הבירורים בכל אחד ואחד, דישנו שהנפש הבהמית שלו הוא שור נגח ובעל מדות גסות ביותר, ויש שהוא צאן שהוא בהמה דקה, אף שגם זה בכלל בהמה, אבל הוא בדקות על כל פנים (וכמבואר באריכות בקונטרס התפלה, תר"ס), וזהו שאומר אשר תקריבו את קרבנכם. והנה בהקרבן הגשמי הוא שמביאין בהמה גשמי על גבי המזבח, והי' האש שלמעלה, וכדאיתא ביומא (כא, עמוד ב) רבוצה כארי (גחלת שנפלה מן השמים בימי שלמה והיתה על המזבח, רש"י). ובזהר איתא ארי' דאכיל קורבנין, הנה כמו כן הוא בעבודה בנפש האדם, הרי יש אש שלמעלה, והוא הַרְשָׁפִי אש שבנפש האלקית, וכמאמר רשפיה רשפי אש שלהבת י"ה, ואיתא במדרש רבה (הובא בילקוט) כאש שלמעלה, שאין האש מכבה למים ואין המים מכבין לאש, והיינו שבטבע הנפש האלקית הרי יש בו רשפי אש האהבה לאלקות, והוא בדוגמא אש שלמעלה שאין המים מכבין אותו, והמים הם מים רבים בריבוי הטרדות בטרדת הפרנסה ובלבולים שונים בטרדות שונות המבלבלים בתורה ועבודה, ובכל זאת הנה גם הנהרות לא ישטפוה, לפי דרשפי אש האהבה שבנפש האלקית הוא בדוגמא אש שלמעלה דאין המים מכבין אותה, ובזה צריך להיות ההקרבה של הנפש הבהמית, שגם הוא יהי' לו אהבה לאלקות, וכמו שנאמר ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך, ואמרו רבותינו ז"ל בשני יצריך, דגם הנפש הבהמית יהי' לו אהבה לאלקות, דזה בא על ידי התלבשות הנפש האלקית בנפש הבהמית, דתחלה הרי' הנפש הבהמית אין לו שום ידיעה

דידוע דקרבנות: ראה ד"ה טעמה הנ"ל, וש"נ.

יכול לומר: תנא דבי אלי' רבה פכ"ה.

ואין ... בטרוניא: ע"ז ג, א. וראה ספר המאמרים אידיש

בתחלתו.

כדאיתא במד"ד: במדבר רבה פ"ב, ג.

וכמבואר באריכות: ראה ג"כ שיחת שמח"ת תרס"א (בס')

תורת שלום). ד"ה משכני (השני) תש"א.

ובוהר איתא: ראה זח"א ו, ב. זח"ב רעה, א. זח"ג יז, א. ועוד.

מים רבים: בארוכה ראה תו"א ר"פ נח. המשך מים רבים

תרל"ו. ועוד.

דתחלה הרי: להעיר מהמשך ר"ה ה'תש"י פ"ב, יג, כא

ואילך.

והרגש בעניני אלקות כלל, אמנם על ידי התלבשות הנפש האלקית, ומתבונן בהתבוננות אלקי דגם הנפש הבהמית יוכל להשיגו, הנה על ידי זה נעשה התקרבות הנפש הבהמית (וכמו שכתוב במקום אחר שנעשה חקיקה כללית בהנפש הבהמית דאלקות הוא גם כן דבר המובן והמושג כו'), הנה אחר כך הוא רב תבואות בכח שור, שמתהפך מבהמיותו ועולה ונכלל ברשפי אש התשוקה שבנפש האלקית. וכמו שעל ידי קרבן הגשמי הרי מתברר הניצוצי דומם צומח חי, הנה כמו כן על ידי ההקרבה ברוחני הרי מתברר ומתהפך החשוכא דנפש הבהמית לנהורא. וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, דבתוך כל אחד ואחד הרי על ידי עבודתו בבחינת אתכפיא, והעיקר המביא לידי אתהפכא כו', הנה כד אתכפיא סטרא אחרא אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, בחינת האור והגילוי, שהוא בחינת טובב כל עלמין כו'.

קיצור. יבאר ענין הקרבנות בעבודה דאדם כי יקריב צריך להיות מכם קרבן, אש שלמעלה ואש מלמטה אהבה דנפש האלקית ודנפש הבהמית. אהבה דנפש הבהמית באה על ידי התלבשות נפש האלקית בנפש הבהמית.

ג) ובזה יובן מה שהמשכן הי' מְעַצֵי שְׁטִים דוקא, דלהיות שעיקר העבודה במשכן ומקדש הוא לאתהפכא חשוכא לנהורא, שזהו ענין עבודת הקרבנות כנ"ל (ובפרט מעשה הקטרת), ועל ידי העבו' שבמקדש הנה על ידי זה האיר גילוי אלקות בעולם, ולכן הי' מעצי שְׁטִים, דהנה שְׁטָה פ"י נטי', דהיינו שיש דבר שהוא אמצעי, וההטי' לאיזה צד, למעלה או למטה נק' שְׁטָה, וכן פ"י שטות, דשטות הוא ההטי' מהידיעה והחכמה, דידיעה והשגה הוא דרך המיצוע, וההטי' מזה נק' שטות. והנה יש שטות דלעומת זה, וכמו שנאמר כי תשטה אשתו, ופ"י רש"י תט מדרכי הצניעות, וכתוב וישב ישראל בשטים, שהוא ענין השטות דלעומת זה וכמאמר רבותינו ז"ל אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, ורוח הזה מכסה על האמת, ורוח שטות הוא רוח הקליפה וסטרא אחרא, ונק' שטות על דרך מלך זקן וכסיל, והם המכסים על האור והגילוי, דאלקות הוא אמת וחיים, וכמו שנאמר והוי' אלקים אמת הוא אלקים חיים, והרוח שטות מכסה על האמת והחיות אלקי', ולכן נק' בשם קליפה, וכמו הקליפה המכסה על הפרי, כן הרוח שטות מכסה מעלים ומסתיר על האור דגילוי אלקות. וזהו הסיבה מה שאפשר אשר יבוא האדם לידי עבירה, והוא רק לפי שאינו מרגיש שבזה הוא נפרד מאלקות, ונדמה לו אשר עודנו ביהדותו, ואם יודע את האמת כמו שהוא שעל ידי החטא ועון נעשה נפרד מאלקות הרי לא הי' עושה את דבר העבירה רחמנא ליצלן בשום אופן, לפי שבטבע כל ישראל שאינו רוצה בשום אופן ואינו יכול כלל להיות נפרד מאלקות, והראי' דכאשר בא לידי נסיון וכופין אותו ח"ו על ענין של כפירה דאז אי אפשר לטעות ולחשוב שאינו נעשה נפרד מאלקות הרי הוא מְשַׁלֵּךְ חיינו מנגד, ומקבל עליו כל המיני יסורין ח"ו ומוסר נפשו על קדושת שמו ית',

בשטים ... השטות: סנהדרין קו, א. ספרי במדב"ר ותנחומא ס"פ בלק.
שאינו מרגיש: ראה תניא פכ"ד כה. קונטרס ומעין מ"ב ואילך.

ובפרט מנשנה: ראה תו"א פ' וישב רד"ה בכ"ה בכסלו.
אוה"ת פ' תולדות הגהה לרד"ה ראה ריח בני.
דהנה שטה: ראה בכהנ"ל המשך וככה תרל"ז פט"ל ואילך.
קונטרס ומעין.

וכן נראה במוחש ממש גם אפילו בדרגות הפחותות כְּקַל שבקלים ופושעי ישראל דעלולים למסור נפשם על קדושת שמו ית', לפי דאז הרי יודע ומרגיש בנפשו, ואינו רוצה ח"ו להפרד מאלקי ישראל, דכזה להיות ח"ו וח"ו נפרד מאלקי ישראל אין ביכולת שום בר ישראל, אבל בשארי דברים, היינו בשארי עבירות רחמנא ליצלן, הרי אינו יודע ואינו מרגיש שנעשה על ידי זה נפרד מאחדותו ית', ונדמה לו כי הוא עוד ביהדותו כאשר הי', וזה בא מהרוח שטות דסטרא אחרא שמכסה על האור והגילוי שלא יורגש בו, פי' דהרוח שטות גורם לו להאדם העדר ההרגש, והיינו שתוקף החמדה בתאוה והחמימות דנפש הבהמית גורם לו הקרירות והעדר ההרגש בענינים הרוחני, פי' דיא צוגעבונדקייט און צעקאָכטקייט אין עניני חֲמֵדָה ותאוה ברתיעה, זה מקרר ההרגש (דעם דערהער און געפיל) בענינים הרוחני, ער איז אַזוי פיל איבערגעגעבען בעניני תאוותיו ורצונותיו החומרי' והגשמי' אז דער רוחניות'דיקער הרגש איז בא אים בתכלית ההעלם וההסתר, והיינו שנעשה בלתי מרגיש כלל, ואינו מרגיש להנועם והעריכות והטוב והעילוי בקיום המצות, וכן אינו מרגיש הפחיתות בריחוקו מאלקות שנעשה על ידי חטא ועון, ובדרך כלל הוא כיסוי הנפש הבהמית שמכסה על הנפש האלקית, דהנה הנפש האלקית הוא אלקות בעצם מהותו, ובפרט הניצוץ שבו (הוא הניצוץ פרטי השייך אל גופו הפרטי כו'), שעל ידו הוא מרגיש בכל הענינים האלקי, ומרגיש מאד בדבר שהוא מְנַגֵּד לאלקות, והיינו דדבר שאינו אלקות בגילוי אינו רוצה בו, ובפרט בדבר שהוא מְנַגֵּד על אלקות, ובורח מזה כבורח מדבר המזיק, וכאדם הבורח ממות, דברור לו להנפש האלקית דמיתה רוחני' רחמנא ליצלן הוא קשה יותר ממיתה גשמי' ח"ו, וכל תשוקתו וחפצו הוא באלקות, ולעשות כלים לאלקות, וכל גסות וחומרי' ישות ומציאות הנפש הבהמית, הרי הוא מכסה ומסתיר ומעלים על ההרגש דנפש האלקית, ובפשיטות הוא אז דער געשמאַק פון וועלט (עולם שהוא העלם) איז מכסה ומסתיר אויף דעם הרגש אלקי, שזהו היפך הכוונה ממש, ממה שהיתה כוונה העליונה בבריאת העולמות דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים על ידי עבודת האדם בגוף ונפש הבהמית, ולהיות בעולם זה דוקא ולבררו ולזככו, ובפועל בא להיפך ח"ו, שהעולם מסתיר אצלו על אור האמת, ונתעבה ונתגשם כל כך עד שנחסר אצלו כל חוש מההרגש (הנק' פילען) בענינים הרוחנים שזה בא בסיבת הנפש הבהמית, שהוא קבוע ומושרש בעניני העולם, וזהו כל מהותו וענינו, ובהם יְהַגֶּה ויחשוב וידבר בחיות בהרגש, מיט אַ גרויסען גישמאַק, אשר הרגש זה בכללותו ובפרט ענין הנועם (דער גישמאַק) שיש לו בזה הוא שולל את ההרגש ברוחני, והעיקר הוא מפני הקרירות של הנפש הבהמית, די עצם קאַלטקייט שלו אין ענינים רוחני' מפני שהוא פְּהַמִּי בעצם מהותו, דשמו מוכיח עליו נפש הבהמי, כל חיותו והרגשתו הוא רק בענינים בהמי, וכמו שאנו רואין במוחש די אנשים כאלו אשר לבד זאת שהם ריקים מחכמה תורה ומדות ישרות הנה מעשיהם כמעשה

קטן מאד שהוא בחינת אלקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו' הנק' יחידה עכ"ל. ויותר נ"ל שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. ועייג"כ לקו"ת פ' אמור ד"ה ונקדשתי פ"ה. דרך חיים פ"ח. קונטרס העבודה פ"ה.

שתוקף החמדה: להעיר מד"ה ויאמר משה תש"ט (קונטרס סג) פ"ב יג. הניצוץ שבו: אולי הכוונה למ"ש בע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א (הובא בלקו"ת ד"ה ושמתי כדכר השני פ"ב): יש ניצוץ

בהמה ממש, שדורסים ומלעיגים רחמנא ליצלן מענינים הרוחני אשר אין להם שום מושג כלל, והרי הם כבהמה ממש, ההולכת ודורסת מבלי הִבְחֵן כלל, אם הוא עפר ועץ או גוף אדם, שהוא מפני העדר ההרגש, דבהמה הרי אין לה דעת. כמו כן יִשָּׁנּוּ אנשים כאלו שהם כבהמה ממש, ולועגים על התורה ומצות (ומהם הבוחרים להם דרכים שונים מצוה זו הם מקיימים, ובזה אינם רוצים לקיימה כו'), והדומה, דכל זה הוא בא מהעזות והקרירות דנפש הבהמית אשר זה הוא הסיבה והגורם מה שאדם בא לידי עבירה רחמנא ליצלן שהוא רוח שטות דסטרא אחרא והכיסוי דנפש הבהמית שהם מעלימים ומסתירים על אור האמת עד שנעשה היפך הכוונה העליונה, דכוונה העליונה שנברא העולם בכדי לבררו ולעשותו כלי לאלקות, ועל ידי כיסוי הנפש הבהמית הנה בא ההיפך ממש, שהעולם לא די שאינו מתברר ומזדכך הנה עוד מעלים ומסתיר על אור האמת, וזהו הרוח שטות שמכסה על האמת.

קיצור. יבאר דרוח שטות, תוקף התאוה ונפש הבהמית בכלל, מכסים על האמת וגורמים העדר הרגש האלקות ועילוי המצות, ופחיתות הריחוק מהם.

(ד) אמנם זה שהנפש הבהמית מכסה על הנפש האלקית, והיינו הרוח שטות, שמכסה ומעלים על אור האמת והגילוי והיינו דאָס וואָס וועלט איז מעלים אויף אלקות, הוא רק על המדות דנפש האלקית אבל לא על העצמות דנפש האלקית. דהנה כתיב יעקב חבל נחלתו, דהתקשרות הנשמה באלקות הוא חבל השזור מתרי"ג נימין, דהחבל הוא הנשמה עצמה, דנשמתו של אדם הוא החבל המקשרו באלקות, ולזאת הנשמה עצמה שזורה מתרי"ג נימין, וכדאיתא בספר של בינונים פרק נ"א, דהנשמה כלולה מתרי"ג כחות, וטעם הדבר הוא דאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין פרק ד משנה ה) חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, דעולם הוא מלשון העלם, דכל אחד ואחד חייב לומר דהעלם וצמצום הראשון נברא בשבילי, בכדי לבררו ולזככו, והאדם הוא בציור רמ"ח אברים ושס"ה גידים שהם במספר תרי"ג, דלכן כל המדרי' בהשתל' הם במספר הזה, ולכן הנה גם בהנשמה הרי יש בה גם כן תרי"ג כחות, שבהם תלויים התרי"ג מצות, וחבל זה דנשמה הרי מתקשר באלקות, וכמו החבל שראשו אחד קשור למעלה וראשו השני קשור למטה הרי על ידי זה נעשה ההתקשרות להיות לאחדים, הנה כמו כן הוא גם כן בחבל דנשמה, שראשו האחד קשור למעלה, והוא התקשרות אות ה' תתאה בהג' אותיות יה"ו, וראשו אחד קשור למטה, והוא בהארת הנשמה המתלבשת בגוף האדם להחיותו, וזהו יעקב חבל נחלתו, דגם במדריגות הנמוכות שהם בבחינת עקביים הנה על ידי חבל דנשמה הרי הם קשורים בהעצמות, וכביכול שהם (נשמות ישראל) נחלתו של מעלה, ועל ידי זה הם קשורים בתכלית ההתקשרות. והנה ענין הכפירה רחמנא ליצלן או עבירה שהיא בכרת ח"ו הלא הם נוגעים לעצם ההתקשרות, היינו בכללות ההתקשרות שהם עצם הנשמה ועצם הנפש, ועל דרך דכתי' כי עוונתיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם, דאלקיכם פי' אלקה שלכם, והיינו האלקות שבנשמה, וענינים אלו הרי הם נוגעים בכללות ההתקשרות, וידוע דעל עצם הנשמה הרי אין שום דבר המעלים ומסתיר, ולזאת כאשר בא איזה דבר הנוגע בכללות התקשרות נפשו, שיכול להיות נפרד על ידי זה מאלקות ח"ו וכנ"ל דאיש ישראל אינו

רוצה בשום אופן ואינו יכול ח"ו להפרד מאלקות ולכן נרגש אצלו דבר זה, אבל בשארי עבירות ח"ו שאינם בכרת הרי הם נימין פרטים, ולכן אינם נרגשים אצלו כל כך. והגם דבְּעָבְרוּ על אחת ממצות הוי' אשר ציוה לעשותן ואינו עושה, או שעושה אחת ממצות הוי' אשר ציוה הוי' לבלתי לעשותן, הרי על ידי זה נפסק הנימא פרטית (דבפרט זה הרי הוא כל העצמות של הפרט הזה), ועוד יותר שפועל חלישות בכללות החבל, ובכל זאת הנה להיותם רק נימין פרטים הרי אינו נרגש אצלו כל כך, והיינו שבזה הנה המדות דנפש הבהמית מעלימים ומסתירים על המדות דנפש האלקית, והיינו שאינו נרגש אצלו האור והחיות האלקי, וזהו הסיבה שבא לידי עבירה רחמנא ליצלן, והיינו הרוח שטות דסטרא אחרא שמכסה ומעלים על אור האמת, שאינו נרגש אצלו האור האלקי, וכה הנה יורד רחמנא לצלן מְדַחֵי אֶל דְּחֵי עד שבא לעשות דבר איסור רחמנא ליצלן והוא מצד הרוח שטות כנ"ל.

קיצור. ימשיך דרוח שטות מכסה רק על מדות דנפש האלקית ולא על עצמותה ועצם ההתקשרות.

(ה) והנה כשם שיש הטי' למטה מן הדעת שהוא נק' בשם שטות דקליפה, הנה כמו כן ישנו הטי' למעלה מן הדעת, והוא שטות דקדושה. והענין הוא דהנה אמרו רבותינו ז"ל (כתובות יז ע"א) אמרו עליו על ר' יהודא בר' אילעאי שהי' נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה וכו' רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת (שלש בדין, זורק אחת ומקבל אחת, רש"י), אמר ר' זירא קא מכסיף לן סבא (שמזלזל בכבוד תלמידי חכמים ונוהג קלות ראש בעצמו, רש"י), כי נח נפשי' אפסיק עמודא דנורא בין ידי' לכולא עלמא וכו', אמר ר' זירא אהני לי' שוטי' לסבא (שוט של הדס שהי' מרקד בו, רש"י) ואמרי' לי' שטותי' לסבא (שהי' מתנהג כשוטה, רש"י), ואמרי' לה שיטתי' לסבא (שיטתו ומנהגו, רש"י), דשטות זו הרי היא למעלה מן הדעת, שהוא מדריגה גבוה ונפלאה במאד מאד, דאיש ואשה הרי זכו הרי שכינה שרוי' ביניהם, דאיש הוא אש י' ואשה הוא אש ה', וכאשר זכו אז הרי הם י"ה כו', (ובא בגילוי בנין עדי עד כו'), אם כן הרי זו מדריגה גבוה, לכן בשביל זה זכה לגילויים נעלים ביותר דאפסיק עמודא דנורא כו', שזהו בחינת גילוי אור בגילוי ממש כו'. וביאור הענין הוא דהנה אור אין סוף הרי לית מחשבה תפיסא בי' כלל, והוא למעלה מגדר השגה, דכל השגה הנה גם היותר נעלית הרי הוא בגדר השגה על כל פנים, אבל מה שאינו בגדר השגה הרי אי אפשר שיותפס בהשגה כלל, וכדאיתא בספר של בינונים פרק י"ח ולגבי הקב"ה שהוא למעלה מן השכל והדעת ולית מחשבה תפיסא בי' כלל הכל כפתיים אצלו יתברך כדכתיב ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך וגו' כלומר שבזה שאני בער ובהמות אני תמיד עמך, דבכדי להגיע לעצמותו ית' הוא על ידי ביטול הרצון שלמעלה מטעם ודעת, ולכן נק' בחינה ומדריגה זו בשם שטות. וזהו גם כן מה שהנביא נק' בשם משוגע, וכמו שנאמר מדוע בא המשוגע הזה, דהנה בעת התגלות הנבואה הי' צריך להיות בהפשטת הגשמי', והיינו הפשטת השכל והמדות ולהיות

סצ"ח. שו"ע רבנו שם והל' ת"ת פ"ד ס"ה.

בהפשטת הגשמי'. תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח בשם ר"מ פ' משפטים. וראה זח"ב קטז, ב. צ ועייג"כ טוש"ע או"ח

בבחינת ביטול שלמעלה מטעם ודעת, דזהו גם כן ענין הפשטת הלבושים בעת הנבואה, וכמו שנאמר בשאול ויפשט גם הוא את בגדיו ויתנבא, דהלבושים הם באים מצד חטא עץ הדעת דקודם החטא כתיב ויהיו שניהם ערומים כו' ולא יתבוששו, ועל ידי חטא עץ הדעת נתחדש ענין הלבושים, וידוע דעיקר החטא הוא ההרגש המעורב בטעם ודעת, וכתיב וידעו כי עירומים הם שנתחדש בהם ההרגש המעורב בטעם ודעת, שזהו גם כן ענין הלבושים, ההרגש המעורב בטעם ודעת, ובשרשו הוא הרגש השכל והמדות, ולכן בעת הנבואה הי' צריך להיות הפשטת הלבושים שהוא ענין הפשטת ההרגש דשכל ומדות, והיינו להיות בבחינת ביטול הכחות והחושים, וכמבואר ברמב"ם בהלכות יסודי התורה, מיסודי הדת לידע שהא-ל ית' מנבא בני אדם, והנבואה חלה על חכם וגיבור המתגבר על יצרו, ואין יצרו מתגבר עליו בשום דבר, וכמבואר שם בארוכה, ולכן נק' בחינה זו שטות, שזהו ההטי' למעלה מן הדעת וההשגה, ולהיות שהעבודה במשכן ומקדש הוא לאהפכא חשוכא לנהורא דהחושך עצמו יאיר, והיינו דמהשטות דלעומת זה יהי' בבחינת שטות דקדושה. לכן הי' המשכן מעצי שטים דוקא, והיינו הלמעלה מן הדעת המתברר ונעשה מן הלמטה מן הדעת. וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוך כל אחד ואחד, וזה בא על ידי עבודת האדם בעבודת הבירורים שלו, שפועל לאהפכא חשוכא לנהורא, והיינו להפוך את הלמטה מן הדעת דעולם (פון וועלט), שיהי' מזה למעלה מן הדעת, דישנם כמה דברים באדם שהוא נוהג ועושה כן וויילע אַזוי טוט וועלט, והדברים האלה הם כמו חוק שבלתי מזיזים אותו ממקומו לפי דכן הוא הנהגת העולם, וכמו בכמה עניני נימוס והדומה כו', הנה את זה צריכים להפכו אל הלמעלה מן הדעת בעבודה, וכמו על דרך משל זמני האכילה וזמני השינה, הנה מצד הרגש העולם הם קבועים בעתים וזמנים, וגם כשצריך להתעסק במשא ומתן ומכל מקום הנה זמנים האלו על פי הרוב בלתי ניזזים ובלתי נידחים כלל ועיקר, וזמני הקביעות של תורה ותפלה הם נדחים ואין להם קבע, ויש שהם נדחים ח"ו לגמרי, הנה האדם אשר נותן איזה חשבון לנפשו, האם יש איזה חכמה בהנהגה כזו, דמי הוא היודע עתו וזמנו, וכדאיתא במדרש רבה: אין אדם שליט לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצוה לביתי כו' ואיך יתן כל נפשו על דבר שאין בו ממש כלל, ועל העיקר מה שהיתה הכוונה בירידת נשמתו למטה הוא שוכח לגמרי, והוא רק מצד הרוח שטות שמכסה על האמת, הנה זאת תהי' עבודתו להפוך שטות זה דעולם, ויעמוד על נפשו ויקבע לו עתים לתורה, ואז הנה ושכנתי בתוכם, שיאיר לו גילוי אור אלקי בנפשו, וזהו כד אתכפיא סטרא אחרא, שעל ידי שפועל להפוך את השטות דנפש הבהמית און דעם קאָך פון וועלט אל הקדושה בקיום התורה והמצות, אז אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין.

קיצור. יבאר שטות והטי' למעלה מטעם ודעת דקדושה, וכמו הפשטת הרגש השכל והמדות בעת הנבואה. המשכן מעצי שטים, אתהפכא דשטות דלעומת זה לשטות דקדושה. ועל דרך זה בעבודת כל אחד ואחד.

בס"ד. יו"ד שבט, ה'תשמ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

באתי לגני אחותי כלה¹, ומביא בעל ההילולא במאמר² שהוציא לאור כדי ללמדו ברבים ביום ההסתלקות שלו, יו"ד שבט תש"י [ולכן נקבע המנהג ללמוד מאמר זה ביום ההילולא מידי שנה בשנה, ובאופן שמתחילים מהתחלת המאמר, וממשיכים התוכן דכמה פרקים בקיצור עכ"פ, ואז מבארים את הפרק המיוחד המתאים לאותה שנה, ע"פ סדר השנים], דאיתא במדרש שהש"ר עה"פ³, לגן אין כתיב כאן אלא לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה⁴, דהיינו בעוה"ז התחתון דוקא. ואח"כ היו ענינים בלתי רצויים, כפי שמונה שבעה ענינים בלתי רצויים, שכל אחד מהם הו"ע של חטא (לשון חסרון⁵, וגם למטה יותר מחסרון בעלמא), שעל ידם נסתלקה⁶ השכינה מ"גנוני", תחילה מהארץ לרקיע הא', ואח"כ מרקיע לרקיע, עד שנתקבצו שבע שלא למעליותא ונעשה סילוק השכינה עד לרקיע השביעי (בסדר דמלמטה למעלה). ואח"כ עמדו שבעה צדיקים וכל אחד מהם הוריד את השכינה מלמעלה (מרקיע השביעי) למטה, עד שבא משה רבינו, שהוא השביעי, וכל השביעין חביבין⁷, והורידה מרקיע הא' עד לארץ הלזו התחתונה. ולכן הנה דוקא למשה נאמר הציווי (ועל ידו נתקיים בפועל) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם⁸, היינו, שלוקחים מעניני העולם, זהב וכסף ונחושת וגו', כל י"ג⁹ וט"ו¹⁰ הדברים שנימנו בתחילת פרשת תרומה¹¹, ועז"נ¹² ויקחו לי תרומה, לי לשמי (כמבואר במדרשי רז"ל¹³ והובא בפרש"י בפשוטו של מקרא), ועי"ז נעשה בנין המשכן, עליו נאמר ושכנתי בתוכם, וכדיוק חז"ל¹⁴ בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, והיינו, שע"י השראת השכינה במשכן (בתוכו), נשלמה עיקר הכוונה – ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, וכל זה נעשה ע"י מעשינו ועבודתנו בענינים גשמיים שבעוה"ז דוקא.

ב) והנה התחלת העבודה דועשו לי מקדש היא ע"י עשיית הקרשים מעצי שטים, כמ"ש¹⁵ ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים. והענין בזה, כמבואר במאמר

(7) ויק"ר פכ"ט, יא.

(8) תרומה כה, ח.

(9) תנחומא תרומה ה. שהש"ר פ"ד, יג. פרש"י ודעת זקנים

מבעה"ת שם, ב.

(10) בחיי תרומה שם, ז. כלי יקר שם, ג.

(11) שם, ב-ג.

(12) שם, ב.

(13) ראה תנחומא שם א. תורה שלימה עה"פ (אות ט).

(14) ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו

(ד"ה ושני פסוקים). אלשיך תרומה כה, ח. של"ה סט, א. רא,

א. שכה, ב. שכו, ב. לקו"ת נשא כ, סע"ב.

(15) תרומה כו, טו.

(1) שה"ש ה, א.

(2) סה"מ השי"ת ע' 111 ואילך.

(3) פ"ה, א.

(4) ב"ר פי"ט, ז. וש"נ.

(5) ראה מלכים א א, כא ובפרש"י שם. לקו"ת מטות פכ, א.

נצבים נא, א. אוה"ת פינחס ע' א'קע. ע' א'קעט. סה"מ תרצ"א ע' שיח ואילך. ועוד.

(6) ולהעיר, שהתחלה בזה (חטא עה"ד) היא מענין הקשור

גם עם הסתלקות (היפך החיים) כפשוטה (ראה במדבר"ר פכ"ג,

יג. ועוד) – אף שע"ז נעשה עליו גדול יותר כו', ע"ד הענין

ד"אסתלק יקרא דקוב"ה כו"י שהובא בהתחלת המאמר (וראה

בהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם (סה"מ השי"ת ע' 112. וראה

שם ע' 130)).

בארוכה¹⁶, שקרש הוא אותיות שקר, שהו"ע עלמא דשקרא¹⁷, והעבודה היא לעשות משקר קרש, ע"י שינוי צירוף האותיות לקדושה, להיות קרש למשכן. וזהו גם מה שקרשי המשכן היו מעצי שטים¹⁸, לשון שטות, היינו, שמהפכים השטות דלעו"ז לקדושה, והיינו ע"י ההנהגה באופן של שטות דקדושה, וכמאמר¹⁹ אהני לי' שטותי' לסבא, שהיא הנהגה שלמעלה ממדידה הגבלה, כולל גם הגבלות דשכל, שלכן, הנה שכל אנושי, ועאכו"כ השכל דנפש הבהמית, קורא להנהגה זו בשם שטות. וכאשר איש ישראל מתנהג באופן כזה, אזי אהני לי' שטותי' לסבא, היינו, שלא זו בלבד שאין זה ענין של שטות, אלא אדרבה, שעיי"ז מהפכים את השטות דלעו"ז, שקר העולם, ועושים מזה קרשים למשכן. וכללות הענין בזה, שמבלי הבט על שקר העולם, עלמא דפרודא²⁰, רשות הרבים²¹, כפי שנראה לעיני בשר, ועד כדי כך, שישנם הלכות הקשורות עם רשות הרבים, צריך לידע שהכוונה בזה היא כדי לעשות מרשות הרבים רשות היחיד, ליחידו של עולם. והיינו עיי"ז שבהיותו נשמה בגוף בעולם ה"ה משרת את קונו, בעבודה תמידית, בכל יום ובכל לילה, ובכל רגע, דכיון שבכל רגע ה"ה נברא, מוטל עליו החיוב והזכות לקיים הענין דאני נבראתי לשמש את קוני²², באופן ומצב התלוי לפי הזמן ולפי המקום, להפוך את המקום למקום קדוש ואת הזמן ליום זכאי ועד ליום קדוש, ועד"ז בנוגע לכל עניני העולם, עיי"ז שכל מעשיך יהיו לשם שמים²³, ולמעלה מזה²⁴, בכל דרכיך דעהו²⁵. וכל זה נעשה ע"י לימוד התורה, שהרי גדול לימוד שמביא לידי מעשה²⁶, היינו, שע"פ הוראות התורה ה"ה מתנהג בעולם ופועל בו כו'. ועיי"ז עושה מהעולם רשות היחיד, ליחידו של עולם, כי, ענין התורה הוא שבה הכניס הקב"ה את עצמותו, כמאמר²⁷ אנא נפשי כתבית יהבית, ומשחרב בית המקדש אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה²⁸, ונמצא, שע"י ד' אמות של הלכה ה"ה ממשיך ובונה את הביהמ"ק הפרטי שלו. וכיון שע"י מעשה אחד מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה (כמ"ש הרמב"ם²⁹), הרי זה הקדמה והכנה קרובה לבנין ביהמ"ק הכללי, של כלל ישראל ושל כל העולם כולו – ביהמ"ק השלישי, מקדש אד' כוננו ידיך³⁰, ע"י משיח צדקנו³¹, ובמהרה בימינו ממש.

ג) והנה כדי לפעול עבודה הנ"ל – שצריכה להיות באופן של עמל דוקא, כמ"ש³² אדם לעמל יולד, כדי שלא יהי' בבחי' נהמא דכיסופא³³, דבר שמקבלים בחינם³⁴ –

(16) פ"ו ואילך.

(17) ראה ויק"ר פכ"ו, ז. ובכ"מ.

(18) ראה ד"ה באתי לגני הנ"ל פ"ג ואילך.

(19) כתובות יז, א. וראה בהמאמר פ"ה.

(20) ראה זח"א כב, א.

(21) תניא ספ"ג. ועוד.

(22) משנה וברייתא סוף קידושין.

(23) אבות פ"ב מ"ב.

(24) ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. ע' 932. ח"י ע' 104. חכ"ה ואילך.

ע' 135.

(25) משלי ג, ו.

(26) ב"ק יז, א. וש"נ.

(27) שבת קה, א (כגירסת העין יעקב). וראה לקו"ת שלח מד,

סע"ד. ועוד.

(28) ברכות ח, א.

(29) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(30) בשלח טו, יז ובפרש"י.

(31) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"א. שם ה"ד.

(32) איוב ה, ז. וראה סנהדרין צט, ב. סה"מ תרפ"ט ע' 218

(33) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד.

(34) ראה זח"ב קכח, א. לקו"ש ח"ה ע' 81.

צריך הקב"ה להיות עוזרו³⁵. ובמיוחד כאשר מרבים בהכלים שעל ידם נקראים בשם צבאות הוי' [כמ"ש בפרשת השבוע שקראו בשבת שלפנ"ז, שעוד לפני מ"ת נקראו בני"ש בשם צבאות הוי'³⁶, ועאכו"כ לאחרי מ"ת, כמובן וגם פשוט], והיינו, שכל אחד מישראל וכללות בני"ש מעמידים את עצמם במעמד ומצב שכל מציאותם והעיקר בחייהם הוא היותם צבאות הוי', לשון סמוך, שהצבאות נטפל לשם הוי'³⁷, והיינו, שהוא איש צבא למלא ולהשלים רצון הקב"ה, ככל ג' הפירושים שבצבא³⁸. ועי"ז נמשך הסיוע מלמעלה, ועד לאופן של בזבוז, וכמובא בהמאמר³⁹ המשל הידוע למלך שיש בידו אוצרות המלוכה, מה שאצר בעצמו, ויתירה מזה, מה שאצרו אבותיו המלכים, ובלשון המאמר: "הון יקר הנאסף ונקבץ במשך כמה שנים מדור אחר דור, ואשר מעולם לא השתמש מזה לשום דבר (אפילו לצורך הנהגת המלוכה), וכמוס וחתום מעין כל רואה" (ובודאי שאינו מראה אותם סתם כו'), שלכן נקרא בשם אוצר. ואעפ"כ, הנה בשביל ניצוח המלחמה הרי הוא מבזבז את האוצר ונותנו לאנשי הצבא ע"י שרי הצבא כו'. והיינו, שנותנים מלמעלה, בעין יפה ובהרחבה, את כל הענינים הדרושים כדי שבני"ש (אנשי הצבא) יוכלו למלא את רצון הקב"ה, להיות ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחת, ועי"ז גם מילוי השליחות לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁴⁰, עד לתחתון שאין תחתון למטה ממנו⁴¹.

(ד) וממשיך במאמר [בפרק י"ז (בגימטריא טוב), שזהו הפרק השייך לשנה זו, שבה לומדים פרק זה בפעם השני' – כפלים לתושי'⁴²] בביאור ענין האוצר, ומביא (בהתחלת הפרק) ד"איתא בפרקי דר"א⁴³ עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד", ומבאר, "דהוא קאי על עצם האור, ואומר על זה הוא, בחינת נסתר והעלם, דעצם האור הוא נעלם ונסתר, והיינו שאינו בגדר גילוי גם בעצמותו, ושמו קאי על הגילוי והתפשטות האור", והו"ע הגילוי בעצמותו ית', והוא השרש שממנו בא לידי גילוי גם בעולמות. אבל הוא קאי על עצם האור שאינו בגדר גילוי והמשכה כלל בעולמות, אדרבא, שהוא מתעלם ומתכלל בעצמותו". ומסיים, ש"בחינה ומדריגה זו היא הנקראת בשם אוצר, דכשם שהאוצר ה"ה סתום ונעלם מעין כל רואה, כן בחינת העצמות הרי סתום ונעלם כו'".

(ה) ויש לבאר תחילה מאמר הפדר"א "עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד". ובהקדים, ש"נברא העולם" קאי על כללות סדר השתלשלות העולמות [שהרי מזה גופא שאומרים שהכוונה היא להיות לו ית' דירה בתחתונים, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו (כנ"ל), מובן, שישנו כל סדר השתלשלות העולמות], שכללותם הם ג' העולמות בריאה יצירה ועשי', ובפרטיות יותר ישנו גם עולם האצילות, וגם הוא נכלל ב"נברא העולם", כמובא בכמה מאמרים⁴⁴ שאע"פ שהלשון הוא "עד שלא נברא העולם",

(35) ראה קידושין ל, ב. סוכה נב, ריש ע"ב. תניא רפי"ג.

פי"ג, ו.

(36) בא יב, מא.

(41) תניא פל"ו.

(37) ראה תו"א בא ס, ג. וראה גם ד"ה ויהי בעצם היום הזה

(42) לשון הכתוב – איוב יא, ו. וראה שמו"ר פמ"ו, א.

דש"פ בא, ח' שבט שנה זו (תשמ"ז).

(43) פ"ג (עפ"י גירסת השל"ה בהקדמה ג, ב – הובא בלקו"ת

(38) ד"ה באתי לגני הנ"ל פ"י.

שה"ש יד, ג. ובכ"מ. וראה ד"ה באתי לגני תשכ"ז).

(39) פ"א. וראה שם פ"ז. פי"ט.

(44) ראה סה"מ תרנ"ד ע' רחצ ואילך – מעבודת הקודש חלק

(40) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר א (חלק היחוד) פ"ב.

הרי זה כולל גם עד שלא נאצל עולם האצילות, שהרי לאחרי שנאצל עולם האצילות לא שייך לומר ש"הי' הוא ושמו בלבד", כיון שישנו כבר עולם שלם עם עשר ספירות, עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר⁴⁵. אך צריך להבין⁴⁶, דלכאורה, קודם שנברא העולם, שכולל גם קודם שנאצלו כל העולמות (כנ"ל), איך שייך שיהי' כבר ענין של שם, ועד שיכולים לחלק בין הוא לשמו, שהם ב' ענינים.

(ו) **ויובן** בהקדם הביאור בענין השם, שישנו בכו"כ דרגות, דהנה ידוע ששמו בגימטריא מקור⁴⁷ (דהיינו שהוא המקור על כל הענינים), וגם בגימטריא רצון⁴⁸ [וכמו שהוא באדם (שהרי דברה תורה בלשון בני אדם)⁴⁹], שהרצון הוא המקור על כל כחות האדם והוא המנהיג אותם], ועד שמצינו שי"ל ששמו קאי על בחי' פנימיות הכתר⁵⁰. ולאידך גיסא, איתא בכתבי האריז"ל⁵¹ ששם קאי על ספירת המלכות, סיפא דכל דרגין. ולכאורה, ב' ענינים אלו הם מן הקצה אל הקצה. והביאור בזה, כידוע שעניני קדושה הם באופן שנעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן (כדאיתא בספר יצירה⁵²), ולכן הנה ספירת המלכות קשורה עם ספירת הכתר (דכתר עליון איהו כתר מלכות⁵³), ועד לכתר דא"ס שקשור עם מלכות דא"ס, ונמשך למלכות דאצילות, מלכות דבריאה, מלכות דיצירה עד למלכות דעשי', בעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו.

ועוד ענין בשם, המובן מכללות ענין השם כפי שהוא למטה, בשמות בני אדם⁵⁴. דהנה, ידועה תורת הבעש"ט⁵⁵ ששמו אשר יקראו לו בלשון הקודש הוא המהוה ומחי' ומקיים כל נברא שבעולם. וכתורת הרב המגיד⁵⁶ על הפסוק⁵⁷ וכל אשר יקרא לו האדם נפש חי' הוא שמו, שבענין זה נראה כחו וגדולתו של אדה"ר, כדאיתא במדרש⁵⁸ בשעה שבא הקב"ה לברוא את האדם נמלך במלאכי השרת, אמר להן נעשה אדם, אמרו לו אדם זה מה טיבו, אמר להן חכמתו מרובה משלכם, הביא לפניהם את הבהמה ואת החי' ואת העוף, אמר להם זה מה שמו, ולא היו יודעין העבירין לפני אדם, אמר לו זה מה שמו אמר זה שור זה וכו'. ומזה מובן, שהשמות שקרא אדה"ר אינם שמות הסכמיים, היינו, שבני אדם מתדברים ומסכימים ביניהם על השמות שבהם יקראו לכל דבר כדי שיוכלו להבדיל ולהפריד בינו לשאר הדברים, שהרי בשביל זה אין צורך בחכמה מרובה כו'. וכיון שבענין קריאת השמות התבטאה גודל חכמתו של אדה"ר, שחכמתו נעלית יותר אפילו מחכמת המלאכים היותר עליונים, שעמהם נמלך הקב"ה בנוגע לבריאת האדם⁵⁹, עכצ"ל, שזהו לפי

(45) ספר יצירה פ"א מ"ד.

(46) ראה סה"מ תרנ"ד שם.

(47) ראה לקו"ת הוספות לויקרא נב, א.

(48) פ"ע"ח שער הק"ש ספכ"ח. שער הפסוקים להאריז"ל

יתרו כ, ב. פלח הרמון שער ד פ"ג. הובא בשל"ה ד, א ואילך.

וראה מקומות שצויינו בהערה 51. סה"מ תרנ"ו ע' שסד ואילך.

(49) ראה ברכות לא, ב. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ט.

(50) ראה אוה"ת ענינים ע' קסב.

(51) הובא בלקו"ת פקודי ז, ריש ע"ד. אוה"ת חנוכה ח"ה

תתקסח, ב. דרושים לשמע"צ ע' א'תתכו.

(52) פ"א מ"ז.

(53) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

(54) ראה גם סה"מ תר"ל ס"ע סז ואילך. תרנ"ד שם. תרס"ח

ע' פב ואילך. תרצ"א ע' רסד ואילך. תש"ח ס"ע 154 ואילך.

(55) תניא שעהיזה"א פ"א.

(56) לקוטי אמרים סמ"ג. אור תורה ד, סע"ב ואילך.

(57) בראשית ב, יט.

(58) ב"ר פי"ז, ד.

(59) שם פ"ח, ד. וראה סנהדרין לח, ב.

שאדה"ר הכיר בכל נברא את החיות שמהוה אותו, ולכן הי' יכול לכוין את האותיות המתאימים להמשכת חיותו כו', ועד שהכיר גם בנוגע להקב"ה, כדברי המדרש הנ"ל שאמר לו הקב"ה ואני מה שמי, א"ל לך נאה להקראות אדני-י, שאתה אדון לכל בריותיך. ומזה נמשך גם בנוגע לשמות בני אדם, כפי שמביא הה"מ⁶⁶ מכתבי האריז"ל⁶⁰ שהשמות אינם דרך מקרה או רצון האב או האם שקורין לבניהם כך, אלא הקב"ה הוא הנותן שכל וחכמה ודעת בלב אביו ואמו לקרותו בשם שהוא שורש נשמתו כו'. ושם זה נמשך עד למטה, להיותו שמו אשר יקראו לו בפשטות, ועד גם בנוגע למאורעות בעולם הקשורים עם כתיבת שטרות ע"פ הלכה, והיינו, שהשם שבו קורין אותו (גם בשטרות) הוא הוא השם שבו נמשכת החיות כו'.

(ז) ועפ"ז יובן מאמר הפדר"א עד שלא נברא (ונאצל) העולם הי' הוא ושמו בלבד, שגם קודם שנברא העולם שייך ענין השם, כיון ששם הו"ע הרצון, שהוא מקור כל הענינים, והיינו, כפי שהעולם נמצא ברצון הבורא וברצון המאציל כו', ויתירה מזה, כפי שענין השם מורה על בעל השם, דהיינו מהותו ועצמותו ית'. וזהו (עד שלא נברא העולם הי') הוא ושמו (בלבד), שהם שני ענינים, דכשם שבאדם הרי "הוא" (האדם עצמו) למעלה משמו, שהרי השם כפי שהוא בגילוי אינו חלק מהאדם עצמו אלא רק כדי שיוכלו לקרוא אותו, כן הוא גם בנוגע לבורא העולם וקורא כל השמות, שישנם ב' הענינים שהוא ושמו, והיינו, ש"שמו" הוא אור השייך לעולמות (כמו שם האדם, שענינו בגילוי) הוא בכדי שיוכלו לקרוא אותו, וגם כמו שהוא לפני הצמצום, קודם שנברא ונאצל העולם, הוא בבחי' גילוי בעצמותו (ובא אח"כ לידי גילוי בעולמות, למטה עד אין תכלית), אבל "הוא" קאי על האור שהבדילו לעצמו (כמבואר במאמר בפרק שלפנ"ז⁶¹ שהוא אור נבדל כו'), והיינו בחי' עצם האור שאינו בגדר גילוי גם בעצמותו, ואדרבה, שמתעלם ומתכלל בעצמותו, למעלה עד אין קץ.

אמנם⁶² כמו שבשם האדם, כיון שהשם שקוראים אותו הוא חיותו (כנ"ל), נמצא, ש"הוא" (עצם האדם ממש) כולל גם את שמו, הנה עד"ז הוא גם למעלה, שאמיתית הענין ד"הוא" היינו עצם וכללות ותכלית שלימות האור כפי שהוא למעלה מענין האור (בפועל), שכולל שני הקוין דהעלם וגילוי, למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית, להיותו למעלה משניהם (למעלה גם מהקו דהעלם), וכפי שנמצאים בו הרי הם באופן דאוצר, שהוא סתום ונעלם מעין כל רואה [והיינו, דמשנ"ת במאמר ששמו הוא בחי' גילוי, הרי זה מצד ענין השם כפי שהוא מצד עצמו (בגלוי), אבל מצד אמיתתו ופנימיותו, שהוא חד עם בעל השם (בדוגמת שם האדם, שגם השם שיקראו לו הוא חיותו), ה"ה בבחי' אוצר]. ועפ"ז יובן איך יכול להיות המשכת והתגלות האוצר, היינו, שהבחי' דלמעלה מעלה עד אין קץ נמשכת ומתגלה למטה מטה עד אין תכלית [לכאו"א ששייך לצבאות הוי', כדי שיוכלו לנצח המלחמה בענין ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, לעשות לו ית'

(62) קטע זה אינו ברור (החזו"ל).

(60) שער הגלגולים הקדמה כג. שער מאמרי רז"ל בסופו.

דירה בתחתונים], שזהו איחוד ב' הקצוות, שנעשה ע"י המשכה ממקום הכי עליון שלמעלה משניהם כו'.

ח) וממשיך במאמר, ש"המשכת והתגלות אוצר העליון הוא רק בשביל ניצוח המלחמה לנצח את המנגד, וכנ"ל בהמשל, דבשביל ניצוח המלחמה פותחים את האוצרות החתומים והכמוסים מדור דור", והיינו לפי ש"מדת הנצח נטוע ומושרש בעצם הנפש שלמעלה מכחות הגלויים", וכפי שממשיך בפרק שלאח"כ⁶³ בביאור מ"ש⁶⁴ וגם נצח ישראל לא ישקר גו'. וזהו גם מ"ש בפרשת השבוע⁶⁵ בשירת הים כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים, דכיון שיש מציאות של מנגד, סוס ורוכבו, שצריך לנצחו במלחמה, הנה בשביל זה פותחים ומבזבזים את האוצרות, שזהו גאה גאה (ב"פ), ותרגומו איתגאי על גוותנאי, כמבואר בארוכה בתורה אור לאדמו"ר הזקן ובתורת חיים לאדמו"ר האמצעי בדרושי פרשת השבוע⁶⁶, שגאה גאה הוא פנימיות הכתר, דשרשו בחינת פנימיות ועצמות א"ס. והענין בזה, דהנה, מבואר בארוכה בתו"ח⁶⁷ שאותיות (שעל ידם נתהוו כל הענינים שבעולם) נקראים סוסים, אלא שיש אותיות דקדושה שניתנו לישראל בשעת מ"ת, ועז"נ⁶⁸ לסוסתי ברכבי פרעה גו', אך יש גם אותיות דלעו"ז (דאת זה לעומת זה עשה האלקים)⁶⁹, שמהם בא ענין הגאווה דלעו"ז. ועל זה צריך להיות ענין המלחמה והנצחון, ועד שנעשה הנצחון דסוס ורוכבו רמה בים באופן שעליו נאמר (בשיעור חומש היומי דעשירי בשבט) ה' ילחם לכם ואתם תחרישון⁷⁰ (כפי שמבאר הצ"צ באור התורה⁷¹), דתחרישון הוא מלשון שתיקה, והו"ע ביטול מציאות האותיות, והיינו, שנעמדים במעמד ומצב שלמעלה מבחי' אותיות, אפילו למעלה מאותיות דתורה ומצוותי', ועאכו"כ שמתבטלת מציאות האותיות דלעו"ז, שזהו הפירוש דסוס ורוכבו רמה בים, רמה מלשון השלכה⁷². ועוד פירוש בזה⁷², שרמה הוא מלשון התרוממות והעלאה, והיינו, שאין זה באופן של תחרישון, ביטול האותיות, אלא אדרבה, שמגביהים ומעלים את האותיות לדרגא נעלית יותר, לבחי' ים, עלמא דאתכסיא (בדרגא היותר נעלית)⁷³. ומתווך הצ"צ⁷⁴, שיש לחבר ב' הפירושים, כי יש אותיות זכרים שלמעלה מאתעדל"ת, וא"כ י"ל שהגבי' אותיות דמחו"ד של התומ"צ ג"כ בבחי' זו (עכ"ל). והיינו, שהענין דאתם תחרישון הוא בנוגע לאותיות סתם, דכיון שיכולים לעכב ולבלבל את הגילויים שבאים באתערותא דלעילא שאין אתעדל"ת מגעת שם, לכן נאמר ואתם תחרישון (כמבואר בתו"א⁷⁵). אבל יש דרגא נעלית יותר באותיות זכרים שהם למעלה מאתעדל"ת, ועז"נ סוס ורוכבו רמה בים, שמעלים את האותיות לבחי' היותר נעלית כו'.

(70) בשלח יד, יד.

(71) בשלח ע' תקטו.

(72) ראה פרש"י (ממכילתא) עה"פ. תו"א בשלח סג, סע"ג.

תו"ח שם.

(73) ראה תו"א שם סב, ד.

(74) אוה"ת שם. שם ע' תקכב. וראה גם כרך ח' ע' ביתקסב.

(75) שם סד, ג.

(63) פי"ח.

(64) שמואל-א טו, כט.

(65) בשלח טו, א.

(66) תו"א סב, ג. סג, ג ואילך. תו"ח רלז, א. רנג, א ואילך

(בהוצאה החדשה – קסח, ד. קעח, ג ואילך).

(67) רלז, סע"א ואילך (בהוצאה החדשה – קסט, א ואילך).

(68) שה"ש א, ט.

(69) קהלת ז, יד.

וביאור הענין בעבודת האדם (שהרי כל הענינים נעשים ע"י מעשינו ועבודתינו), בעבודת התפלה (שהרי ענין האותיות הו"ע המלכות, ומלכות הו"ע התפלה, ואני תפלה⁷⁶), יובן ע"פ המבואר בסוף ספר המאמרים תרכ"ז לאדמו"ר מהר"ש⁷⁷ (שענינו לכתחילה אריבער⁷⁸), שהמלכות מתפללת ורוצה ליכלל בעצמות א"ס, כמ"ש⁷⁹ למען יזמך כבוד ולא ידום, דנהורא תתאה קארי תדיר לנהורא עילאה ולא שכיך⁸⁰, והיינו לפי שאין ערוך בחי' המלכות כמו שנעשית מקור לעולמות לגבי כמו שכלולה בעצמותו, וכמו שאין ערוך אור וזיו השמש שיוצא מהשמש להאיר על הארץ לגבי כמו שהוא כלול בשמש עצמו⁸¹. ועל זה היא התפלה דספירת המלכות, תפלה מלשון התופל⁸², שהו"ע של התאחדות, והיינו, שמתבטלת ממציאיותה הקודמת ומתעלית למעמד ומצב כמו שהיא במקורה ושרשה, ועד למעלה מכל ענין של מקור ושרש, שזהו"ע המלכות כפי שהיא בעצמות ומהות, כידוע ששרש המלכות הוא ברדל"א⁸³ (ולמעלה יותר), למעלה משרש כל הספירות, כמבואר בכ"מ⁸⁴, וגם ובמיוחד במאמרי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁸⁵.

ט) והנה כאשר הקב"ה ממלא תפלות כל ישראל, ועאכו"כ התפלה דספירת המלכות, אזי נעשה קיום היעוד ונגלה כבוד הוי' גו'⁸⁶, דאין כבוד אלא מלכות, כמארז"ל⁸⁷ כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כו', ואומר⁸⁸ ה' ימלוך לעולם ועד, בגאולה האמיתית והשלימה, כיון שנצח ישראל מנצח במלחמה, והנצחון הוא באופן דפדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי⁸⁹, וכפי שמבאר אדמו"ר האמצעי בארוכה⁹⁰, שאמיתית הענין דפדה בשלום הוא באופן שלא שייך כל המציאות של מנגד, ולא שייך כל המציאות שיהי' של ענין של קרב כו'. וענין זה יהי' בימי מלכא משיחא, ששלום יהי' בימיו⁹¹, ועד לשלום בתכלית השלימות, כמבואר בארוכה בכו"כ דרושי רבותינו נשיאנו עד לבעל ההילולא, ובמיוחד בדרוש ועבדי דוד מלך עליהם⁹², בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא, במהרה בימינו ממש.

84) סה"מ תרפ"ד ע' ח ואילך. תרצ"ט ע' 18 ואילך. תש"ט ע' יב. ובכ"מ.
85) סה"מ עטר"ת ע' סה ואילך.
86) ישעי' מ, ה.
87) אבות ספ"ו.
88) פרשתנו (בשלח) טו, יח.
89) תהלים נה, יט.
90) ד"ה פדה בשלום - בשערי תשובה ח"א - פי"א.
91) ע"פ לשון הכתוב - דברי הימים-א כב, ט.
92) דשנת תרצ"ט ותש"ח (סה"מ תרצ"ט ע' 191 ואילך. ע' 195 ואילך. תש"ח ע' 225 ואילך).

76) תהלים קט, ד. ראה זח"ג מט, ב. פע"ח שער התפלה בהקדמה. אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' רמט-רנ. סה"מ תרח"ץ ע' רלו.
77) ע' תנא (בהוצאת תש"ס - ע' עב ואילך).
78) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תריז. לקו"ש ח"א ע' 124.
79) תהלים ל, יג.
80) ראה זהר ח"ב קמ, א. ח"א קעח, ב. עז, ב. פו, ב.
81) ראה תניא פל"ג. שעהיה"א פ"ג.
82) ראה תו"א ר"פ תרומה. סה"מ תש"ט ע' 79. וש"נ.
83) עץ חיים שער יג (שער א"א) פ"ב.

בס"ד. משיחות ש"פ בשלח, חמשה עשר בשבט ה'תש"נ.

א. חמשה עשר בשבט הוא – "ראש השנה לאילן"¹. ודבש" (דבש תמרים)²⁰.

וכפי שמצינו שבנ"י נקראו בשמות אלה: "ראשית תבואתו"²¹ – חטה ושעורה; וכן "בכל מיני אילנות נאים ומשובחים"²²: גפן – שנאמר²³ "גפן ממצרים תסיע", תאנה – שנאמר²⁴ "כביכורה בתאנה בראשיתה", רימון – שנאמר²⁵ "שלחך פרדס רימונים", זית – שנאמר²⁶ "זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך", תמר (דבש תמרים) – שנאמר²⁷ "זאת קומתך דמתה לתמר", וכתוב²⁸ "צדיק²⁹ כתמר יפרח".

וכיון שחמשה עשר בשבט הוא "ראש השנה לאילן" (משא"כ תבואה שר"ה שלה באחד בתשרי³⁰) – נמשכת בו חיות מחודשת על כל השנה כולה בנוגע לה' אילן ("עץ השדה") שבישראל, ובפרט האילנות שנשתבחה בהם ארץ ישראל ונשתבחו בהם ישראל – "גפן ותאנה ורימון . . . זית שמן ודבש (תמרים)".

ג. ויובן בהקדם הביאור במעלת "אילן" (שר"ה שלו בחמשה עשר בשבט) לגבי "תבואה" (שר"ה שלה באחד בתשרי) – בשתיים:

א) בענין התענוג – כידוע ש"תבואה" (חטה ושעורה) הו"ע המוכרח לקיום וחיות האדם, כמ"ש³¹ "לחם לבב אנוש יסעד", ו"אילן" מצמיח פירות (שאינם מוכרחים לקיום וחיות האדם, אלא) להוסיף תענוג להאדם³².

כל המצוות ולהתרחק מן העבירות".

17) ראה פי' מת"כ ומהרז"ו שם. תו"א שם א, סע"ג.
18) וכיון שלכאור"א מישראל יש חלק (אמה אחת או ד' אמות) בארץ ישראל (ונפק"מ לדינא – ראה לקו"ש לך שנה זו ס"ג. וש"י), מודגשת ביותר שייכותו לכל עניני א"י, כולל ובמיוחד – שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל.

19) עקב, ח, ח.
20) להעיר, ששבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל הם כנגד שבע מדות (ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל עה"פ. לקוטי לוי"צ אג"ק ריש ע' סזו). ובוזה מודגשת שייכותם לבנ"י – שנחלקים לז' סוגים ומדרגות בעבודת ה', כנגד ז' מדות (ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ).

21) ירמ"י ב, ג.
22) שמו"ר רפ"ו.
23) תהלים פ, ט.
24) הושע ט, יו"ד.
25) שה"ש ד, יג.
26) ירמ"י יא, טז.
27) שה"ש ז, ח.
28) תהלים צב, יג.
29) דקאי על כאור"א מישראל – "ועמך כולם צדיקים" (ישעי' ס,

כא).

30) נסמן בהערה 1.

31) תהלים קד, טו.

32) ובנוסף ברכת "בורא נפשות": "חסרונך" – שהם חסרים וצריכים להם לצורך קיום חיותם . . . כגון לחם ומים, ו"לההחיות בהן" – "דברים שבראם להתענג בהם, כגון מיני פירות" (טור וש"ע אדה"ז או"ח סו"ס רז).

ושייכותו לעבודתם של ישראל – מובנת ע"פ מ"ש² "כי האדם עץ השדה", שהאדם³ נמשל ל"עץ השדה", "עץ⁴ פרי⁵", ובפרט ע"פ דרשת חז"ל⁶ שהפסוק "כי האדם עץ השדה" קאי על "תלמיד חכם", שבזה נכללים כל בני"י, כמ"ש⁷ "וכל בניך⁸ לימודי ה"י".

ויש לומר, שב"ראש השנה לאילן" ניתוסף עילוי וחיודוש ב"האדם עץ השדה" גם לגבי ראש השנה באחד בתשרי (שבו נברא האדם) – בנוגע לעניני העבודה השייכים ל"עץ השדה" שבאדם, כדלקמן.

ב. ובהקדמה:

כתיב⁹ "את העולם נתן בלבם", היינו, שכל עניני העולם (נוסף לכך שנבראו "בשביל" ישראל¹⁰) ישנם גם אצל ישראל ("בלבם"), ואדרבה, כיון שישנם בישראל נשתלשלו גם בעולם.

ובפרטיות יותר – כידוע שכנסת ישראל נקראת בשם "ארץ"¹², כמ"ש¹³ "כי תהיו¹⁴ אתם ארץ חפץ", ובלשון חז"ל¹⁵ "למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה¹⁶", מלשון רצון וגם מלשון מרוצה¹⁷, ומזה מובן שיש בכאור"א מישראל כל פרטי הענינים שבארץ, ועאכור"כ שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל¹⁸ – "ארץ¹⁹ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן

1) כדעת ב"ה (ר"ה בתחלתה) שהלכה כמותם (רמב"ם הל' תרומות פ"ה הי"א. הל' מע"ש פ"א ה"ב).

2) שופטים כ, יט.

3) אתם קרויין אדם (יבמות סא, רע"א), ע"ש אדמה לעליון (ראה של"ה ג, רע"א. ועוד. ע"ש"מ מאמר אכ"ח ח"ב פל"ג. ובכ"מ).

4) בראשית א, יא.

5) מאי פירי מצוות" (סוטה מו, סע"א), "פירותיהם של צדיקים מצוות ומעשים טובים" (פרש"י ובי"ד פ"ל, 1) ר"פ נח).

6) תענית ז, א.

7) ישעי' נד, יג.

8) ודרשת חז"ל "אל תקרי בניך אלא בוניך" (ברכות בסופה. וש"י), אינה שוללת אלא מוסיפה על הפי' הפשוט (ראה של"ה חלק תושבע"ע תג, ב), כלומר, לכל לראש ישנו הענין ד"כל בניך" כפשוטו, כאור"א מישראל, ועל זה ניתוסף גם הענין ד"בוניך", כולל גם שכאור"א מישראל הוא בכלל "בוניך", להיותו "לימודי ה"י" (ראה גם רד"ה וכל בניך, דרושי חתונה תרפ"ט).

9) קהלת יג, א. וראה זח"א קצה, ב. לקו"ת במדבר ה, רע"ב. ובכ"מ.

10) פרש"י עה"ת בתחלתו. ועוד.

11) כולל גם כל אחד מישראל – שהרי "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" (סנהדרין לו, סע"א במשנה).

12) ראה גם תו"א בתחלתו. ובכ"מ.

13) מלאכי ג, יב.

14) "תהיו" דייקא, שמורה על הנצחיות, כמארז"ל "תהי' בהווייתה תהא" (קידושין נח, א. ועוד).

15) ב"ר פ"ה, ח.

16) ולהעיר מפס"ד הרמב"ם בספ"ב הדלכות גירושין (בשיעורים דימים האחרונים) שכאור"א מישראל "רוצה להיות מישראל . . לעשות

ומעלה יתירה בשנה זו – שהקביעות ד"ראש השנה לאילן" ביום השבת היא בהוספה להקביעות ד"יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת⁴¹, היינו, שכל עניני העבודה דשנה זו הם באופן של תענוג, ועאכו"כ הענינים ד"ארבעה ראשי שנים הם" (ש"אידמו להדדי⁴²) הם באופן של תענוג, ועאכו"כ "ראש השנה לאילן", ענין התענוג, ובפרט שבשנה זו⁴³ חל גם הוא ביום השבת.

ובפרשת בשלח – כדאיתא במדרש⁴⁴ "ויהי בשלח פרעה, הה"ד²⁵ שלחך פרדס רמונים . . . כיון שיצאו (ישראל ממצרים) נעשו פרדס רמונים, שנאמר שלחך פרדס רמונים, נעשו כגפן היין, שנאמר²³ גפן ממצרים תסיע", היינו, שבפרשת בשלח מודגשת מעלתם של ישראל שנמשלו לפירות האילן.

ה. ויש להוסיף בזה ע"פ המבואר בתו"א ריש פרשתנו⁴⁵ במעלת הזריעה ונטיעה הקשורה עם הגלות והגאולה ממצרים (התוכן דפרשת השבוע), וז"ל: "הנה על ישראל בגלות מצרים כתיב⁴⁶ זרעתי לי בארץ, ואמרו רז"ל⁴⁷ זורע כור⁴⁸ מוציא כמה כורים וכו' . . . הנה כתיב⁴² קודש ישראל לה' ראשית תבואתה, תבואתו דווקא, שישראל נקראו תבואת ה', והוא כמו שאדם זורע תבואה עד"מ בשביל התוספת שיצמח, כך ברצות ה' שיתוסף ויתרבה גילוי אלקותו בעולם וימלא כבוד ה' את כל הארץ⁴⁹ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וגו'⁵⁰, זורע את ישראל שהן הם תבואתו ושע"י יתגלה כבודו בריבוי ותוספת . . . שע"י כן נמצא ריבוי גילוי אלקותו למטה כמו למעלה . . . לעתיד כי עין בעין יראו וגו'⁵¹ . . . והגורם לישראל מעלה ומדרגה רבה זו היא עסק הזריעה בארץ בזמן הגלות, שהוא כמו עד"מ שזורעין גרעין אחד ומצמיח הרבה, או כמו שנוטעין

(ב) בענין הצמיחה, שעל ידה ניתוסף בריבוי כו' – כידוע שמעלת הצמיחה בנטיעת אילן היא באופן נעלה יותר (ועד לעילוי שבאין-ערוך) מהצמיחה שבזריעת תבואה, כי, "בזריעה, התבואה הצומח הוא ממהות הזרע רק שהוא בריבוי, שזורע סאה ועי"ז צומח כמה כורים . . . משא"כ הנטיעה, שהצמיחה משובח לאין שיעור על הנטיעה, שנוטעין גרעין או ענף, ומוציא אילן עם פירות משובחים כו"³³, היינו, שהצמיחה באילן היא (נוסף על הריבוי בכמות) גם באיכות חדשה.

ודוגמתו בה"אילן" שבעבודת האדם³⁴ – (א) עבודה באופן של תענוג, היינו, שמלבד עבודתו כפי המוכרח, ה"ה מוסיף יותר מכפי המוכרח, ועד באופן של תענוג, (ב) עבודה באופן הצמיחה דנטיעה, שניתוסף לא רק בריבוי הכמות, אלא גם באיכות, ועד איכות חדשה.

ובחמשה עשר בשבט, "ראש השנה לאילן" – נמשכת חיות חדשה³⁵ בכל הקשור לאופן העבודה ד"אילן"³⁶, הן בנוגע לענין התענוג והן בנוגע לענין הצמיחה, ועי"ז ניתוסף עילוי גם בעניני העבודה השייכים ל"תבואה"³⁷, הן מצד ההכנה להחידוש ב"אילן" שנעשית גם ע"י העילוי וההוספה בעניני העבודה ד"תבואה", והן מצד ההמשך והתוצאה מהחידוש ב"אילן" שפועל גם בעניני העבודה ד"תבואה".

ד. ובכל זה ניתוסף הדגשה מיוחדת בהקביעות ד"ראש השנה לאילן" בשנה זו – ביום הש"ק פרשת בשלח:

שבת – הו"ע התענוג, כמ"ש³⁸ "וקראת לשבת עונג". ולכן, כש"ראש השנה לאילן" (שענינו תענוג) חל בשבת³⁹ – מודגש עוד יותר ענין התענוג⁴⁰.

(33) אוה"ת פרשתנו ע' שנה.

(34) ראה גם לקו"ת בחוקותי מט, ד. ובכ"מ.

(35) להעיר מהמבואר באגה"ק (סי"ד) בפי' הכתוב "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", שבראש השנה (ועד"ז מובן גם בנוגע לר"ה לאילן) "יורד אור חדש ומחודש . . . עליון יותר שלא ה' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה כו'". (36) כמודגש בזה ש"נהגין להרבות בו במיני פירות של אילנות" (מג"א אר"ח סק"א סק"ז. השלמה לשו"ע אדה"ז שם ס"ח), ובפרט הפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל.

(37) ובפרט להמ"ד (ברכות מ, סע"א) ש"חטה* מין אילן היא" (וראה גם לקו"ת שם).

(38) ישע"י נח, יג.

(39) וגם לדעת ב"ש ש"באחד בשבט ראש השנה לאילן" – קביעותו בשנה זו בשבת.

(40) ולהעיר, שבט"ו שבט שחל בשבת מודגש יותר המנהג "להרבות בו במיני פירות של אילנות" – כיון שבלאה"כ יש להשתדל "להשלים מאה ברכות מן הפירות . . . חזור ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ולאחריו כו'" (רמב"ם ה' תפלה פ"ז ה"י-ז. שו"ע אדה"ז

או"ח רסמ"ו).

(41) וע"פ המבואר בדרושי חסידות (לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילן. ובכ"מ) בהטעם שאין תוקעין ביו"ט של ר"ה שחל בשבת כיון שההמשכה דתק"ש נעשית ובאופן נעלה יותר מצד ענינו של שבת – יש לומר, שהקביעות בשבת פועלת עילוי גם בהענין ד"ראש השנה לאילן".

(42) הגהות מיימוניות לרמב"ם ריש הל' שופר.

(43) שאין זה תלוי בהקביעות דר"ה, אלא משתנה בהתאם למספר הימים החדשי חשון וכסלו.

(44) שמו"ר פרשתנו פ"כ, ה.

(45) וראה גם תו"ח שם קסט, ב ואילן. אוה"ת שם. ועוד.

(46) הושע ב, כה.

(47) פסחים פז, ב.

(48) כ"ה (כור) בתו"א. ובפסחים שם: סאה. ובתו"ח שם: קב.

(49) שלח יד, כא.

(50) ישע"י מ, ה.

(51) שם נב, ח.

כח הצומח שבארץ שלא בכל מקום נצמח הפרי, ובמדבר אינו נגדל צמחים כלל, כמו"כ דוקא לישראל נאמר כי תהיו אתם לי⁶⁰ ארץ חפץ⁶¹, ולכן, על ידם דוקא נעשית הצמיחה⁶² דגילוי והמשכת אלקות ע"י קיום המצוות.

ובהתאם לכך, יש לבאר הענין ד"ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש" בעבודתם של ישראל, "ארץ חפץ", ובפרטיות יותר: (א) החילוק שבין "חטה ושעורה", דברים המוכרחים לקיום וחיות האדם, ל"גפן ותאנה ורמון . . . זית שמן ודבש", דברים של תענוג, (ב) ההוספה ד"ארץ" השני, "ארץ זית שמן ודבש" – שמזה מובן שבנין ד"ארץ", "ארץ חפץ", יש ב' דרגות זו למעלה מזו, ובהתאם להעילוי ב"ארץ" ניתוסף גם במעלת הפירות צומחים מארץ זו ("ארץ זית שמן ודבש"), כדלקמן.

ז. "חטה ושעורה":

"חטה" – מאכל אדם, ו"שעורה" – מאכל בהמה⁶³. וענינם בעבודת האדם⁶⁴ – "חטה" קאי על העבודה (מאכל) דנפש האלקית, ה"אדם" שבו, ע"ש אדמה לעליון⁶⁵, ו"שעורה" קאי על העבודה (מאכל) דבירור נפש הבהמית⁶⁶, ה"בהמה" שבאדם, אשר, עם היות שהעבודה דבירור נה"ב מצ"ע היא ירידה ביחס לעבודה דנה"א, הרי, הכוונה היא בבירור נה"ב דוקא, ועי"ז ניתוסף עליו גדול יותר גם בנה"א.

וביאור הענין:

סדר הבריאה בששת ימי בראשית⁶⁷ – שתחילה נבראו הבהמות (וכל בעלי-החיים) ואח"כ נברא האדם. ודוגמתו בהנהגת האדם – "אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר⁶⁸ ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת"⁶⁹, "חכמים הראשונים

חרצן אחד וצומח אילן שלם בענפים הרבה, וכמ"ש⁵² ואנכי נטעתך שורק וגו', שהוא זמורה של גפן כדי להצמיח גפן שלם, וכמאמר רז"ל על פסוק⁵³ והנה גפן לפני, שישראל נמשלו לגפן".

ועפ"ז מובן מאמר המדרש "כיון שיצאו נעשו פרדס רמונים, שנאמר שלחך פרדס רמונים, נעשו כגפן היין, שנאמר גפן ממצרים תסיע" – שמעלתם של ישראל ש"נעשו פרדס רמונים, נעשו כגפן היין" (פירות האיגן), היא ע"י הקדמת הגלות שהוא בדוגמת (הזריעה, ויתירה מזה) הנטיעה, "שנטועין חרצן אחד וצומח אילן שלם בענפים הרבה, וכמ"ש ואנכי נטעתך שורק וגו' . . . כדי להצמיח גפן שלם". ובלשון הכתוב בהפטורה דפ' שמות: "הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל גו"⁵⁴, היינו, שהירידה למצרים (כללות ענין הגלות) היא בדוגמת הזריעה והנטיעה ("ישרש") שע"ז תהי' הצמיחה ("יציץ ופרח").

ו. ובפרטיות יותר:

ענין הזריעה והנטיעה בגלות מתחיל מירידת הנשמה למטה לעבוד עבודתה בבירור הגוף ונה"ב והעולם, לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁵⁵.

וענין זה נעשה ע"י קיום המצוות, שגם הם נמשלו לזריעה, כמ"ש⁵⁶ "זרעו לכם לצדקה" (כללות המצוות⁵⁷), עד"מ זריעת גרעין, "שאינ בו שום טעם מאכל, וכשנזרע הגרעין בארץ ומתלבש בו כח הצומח שבארץ, נצמח מזה פרי מאכל, הגם שלא הי' עצם הגרעין בחי' מאכל כלל . . . כמו"כ הוא מעשה המצוות שירדו ונתלבשו בדברים גשמיים⁵⁸ כמו תפילין על קלף גשמי . . . וכשאישי ישראל מניח אותם על ראשו נתהווה בחי' גילוי אלקותו"⁵⁹.

זאת ועוד: זריעה זו היא בישראל דוקא – כמשל⁹⁵

(52) ירמי' ב, כא ובפרש"י.

(53) וישב מ, ט. וראה חולין צב, א. ב"ר פפ"ח, ה.

(54) ישעי' כז, ו. וראה תו"א שמות נג, ג ואילך. ד"ה הבאים ישרש יעקב תשמ"ח (קונטרס כ"ד טבת שנה זו). וש"נ.

(55) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(56) הושע יו"ד, יב.

(57) ראה תניא פל"ז.

(58) ובפרטיות יותר – המשל דגרעין על התלבשות המצוות בדברים גשמיים כולל ב' פרטים: (א) ריחוק הערך דהגרעין לגבי הפרי צומח ממנו, ודוגמתו בנמשל – ריחוק הערך דהדבר הגשמי שבו מלובשת המצוה לגבי האור האלקי שנמשך ע"י קיום המצוה. (ב) השרשת הגרעין בארץ, שמכסין הגרעין בעפר כו', ודוגמתו בנמשל – התלבשות רצון העליון ב"ה בדברים גשמיים.

(59) תו"א שם, ד.

(60) כ"ה (בתוספת "לי") בכ"מ בדא"ח.

(61) ולהעיר, ש"ארץ" מורה על ענין הביטול ("ונפשי כעפר לכל תהיי"), ומצד מעלת הביטול שבישראל נעשים "ארץ חפץ", שבהם עיקר גילוי הרצון והחפץ.

(62) ראה גם שהש"ר פ"ז, ג: "אוה"ע אין להם נטיעה אין להם

זריעה . . . אף בל ניטעו אף בל זורעו . . . אבל ישראל יש להם נטיעה, שנאמר ונטעתים בארץ הזאת וגו', וכתוב ונטעתים על אדמתם, יש להם זריעה, שנאמר וזרעת' לי בארץ" (וראה אוה"ת פרשתנו ס"ע שנג).

(63) סוטה רפ"ב. ועוד.

(64) ובפרט שגם שעורים הם מחמשת מיני דגן שמכולם עושים לחם למאכל אדם ומברכים עליו המוציא לחם מן הארץ (רמב"ם הל' ברכות רפ"ג) – אף שלחם משעורים אינו משובח כמו לחם מחטים.

(65) נסמן לעיל הערה 3.

(66) ויש לומר, שמרומז גם ב"שעורה" – מלשון שיעור (לפום שיעורא דילי'), כיון שהעבודה דבירור נה"ב היא במדידה והגבלה (משא"כ העבודה דנה"א מצ"ע היא למעלה ממדידה והגבלה).

(67) שחזור ומתחדש בכל שבוע, "היום יום ראשון בשבת, יום שני בשבת וכו'" (ראה לקו"ת ש"ש כה, סע"א. ובכ"מ), כמודגש גם בשירו של יום שמתאים להבריאה דיום זה בשי"ב (ראה ר"ה לא, רע"א).

(68) עקב יא, טו.

(69) ברכות מ, רע"א. – נת' בלקו"ת (בחוקותי מט, א ואילך) ד"ה זה. וראה גם ד"ה (וילך ראובן) שלאח"ז (שם, נ, ב) שמבאר השייכות לבני גד ובני ראובן שקיבלו נחלתם בעבר הירדן, ארץ מקנה (וראה לקמן הערה 98).

ה. ע"פ הנ"ל שעיקר העבודה היא בבירור נה"ב – למה נאמר בכתוב "חטה ושעורה", חטה ואח"כ שעורה?

וההסברה בזה – כיון שאי-אפשר להתחיל העבודה בבירור נה"ב אלא ע"י הקדמת גילוי אור (בכללות) דנפש האלקית, וכמשל הזריעה בארץ, ש"אף שיש בה כח הצומח אינה מצמחת כלום מעצמה כ"א ע"י הזרע הזרוע בה, כך גם הנה"ב מצ"ע . . . היא היורדת למטה והיתה נשאת כן, אלא ע"י בחי' נפש האלקית המתלבשת בה המשכלת בגדולת ה' כו"ו⁸².

וכמודגש בסדר העבודה בכל יום:

בקריאת שמע (התחלת העבודה ד'ויהי ערב ויהי בוקר⁸³) – אומרים "ואהבת⁸⁴ את ה' אלקיך", שזוהי האהבה דנפש האלקית, ואח"כ נאמר "בכל לבבך", "בשני יצריך⁸⁵", כי, (רק) לאחר התעוררות האהבה דנה"א יכול להיות (גם) הבירור דנה"ב שיתהפך לאהבה את ה', ועוד שע"ז ניתוסף עליו גדול יותר בנה"א.

ועד"ז בכל בוקר כשהאדם נעשה ברי' חדשה⁸⁶ – מתחיל באמירת "מודה אני לפניך . . . שהחזרת בי נשמת", "נשמה שנתת בי טהורה היא", נפש האלקית, ולאח"כ בא המשך ועיקר העבודה בבירור נה"ב, וע"ז ניתוסף עליו גדול יותר בנה"א.

וכמרומו גם בכתוב⁸⁷ "משכני אחרך נרוצה" – "משכני לשון יחיד, הוא אתעדל"ע לעורר האהבה הטבעית שבנפש האלקית . . . וע"ז הנה"א מבררת ג"כ הנה"ב . . . אחרך נרוצה לשון רבים, בשני הרצונות

היו . . . מקדימין מזון הבהמות . . . לסעודת עצמן⁷⁰.
ודוגמתו בעבודת האדם – הקדמת נפש הבהמית לנפש האלקית (שנקראת "נפש השנית"⁷¹, כי הראשונה היא נפש הבהמית) – "אקדים טענתי"⁷², שהרי, "גמר ועיקר כניסת נפש זו הקדושה באדם הוא ב"ג שנים ויום א' לזכר וי"ב לנקבה שלכן נתחייבו אז במצוות מן התורה", וגם "תחילת כניסת נפש זו הקדושה היא בחינוך לתורה ולמצוות שחייבו חכמים לחנך", מגיל חינוך (ואפילו ההתחלה ממש "במצות מילה" היא ביום השמיני, ולא בשעה שנולד ויצא לאויר העולם)⁷³.

ולא עוד אלא שעיקר העבודה אצל רוב בני" (והתורה על הרוב תדבר⁷⁴) במשך כל ימי חייהם היא בבירור נה"ב – כיון שמדתם היא מדת הבינונים⁷⁵ ("מדת⁷⁶ הבינוני היא מדת כל אדם ואחרי' כל אדם ימשוך⁷⁷"), ש"מהותה ועצמותה של נפש החיונית הבהמית שמש"א המלוכשת בדמו ובשרו לא נהפך לטוב⁷⁸, ולכן עבודתו התמידית היא בבירור נה"ב.

וההסברה בזה⁷⁹ – ש"ירידת נפש האלקית . . . להתלבש בתוך נה"ב אף שהיא גשמית, כי בה הוא שיש כח הצומח להצמיח ישועות בתוספת רב על הזרע הזרוע בה, וז"ש . . . וזרעתי לי בארץ⁸⁰, היינו בנפש הבהמית⁸¹ שעלי' נאמר ורוח הבהמה היורדת היא למטה בארץ . . . והטעם משום שנה"ב בשרשה ומקורה היא יותר נעלית מהנפש האלקית, ולכן יש בה הכח הזה להצמיח", היינו, שע"י העבודה בבירור נה"ב נעשה עליו גדול יותר בנה"א.

(70) רמב"ם הל' עבדים בסופו.

(71) תניא רפ"ב.

(72) זח"א קעט, ב.

(73) שו"ע אדה"ז או"ח מהר"ב סו"ד.

(74) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(75) משא"כ צדיקים – "ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים כו"ו (יומא לח, סע"ב. תניא פ"א). וכמבואר בתניא (פי"ד) ש"אין כל אדם זוכה להיות צדיק ואין לאדם משפט הבחירה בזה כל כך כו", ולכן, גם לאחר ש"משביעין אותו תהי צדיק", מוסיפים "ואל תהי רשע עכ"פ, שבוה משפט הבחירה והרשות נתונה לכל אדם כו".

(76) תניא רפי"ד.

(77) ויש לומר, בשלשון "כל אדם" נכללים גם צדיקים, כי [נוסף לכך שהיו תחלה במדרגת הבינוני] "אפילו צדיק גמור שלבו חלל בקרבו ומואס ברע, עכ"ז באותו רע שאלמלא התורה לא היו רעות כלל, כבשר בחלב ושעטנו כו", אל יאמר אי אפשר אלא אפשר, וא"כ ניחא לי' הרע הזה, אלא מה אעשה שאביו שבשמים גזר עלי', ולכן שייך גם אצלו בחי' לאכפייא לסט"א (דרמ"צ פד, ב).

(78) משא"כ בצדיקים – "נפש האלקית . . . היא לבדה מחי' גופו ובשרו שהרע שהי' בנפש החיונית המלוכשת בדמו ובשרו נתהפך

ל טוב ונכלל בקדושת נפש האלקית ממש" (תניא פכ"ט לו, א).

(79) ראה לקו"ת האיזנו עד, ג.

(80) וגם כל המצוות נשפלו למטה וניתנו בשביל נה"ב דוקא, כי כולם הם מעשיות, רק מעט מהם כמו אמונה וידיעת הבורא הם רק לנפש האלקית בלבד, ואף גם זאת הם נוגעים גם בנה"ב, שהרי הנה"א . . . בעודה בג"ע היתה מאמנת ויודעת ממילא, ולמה זה ירדה בגוף לדעת ולהאמין אז, אם לא בשביל הנה"ב, דהיינו, שתהא מקיימת בהתלבשותה בנה"ב (לקו"ת שם).

(81) ועמ"ש בד"ה הבאים ישרש יעקב, דלשם נתבאר שכנס"י נק' ארץ חפץ והמצוות נורעו בארץ זו דייקא . . . ואין זה סותר למש"כ, דמ"מ זריעה זו היא דוקא בהיות נה"א מלוכשת בנה"ב (לקו"ת שם).

(82) לקו"ת שם עה, ג.

(83) להעיר מהרמו בהתחלת הש"ס "מאימתי קורין את שמע בערבית" – שק"ש על ערבית היא המצוה הראשונה שנתחייב כל איש ישראל* כשמלאו לו י"ג שנה (ראה לקו"ש ח"ט ע' 590 בהערה. וש"נ).

(84) ואתחנן ו, ה.

(85) ברכות רפ"ט. ספרי ופרש"י עה"פ.

(86) שו"ע אדה"ז או"ח רס"ד. רס"ו.

(87) שה"ש א, ד.

(* ובנוגע לגר, שהגיוור אינו יכול להיות בלילה כיון שב"ד אינם דנים בלילה (רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ג) – הרי, עצם פעולת הגיוור ע"י כ"ד סמוכים איש מפי איש עד משה רבינו (ומעין זה גם בב"ד בזמן הגלות), וכן הגיוור ביום דוקא, מורה שההתחלה היא באופן של גילוי מלמעלה, אור היום דוקא.

ברוחניות "תבואת ה'", כדי שתהי' הצמיחה בהוספה וריבוי (כנ"ל ס"ה).

וכששאלו אותו "חטים נעשו יפות", האם העבודה ב"חטים", העבודה דנה"א מצ"ע, עולה יפה, השיב להם: "שעורים נעשו יפות" – (בשנה זו) העיקר הוא (לא העבודה דנה"א מצ"ע, אלא) הבירור דנה"ב. כלומר, כוונתו לא היתה לבשר שהחטים לא עלו יפות, היינו, שיש איזה חסרון בעבודה דנה"א, כי לא נחית לזה (אף שגילה זה דרך אגב), כי אם, להדגיש את הצורך והחשיבות דעיקר העבודה בבירור נה"ב, "שעורים נעשו יפות".

ועל זה אמרו לו "צא ובשר לסוסים ולחמורים" – (שאינן זה מענה בכוונת לעג ח"ו, אלא באופן חיובי) שיש בדבריו בשורה טובה בנוגע לעבודה בבירור נה"ב, ועד לדרגת הכי תחתונה שבה, "סוסים וחמורים", דכיון ש"שעורים (מאכל בהמה), "השעורים והתבן לסוסים ולרכש" נעשו יפות", ה"ז מורה על נתינת כח מיוחדת מלמעלה בנוגע לעבודה בבירור נה"ב, ולכן, "צא" ובשר לסוסים ולחמורים" – לבשר שיש נתינת כח מיוחדת בבירור הדרגת הכי תחתונה דנה"ב, "סוסים וחמורים", כדי להוסיף עידוד וזירוז בעבודה בבירור נה"ב.

ואעפ"כ, מסיימת הגמרא ש"הוי לי למימר אשתקד נעשו חייטין יפות"⁹⁸ – כיון שהתחלת העבודה היא ע"י הגילוי דנה"א (חטים), ועוד ועיקר, שתכלית הכוונה בעבודה בבירור נה"ב היא כדי שיתוסף עליו גדול יותר בנה"א (חטים), כנ"ל.

י. והנה, לאחר "ארץ חטה ושעורה", שרומז על העבודה דנה"א (חטה) ודנה"ב (שעורה) באופן המוכרח לקיום וחיות האדם שנשמתו ירדה למטה לברר הנה"ב (כנ"ל), ממשיך הכתוב לבאר העבודה ד"ארץ חפץ" באופן נעלה יותר – "וגפן ותאנה ורמון", בדוגמת הוספת התענוג בפירות האילן לגבי השגת ההכרח דחטה ושעורה.

ויש להוסיף, שגם ב"גפן ותאנה ורמון" מודגש העילוי שנעשה ע"י בירור נה"ב:

דנה"א ונה"ב⁸⁸, ועי"ז ניתוסף עליו בנה"א, שגם האהבה דנה"א נעשית באופן של מרוצה, כמו נה"ב, שכל עניני' הם בתוקף גדול ("רב תבואות בכח שור"⁸⁹), וכשמתהפכת לאהבה את ה', נעשית האהבה דנה"ב באופן של מרוצה, ועל ידה נעשית גם האהבה דנה"א באופן של מרוצה⁹⁰.

וזהו גם סדר הכתוב "ארץ חטה ושעורה" – שהתחלת העבודה ד"ארץ חפץ" היא ע"י הגילוי דנה"א (חטה), ולאח"ז ועי"ז בא המשך ועיקר העבודה בבירור נה"ב (שעורה), ועי"ז גם עיקר כוונת הזריעה דנה"א ב"ארץ", שנה"א תתעלה לדרגת נעלית יותר.

ט. ע"פ הנ"ל יש לבאר גם סיפור הגמרא⁹¹ "יוחנן חקוקאה נפק לקרייתא (לכפרים לראות בתבואות), כי אתא אמרו לי' חייטין נעשו יפות, אמר להם שעורים נעשו יפות, אמרו לי' צא ובשר לסוסים ולחמורים, דכתיב⁹² השעורים והתבן לסוסים ולרכש, מאי הוי לי' למימר, אשתקד נעשו חייטין יפות" – דלכאורה צריך להבין: א) ההסברה בדברי יוחנן חקוקאה שאמר "שעורים נעשו יפות" – למה לא אמר (כפי ש"הוי לי' למימר") "אשתקד נעשו חייטין יפות", בהתאם להשאלה "חייטין נעשו יפות". במענתו ה"ז ע"ד לשון חז"ל⁹³ "טענו חטין והודה לו בשעורין".

ב) ועיקר: תוכן הסוגיית הוא ע"ד גודל הזהירות בלשון נקי', כמודגש בהנ"ל ש"לא הי' רוצה להוציא דבר קללה מפיו" לומר שהחטים לא נעשו יפות, ולכן אמר "שעורים נעשו יפות", ש"מכלל דבריו משמע שהחטים לא נעשו יפות"⁹⁴. ואינו מובן: איך מתאים המענה "צא ובשר לסוסים ולחמורים" – לשון של זלזול (לכאורה) – לתוכן הסוגיית ע"ד הדיבור בלשון נקי', ואדרבה: הזלזול במענה "צא ובשר לסוסים ולחמורים" גרוע יותר (לכאורה) מהלשון "חטין לא נעשו יפות" (תיאור המציאות בפועל) שנמנע יוחנן חקוקאה להשתמש בו בגלל גודל הזהירות בלשון נקי'?

ויש לומר הביאור בזה – בעבודת האדם⁹⁵:

היציאה ("נפק") "לראות בתבואות", היא, לראות אופן עבודתם של ישראל בזריעת התבואה⁹⁶, שהיא

96 והטעם שהוצרך לצאת לכפרים (המקום שבו עוסקים בעבודת התבואות) – כיון שעבודתו מצ"ע היתה באופן נעלה יותר, בלימוד התורה.**

97 "צא" דייקא – כשם שיצא ("נפק") לכפרים לראות בתבואות. 98 וע"ד המבואר בלקו"ת (בחוקותי נ, ב) בנוגע לב"ג וב"ד, ש"מה דמשמע שלא נכון עשו בזה זהו משום שעשו את הטפל עיקר, והרי אף שאסור לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו, מ"מ, אח"כ צ"ל ואכלת ושבעת כו".

88 לקו"ת ויקרא ב, סע"ד. ובכ"מ.

89 משלי יד, ד.

90 ראה סה"מ מלוקט ח"ג ריש ע' קמו. וש"נ.

91 פסחים ג, סע"ב ובפרש"י.

92 מלכים-א ה, ח.

93 ב"ק לה, ב. וש"נ.

94 פרש"י שם.

95 הביאור ע"ד הקבלה – ראה בארוכה לקוטי לוי"צ אג"ק ע'

ססד ואילך.

ד"ריקנין" (אע"פ ש"מצוה" ענינה צוותא וחיבור¹⁰⁹, ועאכו"כ "מלאים מצוות") – בדוגמת הרימון שכל גרעין (המצוה) הוא מציאות בפ"ע ביחס לשאר חלקי הרימון.

יא. וממשיך בכתוב – "ארץ זית שמן ודבש":

ההוספה ד"ארץ זית שמן ודבש" (אף שבהתחלת הפסוק כבר נאמר "ארץ חטה וגו'")¹¹⁰ – מורה על עבודה נעלית יותר ב"ארץ", ארץ הב', שבאה לאחר העבודה בדרגא שלפנ"ז, ארץ הא'.

ומעלתה של "ארץ" הב' מתבטאת בהצמיחה ממנה – "ארץ זית שמן ודבש":

"זית שמן" – "זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתיבתה"¹¹¹, שרומז על עבודה באופן של כפי' וביטול מציאותו, לא רק אתכפיא כבעבודה דבירור נה"ב ע"ד הרגיל.

ו"דבש תמרים" – שעושה פירות לשבעים שנה¹¹², שאריכות הזמן (שבעים שנה) מורה על ריבוי היגיעה בעבודת הנטיעה, שלא בערך לגבי הנטיעה דשאר אילנות, ובהתאם לכך, גם מעלת הפרי, והתענוג והמתיקות שבו, היא באופן נעלה יותר.

ויש להוסיף, ששבעים שנה דתמרים מורה על גמר ושלמות העבודה ד"צדיק כתמר יפרח" באופן ד"בא בימים"¹¹³, שנשלמה העבודה דבירור ז' מדות¹¹⁴ (שכל אחת כלולה מעשר, סה"כ שבעים) במשך שבעים שנה.

יב. ויש להוסיף בזה, ע"פ תורת הבעש"ט¹¹⁵ על הפסוק "כי תהיו אתם ארץ חפץ", שבנ"י הם בדוגמת ארץ חפץ שטמונים בה אוצרות יקרים של אבנים טובות ומרגליות:

"גפן" – "המשמח אלקים ואנשים"⁹⁹, שנוסף על השמחה ותענוג שבעבודת הנה"א, "משמח את ההעלם וההסתר הנמשך משם אלקים שלא יעלים ויסתיר, שיהי' גילוי הפנימיות למטה"¹⁰⁰, שבזה נכלל גם בירור הנה"ב שלא יעלים ויסתיר כו'.

"תאנה" – גם מלשון "תואנה הוא מבקש"¹⁰¹, שרומז על הבירור דעץ הדעת טוב ורע (ובפרט להדעה שעה"ד "תאנה היתה, שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו"¹⁰²), ובנוגע להתיקון – הי' לכל הדעות ע"י התאנה, כמפורש בקרא¹⁰³ "ויתפרו עלה תאנה", היינו, שע"י (אפילו) "עלה תאנה" תיקנו (חלק מ)הבושה ("יתבושו") שבאה ע"י חטא עה"ד.

ו"רמון"¹⁰⁴ – שרומז על מעשה המצוות, כמארז¹⁰⁵ על הכתוב¹⁰⁶ "כפלח הרמון רקתך", "א"ת רקתך אלא רקנין שבך", ש"מלאין מצוות כרימון"¹⁰⁷, ובמעשה המצוות מודגשת ביותר ההתלבשות בענינים הגשמיים שבעולם¹⁰⁸, בירור התחתון.

ויש להוסיף שבירור התחתון (ע"י מעשה המצוות) נרמז בגרעיני הרימון – ובשתיים:

א) גרעיני הרימון הם בהעלם, משא"כ בענבים, לדוגמא, שברובם יכולים לראות הגרעינים לפני הסרת הקליפה ודריכת הענבים. ב) לכל גרעין יש "בשר" משלו, היינו, שכל גרעין הוא מציאות בפ"ע ביחס לשאר חלקי הרימון.

ודוגמתו במצוות: א) התלבשותם בדברים גשמיים – בדוגמת ההעלם דגרעיני הרימון, ב) "אפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרימון", שאפשר מצב שעם היותם "מלאים מצוות", מציאות מקיים המצוות היא באופן

99) שופטים ט, יג.

100) לקו"ת שלח מב, א. ובכ"מ.

101) שופטים יד, ד. וראה אוה"ת מטות ע' א' שמג.

102) ברכות מ, סע"א.

103) בראשית ג, ז.

104) להעיר, שבתחילת וראש (סעודת ליל א') דר"ה* – הרימון

מיוחד מכל הז' מינין (ראה שו"ע אדה"ז האו"ח סתקפ"ג ס"ד: נרבה זכיות כרימון (משא"כ בתמר (שם ס"א) שיתמו (שלילה ד) שונאנו)).

105) חגיגה בסופה. ושי"ג.

106) שה"ש ד, ג.

107) ולהעיר מהמובא בספרים (מלבי"ם עה"פ. ועוד) שגרעיני

הרימון הם במספר תרי"ג, כנגד תרי"ג מצוות. ואולי יש לומר (שיהי' קרוב יותר אל המציאות ברוב הרימונים) שהכוונה היא לרמ"ח מצוות

עשה (כי שס"ה מל"ח אינם באופן של פעולה) – רמ"ח גרעינים.

108) יותר מבתורה, שנמשלה לתאנה** (עירובין נד, א. ועוד.

וראה קונטרס עה"ח פ"ה שקשורה עם תושבע"פ, ועאכו"כ יותר

מפנימיות התורה, שנמשלה ל"יין", "גפן" (ראה בארוכה אמ"ב שער הק"ש ספנ"ג ואילך. ועוד).

109) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

110) ונפק"מ לדינא – "הפסיק ארץ את הסדר" ("כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה" – ברכות מא, א) וחזר לעשות זיתים ותמרים חשובים כו" (פרש"י שם, ב), "וכל הסמוך לו (לארץ השני) חשוב מן המאוחר מארץ הראשון" (סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"י סי"ב), שלכן, "התמרים קודמין לענבים, שהתמרים שני לארץ והענבים שלישי לארץ" (רמב"ם הל' ברכות פ"ח הי"ג).

111) ראה מנחות נג, סע"ב. וראה שמו"ר שבהערה 22.

112) זח"ג טז, א. וראה לקו"ת שבהערה 34.

113) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' תמט ואילך. ושי"ג.

114) כידוע שעיקר העבודה בזמן הזה היא בבירור ז' המדות (ראה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו).

115) "היום יום" י"ז אייר. ב' אלול. כש"ט הוספות סמ"ד. ושי"ג.

(* שקשור גם עם "ראש השנה לאילן" (ראה הנסמן לעיל הערה 42).

(** ועפ"ז י"ל, ש"תאנה ורמון" רומזים על הגילוי דתורה ומצוות, חכמתו ורצונו של הקב"ה, שלמעלה מהבירור שנעשה ע"י ההתבוננות הדאדם ב"חטה ושעורה".

כבר העבודה דרבתינו נשיאינו (כל שבעת הנשיאים¹²²) בהפצת המעיינות חוצה (נוסף על המוכרת, גם) בריבוי מופלג, באופן של תענוג, עד להשלימות ד"זית שמן¹²³, "מאשר¹²⁴ שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך"¹²⁵, "ודבש (תמרים)", "צדיק כתמר יפרח"²⁸, כמ"ש בסיום "מזמור שיר ליום השבת" – "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹²⁶.

יג. ההוראה מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל: מ"ראש השנה לאילן" (ובפרט כשחל ביום השבת, ובפ' בשלח) – צריך כאו"א מישראל להוסיף באופן מחודש בכל הענינים השייכים ל"האדם עץ השדה", הן בנוגע לענין התענוג, והן בנוגע לענין הצמיחה (כנ"ל ס"ג).

ועוד ענין עיקרי בנוגע לצמיחה – שבוזה נכללת גם הפעולה על הזולת (מתחיל מבני ביתו והנמצאים בסביבתו), עי"ז שנעשה "עץ פרי עושה פרי למינו אשר זרעו בו", שממנו יצמח עוד אילן ועד שיצמחו הרבה אילנות.

ועפ"ז יש לבאר הלשון הרגיל בכ"מ "ראש השנה לאילנות", לשון רבים (אע"פ שלשון המשנה הוא "ראש השנה לאילן", לשון יחיד)¹²⁷ – דכיון שהתחלת העבודה היא בהענין ד"ואהבת לרעך כמוך"¹²⁸, כאמירת כאו"א מישראל בהתחלת היום קודם התפלה "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך"¹²⁹, ורק לאח"ז מתחיל עבודת עצמו בהתפלה, שהתחלת עבודתו היא באופן של "אילנות", לשון רבים.

יד. ויה"ר שההחלטה להוסיף חידוש בכל עניני צמיחה תביא תיכף את השכר¹³⁰ – הצמיחה העיקרית כתוצאה מהזריעה ונטיעה ד"מעשינו ועבודתנו כל זמן

נוסף על מעלת הצמיחה שב"ארץ חפץ", הן הצמיחה שע"י זריעת תבואה ("חטה ושעורה") המוכרחת לקיום האדם, והן הצמיחה שע"י נטיעת אילנות ("גפן ותאנה ורמון . . . זית שמן ודבש") לשם תענוג – יש בה"ארץ חפץ" גם אבנים טובות ומרגליות שעל ידם ניתוסף תענוג ועשירות אצל האדם שלא בערך לגבי התענוג שע"י אכילת פירות האילן.

ואולי י"ל ענינו בעבודת ה' – הגילוי דפנימיות התורה, כדברי רבינו הזקן¹¹⁶ בכיזור הענין דהפצת המעיינות חוצה, ע"פ משל למלך שצוה לקחת את האבן היקרה שבכתר המלך, שבה תלוי היוקר והיופי דכתר המלך, לשחקה ולערבה במים, ולשפוך בין שפתיו של בן המלך, כדי שטפה אחת (עכ"פ) תיכנס לתוך פיו של בן המלך כו', שבביאור זה, אבנים טובות ומרגליות שב"ארץ חפץ" רומזים לפנימיות התורה.

ויש לומר, שבגילוי דפנימיות התורה (אבנים טובות ומרגליות שבארץ חפץ) גופא יש חילוקי דרגות בעילוי אחר עילוי, ובכללות: (א) אופן הגילוי המוכרח להצלת חיי בן המלך (כסיום המשל של רבינו הזקן) – ע"ד סממני רפואה שבפנימיות התורה, (ב) הריבוי וההוספה (יותר מכפי המוכרח להצלת חיי בן המלך) כהכנה לגילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא¹¹⁷, התענוג שבתורה, טעמי תורה – ע"ד דוגמת פירות האילן שבפנימיות התורה, ועד ל"זית שמן ודבש"¹¹⁸, שבהם מודגש ענין התענוג יותר משאר פירות האילן.

ויש להוסיף, שענין זה הוא בהדגשה יתירה בקביעות דשנה זו ביום הש"ק חמשה עשר בשבט, שבו נעשית השלימות דהעשירי בשבט¹¹⁹ ד"ויהי בארבעים שנה"¹²⁰ – כמשנת"ל בארוכה¹²¹ שבתקופה זו נשלמה

הוא כנגד יסוד* – בחינתו של יוסף, שבוזה מרומזת השייכות ליוסף שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר.

124) להעיר מהמבואר במק"א השייכות ד"אשר" ל"יוסף", והשייכות דשניהם לחודש שבט (ראה בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 314 ואילך. וש"נ).

125) ויחי מט, כ.

126) תמיד בסופה.

127) להעיר גם מ"מש אאמור" ז"ל (לקוטי לוי"צ אג"ק ע' תיג) ש"אילן (לשון יחיד דוקא) במלואו אל"ף יו"ד למ"ד נו"ן גימט' שבט", ואעפ"כ, כותב בהתחלת הענין "ראש השנה לאילנות" (לשון רבים), ומבאר ש"אילנות לשון רבים, הוא הב' עצים דעה"ח ועה"ד . והר"ע יחוד ו"ה שבשם שהוא הב' עצים הללו, והוא בשבט החודש העשתי עשר מספר ו"ה".

128) קדושים יט, יח.

129) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

130) ראה תענית ה, ב. שו"ע או"ח סו"ס תקעא.

116) "התמים" ח"ב ע' מט [עב, א]. אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' שכו ואילך. ועוד.

117) להעיר מב' הביאורים בטעם התגלות תורת החסידות בדורות האחרונים דוקא – ראה בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 172 ואילך. וש"נ.

118) להעיר, ש"שמן" רומז על פנימיות התורה*, וגם "דבש" רומז על פנימיות התורה (ראה חגיגה יג, א), והוא התענוג והמתיקות מהשכלה בטעמי מצוות (אוה"ת ויקרא ע' ט).

119) הן מצד יום השבת שבו נעשה העילוי והשלימות ("ויכולו") דכל השבוע, והן מצד קביעותו בימי החודש ביום ה"ו שבו "קיימא סיהרא באשלמותא", השלימות דכל ימי החודש, ובפרט ימים מיוחדים שבו, כמו "העשירי יהי קודש", השבתות, שקמה"ח.

120) ראה קונטרס משיחות ש"פ בא.

121) קונטרס משיחות ש"פ וארא ס"ה-ט.

122) כנגד שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל.

123) להעיר, שע"פ המבואר לעיל (הערה 20) ששבעת המינים

נשתבחה בהם ארץ ישראל הם כנגד ז' המדות, נמצא, ש"זית שמן"

לקיום היעוד¹⁴³ "ואתם תלוקטו¹⁴⁴ לאחד אחד בני ישראל", שכל בני באים לארצנו הקדושה, "כל יושבי עלינו"¹⁴⁵, וזוכים "לאכול מפרי ולשבוע¹⁴⁶ מטובה"¹⁴⁷, ובפרט הפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל¹⁴⁸, ועד להפירות שבביהמ"ק, כמארז"ל "גפן זהב היתה עומדת על פתח ההיכל כו"¹⁴⁹, "בשעה שבנה שלמה ביהמ"ק נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאים פירותיהן . . . ועתיד הקב"ה להחזירן, שנאמר¹⁵⁰ פרח תפרח ותגל אף גילת ורנן"¹⁵¹.

ועאכו"כ בנוגע לענינים הרוחניים דארץ ישראל – מתחיל מלימוד תורת ארץ ישראל, כפי שדרשו חז"ל¹⁵² על הפסוק¹⁵³ "וזהב הארץ היא טוב", "אין תורה כתורת ארץ ישראל", ועד לתכלית השלימות דמתן-תורה (בפ' יתרו שמתחילין לקרוא במנחת שבת זה) – "תורה חדשה מאתי תצא"¹⁵⁴, שלימות הגילוי דפנימיות התורה¹⁵⁵ ("סוד טעמי ומסתר צפונותי"¹⁵⁶) בגאולה האמיתית והשלימה

משך הגלות¹³¹, גאולה האמיתית והשלימה¹³² ע"י משיח צדקנו, "צמח שמו"¹³³, עליו נאמר¹³⁴ "וקם שבט מישאל", ש"שבט"¹³⁵ הוא גם מלשון ענף, וכמ"ש¹³⁶ "ויצא חוטר (שבט מלוכה) מגזע ישי ונצר (ל' יונק אילן) משרשיו יפרה".

ותוספת נתינת-כח מפרשת השבוע – שנוסף לכך שמדובר בה אודות יצי"מ¹³⁷ הכוללת גם הגאולה האמיתית והשלימה ("כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹³⁸), נרמזת בה גם השלימות דגאולה האמיתית והשלימה – בשירת היס: "אז ישיר"¹³⁹, "שר לא נאמר אלא ישיר"¹⁴⁰, לשון עתיד, שרומז לשירה העשירית בגאולה העתידה¹⁴¹, ובסיום השירה – "תביאמו ותטעמו גוי מקדש אדני כוננו ידיך", "בשתי ידים, ואימתי . . . בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו"¹⁴².

וכן תהי' לנו – שביום הש"ק פ' בשלח, חמשה עשר בשבט דשנת ה'תש"נ (הי' תהי' שנת נסים), זוכים

שבת זו), "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיוזן לבין האומות" (פסחים פז, ב), נעשית הצדקה דהגאולה האמיתית, ובאופן ד"פרונונו", כמ"ש (זכרי' ב, ח) "פרוזות תשב ירושלים" (ראה גם אה"ת פרשתנו ע' סוד).
 (145) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.
 (146) כחיוב בהמ"ז מן התורה – "ואכלת ושבעת" (ברכות מח, ב).
 (147) שם מד, סע"א.
 (148) לא רק מיני פירות אלה שצמחו בחוץ לארץ, אלא פירות ארץ ישראל ממש.

(149) תמיד כט, סע"א. וש"נ. ירושלמי יומא פ"ד סה"ד.

(150) ישע"י לה, ב.

(151) יומא כא, ב. וש"נ. שהש"ר פ"ג, ח (ג).

(152) ב"ר פט"ז, ד.

(153) בראשית ב, יב.

(154) ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(155) וההכנה לזה – ע"י לימוד פנימיות התורה בזמן הזה, מתחיל מספר התניא, תושב"כ דפנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות, שנקרא "ספר לקוטי אמרים" (כלשון רבינו הזקן ב"דף השער"). ש"מלקט" כל הענינים דפנימיות התורה, וי"ל, שרומז גם שע"ז זוכים להיעוד "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", כיון שפנימיות התורה מגלה בחי' "אחד" (יחידה) שבכאור"א מישאל, עד לגילוי בחי' היחידה הכללית, משיח צדקנו.
 (156) פרש"י שה"ש א, ב.

(131) תניא רפ"ז.

(132) להעיר מאוה"ת פרשתנו (ע' שנח-ט) שמביא מאמר המדרש (שמו"ר רפ"ד) "למה נמשלו ישראל לגפן . . . כשבעלי מבקשים שתשביח . . . עוקרין אותה ממקומה ושותלין אותה במקום אחר והיא משבחת כו", ומבאר, ש"כדי להיות עליוי אחר עליוי צ"ל מתחלה ב' נטיעות זא"ז . . . הנטיעה האחת היא גלות מצרים, ועי"ז צמחו עד שזכו למ"ת, ואח"כ הנטיעה הב' היא הגלויות שאח"כ בשביל שיהי' הצמיחה בשלימותה לע"ל".

(133) ראה ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. ועוד.

(134) בלק כד, יז. וראה רמב"ם הל' מלכים רפ"א.

(135) ויש לומר, שבוה נרמזת גם השייכות לחודש שבט.

(136) ישע"י יא, א ובפרש"י.

(137) ובאופן ד"בשלח פרענה את העם", ש"פרעה הי' משלח פארות וענפים ועושי פרי למעלה את העם שע"י גלותם במצרים והשתעבדותם בהם גרמו שנתעלו כו" (תו"א פרשתנו סא, ג. וראה אה"ת שם (ע' סוד) שקשור עם עבודת התשובה, בירור והפיכת התחתון).

(138) מיכה ז, טו.

(139) טו, א.

(140) ראה סנהדרין צא, ב. מכילתא ופרש"י עה"פ.

(141) מכילתא שם. ועוד.

(142) שם, יז ובפרש"י.

(143) ישע"י כז, יב.

(144) תמורת הענין ד"צדקת פרונונו" (שופטים ה, יא – הפטורת

(* ראה לקוטי לוי"צ לזחר ויקרא ע' קפו: "הב' מינים זית ודבש שהם נגד יסוד ומל' הם בחלוקה בפ"ע שכתוב עליהם ארץ עוד הפעם".

לקוטי שיחות יו"ד שבת כרך ג'

מתורגם ללשון הקודש

שעל ידי התרגום המשיכו תורה ולשון קודש גם בלשון חול, שגם החול יהיה קודש⁹. וזוהי ההכנה לגאולה העתידה.

בגאולת מצרים נותר הרע בתקפו, הרי לכן נאלצו בני ישראל לברוח מהרע¹⁰ "כי ברח העם". לא כן בגאולה העתידה, שעל אותו הזמן נאמר¹¹: "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", שהרע והטומאה יעלמו אז לגמרי. ולכן בגאולה העתידה לא יהיה צורך לברוח - "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו¹²", כי אם "וראו כל בשר יחדיו"¹³, שגם הבשר הגשמי כאן למטה יראה אלקות במוחש.

לכן נרמזים שמותיהם של הרשב"י, האריז"ל והבעל שם טוב דוקא בתרגום, כי תורתם היא באופן של "פועל מעינותיך חוצה" (לא לברוח מהחוף, אלא אדרבה, להפיץ שם את המעיינות של פנימיות התורה), כשם שהתרגום מביא לשון קודש ותורה לתוך החול והחוצה, שעל ידי זה תהיה הגאולה העתידה.

ג. יהודי כתב לי, שכתובת "בריש" מרומז גם הרבי בעל ההילולא: ר' - רבי, י' - יוסף יצחק, ב' - בן, ש' - שלום (דובער) וכן שטערנא שרה (אם הרבי).

אף שבדרך כלל אין להמציא ר"ת ורמזים, אבל בנוגע לענינים שמצד עצמם הם ברורים ונכונים, יש מקום למצוא להם גם רמז. - כל הנהגה ודרך בעולם, מה טוב למצוא דוגמתם (על כל פנים דוגמא רחוקה) בעניני תורה. ובענינינו יש לומר שהוא על דרך דברי הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות, על אתרוג, הדס וכו', שהגמרא דורשת אותם מהפסוק, שאין פירוש הדבר, שללא הדרשות לא היינו יודעים מהי כוונת "פרי עץ הדר וכו'", אלא שבני ישראל בכל הדורות ידעו בקבלה ממש רבינו דור אחר דור מה הם הד' מינים, אלא כיון שהכול הרי מרומז בתורה, חפשו חכמים ומצאו רמז על כך גם מפסוקי התורה.

א. ידועה אגרת הקודש של הבעל שם טוב¹ בה מסופר על שאלתו את המשיח: "אימתי קא אתי מר?" מתי יבוא המשיח? ותשובת משיח: "לכשיפוצו מעינותיך (מעיינות החסידות) חוצה",

כל הענינים הרי רמוזים בתורה²: התרגום אומר על הפסוק³ "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", - "בריש גלי". ובספרים נאמר שכתובת "בריש" מרומז הבעל שם טוב: בריש הוא ראשי תבות "ר' ישראל בן שרה", וגם "ר' ישראל בעל שם"⁴.

גם נאמר בספרים, שכתובת "בריש" מרומז הרשב"י: בריש הוא ר"ת "ר' שמעון בן יוחאי"⁴. גם האריז"ל: "ר' יצחק בן שלמה". שעל ידי תורת רשב"י והאריז"ל⁵ תבוא הגאולה - "ובני ישראל יוצאים ביד רמה". כדאיאת בזהר⁶: "האי ספר הזהר יפקן בי' מן גלותא ברחמים" (בספר הזהר יצאו מהגלות ברחמים). רשב"י וכן האריז"ל הרי גילו פנימיות התורה רק ליחידי סגולה, וגם זאת בהגבלה, ואילו גילוי המשיח יהיה כאשר פנימיות התורה תתגלה באופן של הפצה דוקא⁷, ובכל מקום עד לחוצה, וענין זה החל מהבעל שם טוב, שהתחיל לגלות חסידות לכול, ללא הגבלות.

ב. בתורה בא הכל בדיוק. גם מה שהרמז של רשב"י, האריז"ל ושל הבעל שם טוב אינו בלשון הפסוק כי אם בתרגום, הוא איפוא מדויק.

פשוטו של הכתוב מדבר על יציאת מצרים. אלא שמאחר וגלות מצרים היא שורש לכל הגליות⁸, ויציאת מצרים היא שורש לכל הגאולות, נרמזת בפסוק זה של יציאת מצרים גם הגאולה העתידה על ידי משיח צדקנו.

בתרגום, רמוזה הגאולה העתידה בגילוי יותר. תירגום התורה מלשון הקודש לשפת-גלות, לתרגום, בא משום שבזמן הגלות לא הבינו הכל את לשון הקודש. ונמצא,

יתפרנסון כו' יפורשו מאמריו העמוקים בהקדמות שגילה האריז"ל וזה"ה כו' שיבינו כו' כי הלימוד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו' עכ"ז הסגולה דבגיני' וקראתם דרור היא כשיתפרנסון וילמדו פירושי המאמרים כו'. - ראה ג"כ הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.

(8) ראה ויק"ר פ"ג, ה.
(9) ראה לקו"ש כרך ג' ע' 116. תורה אור משפטים ד"ה ויראו גו' לבנת הספיר.

(10) תניא פל"א.

(11) זכר"י יג, ב.

(12) ישע"י נב, יב. וראה המשך וככה - תרל"ז בסופו.

(13) שם מ, ה.

(1) ראה לקו"ש כרך ג' ע' 47 הערות *29, 30. ביאור הענין - ראה שיחת שמח"ת תר"ץ (לקו"ד ח"ב ע' 572 ואילך).

(2) זח"ג רכא, א. וראה ב"ק צב, א.

(3) שמות יד, ה.

(4) הובא בדגל מחנה אפרים במקומו.

(5) ראה הקדמת ה'ס' כסא מלך, מקדש מלך.

(6) ח"ג ככד, ב. וראה אגה"ק סי' כו.

(7) כדיוק ה' בתקוני זוהר (ת"ו בסופו) דברי אליהו הנביא מבשר הגאולה מגלותנו זה (לרשב"י): כמה ב"נ לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך כד אתגלי לתתא בדרא בתראה בסוף יומיא ובגינא וקראתם דרור בארץ גו'. ובכסא מלך שם ביאר והודגיש: בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו' (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו' (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של)

להנהגת הבעש"ט: שניהם שוחחו בתורת החסידות באופן המתאים לכולם, גם לאנשים פשוטים, וכן הפיצו שניהם חסידות בכל החוגים - ללא הגבלות. שאר רבותינו קירבו לכולם, גם לאנשים פשוטים, את ההליכה וחיי דרכי החסידות. ואילו הבעש"ט והרבי, נתנו לכל בני ישראל לא רק את דרכי החסידות כי אם גם את תורת החסידות.

ה. כאמור, היה הבעש"ט מתאים ומלביש עניני חסידות בסיפורים וכדומה, שהיה מספר לאנשים פשוטים ובפתגמי תורה קצרים. אמנם היו בפתגמי התורה ואפילו בסיפורים רזין דרוזין, אך האנשים הפשוטים קלטו בגלוי את הסיפורים, או את הפתגם הקצר, ולא את תוכנו הפנימי, את הסודות החבויים בפתגם או בסיפורים.

אבל הרבי, גילה את תורת החסידות באופן שכולם יוכלו להבין אותה. הוא אמנם ביטא אותם בענינים קלים ובאותיות פשוטות, אבל גם המקבלים הבינו שמדברים חסידות, ואף קלטו אפס קצהו של הרזים שבהם.

כלומר את הכיוון להפצת תורת החסידות באופן כזה הנדרש כהכנה קרובה וסמוכה ממש לביאת המשיח נתן הרבי. משיח הרי יבוא בגלוי לכל ישראל, כך שגם ההכנה לכך, הפצת תורת החסידות, צריכה להיות לכל ישראל באופן גלוי -

הרבי היה זה שנטל את האבן הטובה שבכתר המלך, שבה תלויה כל חשיבות הכתר - כמשל הידוע¹⁵, והפיצה עד לאנגלית וצרפתית וכו'. הרי מובן איפוא, שהרבי היה זה שעשה את ההכנה האחרונה ממש, לגאולה האמיתית, שהיא כפי שהרמב"ם פוסק בבירור כיצד יהיה תחילת ותהליך סדר הגאולה¹⁶:

(בתחילה יהיה) יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו - כפי תורה שבכתב (ותורה) שבעלפה: ויכופ כל ישראל לילך בה (דרך התורה) ולחזק בדקה: וילחום מלחמות ה' כו' ויצליח ויבנה המקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל כו' ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' כו',

וכדברי הנביא שהגאולה הנוכחית תהיה כימי צאתך מארץ מצרים - באופן¹⁷ של - אראנו נפלאות, גאולה ביד רמה ובריש גלי, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחת יו"ד שבט תשי"ב)

ד. כאמור לעיל, גילוי החסידות לכל, ללא הגבלה, החל מהבעל שם טוב. וכידוע, שהבעש"ט הלך מעיר לעיר ומכפר לכפר, ומסר ענינים של תורת החסידות גם לאנשים פשוטים ביותר. אלא כדי שהאנשים הפשוטים יוכלו להשיג הדברים, התאים הבעל שם טוב את עניני החסידות לפי ערכם, בסיפורים, פתגמי תורה קצרים והדומה, כשבתוכם חבויים רזין ורזין דרוזין.

הנהגת המגיד ממעזריטש - תלמיד וממלא מקומו של הבעל שם טוב - היתה, לומר חסידות בגלוי (לא על ידי הלבשתם בלבושים של סיפורים וכדומה), אבל זה רק לתלמידיו וגדולי תורה, אבל לא לכולם.

הנהגת אדמו"ר הזקן - תלמידו וממלא מקומו של המגיד - ורבותינו נשיאנו ממלאי מקומו, היתה להלביש עניני חסידות בשכל, שגם שכל אנושי יוכל להשיג את תורת החסידות. וזהו החידוש של חסידות חב"ד, לגלות חסידות לכל בני ישראל, לא רק ליחדי סגולה, השייכים לזה מצד גודל נשמתם או מצד עבודתם. ובמיוחד נעשה כן לאחר גאולת י"ט כסלו¹⁴.

ועל ידי כך גדל והתרחב חוג לומדי מעיינות תורת החסידות, וגדול לימוד שמביא לידי מעשה, הנהגה חסידותית.

מכל מקום, לא היתה לכולם גישה נוחה כל כך לתורת החסידות, שכן רק בעלי שכל מסוגלים היו להבין את תורת החסידות. דרכי החסידות היו אמנם עבור כולם, גם לאנשים פשוטים, אבל את תורת החסידות יכלו להבין רק בעלי שכל בלבד. גם בנוגע לפרסום חסידות היה הבדל בין חסידים ושאינם חסידים. חוג החסידים אמנם הלך וגדל, אך עדיין נותרו שני חוגים: חסידים ושאינם חסידים.

דרכו של הרבי בעל ההילולא היתה, לומר חסידות לכולם, ללא כל הגבלות. בכל מקום אליו הגיע הרבי דיבר חסידות, מבלי להתחשב אם המקום הוא חסידי או לא. יתרה מזו: הרבי השקיע כוח מיוחד שגם אלו, שחסר להם עדיין בקיום המצוות, ילמדו תורת החסידות. הוא התאים ואיפשר הבנת החסידות גם לאלו שחסרה אצלם ידיעה, עד שאפילו אלו שאינם מבינים לשון קודש ואפילו לא אידיש, ציוה הרבי לתרגם עבורם חסידות בשפת המדינה.

ובדרך אפשר יש לומר, שבזה דומה הנהגת הרבי

14) ראה שיחת י"ט כסלו תרס"ח (תורת שלום ע' 12 ואילך).

15) ראה התמים חוברת ב ע' מט.

16) רמב"ם ה' מלכים פ"א ה"ד. וראה מכתב כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב)

17) ע' (בקובץ מכתבים ח"א מכתב ט).

17) מיכה ז, טו. וראה ג"כ ח"ב קפט, ב, רמ, רע"א.

לקוטי שיחות פרשת בשלח כרך ג'

מתורגם ללשון הקודש

מרידה, ותנופת נצחון על האדון; ומבחינת ההנחות הרגשיות, כל שכן שהסברה הראשונה מנוגדת לאלו שסברו שיש לצווח ולהתפלל להקב"ה. הנחה של יאוש - מול הנחה שהכל תלוי רק בהקב"ה. וכידוע בענין בקשת כל צרכיו מהקב"ה, ובמיוחד בעת צרה - שהוא שורש ותוכן המצוה⁴, היא מצוה נעלית ביותר, כי בה מתבטא ענין האמונה בהקב"ה והיכולת שלו כו' - עד שמשום היותה מצוה כללית אינה נמנית (לכמה דעות) במנין של התרי"ג מצוות⁵.

(אף שאז היה עוד לפני מתן תורה, בטרם היתה התפילה יכולה בכלל להקרא מצוה⁶, הרי מכך שלאחר מתן תורה היא מצוה נעלית ביותר, מובן שגם לפני כן היה בה ענין נעלה),

כיצד איפוא ניתנו ההוראות לארבע הכתות השונות והמנוגדות זו לזו, בתשובה אחת?

גם צריך להבין את הסדר בתורה שבו היא מונה את הסברות (על ידי התשובות ששללו אותם) של ארבע הכתות: תחילה הסברה של "ליפול אל הים", ואחר כך - "לשוב למצרים"; לכאורה יש לשלול תחילה את ה"לשוב למצרים", סוג הסברה הנחות ביותר, ורק אחר כך לשלול את הסוגים החשובים יותר: "ליפול אל הים", "לעשות מלחמה" עד "נצווח כנגדן".

גם אינו מובן: מדוע באמת פסולות כל הסברות של הכתות? שלילת הדיעה לשוב למצרים, מובנת - שהרי זהו היפך הגמור מיציאת מצרים; גם אין מקום ליפול אל הים - שכן אל לא ליהודי ליפול אף פעם ביאוש ר"ל. ובפרט לעשות מעשה כזה⁷. אבל מלחמה בפרעה וחילו, לכאורה, הרי דבר נכון הוא⁸, ובודאי ש"נצווח כנגדן", להתחנן להקב"ה, היא העצה הטובה ביותר - התמסרות מוחלטת להקב"ה. אפילו הדרך של "ויסעו", אינה מבטאת התמסרות לה' - כל כך, כמו תפילה, שכן ה"ויסעו", יכול לבוא גם מתוך פחד מפני פרעה, או מסיבות אחרות.

ב. בקריעת ים סוף הושלמה יציאת מצרים. עד אז היה עדיין לבני ישראל שייכות למצרים. אנו רואים שאפילו לאחר שבני ישראל הגיעו, בצאתם ממצרים, ל"פי החירות"

א. לאחר שיצאו בני ישראל ממצרים, והגיעו לים סוף, נרדפים על ידי פרעה והמצריים, אמר להם משה רבינו: "אל תיראו התייצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. ה' ילחם לכם ואתם תחרישון". אומר על כך המכילתא¹, שבכואם לשפת הים, נחלקו בני ישראל, מפחד המצריים, לארבע כתות של ארבע דעות שונות: כתה אחת אמרה, "ליפול אל הים" (ובלבד שלא לשוב ולהשתעבד לפרעה); כתה אחרת אמרה "לשוב למצרים" (ולהיות שוב עבדים לפרעה); ואחת אומרת "לעשות מלחמה כנגדן" - מלחמה נגד פרעה וחילו (אולי יצליחו לנצח); ודעת הכת הרביעית היתה שאין לעשות אף אחד מהדברים האמורים, אלא "נצווח כנגדן" - נצעק אל הקב"ה שיושיע.

כלפי כל אחת מארבע הכתות השיב משה רבינו בשני הפסוקים האמורים. לאלו שאמרו "ליפול אל הים", השיב להם: "התייצבו וראו את ישועת ה'". לכתה שאמרה "לשוב למצרים" השיב: "כי (כ)אשר ראיתם את מצרים גו' עוד עד עולם". אלו שאמרו שיש להלחם עם המצריים, נאמר להם: "ה' ילחם לכם". ולכתה הרביעית שאמרה, לצווח ולבקש מהקב"ה, באה התשובה: "ואתם תחרישון" - לא להתפלל.

אלא מה יעשו? - "דבר אל בני ישראל ויסעו": המשכו ללכת בכיוון המוליך אל הר סיני כדי לקבל שם את התורה, שזהו התכלית של יציאת מצרים.

וצריך להבין, כיצד יתכן שהתשובות לכל ארבע הכתות המוזכרות לעיל - שלכאורה סברותיהם רחוקות מאוד אחת מחברתה - נכללים כולם יחד באותה אמירה²? סברת "לשוב למצרים" (שזהו היפך ממש מיציאת מצרים) הרי היא שונה לגמרי מסברת "ליפול אל הים" - שאצל כתה זו היה כל כך מופרך לשוב למצרים, עד שהיו מוכנים למסירת נפש, לטבוע בים, שיש בה מסירת נפש גם ברוחניות - שהרי אסור לאבד עצמו לדעת³ - ובלבד שלא ליפול לידי פרעה. בנטיות הנפש - הדיעה של "לשוב למצרים" סותרת עוד יותר את דעת הכתה שדרשה להלחם עם פרעה וחילו; נטייה של השתעבדות - מול תנועה של

(6) עיין רמב"ם הל' מלכים רפ"ט: בא אברהם ונצטווה.. במילה. והוא התפלל שחריית.

(7) ראה פרשת דרכים ד"ג ד"ה אך כפי.

(8) שהרי והמושיים - מזוינים - עלו בני מארץ מצרים (מכילתא ורש"י ר"פ בשלח).

(1) שמות יד, יג.

(2) ראה דרז"ל עה"פ שמות ג, יד. אסתר ז, ה.

(3) דלפני מ"ת נצטוו ע"ז (ב"ק צא, ב. ב"ר פל"ד, יג. רמב"ם הל' רוצח פ"ב ה"א).

(4) ראה ס' החינוך סת"ג. ספהמ"צ שרש מצות התפלה.

(5) ראה לקו"ת בלק (ע, ד).

הבהמית וההעלם של העולם עדיין נאבקים בו להגביל ולהעלים על אור נפש האלוקית.

לפיכך צריכה להיות גם העבודה המביאה לידי יציאת מצרים בשלימות - קריעת ים סוף: "הפך ים ליבשה"¹⁸,

היינו שהכוח האלוקי הנסתר בתוך הבריאה - "ים" (כמו הים המסתיר על כל מה שבתוכו), בא בגילוי - "יבשה". וכאשר פועל על ידי עבודתו לראות בגילוי את האלקות שבכל דבר, הוא יוצא לגמרי ממצרים, שכן שוב אין העולם מסתיר על האור האלוקי, אדרבה, בעולם עצמו הוא רואה אלקות.

ד. כיון שכל הסברות של הארבע כתות באו לאחר ההתחלה של יציאת מצרים, הכרח לומר, שכל הסברות אינן מפריעות בהכרח לקיום התורה והמצוות בפועל - (שהרי כשיש לאדם הנחה המנוגדת לדעת השולחן ערוך, הרי זה אות שהוא כלל לא יצא ממצרים) - אין זה אלא שהוא עומד לפני קריעת ים סוף, ההעלם של העולם עדיין מסתיר עליו, ולכן פרעה וחילו תופסים מקום אצלו ומביאים לו לסברות של הארבע כתות. בכדי לפעול קריעת ים סוף, שתביא לידי טביעת חיל מצרים והסרת כל המצרים וגבולים, יש תחילה לשלול כל התנהגות של אחת הסברות מארבע הכתות.

ה. ארבע הכתות, כפי שהם רמוזות בפסוקים, הם בסדר של מלמטה למעלה: הדרך הקלה ביותר ב"עבודה" היא "ליפול אל הים": כיון שהעולם הוא כזה שבו פרעה וחילו עלולים ח"ו לנצח, אין הוא רוצה להתעסק כלל עם העולם. הוא יסתגר, יפיל עצמו ל"ים" - ב"ים" המטהר - ים של תורה, ים של תפילה, ים של תשובה, ועל ידי כך יקשור עצמו להקב"ה. ואשר לדאגה לעולם, ליהודי שני, לעשות כדי שפרעה לא יהיה מושל בכיפה פוטר הוא את עצמו מכך: ראשית, בענין זה יפעול אדם אחר; ובכלל, "בהדי כבשי דרחמנא למה לך"¹⁹ - זהו דבר השייך לקב"ה; איני מחוייב לדאוג לעולם. ענינו שלו - הוא אומר - לשמור על עצמו: יפיל עצמו לים ויתנזר מהעולם.

לסוג הנהגה כזו היו נוהגים לקרוא "א צדיק אין פעלץ" (=צדיק בפרווה). כמי שמתעטף בפרווה כדי שיחם לו. שכן לגבי הקור העז ששורר בעולם - מה ביכלתו

- מקום שעל פי מנהג מצרים, היה כל עבד המגיע אליו נעשה בן חורין⁹ - היו עדיין נרדפים על ידי פרעה וחילו, שעל פי טבע היו חייבים לנצח את בני ישראל¹⁰. ההשלמה הסופית של יציאת מצרים היתה איפוא - בשעת קריעת ים סוף¹¹. לכן נאמר בתוספתא¹², שצריך להזכיר קריעת ים סוף בכל יום, כשם שצריך להזכיר יציאת מצרים בכל יום; כי כל עוד נמצאים לפני קריעת ים סוף אין היציאה ממצרים מושלמת (כן הוא גם בעבודה הרוחנית של יציאת מצרים וקריעת ים סוף בכל יום).

מכך שקריעת ים סוף, גמר יציאת מצרים, היתה יכולה להיות רק לאחר שלילת כל דעות ארבע הכתות, וציות לקול ציווי הקדוש ברוך הוא: "ויסעו" - מובן, שגם ב"יציאת מצרים" הרוחנית של "בכל דור ודור וכל יום ויום"¹³, צריכה להיות ההנהגה של "ויסעו"; ואילו לפי ההנהגה של כל אחת הדעות מד' הכתות, אפילו בהנהגה של "ונצוח כנגדן", אי אפשר לצאת ממצרים לגמרי.

ג. בעבודה הרוחנית של יציאת מצרים, צריך להיות, בכללות, שני הדברים: ההתחלה של יציאת מצרים, והגמור - קריעת ים סוף.

לכל לראש, צריך לצאת מה"מצרים" וההגבלות של הנפש הבהמית המגבילות את נפש האלוקית. יהודי צריך לדעת, שעל אף היותו שרוי בעולם הזה, עולם הקליפות, בו הרשעים גוברים¹⁴ - אין שליטה עליו לאף אחד, אין הוא משועבד לפרעה מלך מצרים. יהודי עובד רק את הקב"ה: "עבדי הם - ולא עבדים לעבדים"¹⁵, גם אם היצר הרע ונפש הבהמית, פרעה ומצרים, מתאמצים להגביל, במצרים וגבולים שלהם, את כוחות נפש האלוקית ולשעבדם, ורצונם ליטול מהאדם בישראל את תענוגו בתורה ומצוות¹⁶ - ניצב היהודי בתנועה של קבלת עול, הוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים, לעבוד את הקב"ה בלבד, ולא את פרעה מלך מצרים, בכל הנוגע לפועל ממש; ועל ידי כך הוא יוצא מעבדות למצרים ונמצא ליד פי החירות.

אלא, שכאמור, לא נשלמה עדיין היציאה ממצרים, כי מאחר שעושה הכל מתוך קבלת עול ואין לו עדיין תענוג באלקות¹⁷, במילא, רודפים אחריו פרעה וחילו לשעבדו שוב, היינו, שהמצרים וההגבלות של יצר הרע ונפש

(9) לקח טוב שמות יד, ב. חזקוני שם (בשם מדרש).

(10) ראה תנחומא דברים יב, כט: פרעה לקח.. שלשים איש יצאו על כל

אחד ואחד מישראל.

(11) גם בענין בירור הניצוצות "רכוש גדול", שהרע עיקרי ביצי"מ (כמבואר לקו"ש כרך ג ע' 77 ואילך) עיקרו ה' בשעת קי"ס. כי נוסף על מה שארז"ל (מכילתא (בא יב, לו). רש"י שמות טו, כב): גדולה היתה בינת הים מבית מצרים, הנה גם בית מצרים הרי היתה אצלם לכתחילה בתורת שאלה, ורק בטביעת המצריים בשעת קי"ס, נקנית לגמרי. - כן גם התכלית דיצי"מ, מתן תורה (שמות ג, יב), באה ע"י ההכנה דקי"ס דוקא, כמבואר בתו"א רד"ה אשירה. לקו"ת ס"פ צו. וכמור"ל פסחים ק"ה, א.

(12) הובאה בתו"א רד"ה אז ישיר. והיא רפ"ב דברכות. שו"ע רבינו הזקן ס"ו סו סעף יב.

(13) פסחים קטז, ב. תניא רפ"ז.

(14) תניא פ"ו.

(15) קידושין כב, ב ושי"ן. הובא ברש"י שמות כא, ו.

(16) כמש"נ וימרו את חיהם. היא התורה כי היא חיינו (ראה תו"א ר"פ שמות).

(17) ראה תניא ספ"א.

(18) תהלים סו, ו.

(19) ברכות י, א.

הפרשיות, נעשה עור הבהמה כלי לאלקות, וכשלוש אחר כך את התפלין על היד השמאלית ועל הראש הוא ממלא בכך את רצון העליון²³ - צריכה לעורר אצלו שמחה גדולה ביותר. יהודי צריך להרגיש כי בכל דבר תורה שלומד ובכל מצוה שמקיים הוא כובש את כל העולם²⁴, הוא מצמצם את ה"מצרים" של העולם. אבל כאשר הוא עומד בהלך רוח של יאוש ר"ל בתחושה שהתורה ומצוות הם כמשא שהוא צריך לשאת בעל כרחו מידי יום ביומו, ללא שמחה וללא חיות, זהו ענין של עבודת פרך שבמצרים.

אופן נעלה יותר הוא - "לעשות מלחמה כנגדן": מבלתי יכולת לסבול את ההעלם והסתר שפרעה מלך מצרים וחילו יוצרים בעולם, הוא נאבק נגדם. עבודה כזו היא נעלית יותר מ"לשוב למצרים", שכן אינו עומד במצב של יאוש, אדרבה, הוא חש בתוקף כוחות הקדושה ובאפשרותם לנצח את כל כוחות הטומאה, ולפיכך הוא עובד את עבודתו, מלחמתו נגד פרעה וחילו, בחיות. אלא שהחסרון בזה הוא: כל סוג עבודה יש לו את הזמן שלו, וכשהקב"ה מורה ללכת ל"תעבדון את האלקים על ההר הזה", למתן תורה - אין לו להעצר לחפש להתעסק בדברים אחרים. כאשר עבודתו בזמן מסויים היא להאיר את העולם באור התורה, אין כל מקום להתחיל במלחמה עם מצרים. אצלו, הוא הזמן עתה של "ויסעו", להתקרב בצעד נוסף למתן תורה ומצות - לא לעשות מלחמה עם מצרים.

ומובן, שנוסף לכך שהיה אז ציווי של הליכה ל"תעבדון את האלוקים" הרי - חבל להקדיש בכלל זמן וכוחות למלחמה, בשעה שאפשר לנצל את הכחות ללכת ולהתקדם בצעד אחד נוסף להר סיני. עוד זאת שגם - במלחמה ישנו מדה של היזק גם בצד המנצח; מלבד זאת, קשה לדעת מקורה של הדיעה להתעסק בעבודה זו: שהרי לא שאל את הקב"ה ומשה עבדו מה לעשות, אלא עושה כן משום שכך מונח בשכלו, והוא קובע את דרכי המלחמה שלו לפי השכל האנושי שלו - הרי יתכן מאד שכל ההתלהבות והמרץ במלחמה אינם באים מצד הקדושה, אלא משום שהוא בטבע הגבורות כו²⁵. ובקו הגבורה, הרי אין גם הענין של והן לא - לא הפסיד²⁶.

האופן הנעלה ביותר מארבע כתות אלו הוא - "נצוחו כנגדן", תפלה: הוא מחובר²⁷ וקשור עם הקב"ה, ורוצה למלאות את רצונו. לכן אין אצלו מחשבה של "ליפול אל הים", לדאוג לעצמו בלבד תוך התנזרות מהעולם, שכן

לעשות? הרי אין בכוחו לחמם את כל העולם כולו. בכוחו לחמם יהודי נוסף, שני יהודים נוספים, לחמם פינה בעולם - אבל זה, אינו תפקיד עבורו. לפי גדולתו - באות בחשבון רק משימות גדולות: לחמם את כל העולם. וכיון שאין זה לפי כוחותיו - לובש הוא פרווה - ויוצא ידי חובתו.

אופן נעלה יותר בעבודה הוא - "לשוב למצרים": יודע הוא שהכוונה היא "לא תהו בראה לשבת יצרה"²⁰, ויש מצוה לפעול בעולם, לצערו מוכרח הוא לקיים זאת, "ועל כרחך אתה חי"²¹ הוא חייב להשאר בעולם הזה, בתוך גוף ונפש הבהמית - כך הוא רצונו של הקב"ה. ולכן כאשר תבא אליו הוראה ברורה, לעשות פעולה טובה מסויימת בעולם, יהא אמנם חייב לעשותה, אבל תהיה זו אצלו עבודת פרך - ללא חיות וללא רגש, ובודאי שלא ילך לחפש דרכים ולא ישתדל בכל כוחו להאיר את גופו וחלקו בעולם, כי אין לו בזה חיות; הוא עושה רק משום שהוא חייב למלא אחר ההוראה.

בכלל עומד הוא בתנועה של יאוש. הוא סובר כי ממילא לא יוכל לפעול - לא עם העולם ואפילו לא עם עצמו. הוא לא יוכל למנוע עוד את ה"לשוב למצרים", הוא חייב להיות עבד במצרים - בעולם, זה חלקו וגורלו, רק משום היותו חייב לקיים את הכתוב בשולחן ערוך, הוא עושה זאת, אבל כ"עבודת פרך": עם נץ החמה הוא מתפלל ותיקין; הגיע זמן המנחה, מתפלל מנחה; צריך הוא לאכול, מברך לפניה ולאחריה; פוגש הוא אדם המבקש ממנו טובה, עושה לו זאת. עד שאפילו שכשמגיע אליו שמועה שלא רחוק ממנו נמצא אדם שביכלתו לעשות לו טובה בגשמיות או ברוחניות, שלפי הדין של "ואהבת לרעך כמוך" חייב הוא לעזור לזולת - עושה הרי הוא כן. אבל כל מה שהוא עושה הוא ללא רצון, ללא תענוג, ללא חיות וללא כל מרץ. הוא עושה הכל באופן של עבודת פרך, שכן הוא כבר במצב של אחר יאוש, שהרי בודאי ישאר במצרים.

"קבלת עול" ו"עבודת עבד" היא אמנם ראשית העבודה, אבל ראשיתה בלבד²². לאחריה צריכה וחיבת להיות חיות ושמחה. בשעה שאדם לומד תורה ויודע שעל ידי לימוד התורה הוא מתקשר עם הקב"ה, חייבת ידיעה זו לעורר בו חיות, עד שגם אדם אחר העובר לידו, יכיר בו שהוא עושה זאת לא מתוך קבלת עול בלבד, כי אם גם בשמחה. וכך גם לגבי קיום שאר המצוות: הידיעה כי כאשר נוטלים עור בהמה וכותבים עליו את ארבע

20 ישעי' מה, יח.

21 אבות פ"ד מכ"ב.

22 תניא פמ"א. קונטרס העבודה פ"ג ואילך.

23 ראה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ז ופע"ג.

24 ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

25 ראה ספר דרך מצותיך פט, ב.

26 ראה תניא פל"ב.

27 תפלה לשון התחברות וכמו התופל כלי חרס (ראה קנ"ו העבודה בתחלתו, ובכ"מ).

הקב"ה יודע שהוא טוב, אלא בוטח שהקב"ה ייטיב עמו בטוב הנראה והנגלה, שגם האדם יראה שהוא טוב. בטחון כזה צריך שיהיה אפילו בזמן שאינו נראה בטבע ח"ו כל סיכוי לכך³⁰, ואף על פי כן עם כל זה הוא בוטח בהקב"ה שבדאי יעזרהו, כי הוא אינו מוגבל ח"ו וכידו לשנות הטבע.

אם כבר באו עליו יסורים ר"ל, צריך לקבלם בשמחה³¹. להאמין באמונה שלימה שהם טוב גמור, אבל כל זמן שלא באו היסורים, הרי אפילו בשעה שיש מצב כזה שעל פי טבע אין נראה שאפשר למנוע את היסורים, עליו להיות בבטחון גמור, שהקב"ה ייטיב לו בטוב הנראה והנגלה. יהודי נדרש לשני הדברים, משום שהוא קשור עם הקב"ה, שהוא נושא הפכים.

ולכן, אין הבטחון סותר את האמונה. ואדרבה, בטחון הוא בכללותו, מיסודי ועיקרי האמונה.

כן הוא גם בנוגע לעבודה הרחוקה: יחד עם הידיעה ש"הכל בידי שמים"³² - ואפילו הענין של "יראת שמים" עליה אומרים "חוץ מיראת שמים", שהיא נמסרת בידי האדם, גם בה, אין אדם עצמו יכול להועיל - אבל, יחד עם זה, נדרשת דוקא עבודה בכוח עצמו. וכיון, ששתי התנועות באים מנפש האלוקית שהיא חלק אלקה ממש, נושא הפכים, הרי שתיהן אינן סותרות זו את זו, אדרבה, הן משלימות אחת את רעותה.

ז. הציווי מלמעלה על ידי משה רבינו היה: "דבר אל בני ישראל ויסעו". העבודה צריכה להיות - להתקרב יותר בדרך להר סיני. לא להסתגר ולהבדל לגמרי מהעולם; לא לעשות את העבודה ללא חשק וחיות; לא להשליך את עבודתו ושליחותו כדי לנהל מלחמה עם העולם ולא לשבת בחיבוך ידים ולהשאיר הכל בידי הקב"ה (כסברות של ארבע הכתות), אלא - לעסוק בתוך העולם, להאיר ולקרב

רצון העליון הרי הוא שהעולם יהיה דירה לו יתברך; לא "לשוב למצרים", מצב רוח של יאוש ר"ל, משום שיש לו בטחון גמור, ללא שום ספקות, שרצון הקב"ה בודאי יתממש; לא "לעשות מלחמה כנגדן" על ידי דרכי מלחמה משלו, משום שהוא מחובר ובטל לגמרי אל הקב"ה, כך שאין מקום שיהיו לו רצונות אישיים משלו. לפיכך עבודתו היא - לא להתערב בסדרי הנהגת העולם כי אם מוסר הכל בידי הקב"ה, אלא שהוא מתפלל ומבקש מהקב"ה, שיעשה כל הדרוש שיעשה בעולם, ומקוה שימלא בקשתו וירומם את העולם.

אמנם תנועה של ביטול היא זו, עד לביטול במציאות, אבל כיון, שגמר בליבו שהוא, המתפלל, אינו עושה דבר, לא זו הדרך. דרושה "עבודה".

ו. אף שתובעים מהאדם שלא יהיה מציאות לעצמו, שתהיה לו ההכרה שכל מה שעושה אינה בכחו ועוצם ידו כי אם "הוא הנותן לך כח לעשות חיל"²⁸, בכל זאת, נדרשת ממנו עבודה, ועשייה בכוחות שניתנו לו. יהודי הרי קשור עם הקב"ה, וכשם שהקב"ה הוא נושא הפכים, כך גם דורשים מהיהודי שני הפכים: התבטלות במציאות, היינו ידיעה שהכל נעשה על ידי הקב"ה, ועם זאת, עבודה ויגיעה בכח עצמו דוקא.

כשם שבנוגע לצרכים הגשמיים של האדם, נדרשים שני הפכים: מצד אחד אמונה פשוטה כי הכל בא מהקב"ה, וכיון שהכל בא מאתו ית', שהוא תכלית הטוב, הרי הכל טוב בתכלית - ומה שלענין בשר נראה שהוא ח"ו היפך הטוב, הרי אדרבה, זה עצמו מורה על מדריגה נעלית יותר (טוב של עלמא דאתכסיא), שאינה יכולה להתגלות למטה²⁹; יחד עם זה, תובעים מהאדם בטחון גמור, ללא כל ספק, שיהיה טוב, בטוב הנראה והנגלה, שפירושו של בטחון הוא לא שהוא בוטח שהקב"ה יעשה דבר כזה שרק

28 דברים ח, יח.

29 תניא פכ"ו.

30 ראה מכתב כ"ק מ"ח אדמו"ר מיום ג' אלול תש"ב * (אגרות קודש

ח"ו ע' שצח.

31 ראה ברכות ס, ב.

32 ברכות לג, ב וש"נ.

* לתועלת המעיינים מועתק בזה קטע מהמכתב.

הבטחון הגמור בה' הוא כשאינן שום צל מראה מקום ומקור גשמי מאין יבא העזר, כמאמר העולם הטובע ר"ל מחזיק עצמו גם בקש, אבל בזמן שיש עדיין קש במה להחזיק, כלומר שיש עדיין צל מראה מקום בגשמיות להרושע אף גם ישועה גשמית ובמקצת, הנה עדיין אין זה בטחון גמור בה'.

כשיש צל מראה מקום זהו ענין התקוה כמ"ש את תקות חוט השני, חוט השני ה' סימן לביתה של רחב שני"י סימן זה ידע חז"ל בני"י אשר עליהם להציל את גרי הבית הזה ונק' תקות חוט השני כי הגם שהוא סימן הנראה והנגלה, אבל עם זה הרי יכולים להיות מקרים שונים, כי יפסק חוט השני או רוח ישארו או מקרים אחרים וזו היא התקוה שהכל יהי' טוב וחוט השני יהי' במקומו, כי שם תקוה מורה על דבר שישנו במציאות ממש. כמו הקש לטובע בים הגדול.

אבל ענין הבטחון בה' הוא כשאינן לו אפילו צל מראה מקום להרושע שאין אפילו קש במה להחזיק ואין לו אלא הבטחון שבטוח בה', ואף שהוא בוטח בה' הנה נפשו מרה לו מאד והוא עצב ותוגה חרישית נסוכה על פניו וכל רואהו יכירנו כי דאגה גדולה לוחצת את לבו. והנה הבוטח בה' ונפשו מרה עליו ודואג ומתאנח אין זה עדיין הבטחון הגמור בה' לפי שיטת מורנו הבעש"ט נ"ע, כי הבוטח בה' בבטחון גמור אין מצבו הלא טוב - או ח"ו גם הרע - צריך לנגוע ללבו לצערנו ומה גם לעגמו אלא הוא צריך לעשות כל מה שביכולתו לעשות ע"פ התורה והשכל האנושי ולבטוח בה' ולא להיות אפילו בספק ספיקא כי יעוררו השי"ת, להיות השגחתו ית' על כל נברא ונברא. כל עניניהם ותנועותיהם היותר קלות הכל הוא בהשגחתו הפרטית, והשגחתו ית' הנה היא הנותנת חיים ועוז לכל החי בשמים ובארץ.

האלוקית או בטבע נפש הבהמית³⁷; אבל בשעה ששומע, על עבודה שהיא היפך טבעו, משמע שהיא באה אליו מלמעלה.

וככל שמידת אי רצונו גדולה יותר באופן עבודה זה - כן גדולה ההוכחה שזוהי העבודה הקשורה לו ביחוד, ומשום כך מערים היצה"ר על זה הפרעות שונות על מנת להקשות עליו את העבודה³⁸.

ט. הצד השווה המשותף לכל הסברות של ארבע הכתות השונות, שלכן מזווגם הפסוק יחדיו, הוא שכל הסברות באו מצד הטבע והשכל ובכולן חסרה שלימות ההתבטלות וההתמסרות לכוון לאמיתית רצון העליון. וכיון שחסר בשלימות הביטול - חסרון באדם העובד - במילא גם העבודה לא היתה כפי הרצוי, היתה חסרה העבודה של "ויסעו", שהיא היתה רצון העליון.

כאשר ישנו הביטול האמיתי, והרצון לכוון לרצון העליון, אזי הקב"ה מזמין וחונן בדעת האדם, שיורגש אצלו אמיתית רצון העליון, שאינו בא כלל מצד טבעו, ולפעמים הוא אף - היפך טבעו.

י. וזהו הביאור לכך שעל ידי עבודת "ויסעו", נפעל, ענין קריעת ים סוף בנפשו: כל יהודי בפנימיות נפשו יש לו ביטול לרצון העליון. אלא שהטבע האנושי, הרגליו ושכלו מסתירים עליו. אבל כאשר הוא מתרחק ממצרים שלו יותר ויותר, ואינו מתחשב במניעיו האישיים ומבטל עצמו לרצון העליון - מתגלית פנימיות נפשו (קריעת ים סוף שבנפשו). ועל ידי כך מתגלית גם האלקות המסותרת בעולם (קריעת ים סוף בעולם), עד ש"ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"³⁹.

יא. ברוב השנים קביעותו של יו"ד שבט (יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר) הוא בפרשת בשלח. כל הענינים הרי הם בהשגחה פרטית. ואכן רואים, כי ההנהגה של הרבי בעל ההילולא וההוראות שנתן לחסידי ומקושריו היו בסדר של - "ויסעו".

את עצמו ואת העולם - אל התורה, "ויסעו". והנהגה זו של "ויסעו" מביאה את קריעת ים סוף - "הפך ים ליבשה", - העולם, נשאר אמנם מציאות, אבל מתגלה בו ה"ים"³³, הכח האלוקי הנעלם שבו, כוח הפועל שבנפעל.

זוה מביא לגילוי של מתן תורה³⁴, שהוא מעין הגילוי דלעתיד³⁵, שאז תושלם כוונת הבריאה - דירה לו יתברך בתחתונים.

ח. כל עניני העולם תלויים בבני ישראל. על ידי כך שאדם פועל ענין מסויים בו עצמו, נפעל אותו הדבר גם בעולם³⁶. מזה מובן, שהיתרון של "ויסעו" לגבי סברות הארבע כתות, אינו רק מצד העילוי בהעבודה, אלא גם מצד העילוי באדם העובד. דוקא באמצעות עבודת "ויסעו" דוקא - הוא פועל ענין קריעת ים סוף בנפשו, האלקות שבהעלם בנפשו מתגלית, ובמילא נפעל קריעת ים סוף גם בעולם.

ההבדל בין ההנהגה של הארבע סברות לבין ההנהגה של "ויסעו", הוא גם בזה, שארבע הסברות נבעו משכל אנשי הכתות, ואילו הדיעה של "ויסעו" לא עלתה על לב איש עד שמשא רבינו אמרה בשם הקב"ה. (ראיה לכך ישנה גם מזה שבמכילתא מדובר רק אודות ארבע כתות, אילו היה נופל בדעת משהו סברה של "ויסעו" הרי היתה כתה חמישית).

וגם זו הוראה לכל הדורות: המבחן - לדעת אם דיעה מסוימת היא כפי אמיתית רצון העליון: כאשר האדם שומע על אופן עבודה שלא עלה בדעתו, ואדרכה הוא מנוגד לטבעו והיפך רצונו לגמרי, שלכן אין הדבר מתקבל בשכלו - הרי קרוב לודאי, שזו היא דרך העבודה שהקב"ה דורש ממנו, ולכן זומנה ההשגחה העליונה שישמע ויוודע לו על קיום סוג עבודה כזה.

סדר עבודה המתקבל על שכלו ללא כל יגיעה, ויש לו חיות ממנו, אין לקבוע בבטחון גמור אם מקורו בנפש

סכ"ו) - לעשות מלחמה כנגדן. כשגדל יותר, לימודו הוא בכדי להתקשר ולהתייחד ע"י התורה עם הקב"ה (תניא פ"ה, פנ"ב-נג) - נצווה כנגדן (ותפלה ענינה התקשרות כנ"ל). - כל ד' אופני לימוד אלו - סיבתם שכל רצון האדם הלומד. ותכלית הנרצה בלימוד התורה הוא למלאות רצון הבורא - ויסעו (הוראה - מלמעלה, כדלהלן סניף ח). - ועפ"י יומתק ביאור השייכות דק"ס למ"ח, כי ע"י הלימוד בד' אופנים הנ"ל ממשכים בחי' התורה כמו שהיא בד' עולמות אבי"ע, וע"י הלימוד למלאות רצון הבורא ממשכים בחי' התורה כמו שהיא מיוחדת בעצמותו, שכח זה ניתן בשעת מ"ח, להמשיך בחי' שמן תורק ולא רק ריחות (שהש"ר פ"א ע"פ לריח שמניך. לקו"ת שם).

35) תניא פל"ו.

36) ראה לקו"ת במדבר ד"ה והי' מספר בני"ו.

37) ראה תו"א תולדות יט, סע"ב.

38) ראה לקו"ת כ"ג ג' ע' 1 ואילך.

39) ישע"י מ, ה.

33) כדיוק לשון הכתוב: ים ליבשה, ולא יבשה לים. ולכן הגילוי דק"ס אינו נמשך ע"י העבודות של ד' הכתות, כי הם היפך הענין דהפך ים ליבשה. "ליפול אל הים", הרי ענינה הבדלה מהעולם. "לשוב למצרים" - קבלת עול לבד, בלא גילוי אור. "לעשות מלחמה כנגדן" - לוחם נגד העלם והסתור העולם (לבטלו ולא לבררו ולזכנו). "נצווה כנגדן" (תפלה להקב"ה שהוא ית' יאיר את העולם) - בירור מצד העליון ולא מצד עבודת וזיכון התחתון. ובמילא התחתונים (מצד ענינם ועבודתם הם) אין נעשים דירה כו'. ורק העבודה של "ויסעו" (להאיר ע"י העבודה את העולם באור התומ"צ), ממשכת הענין דהפך ים ליבשה, גילוי כח הפועל בנפעל.

34) ראה לעיל הערה 11. - ולכן יל"פ בדרך אפשר גם בלימוד התורה כל סוגים הנ"ל: לימוד תורה של תינוקות של ב"ר - שאינו מצד הרגש ויקר התורה וגם לא מצד ההרגש דקבלת עול, כי אם, מצד יראת הרצועה, ובמילא, הלימוד שולל ומבטל את כל מציאותו - ליפול אל הים (שלילת מציאות הנופל). כשגדל, לימודו הוא מצד קבלת עול - לשוב למצרים. כשגדל יותר, לימודו הוא בכדי לברר את הניצוצות מהקליפות ולהתיש את כח הקליפות (אגה"ק

שבתורה. לפיכך, בשנים האחרונות, כשעומדים כבר בסמיכות לביאת וגילוי המשיח וצריך להאיר ולגלות את ההעלם של כל העולם (קריעת ים סוף שבעולם), על ידי גילוי כוחות הנעלמים שבנפשו (קריעת ים סוף שבנפש), הוחל מלמעלה בגילוי נסתר דתורה, גם נסתר שבנגלה שבתורה, עד שבדורנו, על ידי הרבי בעל ההילולא, - נתגלו כמה הוראות וענינים בתורה שהיו כמוסים עד עתה (וכלשון המאמר ד"ה באתי לגני, שבשביל נצוח המלחמה מגלים אוצרות הכמוסים וחתומים מדור דור), ועל ידי כל זה מתגלה האוצר של יראת שמים⁴¹ שבנפש האדם, ובכח זה, מנצחים במלחמה, שההעלם וההסתר של הלעומת זה נבקע; ומתגלה הכח האלוקי שבבריאה, עד שוראו כל בשר (אפילו), בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחת יו"ד שבט תשכ"ב)

הרבי דרש: לא להבדל מהעולם, לא לעסוק בהרגשה של עבודת פרך, מתוך הכרח, לא להתמסר למאבק ולמלחמה בלבד, וגם לא לצאת ידי חובה בתפילה ובטחון בלבד, כי אם לעסוק במרץ ובחיות על מנת להאיר את העולם, לקרב אותו בצעד נוסף למתן תורה - עד גילוי טעמי תורה, פנימיות התורה⁴⁰, שיתגלו בשלימותן בביאת המשיח.

ולזה אפשר להגיע רק על ידי קריעת ים סוף - גילוי ההעלם שבנפשו. אם עשה פעם ופעמיים ועדיין אינו רואה שהצליח להאיר במשהו את העולם, עליו לדעת, שהחסרון הוא בו: הוא עדיין לא גילה את פנימיות נפשו, הוא עדיין לא ניצל את הכוחות הסמויים הניתנים לכל אדם כדי להאיר את עצמו ואת העולם.

יב. עניני הנשמה מתגלים באמצעות התורה. הכוחות הנעלמים שבנפש מתגלים על ידי הענינים הנעלמים

(40) ראה פירוש"י לשה"ש (א, ב).

של יר"ש הוא שבביל נצוח המלחמה. ונת' בהמשך דיום ההילולא - באתי לגני השי"ת.

(41) ברכות לג, ב. וראה תורת חיים שמות (שכה, א) שגילוי בחי' אוצר

אגרות קודש

בי"ה, י"ג שבט, תשי"ג
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר ישראל נח שי

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מעייש וארא, והיום נתקבל גיי"כ הפי"נ מדיירי פרימא, שאקראהו בלי"נ בהיותי על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע.

בנוגע למי"ש בענין הנסיעה לאה"ק ת"ו ומבקש תשובה בהקדם אלא שמתחיל במכתבו, שלדעתי שסברא נכונה היא שיסע לאה"ק ת"ו,

הנה כמדומה, שבמכתבי הנ"ל כתבתי גיי"כ שעליו לקחת בחשבון שבמקומו עתה הנה לוקח הוא חלק פעיל במוסד כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע צי"ע נשיא ישראל, משא"כ באה"ק ת"ו וכו' וכו', ושכפי הידיעות שמתקבלים משם עתה, הנה עוד יותר מאשר מלפנים - שבדרך הטבע אין נראה שתהי' לו שם אפשריות כזו. ולפלא שבמכתבו זה אינו מזכיר דבר בהנוגע לנקודה עיקרית ופנימית זו.

ובנוגע לשאלתו אם יסע בחדש אדר או לאחר כך - הנה עי"פ הנ"ל מובן, שכל העכבה לטובה. והשי"ת יתן לו הרעיון הנכון להחליט ולעשות באופן היותר טוב לפניו, ובמילא גם לפני זוגתו תחי' אשר כגופו דמיא, והטוב - בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

יום ראשון ט' שבט

העליונים, – פנימיות ה"חיות" שלמעלה, נסתרת לגמרי, עד שיוכלו להתהוות ולהבראת גם דברים טמאים וקלפות וקטרא אחרא, – לו היו אלה רק עצמונים רבים בלבד, אפילו הרבה מאד עצמונים, כדי שה"אור" וה"חיות" האלקי יתגלה למטה

יותר ויותר, הרי למרות זאת לא היו נבראים מה"אור" – דברים טמאים, קליפות וסטרא אחרא. אלא, עלידי התגברות העצמונים, כלומר: עלידי עצמונים כאלה שה"אור" מוסתר בהם לגמרי – אפשר להיברא דברים טמאים וסטרא אחרא, ולקבל – ושהדברים הטמאים יקבלו חיותם וקיומם מדבר ה' ויהיו יתקדשו בהסתרת פנים וירידת המדרגות. ולכן נקראים – הקליפות, "אלהים אחרים", מפני שניקתם וחייתם – שהן יונקות מהקדושה, כי הרי כל דבר מן ההכרח שיקבל חיותו מהקדושה. ברם, ניקת החיות שלהן אינה

מבחינת "פנים" – איננה מפנימיות רצונו של הקב"ה, אלא מבחינת "אחרים"² דקדושה; – כלומר: מחיצוניות רצונו של הקב"ה. פנימיות הרצון הוא כשרוצים את הדבר עצמו, והוא רצון של תענוג. ואילו "אחוריים" פירושו, "חיצוניות הרצון", שאת הדבר עצמו לא רוצים כי אין בו תענוג, אלא רוצים בו מחמת התועלת שתהיה מכך לגבי דבר אחר שממנו יהיה להם תענוג – ובלשונו של ה"תניא": ופרוש "אחרים", – הוא: באדם הנותן דבר לשונאו שלא ברצונו, – שלא ברצונו הישיר, אלא הוא נותן לו את הדבר מטעם צדדי, שאז צורת הנתינה היא: שמשליכו לו בלאחר כתפו, כי מחויר פניו ממנו משנאתו אותו; – שכן, תנועת ותנועת הגוף מקורן בתנועה כפי שהיא מתבטאת בנפש; ומאחר שקיימת בנפש שנאה כלפי אותו איש, והנתינה לו היא שלא מתוך רצון אמיתי, אלא מתוך חיצוניות רצונו – לכן, זה מתבטא גם בתנועה הגופנית בשעת הנתינה: הוא מפנה את פניו ממנו בשעת מעשה, שכן, הפנים הוא המקום בו משתקפת פנימיותו וחיותו של האדם. כך – גם, למעלה, בחינת "פנים" הוא פנימיות הרצון העליון והפצו האמיתי, אשר חפץ ה' להשפיע חיות לכל הקרוב אליו מסטרא דקדושה; – מצד הקדושה, אבל הסטרא אחרא והטמאה היא תועבת ה' אשר שנא, ואינו משפיע לה – ל"סטרא אחרא", חיות מפנימיות הרצון – העליון, והפצו האמיתי אשר – נאמר

פרק כב. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן שאין דיבורו של הקב"ה דומה לדיבורו של אדם:

כשאדם מוציא דיבור מפיו, נראה הדיבור כדבר לעצמו, נפרד משורשו, ה"שכל" שבמוח והתשוקה שבלב.

אך, ביחס לדיבורו של הקב"ה לא שייך לומר שהוא נפרד מהקב"ה. כי, הרי לא יתכן דבר שמחוץ להקב"ה. ולכן, דיבורו של הקב"ה מאוחד תמיד בשורשו ובטל אליו. דיבורו של הקב"ה נקרא גם הוא בשם "דיבור", בגלל תכונה אחרת שישנה בדיבור, והיא – גלגול את אשר בהעלם המחשבה. ענין זה של גילוי ההעלם – קיים גם בדיבור שלמעלה. כמו עשרה המאמרות, שבהם נברא העולם, הרי הם התגלות ה"אור" וה"חיות" האלקית לברוא בהם עולמות ונבראים. כך גם שאר הדיבורים האלקיים שבתורה, נביאים וכתובים, הם ההתגלות לנביאים במחזה נבואתם. ואילו ענין הפירוד וה"מציאות" שבדיבור שלמעלה – אינו שייך

בדיבור שלמעלה. בפרק הבא, אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן – התורה הרי קוראת לדיבורו של הקב"ה בשם "דיבור", ומאחר שדיבורו של האדם מייצג את ענין הפירוד, לאור העובדה שהוא נפרד משורשו – עליו, לכן, לומר שגם בדיבור שלמעלה קיימת תכונה זו. ברם, לא לגבי הקב"ה, כי אם לגבי הנבראים. כלומר: מהדיבור שלמעלה נוצרים נבראים כאלה שבהגשמתם הם "מציאות" לעצמם ונפרדים מקדושתו של הקב"ה, והם – ה"קליפות" וה"סטרא אחרא".

רק שבתורה דברה בלשון בני אדם, ונקרא בתורה דבורו של מקום קרויה הוא בשם "דבור" ממש בדבורו של אדם, – שכאמור, יש בדיבורו של האדם, ענין הפירוד משורשו, לפי שפאמת כך הוא – שגם בדיבור שלמעלה ישנו ענין הפירוד, אלא שאין זה אמור ביחס שבין הדיבור לגבי הקב"ה, אלא זה מתבטא כך רק לגבי הנבראים, כפי שיוסבר להלן, שזה – דרך ירידת והמשכת החיות – האלקית, לתחתונים, – לנבראים התחתונים, הרי המשכה זו היא בצמצומים רבים ועצומים, – החיות האלקית מתמעטת יותר ויותר ונהיית מוגבלת מאד, עלידי העצמונים הרבים, מינים ממינים שונים, – סוגי עצמונים שונים, וזאת כדי להבראת מהם פרואים רבים, מינים ממינים שונים, – השוני שבסוגי הברואים הרבים, מקורו בצמצומים השונים שבאור וחיות האלקי. וכל כך נברו ועצמו העצמונים והסתר פנים

1. ברכות כב, א. 2. "אחרים" יש בו דמיון מילולי ל"אחוריים".

לְסִטְרָא אַחְרָא; – הכופים וכובשים את ה"סטרא אחרא" ומושלים עליה. לשם כך נוקקים ל"סטרא אחרא", כדי שיהיה ענין הבחירה, וכתוצאה מכך העונש המתאים לרשעים והשכר המתאים לצדיקים – משום כך נותנים "חיות" ל"סטרא אחרא". וְזֶה – צורה זו של השפעה, נִקְרָא פְּחִינַת "אַחֲרִים" דְּרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן פְּרוּד־הוּא. – לכן הם נקראים אלקים אחרים, כי יניקת ה"חיות" שלהן היא מבחינת "אחוריים".

שהקב"ה חִפְּזָן בָּהּ – ב"סטרא אחרא", חָס וְשָׁלוֹם, בִּי אִם כְּמֵאֵן דְּשָׂדֵי בְּתַר פְּתוּפֵי לְשׁוֹנָאוֹ שְׁלֵא בְּרָצוֹנוֹ, – כמי שמשליך דבר לשונאו, מאחורי כתפו, שלא מרצונו הטוב. כך גם השפעת חיות הקדושה לסטרא אחרא – אינה באה מתוך רצון טוב, רק פְּדֵי לְהַעֲנִישׁ – באמצעות הקליפה, אֵת הַרְשָׁעִים, – הנמשכים אחרי הקליפה וה"סטרא אחרא" ומקבלים השפעתם מזה, וְלִתְּנֵי שְׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים דְּאִפְּרִיּוֹן

ליקוטי אמרים - פרק כב

כ"א כמאן דשדי בתר כתפו לשונאו שלא ברצונו רק כדי להעניש את הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקי' דאכפייין לס"א וזה נקרא בחי' אחוריים רצון העליון ב"ה.

יום שני י' שבט

סוגי חיות אלה. סוג ה"חיות" השני, בקליפות ו"סטרא אחרא", מאחר שהוא בא אליהן בבחינת "מקיף", אין הוא מפריע ל"מציאותן", הן יכולות להחזיק את עצמן ל"יש", ואינן צריכות להכחיש "חיות" זו, למרות שהן יודעות שהן נבראו מ"חיות" זו (כפי שנאמר להלן, שהן קוראות להקב"ה "אלקה דאלקיא": הן חושבות את עצמן ל"מציאות", ל"אלקיא", למרות שהן עצמן מכירות שיש להן "אלקה" שברא אותן). מחמת חיות אלקית זו, הן נקראות "אלקים אחרים", מפני שהן מקבלות את חיותן מבחינת אחוריים. ואילו סוג ה"חיות" המתלבש בפנימיות, שאם היו ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" מודות ב"חיות" זו, היתה בכך משום סתירה ל"מציאות" שלהן, כי "חיות" זו היא הרי

והנה, רצון העליון בפְּחִינַת "פנים", – פנימיות הרצון העליון, מה שהקב"ה רוצה את הדבר עצמו, הוא מְקוֹר הַחַיִּים הַמְּתִיבֵה אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת, וּלְפִי שְׂאִינוֹ – רצון זה, שוֹרֵה כָּלֵל עַל הַסִּטְרָא אַחְרָא, וְגַם פְּחִינַת "אַחֲרִים" שֶׁל רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן – המחיה אותן, כאמור, אִינוֹ מְלַבֵּשׁ – בפנימיות, בְּתוֹכָהּ – ב"סטרא אחרא", מִמֶּשׁ, אֵלָּא מְקִיף עֲלֶיהָ מְלַמְעֶלָּה, – בלבד, כמו שמקיפים דבר מלמעלה, לְכַךְ – לכן, היא – ה"סטרא אחרא", מְקוֹם הַמִּיתָה וְהַשְׂמָאָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, בִּי מְעַט מְזַעַר – המעט מן המעט, אֹדֵר וְחַיּוֹת, שְׂיוֹנְקַת וּמְקַבְּלַת לְתוֹכָהּ מִפְּחִינַת "אַחֲרִים" דְּקַדְשָׁה שְׁלֹמְעֶלָּה, הוּא בְּפְּחִינַת כַּח גְּלוֹת מִמֶּשׁ בְּתוֹכָהּ, בְּסוּד גְּלוֹת הַשְּׂכִינָה הַנּוֹבֵךְ לְעִילָּא. – ש"חיות" הקדושה

ליקוטי אמרים - פרק כב

והנה רצון העליון בבחי' פנים הוא מקור החיים המחיה את כל העולמות ולפי שאינו שורה כלל על הס"א וגם בחי' אחוריים של רצון העליון אינו מלוכש בתוכה ממש אלא מקיף עליה מלמעלה לכך היא מקום המיתה והטומאה ה' ישמרנו כי מעט מזער אור וחיות שיונקת ומקבלת לתוכה מבחי' אחוריים דקדושה שלמעלה הוא בבחי' גלות ממש בתוכה בסוד גלות השכינה הנ"ל ולכן נקרא בשם אלהים אחרים שהיא ע"ז ממש וכפירה באחדותו של ממ"ה הקב"ה כי מאחר שאור וחיות דקדושה הוא בבחי' גלות בתוכה אינה בטילה כלל לגבי קדושת הקב"ה ואדרבה מגביה עצמה כנשר לומר אני ואפסי עוד וכמאמר יאור לי ואני עשיתי ולכן אמרו רז"ל שגסות הרוח שקולה כע"ז

נמצאת כביכול בגלות בתוך הקליפות, וְלִכֵּן נִקְרָא בְּשֵׁם "אֱלֹהִים אַחֲרִים", – לא רק מחמת הטעם האמור, שהם מקבלים את "חיותם" מבחינת "אחוריים", כי אם: שְׂהִיָּא עֲבוּדָה וְרָה מִמֶּשׁ וּכְפִירָה בְּאֱחָדוּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים תְּקוּדָשׁ פְּרוּד־הוּא, – הסברת הדברים: בכל נברא נמצאים שני סוגי חיות – "חיות" המתלבשת בפנימיותו של הנברא ומתאחדת אתו. חיות אלקית זו, מצומצמת ומותאמת לפי מדתו של הנברא, עד כמה שהוא יכול לקלוט. – "חיות" המחיה ומשפיעה בנברא בצורה "מקיפה". חיות אלקית זו, איננה מצומצמת לפי ממדי הנברא ואינה מתלבשת בו; אלא בצורתה היא, כפי שהיא למעלה מהתלבשות בנברא – היא משפיעה ומחיה את הנברא. ל"קליפות" ול"סטרא אחרא" גם כן שני

בְּזֶהר הַקְדוּשָׁה, - אלה שמחזיקים את עצמם ל"מציאות" ומגביהים את עצמם כהרים ומרגישים את עצמם נפרדים מהקב"ה. וְהָרִי זֶה - יש בכך משום כְּפִירָה בְּאֱהָדוּתוֹ הָאֱמֵתִית, - של הקב"ה, שהיא - דְּכֹלָא קָמִיָּה כְּלָא חָשִׁיב, - לגבי הקב"ה הכל

נחשב לכלום, וּבְטֵל כְּאֵמֶת לוֹ יִתְבָּרַךְ וְלִרְצוֹנוֹ, הַמְחִיָּה אֶת כָּלֶם וּמְחִיָּה אוֹתָם מֵאֵין לִישׁ תְּמִיד: - מאחר שאחדותו האמיתית של הקב"ה היא שהכל בטל אליו, הרי שההיחשבות ל"יש" ול"מציאות" - יש בה משום כפירה באחדותו של הקב"ה. ולכן גסות הרוח שזה ל"עבודה זרה". הרי, שאחרי צמצומים רבים ושונים, נבראו בדיבורו של

הקב"ה, נבראים כאלה, כמו "קליפות" ו"סטרא אחרא", המרגישים את עצמם כדבר נפרד מהקב"ה. לכן, נקרא הדיבור שלמעלה בתורה, בשם "דיבור", כי ענין הפירוד (המציין את הדיבור שלמעלה) קיים גם בדיבור שלמעלה, אלא שהוא רק בשייכות לנבראים ולהרגש שלהם כלפי שורשם. ואילו לגבי הקב"ה - אין שום דבר שנפרד ממנו.

זֶרָה, הוּא מַה שְׁנַחֲשֵׁב - הוא מחשיב את עצמו, לְדַבֵּר בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, נִפְרָד מִקְדוּשְׁתּוֹ שֶׁל מְקוֹם, - של הקב"ה, וְלֹא כְּפִירָה בְּה' לְגַמְרִי, - כלומר, גם כשלא כופרים לגמרי בהקב"ה, אלא רק מחשיבים את עצמם לדבר בפני עצמו, כמו ה"קליפות"

וה"סטרא אחרא" הנקראות "עבודה זרה", שכפי שלמדנו, הן אינן כופרות בהקב"ה לגמרי, אלא כְּדֹאִיתָא - כמו שאנו מוצאים, בְּגִמְרָא דְקָרוּ לִיה "אֱלֹהֵא דְאֱלֹהֵיא", - ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" קוראות להקב"ה "אלקא דאלקיא" - הרי שהן מודות בהקב"ה, שהוא אלקא דאלקיא, ובכל זאת זה נקרא "עבודה זרה"

ו"אלקים אחרים". אֵלָא שְׁנֵם הֵם מְחַשְׁבִים עֲצָמָם לִישׁ וְדַבֵּר בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, וּבְזֶה - במה שהן מחשיבות את עצמן ל"יש", הן מְפָרְדִים אֶת עֲצָמָם מִקְדוּשְׁתּוֹ שֶׁל מְקוֹם בְּרוּךְ הוּא, מֵאֲחֵר שְׂאֵין - הן, בְּטֵלִים לוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי אֵין קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה שׁוֹרָה אֵלָא עַל מַה שְׁבִטֵל לוֹ יִתְבָּרַךְ בְּנוֹכַח לְעִיל, וְלִכֵּן נִקְרָאִים - הקליפות ו"סטרא אחרא", "טוֹרֵי דְפְרוּדָא" - הרים המפרידים,

ליקוטי אמרים - פרק כב

ממש כי עיקר ושרש ע"ז הוא מה שנחשב לדבר בפני עצמו נפרד מקדושתו של מקום ולא כפירה בה' לגמרי כדאיתא בגמ' דקרו ליה אלהא דאלהיא אלא שגם הם מחשיבים עצמם ליש ודבר בפני עצמו ובוה מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ב"ה מאחר שאין בטלים לו ית' כי אין קדושה עליונה שורה אלא על מה שבטל לו ית' כג"ל ולכן נקראי טורי דפרודא בוה"ק והרי זו כפירה באחדותו האמיתית דכולא קמיה כלא חשיב ובטל באמת לו ית' ולרצונו המחיה את כולם ומהוה אותם מאין ליש תמיד:

יום שלישי י"א שבט

דְּמִלְכָא. - מאתים ארבעים ושמונה אברי המלך, הקב"ה מלך העולם. משמעות בינוי המצוות בשם "אברין דמלכא" (אברי המלך). היא: כשם שכל אבר הוא כלי לכוח מיוחד בנפש, המתלבש באותו אבר, למשל - העין היא אבר וכלי מיוחד לכוח הראיה, האוזן הוא

כלי מיוחד לכוח השמיעה, וכך הלאה - כך כל מצוה, היא כלי מיוחד ל"המשכה" מיוחדת מרצון הקב"ה. המצוות בכללותן הן רצונו של הקב"ה - הקב"ה רוצה שבני ישראל יקיימו מצוות -

וכל מצוה לכשעצמה, היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של רצון הקב"ה, הנמשכת ומגיעה למטה עלידי שיהודי מקיים אותה מצוה שציווה הקב"ה לעשותה. לכן, נקראות המצוות "אברין דמלכא" (אברי המלך). כאן מתבקש, איפוא, הסבר - שהרי מן הנאמר בתיקונים יוצא, שהמצוות (כל ענינה של התורה הוא פירוש והסברת המצוות) הן "אברים דמלכא" בלבד, היינו, אף שהאבר, אמנם, מאוחד עם הכוח המלוּבש בו, אך אין הוא דבר אחד ממש עם אותו כוח: האבר והכוח הם שני דברים נפרדים, ועל אף התאחדותם אין הם דבר אחד ממש. ואילו ביחס לתורה, נאמר ב"זהר", שהתורה והקב"ה הם דבר אחד ממש - כלומר, יותר

פְּרָק כג. למדנו בפרק הקודם, שלגבי הקב"ה אין דבר נפרד ממנו, כי דיבורו של הקב"ה, שבאמצעותו נוצרו הנבראים, אינו דומה לדיבורו של האדם: דיבורו של האדם נפרד משורשו; ואילו לגבי הקב"ה, הדיבור מאוחד תמיד אתו. אלא, מאחר שירידת ה"אור" וה"חיות" האלקי, המחיה את הנבראים,

היא עלידי צמצומים רבים והסתרת פנים, כך שפנימיות רצונו של הקב"ה מוסתרת מהנבראים - יכולים הם, בהרגשתם, להחשיב את עצמם ל"מציאות". ועם התרבות והתגברות הצמצומים - עלולות

להיווצר גם "קליפות" ו"סטרא אחרא", המרגישות את עצמן כנפרדות לגמרי מהקדושה ומהקב"ה. הרי, שהרגשת הנבראים את עצמם ל"מציאות" נובעת מהעובדה שפנימיות רצונו של הקב"ה מכוסה ומוסתרת מהם.

מהאמור מובן שדבר שמאיר בו פנימיות רצונו של הקב"ה בהתגלות - קשור ומאוחד כולו עם הקב"ה, שכן, אין כאן הסתרת פנים, הגורמת שהנברא יוכל להרגיש את עצמו ל"מציאות".

וְעַם כָּל הַנוֹכַח לְעִיל, יוֹבֵן וַיִּבְנֵא הֵיטֵב בְּתוֹסַפַּת בְּאוּר מַה שְׂאֵמְרוּ בְּזֶהר¹⁰ דְ"אוֹרִיתָא וְקְדוּשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּלָא חָר", - תורה והקב"ה הם דבר אחד, וּבְתִקּוּנֵי¹¹ פְּרָשׁוּ דְ"רַמ"ח פְּקוּדֵין - שמאתים ארבעים ושמונה מצוות העשה, אֵינֵין - הן, רַמ"ח אֲבָרֵין

8. מנחות קי, א. 9. פרק ו. 10. חלק א כד, א. 11. תיקון ל.

מאשר התאחדות האברים עם הכוחות. כן מסביר רבנו הזקן את ההבדל בין לימוד תורה לקיום מצוות – לפי שהמצוות הן פנימיות רצון העליון והפצו האמיתי, המלבש בכל העולמות העליונים ותחתונים להחיותם, – כלומר: רצונו של הקב"ה בעולמות, שהוא

רוצה בקיומם ומחיה אותם באותו רצון – הנה המצוות הן הפנימיות שבאותו רצון שיש להקב"ה בעולמות. שכן, מדוע רוצה הקב"ה בכל העולמות? – מפני שהוא רוצה במצוות, שבני ישראל יקימו מצוות; הקב"ה מתענג, כביכול, ממה שבני ישראל מקיימים מצוות. ומחמת הרצון והתענוג שיש לו מקיים המצוות – הוא מחיה את כל העולמות (הרי זה למשל, כמי שנוסע בדרך רחוקה כדי להרוויח כסף, ברור שבעצם הנסיעה מתבטא רק חיצוניות הרצון – בשעה שהרצון הפנימי, הוא – להרוויח כסף; וגם הרווח

איננו עדיין הרצון הפנימי האמיתי, שכן הוא מעוניין בריוח רק כדי לקנות בו את הדרוש לו לחיי נפשו – הרי, שרצונו הפנימי האמיתי הוא בדברים שהוא יקנה באותו כסף, ויתענג מהם. מרצון זה, נובע רצונו להרוויח כסף, וממילא גם רצונו לערוך את הנסיעה. כך נבין גם ביחס לעולמות ולמצוות, הקב"ה רוצה בקיום העולמות, מפני שהוא רוצה במצוות. הרי שהמצוות הן הן רצונו ותענוגו הפנימי של הקב"ה, ובגלל רצונו זה במצוות – הוא רוצה גם בעולמות ומחיה אותם). פי כל חיותם ופעם – של כל העולמות, תלוי בפעשה המצוות של התחתונים, פנורע, – שעל-ידי שיהודי מקיים מצוה – הוא "ממשיך" חיות ושפע בכל העולמות. ונמצא – הרי, שפעשה המצוות וקיומן הוא לבוש הפנימי לפנימית רצון העליון, – של הקב"ה, שפעשה זה – של המצוות, נמשך אור וחיות רצון העליון לתלבוש פעולמות. – הקב"ה רוצה בעולמות, מפני שיש בהם מעשה המצוות, כפי שאמרנו במשל: הדברים אותם יקנה בכסף שריוח – הם הלבוש הפנימי לרצונו החיצוני. ולכן נקראים –

המצוות, "אברי המלכא", – אברי המלך, דרך משל, כמו שאברי גוף האדם הם לבוש לנפשו ובטלים לגמרי אליה מכל וכל, – כמו שאנו רואים כי מיד שעולה ברצונו של אדם לפשוט ידו או רגלו, הן נשמעות לרצונו תכף ומיד בלי שום ציווי ואמירה

להן, – לידו או לרגלו, וכלי שום שהיה בלל, אלא פנע ממש בפעולה ברצונו – באותו רגע ידו ורגלו מבצעות את רצונו, האדם אינו זקוק לשום טיפול ומאמץ של רצונו כדי להפעיל את היד או הרגל ולהשפיע עליהן לבצע את רצונו – זו משמעות המלים "בלי שום ציווי ואמירה", שכן, טיפולו של ה"כוח" להפעלת השפעתו הוא כאילו בדרך של ציווי ומתן פקודה למושפע על ידו שיעשה משוה. כפי שאנו רואים באברים, הרי הם בטלים לחלוטין לנפש ומאוחדים אתה. כך דרך משל החיות של מעשה המצוות וקיומן, – לכאורה משמע, שהכוונה כאן ל"חיות" המחיה את העשיה ואת ביצוע המצוה, כלומר: רוח-החיים שבקיום המצוה; לא ה"חיות" שב"מציות" האתרוג, למשל, אלא ה"חיות" של מצות האתרוג, כפי שה"חיות" שרויה בקיום ובמעשה המצוות, הוא – חיות זו, בטל לגמרי לגבי רצון העליון המלבש בו, – ב"חיות" מעשה המצוות, ופעשה – אותה "חיות" לו – לרצון העליון, ממש כגוף לנפשה. וכן הלבוש החיצון של נפש האלהית שבאדם המקיים ועושה המצוה, שהוא ב"ח ופנימית הפעשה שלה, – "כוח המעשה" של הנפש האלקית, המשפיע ומפעיל את הפעולות המעשיות של כל מה שציווה הקב"ה לעשות – נקרא "לבוש החיצוני של הנפש האלקית", בהשוואה לכוחות הדיבור והמחשבה, שהם לבושים פנימיים יותר מאשר "כוח המעשה" הפועל בדבר זה. הרי, כוח מעשה זה הוא מתלבש בחיות של מעשה המצוה, ופעשה גם כן כגוף לנפשה לרצון העליון – כוח המעשה מתאחד עם הרצון העליון באותה מדה שהגוף מתאחד עם הנשמה, ובטל

ליקוטי אמרים - פרק כג

העליון והפצו האמיתי המלוכש בכל העולמו' העליוני' ותחתוני' להחיותם כי כל חיותם ושפעם תלוי במעשה המצוות של התחתוני' כנודע. ונמצא שמעשה המצוות וקיומן הוא לבוש הפנימי לפנימית רצון העליון שממעשה זה נמשך אור וחיות רצון העליון להתלבש בעולמות ולכן נקרא' אברי דמלכא ד"מ כמו שאברי גוף האדם הם לבוש לנפשו ובטלים לגמרי אליה מכל וכל כי מיד שעולה ברצונו של אדם לפשוט ידו או רגלו הן נשמעות לרצונו תכף ומיד בלי שום ציווי ואמירה להן וכלי שום שהיה כלל אלא כרגע ממש כשעלה ברצונו. כך ד"מ החיות של מעשה המצוות וקיומן הוא בטל לגמרי לגבי רצון העליון המלוכש בו ונעשה לו ממש כגוף לנשמה. וכן הלבוש החיצון של נפש האלהית שבאדם המקיים ועושה המצוה שהוא כח ובחי' המעשה שלה הוא מתלבש בחיות של מעשה המצוה ונעשה ג"כ כגוף לנשמה לרצון העליון ובטל אליו לגמרי ועל כן גם אברי גוף האדם

12. כפילות הלשון "מעשה המצוות וקיומן", אפשר היה לכאורה להסביר כך: "החיות של מעשה המצוות" – החיות של המצוה הנעשית, החיות של האתרוג למשל: "וקיומן" – קיומו הפיזי של האתרוג (בטלים לרצון העליון). מעיר כאן כ"ק אדמו"ר שליט"א, ש"ממה שכתוב שבאדם המקיים ועושה המצוות לא משמע כן" ממה שלהלן מובאים שני הביטויים "מעשה" ו"קיום" ביחס לאדם, שהוא עושה ומקיים – לא משמע ש"קיום" הוא קיומו הפיזי של הדבר בו נעשית המצוה. מהערה זו מובן, ש"מעשה" ו"קיום" המצוות, הם שני אופנים בביצוע המצוה: מעשה – פעולת עשיית המצוה, המביאה לביצוע המעשי של המצוה, למשל: ההתעטפות בטלית, הנחת ה"של ראש" על הראש, וכדומה; קיום – כשהמצוה כבר נעשית ומתקיימת בפועל; כשהוא כבר לבוש בטלית ובתפילין, כשהוא יושב כבר בסוכה, וכדומה. או אפשר שהכוונה ב"קיום" היא, שישנן מצוות שקיומן אינה קשורה ל"מעשה", בעשייה ממשית (כמו שהדבר בהרבה מצוות, במיוחד במצוות-לא-תעשה, שהן גם "כאילו עשה"), ואלה הם שני הביטויים: "מעשה" ו"קיום" המצוה. אך עדיין יש להבין את המלה "הוא" (בטל לגמרי...), כמו גם את המלה (המלוכש) "בו" – אם הכוונה למלה "חיות", היה לכאורה צריך להשתמש כאן בלשון נקבה? ומדוע משנה רבנו הזקן את הסדר להלן: "המקיים" ולאחר מכן "עושה"?

ורגלים המהלכות לדבר מצוה, וכן הפה ולשון שמדברים דברי תורה, והמח שמטהרה דברכי תורה ויראת שמים ובגדלת ה' ברוך הוא. - הרי כשאתם אברים עוסקים בקיום מצוות, הם בטלים לגמרי, כ"מרכבה", לרצון העליון שבתוך אותן מצוות. וזהו שאמר:

רז"ל¹³: "האבות הן הן המרכבה", - משום, שכל אבריהם כלם היו קדושים ומקדלים מעניני עולם הזה, ולא נעשו מרכבה - לשום דבר, רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם: - מדה שחכמינו ז"ל מציינים את האבות כ"מרכבה" אל הקב"ה, הרי זה מחמת שכל חלקי גופם, היו תמיד בטלים ומסורים לחלוטין להקב"ה -

לכן הם מייצגים את הבחינה התמידית והמלאה של "מרכבה". ואילו ביחס לבני ישראל, שאינם במדרגת האבות, אפשרי הדבר שאותו אבר, שבשעה אחת הוא "מרכבה" לרצון העליון - יהיה בשעה אחרת "מרכבה" לדבר שאינו כפי הרצון העליון. ואם כן הרי זה רק באופן חלקי ולעתים מסויימות בלבד: בשעה שהוא מקיים מצוה, בטל האבר שעושה את המצוה, לרצון הקב"ה בבחינת "מרכבה". עד כאן דובר אודות שני אופני הביטול לרצון העליון: (א) ביטול כמו "מרכבה" ל"רוכב" (= האברים הגשמיים המקיימים מצוות). (ב) ביטול ויחוד כמו גוף ונשמה (= כוח המעשה בשעת קיום המצוות). להלן יוסבר, שקיימת התאחדות עליונה יותר עם הרצון העליון, והיא - יחודם של הלבושים הפנימיים עם התורה.

אלו - לרצון העליון, לגמרי. ועל כן, גם אברי גוף האדם המקומים המצוה, שפת וכתנית המעשה של נפש האלהית מלבש פהם - באברים, בשעת מעשה וקיום המצוה, - עלידי האברים, הם - האברים, נעשו מרכבה ממש לרצון העליון, כגון:

היד המחלקת צדקה לעניים, או עושה מצוה אחרת, - בשעה שהיד עוסקת בקיום מצוה, היא הופכת לבחינת "מרכבה" לרצון העליון, כלומר: היא מתבטלת לגמרי לרצון העליון. ברם, אין היד הגשמית בטלה ומאוחדת, באותו מעמד, לרצון העליון, באותה מדה כפי שזה בכוח המעשה של הנפש האלקית,

שכאמור, התאחדותו עם הרצון העליון היא כהתאחדות הגוף עם הנשמה - הרבה יותר מאשר התאחדות ה"מרכבה" עם ה"רוכב". שכן, גוף ונפש, למרות שהם שני "עצמים" שונים ורחוקים אחד מהשני - גשמיות ורוחניות - הם בכל זאת מתאחדים באחדות מלאה, הגוף כל כך בטל ונשלט עלידי הנפש, שאין שום חלק בגוף, אף הקטן ביותר, שלא יהיה חדרו ב"חיות" הנפש, וכל קורט "חיות" של הנפש בגוף, הופך לחיים גופניים. כך גם - ביטולו ויחודו של כוח המעשה לגבי הרצון העליון. לעומת זאת, היד הגשמית עצמה, שעושה את המצוה, היא רק בבחינת "מרכבה" לרצון העליון. "מרכבה" אכן בטלה לגמרי ל"רוכב", אך, בכל זאת איננה מאוחדת אתו. וכפי שזה ביחס ל"יד" שעושה מצוה - כך הוא גם ביחס לשאר האברים -

יום רביעי י"ב שבט

בכל זאת אינם דבר אחד לחלוטין וכל אחד נשאר במהותו העצמי. "יחוד גמור" פירושו: כמו התאחדות הנפש עם כוחותיה, שהם גם חלק מהנפש, הרי יחודם עם הנפש הוא מלא. כך גם הנפש האלקית וכוחות המחשבה והדיבור שלה - מאוחדים ביחוד גמור עם הרצון העליון, בשעה שיהודי מהרהר או מדבר דברי תורה, ולא מרכבה לבד¹⁴, - להלן מוסבר מדוע ואיך מתאחדים הלבושים הפנימיים,

באמצעות התורה, עם הרצון העליון ביחוד גמור. כי רצון העליון הוא הדבר הלכה עצמה שמטהרה ומהרהר בה, שכל

אך המחשבה וההרהר דברכי תורה שפמה, וכן הדבור דברכי תורה שפמה, שהם - כוחות המחשבה והדיבור, לבושים הפנימיים של נפש האלהית, - ומיוחדים יותר עם הנפש האלקית מאשר כוח המעשה של הנפש האלקית, שאינו אלא לבוש חיצוני בלבד, וכל שכן נפש האלהית עצמה המלבשת פהם - בלבושי המחשבה והדיבור בתורה, כלם מיוחדים ממש ביחוד גמור ברצון העליון, -

יחוד גמור, משמעו, שהם נעשים אותו דבר ממש - לא כהתאחדות הגוף עם הנפש, שהם, כאמור לעיל, דברים נפרדים המתאחדים אך

ליקוטי אמרים - פרק כג

אך המחשבה וההרהר בד"ת שבמוח וכה הדבור בד"ת שבפה שהם לבושי הפנימים של נפש האלהית וכ"ש נפש האלהית עצמה המלוכשת בהם כולם מיוחדים ממש ביחוד גמור ברצון העליון ולא מרכבה לבד כי רצון

הוא הדבר הלכה עצמה שמטהרה ומהרהר בה, שכל

יחוד גמור, משמעו, שהם נעשים אותו דבר ממש - לא כהתאחדות

13. בראשית רבה מז, ו. 14. ב"הערה" מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א על הקושי שבביטוי "ולא מרכבה לבד", ממנו אפשר להבין, שיחודם של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון, הוא למעלה מביטול ה"מרכבה" בלבד - בשעה שבאמת הוא למעלה גם מאיחוד הגוף והנפש. מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...ואולי הזכירו כאן "מרכבה" - מפני שהמוח והפה, הם המח' והדבור בתורה דעסקי' בזה - הם מרכבה (כנ"ל)". משמעותה של הערה עמוקה זו, היא: במלים "ולא מרכבה לבד" אין הכוונה לערוך השוואה כללית של יחוד זה (של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון) לגבי שני אופני הביטול והיחוד המזכירים לעיל. הזכרת המושג "מרכבה" כאן, היא רק ביחס לחידוש שביחוד המחשבה והדיבור בתורה לעומת ביטול המוח והפה, בהם חושבים ומדברים. רק עתה אמרנו שהמוח והפה, החושבים ומדברים דברי תורה, הם "מרכבה" - באים כאן לחדש, שעצם המחשבה עצמה והכוח לדבר, מיוחדים "ביחוד גמור", ולא מרכבה בלבד - כמו שהדבר במוח ובפה עצמם.

המצוות עם הרצון העליון, כמו הגוף עם הנשמה - התאחדות של שני דברים נפרדים. ואילו תורה והקב"ה הם דבר אחד ממש. ומאחר שרצון העליון המיוחד באינסוף פרוץ הוא בתכלית היחוד, הוא בגלוי לגמרי, ולא בהסתר פנים כלל וכלל, כנפש

ההלכות הן פרטי המשכות פנימיות רצון העליון עצמו, - כל הלכה מייצגת פרט מסויים מרצונו של הקב"ה הנמשך באות הלכה, שך עלה ברצונו יתברך, - כך רוצה הקב"ה, שך זה מתר או כשר או פטור או זכאי או להפך; - שדבר זה אסור או פסול,

ליקוטי אמרים - פרק כג

האלהית ולבושיה הפנימים, שהם מחשבתה ודבורה, באותה שעה שהאדם עוסק בדברי תורה - בשעה שיהודי מהרהר ומדבר דברי תורה, בא הרי הרצון העליון שבתורה לידי גילוי מלא בנפשו ובמחשבתו ודיבורו. הרי גם הנפש ולבושיה - מחשבה ודיבור, אלו מיוחדים ממש באינסוף פרוץ הוא באותה שעה בתכלית היחוד, פיהוד פבורו ומחשבתו של הקדוש פרוץ הוא במהותו ועצמותו פנור לעיל¹⁵, כי אין שום דבר נפרד - מהקב"ה, כי אם פהסתר פנים פנור לעיל. - רק על ידי כך שפנימיות הרצון העליון מוסתרת, אפשר לנבראים להרגיש את עצמם ל"מציאות", ומאחר שבשעה שיהודי

העליון הוא הוא הדבר הלכה עצמה שמהרהר ומדבר בה שכל ההלכות הן פרטי המשכות פנימיות רצון העליון עצמו שך עלה ברצונו ית' שדבר זה מותר או כשר או פטור או זכאי או להפך וכן כל צרופי אותיות תנ"ך הן המשכת רצונו וחכמתו המיוחדת בא"ס ב"ה בתכלית היחוד שהוא היודע והוא המדע כו' זו"ש דאורייתא וקב"ה כולא חד ולא אברין דמלכא לחוד כלל וכלל כנפש האלהית ולבושיה הפנימים שהם מחשבתה ודבורה באותה שעה שהאדם עוסק בדברי תורה הרי גם הנפש ולבושיה אלו מיוחדים ממש בא"ס ב"ה באותה שעה בתכלית היחוד כיחוד דבורו ומחשבתו של הקב"ה במהותו ועצמותו כנ"ל כי אין שום דבר נפרד כי אם בהסתר פנים כנ"ל ולא עוד אלא שיהודים הוא ביתר שאת ויתר עז מיוחד אור א"ס ב"ה בעולמות עליונים מאחר שרצון העליון הוא בגלוי ממש כנפש ולבושיה העוסקים בתורה שהרי הוא הוא התורה עצמה וכל העולמות העליונים מקבלים חיותם מאור וחיות הנמשך מהתורה שהיא רצונו וחכמתו ית' כדכתיב כולם בחכמה עשית וא"כ החכמה שהיא התורה למעלה מכולם והיא היא רצונו ית' הנק' סובב

לומד תורה, מוסרת הסתרה זו, ופנימיות הרצון העליון היא בהתגלות מלאה - ממילא ה"יחוד" הוא מלא. ולא עוד אלא - יתירה מזו, שיחודם - של הנפש וכוחותיה עם הקב"ה בשעה שיהודי לומד תורה, הוא ביתר שאת ויתר עז מיוחד אור-אין סוף פרוץ הוא בעולמות עליונים, - עם העולמות הרוחניים העליונים. מאחר שרצון העליון הוא בגלוי ממש כנפש ולבושיה העוסקים בתורה, שהרי הוא הוא התורה עצמה, - בה הם עוסקים; ולעומתם - וכל העולמות העליונים מקבלים חיותם - רק מאור וחיות הנמשך - ממה שנובע מהתורה, שהיא רצונו וחכמתו יתברך, - כאמור ש"שכל" התורה הוא חכמתו של הקב"ה, ו"פסק ההלכה" - רצונו של הקב"ה. פדכתיב¹⁶: "כלם פהכמה עשית", - הרי, ש"חכמה" היא המקור לבריאת וקיום כל העולמות. ואם פן החכמה - שהיא התורה - היא, למעלה מכלם, - מאחר שהיא ה"מקור" לכל העולמות. והיא היא - התורה, רצונו יתברך הנקרא "סוכב כל עלמין", - המשפיע בכל העולמות בצורה "מקיפה". כלומר: הוא למעלה מכל העולמות, ולכן אין הוא יכול להתלבש בתוך העולמות, בפנימיות,

או חייב וכו'. ומאחר שכל הלכה היא פרט ברצונו של הקב"ה. הרי בשעה שהאדם מהרהר או מדבר באותה הלכה, הוא מיוחד עם הרצון העליון, במדה הגבוהה ביותר של התאחדות, למעלה גם מהתאחדות הגוף והנפש. וכן כל צרופי אותיות תנ"ך הן המשכות רצונו וחכמתו - של הקב"ה, המיוחדות באינסוף פרוץ הוא באותה שעה שהאדם עוסק בדברי תורה, הוא היודע והוא המדע כו'. - והוא היודע. הרי, שחכמתו ורצונו של הקב"ה, והקב"ה עצמו, הם דבר אחד ממש, וברצון זה וחכמה זו מתאחדים כוחות המחשבה והדיבור. בשעה שיהודי מדבר או מהרהר בתורה. ההבדל שבין מצוות לתורה, יוסבר ביתר הרחבה, באמצעות משל: מלך ציונה

על עבדיו לבנות לו ארמון יפה, והכין למטרה זו ספר מיוחד, בו נרשם במפורט כיצד ואיך רוצה ומבין המלך שאותו ארמון ייבנה. הרי, כשהעבדים עוסקים בהקמת הארמון, הם קשורים ומאוחדים עם רצונו של המלך שביחס לאותו ארמון ובנינו. ואילו כותלי הארמון לכשעצמם, או פריטיו האחרים של הארמון אינם רצונו של המלך לעומתם - החכמים שלומדים את ספר התכנית, שבו רשם המלך כיצד ייבנה הארמון - הרי הם עוסקים ממש בחכמתו וברצונו של המלך: הרשום באותו ספר מייצג הרי את חכמתו ורצונו של המלך. כך גם בענינו: במעשה המצוות, מתלבש רצונו של הקב"ה, ואילו הפריטים בהם מקיימים את המצוות אינם הרצון עצמו. שונה הדבר ביחס לתורה - "שכל" התורה הוא אכן חכמתו של הקב"ה, ו"פסק ההלכה" הוא אכן רצונו של הקב"ה, וכשיהודי עוסק בתורה, במחשבה או בדיבור. הוא מתאחד, בדרגה העליונה ביותר, ברצונו ובחכמתו של הקב"ה. וזהו שכתוב - ב"זוהר", ד"אורייתא וקדשא פרוץ הוא - כלל תד", - שהתורה והקב"ה הם דבר אחד ממש, ולא "אברין דמלכא" לחוד בפיקודין. - ולא "אברים" בלבד של המלך, כמו המצוות. שכן, כאמור, מאוחדות

15. פרק כא. 16. תהלים קד, כד.

אלא הוא משפיע עליהם בבחינת "מקיף" - כפי שיוסבר להלן: **שְׁהִיא בְּחִינַת מַה שְׁאִינוּ יוֹכֵל לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ עֲלָמִין** - בפנימיות העולמות, רק מִתְּחִיל וּמֵאִיר לְמַעַלָּה בְּבְּחִינַת מְקִיף, - מעליהם, בהיותו למעלה מהתלבשות בתוך העולמות, וְהִיא הִיא - בחינה זו שהיא למעלה מכל העולמות, הַמְּתַלְבֶּשֶׁת בְּנַפְשׁ וּלְבוּשֶׁיהָ בְּבְּחִינַת גְּלוּי מַמְשׁ בְּשִׁעוּפְקִים בְּדַבְרֵי תוֹרָה, "וְאֵת-עֲלֹנֵב דְּאִיהוּ לֹא תָוִי כו'"¹⁷ - ואף על פי שאין הוא רואה זאת. יהודי, בשעה שהוא לומד תורה, אינו מרגיש בהתאחדות נפשו עם הקב"ה, ואילו נשמתו - חשה בכך,

ליקוטי אמרים - פרק כג

כל עלמין שהיא בחי' מה שאינו יכול להתלבש בתוך עלמין רק מחיה ומאיר למעלה בבחי' מקיף והיא היא המתלבשת בנפש ולבושיה בבחי' גילוי ממש כשעוסקים בד"ת ואע"ג דאיהו לא חזי כו' [ומשו' הכי יכול לסבול משום דלא חזי משא"כ בעליונים].

אין ההסתרה שבעולם-הזה, והם "רואים" ומרגישים כל ענין אלקי, ולכן אין ביכולתם "לקבל" יחוד נעלה כזה עם הקב"ה. ואילו נשמה בגוף, יען שהגוף והעולם-הזה, מסתירים מלהרגיש באור האלקי שביחוד זה - זוהי הסיבה ליכולת הנשמה להתאחד ביחוד חזק כזה עם הקב"ה, בשעת לימוד התורה.

יום חמישי י"ג שבט

כלל, עַד שְׁאִינוּ מְתַלְבֵּשׁ בְּתוֹכָם מַמְשׁ, - אין הרצון העליון מתלבש בהם בפנימיות, כאמור, שאין ביכולת העולמות לקבל את הרצון העליון בפנימיות, אֶלֶּא - הרצון העליון משפיע בהם בבחינת סוכב כָּל עֲלָמִין בְּבְּחִינַת מְקִיף - כדי, לְהַחְיֹתָם עַקֵּר חַיּוּתָם, - את עיקר חיותם מקבלים העולמות מהאור האלקי הסוכב את כל העולמות. רַק אִיזוּ הָאֲרָה - בלבד, מְתַלְבֶּשֶׁת בְּתוֹכָם, - בפנימיות, מַה שְׁיִכּוּלִים לְקַבֵּל, שְׁלֹא יִתְבַּטְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרֵי. - מהתבוננות זו, שגם העולמות העליונים אינם יכולים "לסבול" את הרצון העליון, רק הארה ממנו בלבד, וזאת כדי שלא יאבדו את מציאותם לגמרי, ואילו בנפשו, בשעה שהוא לומד תורה, מאיר רצון עליון זה

וְכֹה - במה שהוסבר, שיחוד נפשו של יהודי עם הקב"ה, בשעת לימוד התורה, היא במדה המלאה ולמעלה מאשר בשעת קיום המצוות, ויבן למה גדלה מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל המצוות, וְאֶפְלוּ מְתַפְּלָה שְׁהִיא יְחִיד עוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים - ובכל זאת גדלה מעלת לימוד התורה גם מתפלה - אלא שלכאורה אפשר לשאול: הרי יודעים אנו שמי שאין "תורתו אומנתו", שאין התורה עיסוקו התמידי, עליו להפסיק מלימוד התורה לשם תפילה - הרי שהתפילה היא למעלה מתורה? - מסביר רבנו הזקן להלן: [וְהָא - וזה, דְּמִי⁵⁸ שְׁאִין תוֹרָתוֹ אֲמַנְתּוֹ צְרִיף לְהַפְּסִיק, - לתפלה, אין בכך הוכחה שהתפלה היא למעלה מתורה, אלא טעמו של דבר הוא: הִינוּ מְאָחֵר דְּמַפְּסִיק וּמְכַבֵּל בְּלֹא הֵכִי]. - מאחר שהוא מפסיק ומבטל מלימוד תורה, בגלל דברים אחרים, לכן עליו להפסיק גם לתפלה. וּמִזֶּה¹⁸ - ממה שהסברנו המעלה שבתורה, יוֹכֵל הַמְּשַׁבֵּל - המבין הגדול, לְחַמְשֵׁיף עֲלָיו יִרְאֶה גְדוּלָּה בְּעַסְקוֹ בְּתוֹרָה, בְּשִׁיתְּבוּנָן אִיף שִׁנְפִשׁוּ וּלְבוּשֶׁיהָ שְׁפַמְחוּ - המחשבה, וּבְפִיּוֹ - והדיבור שבפיו, הם מִיְחָדִים מַמְשׁ בְּתַכְלִית הַיְחִיד בְּרָצוֹן הָעֲלָיוֹן, וְאוֹרֵי-אִיִּן-סוּף בְּרוּךְ-הוּא מַמְשׁ הַמְּתַלְבֶּלָה בְּהֵם, - בנפש ובלבושיה, מחשבה ודיבור, בשעת לימוד התורה; מַה שְׁכַּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּלֹא חֲשִׁיבֵי קָמִיָּה - כל העולמות, העליונים והתחתונים, אינם נחשבים כלל לגבי הרצון העליון ואור אין סוף ברוך הוא, וּבְאִין וְאֶפְסֵם מַמְשׁ, - הם כאילו אינם קיימים

ליקוטי אמרים - פרק כג

ובזה יובן למה גדלה מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל המצוות ואפי' מתפלה שהיא יחוד עולמות עליונים [והא דמי שאין תורתו אומנתו צריך להפסיק היינו מאחר דמפסיק ומבטל בלא"ה]. ומוזה יוכל המשכיל להמשיך עליו יראה גדולה בעסקו בתורה כשיתבונן איך שנפשו ולבושיה שבמוחו וכפיו הם מיוחדים ממש בתכלית היחוד ברצון העליון ואור א"ס ב"ה ממש המתגלה בהם מה שכל העולמות עליונים ותחתונים כלא חשיבי קמיה וכאין ואפס ממש עד שאינו מתלבש בתוכם ממש אלא סוכב כל עלמין בבחי' מקיף להחיות' עיקר חיותם רק איזו הארה מתלבשת בתוכם מה שיכולים לסבול שלא יתבטלו במציאות לגמרי.

בהתגלות - הרי בהתבוננו בכך, יגיע ליראה גדולה מהקב"ה בשעת עיסוקו בתורה. וְזֶהוּ שְׁכַתּוּב¹⁹: "וַיִּצְוֵנוּ ה' אֵת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֵת ה' וְגו'" - הרי שעלידי ה' חוקים" מגיעים ליראה מהקב"ה. רבנו הזקן מתכוון בכך, לפי הערתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א ובלשונו: "דלכאורה הוא להיפך דמפני היראה (סיבה - בא המסובב) מקיימים את החוקים". כלומר: מפסוק זה משמע, שעלידי החוקים, הוא מגיע, לאחר מכן, ליראת ה' - בשעה שלכאורה הדבר הפוך: ה'יראה" מביאה אותו לקיום החוקים; ה'יראה" היא הרי ה'סיבה" הגורמת לקיום החוקים, ולא שהחוקים הם בשביל היראה. אך, לפי הסברתו של רבנו הזקן, הדברים מובנים, שכן, קיימת מדרגה כוז ביראה - יראה גדולה - הבאה רק אחרי ה'חוקים'.

17. ראה מגילה ג, א. 18. כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר כאן, וזה לשונו הקדוש: "אולי שייכות כל הענין כאן (והידושו) ותוכנו - שממעלת התורה על המצוות באופן היחוד - מסובבת עוד מעלה (שבאים ליראה גדולה) והיא מעלה גדולה מהקודמת - כי תכלית החוקים (היחוד) הרי זה ליראה כו', ויראה גדולה יותר - מקרבת יותר בפוך ובלבבך לעשותו". 19. דברים ו, כד.

17. ראה מגילה ג, א. 18. כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר כאן, וזה לשונו הקדוש: "אולי שייכות כל הענין כאן (והידושו) ותוכנו - שממעלת התורה על המצוות באופן היחוד - מסובבת עוד מעלה (שבאים ליראה גדולה) והיא מעלה גדולה מהקודמת - כי תכלית החוקים (היחוד) הרי זה ליראה כו', ויראה גדולה יותר - מקרבת יותר בפוך ובלבבך לעשותו". 19. דברים ו, כד.

והיא כ"תכלית" החוקים הבאים בשביל היראה. היראה שהיא "סיבה" לקיום החוקים, היא יראה בדרגה נמוכה יותר, שעליה להביא לקיום המצוות. כשם שזה לגבי חוקים, כך מסביר רבנו הזקן, להלן, לגבי חכמה – תורה. [ועל יראת גְדוּלָה זו אָמְרוּ²⁰: – חכמינו

ז"ל: "אם אין חכמה, אין יראתה", – חכמה – תורה – היא מבוא ליראה, היינו לאותה "יראה גדולה", המדריגה העליונה יותר שביראה. וזאת לעומת מה שחכמינו ז"ל אומרים בצורה הפוכה: "אם אין יראה אין חכמה" – שהיראה היא תנאי מוקדם לחכמה – תורה – שכאן הכוונה היא

לגבי המדריגה התחתונה יותר של היראה, הנדרשת ללימוד התורה; וְהַתּוֹרָה נִקְרָאת אֲצֵלָה – לגבי המדריגה העליונה יותר של

היראה, "תִּרְעָא לְדִרְתָּא", – שער לבית, שרק דרך השער אפשר להכנס לבית. הרי, שהיראה מתוארת כ"בית", שהוא העיקר לגבי ה"שער" הרומז על תורה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, אֲלֵא דְלֵאוּ כָּל מִחָא סְבִיל דָּא יִרְאָה כְּזוּ. – לא כל מוח יכול "לסבול"

מדריגה עליונה כזו של יראת ה'. אך גם מאן דְלֵא סְבִיל מִחוּז כְּלָל יִרְאָה זו, – גם מי שאין מוחו יכול "לסבול" יראה זו כלל, לֵא מִנְה וְלֵא מְקַצְתָּה, – גם לא משהו מיראה זו, מִפְּנֵי פְחִיתוּת עֶרְךָ נִפְשׁוּ בְּשִׂרְשָׁה וּמְקוֹרָה בְּמִדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֵשֶׂה – של עולם העשיה – אין יראת זו – החסרה לו, מְעַבְכָת בּוֹ לְמַעֲשָׂה, – לקיום תורה ומצוות בפועל ממש, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר לְקַמְן:

ליקוטי אמרים - פרק כג

זו"ש ויצונו ה' את כל החוקים האלה ליראה את ה' וגו' [ועל יראה גדולה זו אמרו אם אין חכמה אין יראה והתורה נקראת אצלה תרעא לדרתא כמ"ש במ"א] אלא דלאו כל מוחא סביל דא יראה כזו. אך גם מאן דלא סביל מוחו כלל יראה זו לא מינה ולא מקצתה מפני פחיתות ערך נפשו בשרשה ומקורה במדרגות תחתונים דעשר ספירות דעשיה אין יראה זו מעכבת בו למעשה כמ"ש לקמן:

יום שישי י"ד שבט

וְזֶה לְעֻמַּת זֶה, – כשם שלכל ענין של קדושה, יש לעומתו דבר הפכי בקליפה – כך יש גם דבר הפכי כנגד לימוד התורה וקיום המצוות, שעל־ידן מתאחדים עם הקב"ה. ה"לעומת זה" של תורה ומצוות, היא: הן שִׁסְ"ה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה דְאוֹרֵיטָא – שש מאות ששים וחמש מצוות ה"לא תעשה", שהתורה אסרה לעשותן, וְכָל אִסוּרֵי דִרְבִּנָּן, – כל

ליקוטי אמרים - פרק כד

פרק כד וזה לעומת זה הן שס"ה מצות לא תעשה דאורייתא וכל איסורי דרבנן מאחר שהן נגד רצונו וחכמתו ית' והפכם ממש הם נפרדים מיחודו ואחדותו ית' בתכלית הפירוד ממש כמו הס"א והקליפה הנק' ע"ז ואלהים אחרים מחמת הסתר פנים של רצון העליון כנ"ל. וכן ג' לבושי הנפש שמקליפת נוגה שבישראל שהם מחשבה דבור ומעשה המלוכשי' בשם"ה ל"ת דאורייתא ודרבנן וכן מהות הנפש עצמה המלוכשת בלבושיה כולם מיוחדים ממש בס"א וקליפ'

האיסורים שאסרו החכמים, מאחר שְׁהֵן נִגְדֵי רְצוֹנוֹ וְחִכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְהַפְּכָם מִמֶּשׁ – ההיפך מרצונו וחכמתו של הקב"ה, לפיהם אסור לעשות דברים אלה, הם – כל הדברים האסורים הללו, נִפְרָדִים מִיְחודוֹ וְאַחֲדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַפְּרִיד מִמֶּשׁ, כְּמוֹ הַסְּטֵרָא אַחֲרָא וְהַקְּלִפָּה הַנִּקְרָאת "עֲבוּדָה זָרָה" וְ"אֱלֹהִים אַחֲרִים", מְחַמַּת הַסְּטֵר פְּנִים שֶׁל רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, בְּנִזְכָּר לְעִיל²¹. – שהן מקבלות השפעה מבחינת אחרים – ולכן הן נקראות אלקים אחרים. וְכֵן – כמו שזה בעבירות עצמן, כך גם ג' לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ – הבהמית, שְׁמֻקְלַפַת נִגְהָ שְׁבוּשֵׁי שְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מְחַשְׁבֵה דְבוּר וּמַעֲשָׂה, הַמְלַבְּשִׁים בְּשִׁסְ"ה לֹא תַעֲשֶׂה דְאוֹרֵיטָא וְדִרְבִּנָּן, – לחשוב, לדבר ולעשות את הדברים שהתורה והחכמים אסרו אותם; וְכֵן מְהוֹת הַנֶּפֶשׁ עֲצֻמָּה הַמְלַבְּשֵׁת בְּלְבוּשֵׁיהָ – שהנפש הבהמית היא זו שעושה את העבירות

פְּרָק כד. בפרקים הקודמים, הסביר רבנו הזקן, איך "קרוב מאד" לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך אהבת ה' ויראת ה', באמצעות האהבה המסותרת שבתוך כל אחד מיישראל להקב"ה. אך, כדי להבין, כיצד אפשר על-ידי האהבה המסותרת לקיים כל המצוות, ולהימנע מעבירות – הסביר רבנו הזקן שייכותן של כל מצוות העשה ל"אנכי ה' אלקיך", ושל כל מצוות הלא-תעשה ל"לא יהי לך"; משמעותה של "אחדות ה'" היא לא רק שהקב"ה הוא אלוה אחד, אלא שהוא יחיד ובלעדו הכל אין ואפס, שכן, הכל בטל בתכלית אל הקב"ה.

רבנו הזקן הסביר ש"עבודה זרה" אין פירושה דוקא לכפור חלילה בהקב"ה, אלא גם כשאדם מחשיב את עצמו ל"מציאות" ונפרד מקדושתו של הקב"ה – הרי גם זה "עבודה זרה".

לאחר מכן הסביר רבנו הזקן, שפנימיות הרצון העליון מאירה בהתגלות במצוות, ויהודי בשעה שמקיים מצוות, גם הוא מתאחד עם הקב"ה. ייחודו של יהודי עם הקב"ה בשעה שהוא לומד תורה, הוא למעלה מאשר ייחודו אתו בשעה שהוא מקיים מצוות.

בפרק כ"ד, אותו אנו מתחילים ללמוד, יוסבר, שכשיהודי עובר עבירה, דבר שהוא ההיפך ממצוה, היפך מרצונו של הקב"ה, נפרדות או נפשו וכוחותיה מהקב"ה, יותר מאשר היפרדותן של ה"קליפה" וה"סטרא אחרא" הנקראות "עבודה זרה" ו"אלקים אחרים".

וחיותם שבתוכם היא כבחינת גלות בתוכם – שיוכלו להחשיב עצמן – ל"מציאות" של אלהות, וקרי זו כפירה באחדותו. – של הקב"ה. החחשבה העצמית ל"מציאות", יש בה משום כפירה באחדותו של הקב"ה, אכל מפל מקום, – הקליפות והסטרא

אחרא, אינן כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא, אלא דקרו ליה – להקב"ה, "אלהא דאלהיא", דהינו חיותם וקיומם הנמשך ויורד עליהם מרצונו ותפודה, – הקליפות והסטרא אחרא מכירות, שחיותן וקיומן, בא להן מרצונו של הקב"ה. ולכן – מחמת ידיעתן, ש"חיותן" בא להן מרצון הקב"ה, אינן עוברין רצונו ותפודה לעולם. ואם כן, – שאין הקליפות עוברות אף פעם על רצונו של הקב"ה, הרי האדם העובר על רצונו ותפודה, הוא גרוע ופחות הרבה מאד מהסטרא אחרא וקליפה, הנקראת "עבודה זרה" ו"אלהים אחרים", – בכך שהוא עובר על רצונו של הקב"ה, ואילו הקליפה והסטרא אחרא אינן עוברות

על רצונו של הקב"ה, והוא – בעל העבירה, כתכלית תפוד מיוחדו ואחדותו של תקדוש ברוך הוא יותר ממנה, – מהקליפה, ובאלו כופר באחדותו יותר ממנה חס ושלום. וכמו שכתוב בעין חיים שער מב סוף פרק ד, שתרע שבעולם הזה התמרי הוא שמרי הקליפות הנפשות בו, – "שמרים" – הם החומר הגס ביותר המופרש מהיין – ובענינו: ה"רע" שבעולם הזה הוא הגס ביותר בקליפות עצמן, והוא תכלית תפודו וכו', – אחרי בירור והעלאת ניצוצות הטוב הנמצאים בקליפות – שורד הגס והגרוע ביותר מהקליפות – והוא ה"רע" של עולמנו החומרי. ולכן כל מעשה עולם הזה קשים ורעים, ותרשעים גוברים בו וכו': – שכן בעולם הזה באות לידי ביטוי הקליפות הגדולות והגרועות ביותר.

באמצעות לבושיה: מחשבה, דיבור או מעשה, כלם מתקדים ממש בסטרא אחרא וקליפה זו, הנקרא "עבודה זרה". – ממנה הם מקבלים "חיות" בשעת עשיית העבירות. ולא עוד, – שהנפש ולבושיה מאוחדים עם ה"סטרא אחרא" וממילא הם בדרגה אחת

אתה, אלא – יתירה מזו: שבתלים וטפלים אליה, ונרועים ופחותים ממנה מאד, כי היא – ה"סטרא אחרא" וה"קליפה", אינה מלבשת בגוף תמרי, ויודעת את רבונה ואינה מודרת בו, לפעל פעלתה במשלת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו של מקום ברוך הוא חס ושלום, – אלא, כל שהיא עושה, הוא בשליחותו של הקב"ה. הרי, שהקליפות שאינן לבושות בגוף, אינן יכולות להמרות את רצונו של הקב"ה; נפש האדם בלבד, בהיותה לבושה בגוף – יכולה לעשות דבר שהוא נגד רצונו של הקב"ה, ובכך היא למטה מהקליפות, וכמאמר פלעם²²: – כמו שאמר בלעם: "לא אוכל לעבר את פי ה' וגו'". – אף שבלעם היה קליפה

מלובשת בגוף – אלא שהוא אמר זאת, מצד הקליפה הרוחנית שהתלבשה בו במיוחד בשעה שהיה צריך לקבל את הנבואה שלו ואת הכוח שהקללות שלו יפעלו פעולתן. מבחינת קליפה רוחנית זו – לא היה יכול להמרות ציוויו של הקב"ה. ואף שנקרא – הקליפות האמורות, "עבודה זרה" – כך שהן מייצגות את הכפירה בהקב"ה, הא קרו ליה – אך הן הרי קוראות להקב"ה: "אלהא דאלהיא", – אלוהה האלוקים, כלומר, שאין הן כופרות לגמרי בהקב"ה, ואינם יכולים לעבר כלל על רצונו ותפודה, – לעשות דבר שכנגד רצונו של הקב"ה – וכל כך למטה כי יודעים ומשיגים שהוא – רצונו של הקב"ה, חיותם וקיומם, שיונקים מבחינת "אחרים דאחרים" של רצון העליון ברוך הוא המקיף עליהם, אלא שניקתם

ליקוטי אמרים - פרק כד

זו הנק' ע"ז ולא עוד אלא שבטלים וטפלים אליה וגרועים ופחותים ממנה מאד כי היא אינה מלובשת בגוף חומרי ויודעת את רבונה ואינה מודרת בו לפעול פעולתה במשלת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו של מקום ב"ה ח"ו וכמאמר בלעם לא אוכל לעבור את פי ה' וגו' ואף שנקרא ע"ז הא קרו ליה אלהא דאלהיא ואינם יכולי לעבור כלל על רצונו ית' כי יודעי ומשיגים שהוא חיותם וקיומם שיונקים מבחי' אחרים דאחרים של רצון העליון ב"ה המקיף עליהם אלא שניקתם וחיותם שבתוכם היא בבחי' גלות בתוכם להחשיב עצמן אלהות והרי זו כפירה באחדותו אבל מ"מ אינן כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא אלא דקרו ליה אלהא דאלהיא דהיינו חיותם וקיומם הנמשך ויורד עליהם מרצונו ית' ולכן אינן עוברין רצונו ית' לעולם. וא"כ האדם העובר על רצונו ית' הוא גרוע ופחות הרבה מאד מהס"א וקליפה הנקראת ע"ז ואלהים אחרים והוא בתכלי' הפירוד מיוחדו ואחדותו של הקב"ה יותר ממנה וכאלו כופר באחדותו יותר ממנה ח"ו. וכמ"ש בע"ח שער מ"ב סוף פ"ד שהרע שבועה"ו החומרי הוא שמרי הקליפות הגסות בו והוא תכלית הבירור וכו' ולכן כל מעשה עוה"ז קשים ורעים ותרשעים גוברים בו וכו':

שבת קודש ט"ו שבט

זרה, הוא גם בן רוח שמוות דקלפה המלכשת לנפש האלהית – אלא, רוח השטות מלבישה את הנפש האלקית רק עד בְּחִינַת חֲכָמָה שְׁבָה, – כפי שהוסבר בפרקים הקודמים, שכוח החכמה שבנשמה, הוא "כוח האמונה", ולא עד בְּכָלָל, – על כוח החכמה שבנשמה, אין "רוח שטות"

מכסה ומסתירה, מְפַנֵּי אֹרֶחַ ה' הַמְלַכֵּשׁ בְּחֲכָמָה, בְּנִזְכָּר לְעֵיל²⁵. – ובגלל כך, בשעה שהיו כופים עליה לעבוד עבודה זרה, הפוגעת מפורשות באמונת ה', שעליה אין רוח השטות יכולה לכסות, היתה מוסרת את נפשה, אך, כשמדובר באיסור זנות, שלגביו יכולה רוח השטות לכסות, אין היא מונעת את עצמה מלזנות. על כל פנים הרי גם ההבדל שהיא מבדילה בין איסור ניאוף לאיסור עבודה זרה, מקורו ב"רוח שטות". אָבֵל בְּאֵמַת לְאֵמָתוֹ, אָפְלוּ עֲבָרָה קְלָה, הָרִי הַעֲוֹבְרָה – העובר עליה, עוֹבֵר עַל רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּחֵהּ הוּא,

וְהוּא בְּתַכְלִית הַפְּרוּד מִיְחֻדוֹ וְאֶחָדוֹתוֹ וְתַבְרָה, יוֹתֵר מִסְתָּרָא אֲחָרָא וְקִלְפָה הַנְּקִרְאָת "אֱלֹהִים אֲחֵרִים" וְ"עֲבוּדָה זָרָה" מִמַּשׁ, – כפי שהוסבר לעיל, שהקליפה עצמה איננה עוברת על רצונו של הקב"ה, ואילו הוא – עובר על רצונו של הקב"ה, ויוֹתֵר מִכָּל הַדְּבָרִים הַנִּשְׁפָּעִים מִמֶּנָּה פְּעוּלָם הוּא, – ומקבלים חיותם מהקליפה, שָׁהֵם בְּחֵמָה מְאֹדָה – שאסור לאכול אותן, וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת מְאֹדִים וְשִׁקְצִים וְרָמְשִׁים, – כל הברואים הללו, מקבלים חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי – ואילו האדם, העובר על רצונו של הקב"ה עלידי עשיית עבירה, נעשה עלידה, גרוע יותר ולמטה מקליפות טמאות אלו ומאלה שמקבלים חיותם מהן; וְכַמְאִמְרָה²⁶: "יִתּוּשׁ קְדָמְךָ", – בשעה שאדם חוטא, אומרים לו: "יתוש קדמך". מובנו הפשוט של מאמר חכמינו ז"ל זה, הוא: גם ה"יתוש" נברא לפני בריאת האדם; ואילו במובן רוחני המושגים של "מוקדם" ו"מאוחר" הם לא רק ביחס לזמן, אלא ביחס למדרגה – "מוקדם" פירושו: נעלה יותר במדרגתו, ו"מאוחר" פירושו: למטה במדרגתו, ובמאמר "יתוש קדמך" הכוונה: שגם ה"יתוש" נעלה במדרגתו מאשר האדם החוטא. פְּרוּשׁ, דְּאֵף יִתּוּשׁ שְׂמִכְנִים וְאֵינוֹ מוֹצִיא, – שהגמרא אומרת עליו שהוא "מכניס ואינו מוציא",

וְלֹכַן אָמְרוּ רַז"ל²³ עַל פְּסוּק: "כִּי תִשְׁמָה אֶשְׁתּוֹ"²⁴ – "תשטה" מלשון "שטות", כי: "אין אדם עובר עברה וכו'", – אלא אם כן נכנס בו רוח שטות", דְּאָפְלוּ אִשָּׁה הַמְנַאֶפֶת שְׂדֵעֶתָה קְלָה – בכל זאת, הִיְתָה מוֹשֶׁלֶת בְּרוּחַ תַּאֲוָתָהּ, לֹאִי רֹחַ שְׂמוֹת שְׁבָה

ליקוטי אמרים - פרק כד

וְלֹכַן אָמְרוּ רַז"ל עַל פְּסוּק כִּי תִשְׁמָה אֶשְׁתּוֹ אִין אָדָם עוֹבֵר עֲבִירָה וְכוּ' דְאֵפִי אִשָּׁה הַמְנַאֶפֶת שְׂדֵעֶתָה קְלָה הִיְתָה מוֹשֶׁלֶת בְּרוּחַ תַּאֲוָתָהּ לֹאִי רֹחַ שְׂמוֹת שְׁבָה הַמְכַסֶּה וּמְסַתֵּיר וּמְעַלֵּי אֶת הָאֵהָבָה מְסַתֵּרֵת שְׂבִנְפִשָּׁה הָאֱלֹהִית, – שהיא, האהבה המסותרת, שואפת לְדַבְּקָה בְּאֵמוֹנַת ה' וְיִחְדוּ וְאֶחָדוֹתוֹ, וְלֹא לְפָרֵד חֵם וְשָׁלוֹם מֵאֶחָדוֹתוֹ, אָפְלוּ נוֹשְׁלִים אֶת נַפְשָׁה מִמֶּנָּה לְעַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה חֵם וְשָׁלוֹם, – מחמת אהבתה להקב"ה, היתה מוסרת את נפשה ולא היתה מסכימה בשום אופן לעבוד עבודה זרה, כי על⁶⁰ ידי כך תיתנתק מהקב"ה; וכלפי איזה נסיון היתה מוסרת את נפשה? וְאָפְלוּ בְּהַשְׁתַּחֲוָא לְבָרָה – לעבודה זרה, בְּלִי שׁוּם אֵמוּנָה בְּלִבְּכָל, – כלומר: גם אם הכפיה לעבוד עבודה זרה, היתה מתבטאת בתנועה חיצונית בלבד – להשתחוות לעבודה זרה, גם מבלי שתאמין בלבה בכך כלל – היתה אשה קלת דעת זו, מוסרת את נפשה, מחמת האהבה המסותרת שבלבה להקב"ה, ולא היתה משתחוה לעבודה זרה, כדי לא להיות מנותקת מהקב"ה; וְכָל שֶׁבֶן לְכַבֵּשׁ הַיָּצֵר וְתַאֲוֹת הַנְּאֹוֶף, שָׁהֵם יְסוּרִים קָלִים מִמֵּיתָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ. – הרי בודאי שהיתה יכולה לשלוט ביצר הניאוף, בגלל אהבתה המסותרת להקב"ה, אלא, "רוח שטות" בלבד, היא המפתה אותה ומסיטה אותה מן הדרך, לחשוב, שעלידי חטא הזנות, אין היא מתנתקת מהקב"ה, ומשום כך היא נכשלת בעבירה זו. אך אפשרי הרי לומר, שקיים אצלה הבדל בחומרת העוון ובמדת ההיתנותקות מהקב"ה, בין האיסור של זנות לבין האיסור של עבודה זרה – ובגלל אותו הבדל, הרי ב"עבודה זרה" היא מוסרת את נפשה למרות שאין היא נמנעת מלעבור על איסור זנות – מסביר רבנו הזקן, שגם הבדל זה שקיים אצלה, מקורו ב"רוח שטות". לולא רוח השטות, היתה יודעת ומרגישה שגם עלידי זנות היא נפרדת מהקב"ה. ידיעה זו היתה נוסכת בה כוח להימנע מלחטוא חטא של זנות – וכך אומר ה"תניא" להלן: וְהַתְּפַרֵּשׁ שְׂאֵצְלָה בֵּין אִסוּר נְאוּף לְאִסוּר הַשְׁתַּחֲוָא לְעֲבוּדָה

23. סוטה ג, א. 24. במדבר ח, יב. 25. פרק יט. 26. סנהדרין לח, א.

והתכם יהיה על כל חית הארץ, וכפרוש רז"ל²⁹ ש"אין חיה רעה מושלת באדם – להרע לו, אלא אם כן נדמה לה פכהמה; והצדיקים שאין צלם אלהים מסתלק מעל פניהם – כל חיות רעות אתכפיין קמיהו, – כל החיות הרעות כפופות להם, כמו

שכתוב בזהר גבי דניאל

בגוב אריות. – בקשר

לדניאל בגוב האריות, שלא

רק שפחדו ממנו ולא הזיקו

לו אלא שגם הכניעו את

עצמן לפניו. סיבת כניעתן

היתה ה"צלם אלקים" שהיה

נסוך על פניו של דניאל.

הרי, שבחיות הרעות, קיים

הענין של "מזליהו חזי"

(המזל שלהן רואה) – להכיר

ב"צלם אלקים" שעל פניו

של הצדיק³⁰. על כל פנים,

הרי שגם החיות הרעות, אינן

עושות דבר בניגוד לרצונו

של הקב"ה. ואם כן, – הרי,

החוטא ועובר – על רצונו

יתברך אפלו בעברה קלה – בלבד, בשעת מעשה הוא בתכלית

הרחוק מקדושה העליונה, שהיא יחודו ואחדותו יתברך, יותר

מכל בעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים המשפעים מסמרא

אחרא וקלפת עבודה זרה. – בכל האמור יש משום הסברה,

שמצד האהבה המסותרת, שבכל אחד מישראל, להקב"ה, ביכלתו

להימנע מכל עבירה, גם מעבירה קלה, מאחר שעלידי כך הוא

נפרד מהקב"ה יותר מאשר בעלי החיים הטמאים.

כלומר, הוא מסוג הקליפות שאינן שייכות להשפעה, שהיא קלפה היותר תחתונה, ורחוקה מפהינת הקדושה המשפעת בתכלית הרחוק – ההיפך הגמור מיתוש שאינו משפיע כלל. שכן, "קדושה" היא "ביטול", ממנה נובעים מעשי החסד וההשפעה על הזולת; ואילו

ליקוטי אמרים - פרק כד

ואינו מוציא שהיא קליפ' היותר תחתונה ורחוקה מבחי' הקדושה המשפעת בתכלית הריחוק קודמת לאיש החוטא בהשתלשלות וירידת החיות מרצון העליון ב"ה וכ"ש שאר בעלי חיים הטמאים ואפי' חיות רעות שכולם אינם משנים תפקידם ופקודתו ית' שמרה רוחם ואע"ג דאיהו לא חזי כו'. וכמ"ש ומוראכם והתכם יהיה על כל חית הארץ וכפי' רז"ל שאין חיה רעה מושלת באדם אא"כ נדמה לה כבהמה. והצדיקים שאין צלם אלהים מסתלק מעל פניהם כל חיות רעות אתכפיין קמיהו כמ"ש בזהר גבי דניאל בגוב אריות. וא"כ החוטא ועובר רצונו ית' אפי' בעבירה קלה בשעת מעשה הוא בתכלית הריחוק מקדושה העליונה שהיא יחודו ואחדותו ית' יותר מכל בעלי חיים הטמאי' ושקצי' ורמשים המושפעים מס"א וקליפת ע"ז

"קליפה" היא ענין של

"ישות", שכל דבר היא רוצה

רק לעצמה בלבד – הרי, גם

קליפה זו, קודמת – למעלה

במדריגה, לאיש החוטא,

בהשתלשלות וירידת

החיות מרצון העליון

פרקי' הוא, – להחיות את

הנבראים. הקליפה

המתארת כ"יתוש" מקבלת

את חיותה מהרצון העליון,

ממדריגה עליונה יותר בסדר

ההשתלשלות, מאשר

קבלתו של האדם החוטא,

שהוא מקבל חיותו רק אחרי

שהחיות יורדת למדריגה

נמוכה יותר. וכל שבין –

נעלים ממנו במדריגה, שאר בעלי חיים הטמאים, ואפלו חיות

רעות, – וכל כך למה? – שכלם אינם משנים תפקידם, – שנועד

להם מלמעלה, ופקודתו יתברך שמרה רוחם, ואף על גב דאיהו

לא חזי כו'²⁷, – והגם שהוא עצמו "אינו רואה", כלומר: החיות

הרעות עצמן אינן יודעות מכך, אבל ה"מזל" שלהן רואה ויודע מכך.

מחמת ה"חיות" המחיה אותן, והחשה ברצון הקב"ה, אין החיה עושה

דבר בניגוד לציוויו של הקב"ה, וכמו שכתוב²⁸: "ומוראכם

27. ראה מגילה ג, א. 28. בראשית ט, ב. 29. סנהדרין לח, ב. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראי' שאין משנים תפקידם - שנבראו באופן

לטרופ רק בהמה ולא תינוק אפי' - עיין שם שבת קנא, ב - ועוד יותר מזה אשר הצדיקים כו' - (וי"ל שמזה מוכיח אשר יש ענין חזי - עד

שמבחינים גם בצלם כו')."

ה'תש"ג	ט שבט	יום ששי
		שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י. תהלים: מט"ג. תניא: הנה החכמה . . . ומובן.
		כשסיים אאמו"ר הש"ס בפעם השלישית אמר מאמר דא"ח, ותוכנו מהו הדרן. בשנת האבילות אחרי אמו סיים אאמו"ר ש"ס משנה לסוף י"א חדש, וליום היא"צ – כל הש"ס.

יום

ראשון

ה'תש"ג	י שבט	שבת
		שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י. תהלים: נה"ט. תניא: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.
		תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישובת יומם מלראות" צ"ל "לא ישובת יומם ולילה מלרצות".

יום

שני

		אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כח. אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער שטייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען א חיות אין מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפסט גיט זיין קיין ניכטערע. בעסער עסען צוליב דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען [יהודי צריך להיות בריא ובעל-כח. על מצוות נאמר "וחי בהם", הפירוש: וחי – בהם; יש להחזיר חיות במצוות. כדי שיוכלו להכניס חיות במצוות, חייבים להיות בעל-כח ולהיות בשמחה. וסיים: אל לך להתחכם. עדיף לאכול כדי להתפלל, מלהתפלל כדי לאכול]. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אאמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאָן בשמחה [ויש לעשות זאת בשמחה].
--	--	--

ה'תש"ג	יא שבט	יום ראשון
		שיעורים. חומש: בשלה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: ס"ה. תניא: פרק כ. והנה . . . "כ"ר וכאפס ממש.
		דער סדר פון טאָג הויבט זיך אָן מיט מודה אני, און דאָס זאָגט מען פאר נעגעל וואסער אפילו בידים טמאות, וואָרום כל הטומאות שבעולם זיינען גיט מטמא דעם מודה אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אָבער דער מודה אני בלייבט גאנץ.

יום

שלישי

תרגום חפשי		
		סדר היום מתחיל ב"מודה אני", ואומרים זאת לפני נטילת ידיים אפילו בידים טמאות, שכן כל הטומאות שבעולם אינן מטמאות את ה"מודה אני" של יהודי. הוא יכול להיות חסר בזה או בזה, אך ה"מודה אני" נותר שלם.

ה'תש"ג	יב שבט	יום שני
		שיעורים. חומש: בשלה, שני עם פירש"י. תהלים: סו"ח. תניא: כי התהוות . . . "כ"ר ודקות יותר.
		השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומיושב, ועולם רותח ומבוהל. וזאת היא עבודת

יום

רביעי

האדם לחברם להיות לאחדים. ואז הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל – למורה דרך בחיים של עבודה ופועל.

יום שלישי יג שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: אבל עשר . . . עניני העולם.

יא"צ - ביום המיתה אפילו בשנה ראשונה, ואפילו כשיום הקבורה רחוק מיום המיתה.

מענה הצ"צ לאאזמו"ר בהיותו כבן שבע: החסד ויתרון המעלה אשר האלקים עשה את האדם ישר להיות הולך בקומה זקופה הוא, דהגם שהולך על הארץ, מכל מקום הוא רואה את השמים, לא כן בהולך על ארבע דאינו רואה אלא את הארץ.

יום רביעי יד שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: פרק כא. והנה . . . "52" נבואתם.

במנחה א"א תחנון.

בא כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, איז, לבד דער ענין פון התעוררות רחמים אויף די מקושרים, געווען א עבודה פון דערמאָנען בינו לבין עצמו די מקושרים, און אריינטראכטען בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, וואָס דאָס איז מעורר די כחות פנימים פון דעם וואס מ'טראַכט וועגען עם, ווי מיר זעהען במוחש, אז מ'קוקט שטאַרק אויף איינעם מוז ער אקוק טאָן, ווייל די הבטה פנימית איז מעורר דעם עצם הנפש, און אזוי איז אויך אין דעם כח המחשבה.

תרגום חפשי

אצל כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, הרי שמלבד הענין של התעוררות רחמים על המקושרים – היתה עבודה של הזכרת המקושרים בינו לבין עצמו, ולהתעמק במחשבה בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, שזה מעורר את כוחותיו הפנימיים של זה שחושבים אודותו, כפי שרואים במוחש שכאשר מביטים בחזקה על אדם, נאלץ הוא להחזיר מבט, כי הבטה פנימית מעוררת את עצם הנפש – וכן הוא גם בכח המחשבה.

יום חמישי טו שבט ה'תש"ג

א"א תחנון.

שיעורים. חומש: בשלח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: עז"עה.
תניא: והרי . . . "כז" במציאות.

כשנגשו להדפיס חלק שני של ה"תורה אור" – כבר נודע להחסידים, אשר ישנם הגהות וביאורים מהצ"צ על המאמרים. ויפצירו בהצ"צ אשר ידפיסם עם המאמרים, וימאן הצ"צ. ויחלום חלום אשר זקנו אדמוה"ז בא לבקרו ומבקשו להדפיסם, מ"מ העלים הדבר, עד אשר גם שלשה מבניו חלמו החלום הזה ויספרו לאביהם, ואז הסכים להדפיס גם הגהותיו וביאוריו לחלק השני, ויקראו לו בשם "לקוטי תורה".

יום
חמישי
יום
שישי
שבת
קודש

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים - ט' ט"ו שבט ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות פסולי המקדשין פרק יז

א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון, שנתן מהן מתנה ראשונה במחשבה נכונה, ונתן ממתנה שניה ואילוף במחשבת שנוי השם [- שלא לשם מין הקרבן או בעליו] או במחשבת המקום או מחשבת הזמן [- שלא לאכלו במקומו או בזמנו] - הרי זה פסול, והרצה [התקבל] הקרבן; ואם נתן את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות במחשבת המקום - הרי זה פגול; שמתנה ראשונה היא העקר. אבל כל הדמים הנתנין על המזבח הפנימי - הואיל וכלן מעפבין זה את זה כמו שבארנו, אם נתן אחת מהן שלא כתקנה אלא הפסיד בה המחשבה, אף על פי שנתן כל השאר כתקנה - הזבח פסול.

ב. חשב בראשונה מחשבת הזמן ושתק בשאר, או שנתן בלן כתקנה חוץ מן האחרונה שנתנה במחשבת הזמן - הרי זה פסול ואינו פגול, עד שיגה בלן במחשבת הזמן, שהרי בלן במתנה אחת הן.

ג. וטבילת אצבע בדם בכתאות הפנימיות [- שמזין דם בהיכל] מפגלת. ביצד? חשב בשעת טבילת אצבע בדם מחשבת הזמן - הרי זה כמחשב בשעת הזיה.

ד. הנה עומד בעזרה, וחשב מחשבת זמן בכתאות הנעשות בפנים בדבר הנעשה בפנים - אינו פגול; חשב בדבר הנעשה בחוץ - הרי זה פגול.

ה. ביצד? הנה עומד בעזרה, ואמר: 'הריני שוחט להזות דמו למחר' - אינו פגול; שההזיה לפנים בהיכל.

ו. הנה עומד בהיכל, ואמר: 'הריני מזה לשפך שגרים למחר' - אינו פגול, שהרי חשב בפנים בדבר הנעשה בחוץ. אבל אם הנה עומד בעזרה ושחט, והוא מחשב לשפך שגרים למחר, או להקטיר אמורין למחר - הרי זה פגול, שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ.

ז. התודה מפגלת את הלחם [שבא עמה], והלחם אינו מפגל את התודה. ביצד? השוחט את התודה, והוא מחשב שיאכל מבשרה או יזרק דמה או יקטיר אמוריה למחר - הזבח עם הלחם פגול; אבל אם חשב לאכל מן הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התודה אינו פגול.

ח. וכן הדין בשגוי כבשי עצרת [- שבועות] עם שתי הלחם הבאות עמהן - שאם חשב מחשבת זמן בפכשים, נתפגלו שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם למחר - שתי הלחם פגול, והכבשים אינן פגול. חשב באחת מארבע העבודות לאכל פזית מבשר הזבח עם הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, והתודה או הכבשים אינן פגול.

ט. המקטיר שגוי בזיכי לבונה שעם לחם הפנים, וחשב

בשעת הקטרותן שיאכל לחם הפנים למחר - הרי הלחם פגול.

י. השוחט שגוי כבשי עצרת, וחשב לאכל אחת משתי החלות למחר - שתיהן פגול.

יא. הקטיר שגוי הבזיכין, והוא מחשב לאכל אחד משני הסדרים [של לחם הפנים] למחר - שני הסדרים פגול.

יב. וכן אם חשב מחשבת הזמן באחת מחלות התודה, או באחת מחלות מנחת מאפה הפגור - הרי כל החלות פגול.

יג. אבל אם נטמאת אחת משתי החלות, או אחד משני הסדרים, או אחת מן חלות התודה - בין לפני זריקה בין לאחר זריקה - אותה החלה ואתו הסדר אסור, והשהור בטהרתו ויאכל.

יד. חשב בעבודת אחד משני הכבשים שיאכל פזית משתי הלחם למחר, וכן אם חשב בהקטרת אחד משני הבזיכין שיאכל פזית מלחם הפנים למחר - הרי הלחם פסול ואינו פגול; עד שיחשב בכל המתיר [- כל מרכיבי הקרבן] - שהוא עבודת שני הכבשים והקטרת שני הבזיכין.

טו. שחט אחד וחשב לאכל חצי זית מחלה זו למחר, ושחט השני וחשב לאכל חצי זית מחלה שניה למחר - הרי אלו מצטרפין לפגול; והוא הדין בשני הבזיכין עם שני הסדרים.

טז. חשב באחד משני הכבשים מחשבת הזמן, ועשה השני במחשבה נכונה - זה שעשהו במחשבת הזמן, פגול; והשני כשר.

יז. שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל מבשר השני למחר - שניהם כשרים; שאין מחשבתו מזה על זה. יח. שגוי כבשי עצרת, אין מקדשין את הלחם [הבא עמה] אלא בשחיטה. ביצד? שחטן וזרק דמן במחשבת שנוי השם, לא קדש הלחם; שחטן לשמן, וזרק דמן שלא לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש; שחטן שלא לשמן - אף על פי שזרק לשמן, לא קדש הלחם.

יט. שתי הלחם שיעצאו [מהעזרה] בין שחיטה לזריקה, וזרק דם הכבשים במחשבת הזמן - נתפגלו שתי הלחם, אף על פי שהן בחוץ; שהזריקה מועלת ליעצא, אף על פי שעדין הוא בחוץ.

כ. כבשי עצרת ששחטן לשמן ואבד הלחם - אם זרק דמן לשמן, הרי אלו פסולין; זרק דמן במחשבת הזמן אחר שאבד הלחם - הרי אלו ספק אם התרו באכילה או לא התרו.

הלכות פסולי המקדשין פרק יח

א. כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים - הרי זה עובר בלא תעשה, שהרי הוא אומר: "לא יחשב".

הכתוב נתקן [כתבו בסמוך] לעשה, שגאמר: "והנותר ממנו עד בקר, באש תשרפו".

י. האוכל פזית מבשר קדשים שנוותר - במזיד, חיב פרת; ואם היה שוגג, מביא חטאת קבועה, שגאמר: "ואכליו עונו ישא, כי את קדש ה' חלל, ונכרתה הנפש ההיא". ומאמתי יתחיב פרת על אכילת הנותר? אם קדשי קדשים הן - חיב עליהן מאחר שיעלה עמוד השחר; ואם קדשים קלים הן - חיב עליהן משקיעת החמה של יום שני [להקרבנות], שהוא תחלת הלילה של יום שלישי. והיכן הזהיר הכתוב על הפגול ועל הנותר? במלואים [קרבנות חנוכת המשכן]; שהרי נאמר שם: "לא יאכל כי קדש הם" - להזהיר על כל שפסולו בקדש, שהוא בלא תעשה על אכילתו.

יא. והפגול והנותר מצטרפין זה עם זה לכזית, וכל הפגולין והנותרין מצטרפין.

יב. אסור לטמא את הקדשים או לסבב [לגרס] להן טמאה, שהרי פוסל אותן; והמטמא את הקדשים אינו לוקה. אבל אדם טהור שאכל פזית מקדשים שנטמאו - לוקה, שגאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל"; והוא הדין לשאר הקרבנות, שאם אכל פזית מלבונת המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בפלי, לוקה. אחד קדשים שנטמאו לפני פפרה או לאחר פפרה, בין שנטמאו באב הטמאה או בולד הטמאה של דברי תורה. אבל אם נטמאו בטמאות של דבריהן [מדברי חכמים] - אינו לוקה על אכילתן, אבל מפין אותו מפת מרדות. ואינו לוקה אלא האוכל אחר זריקת דמים; אבל אם אכל קדם זריקה - אינו לוקה משום אוכל קדש טמא, אבל מפין אותו מפת מרדות.

יג. כל אדם שנטמא טמאה שחיבין עליה פרת על ביאת המקדש, שאכל פזית מן הקדשים, בין קדש טהור בין קדש טמא - במזיד, הרי זה חיב פרת, שגאמר: "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' ונטמאתו עליו - ונכרתה". ואם אכל בשגגה, מביא קרבן עולה ויורד. ומנין שאינו מדבר אלא בטמאת הגוף? שגאמר: "ונפש כי תגע בכל טמא, בטמאת אדם או בבמהה טמאה או בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' - ונכרתה"; והוא הדין לשאר קדשי מזבח. והיכן הזהיר על עון זה ביולדת? שהרי נאמר בה: "בכל קדש לא תגע";

יד. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שבכלל דין זה, שלא יפסיד הקדשים במחשבה - שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים; ואף על פי כן אינו לוקה, שאין המחשבה מעשה [ולוקוין רק על מעשה].

טו. היתה טמא בטמאות של דבריהם - אינו לוקה, ואין צריך לומר שאינו חיב פרת; אבל מפין אותו מפת מרדות. טז. אינו חיב פרת על אכילת קדש שיש לו [לקרבן] מתירין [עבודה המתירה את אכילתו], עד שיאכל ממנו אחר ששרבו מתיריו; אבל אם אכל את הבשר קדם זריקת

ב. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שבכלל דין זה, שלא יפסיד הקדשים במחשבה - שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים; ואף על פי כן אינו לוקה, שאין המחשבה מעשה [ולוקוין רק על מעשה].

ג. כל קרבן שגאמר בו שהוא פסול - בין שנספסל במחשבה, בין במעשה, בין שארע בו דבר שפסלו - כל האוכל ממנו פזית במזיד, לוקה, שגאמר: "לא תאכל כל תועבה".

ד. מפי השמועה למדו, שאין הכתוב מזהיר אלא על פסולי המקדשין.

ה. וכן קדשים שהטל בהן מום - האוכל מהן פזית, לוקה; הרי הן בכלל "כל תועבה" - עד שיוולד [שיהיה] להן מום אחר, ויאכלו במומן כמו שבארנו. וכל שפסולו מספק, אין לוקוין עליו.

ו. כל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן כמו שבארנו - כל האוכל ממנו פזית במזיד, חיב פרת, שגאמר: "והנפש האכלת ממנו, עונה תשא". ואם אכל בשגגה, מביא חטאת קבועה [ורגילה].

ז. אין חיבין פרת אלא על אכילת דברים שהתרו בין לאדם בין למזבח; אבל אם אכל מן המתיר עצמו - אינו חיב פרת אלא לוקה, כאוכלי פסולי המקדשין שאין בהן פגול. כיצד? מנחה שנתפגלה - האוכל פזית משגריה במזיד, חיב פרת; אבל אם אכל מן הקמץ שלה או מן הלבונה - אינו חיב פרת, לפי שהן הן המתירין את השגרים לאדם. וכן זבח שנתפגל - האוכל פזית מבשרו או מאמוריו [האברים הקרבים] או מבשר העולה, חיב פרת. אבל אם אכל פזית מן הדם - אינו חיב עליו משום פגול, שהדם מתיר את האמורין לקרב למזבח, והאמורין מתירין את הבשר לאדם; ודם העולה מתיר בשרה למזבח, ודם חטאת העוף מתיר בשרה לפנהיגים, ודם עולת העוף מתיר בשרה למזבח. ודם חטאות הנשרפות מתיר אמוריהן למזבח, לפיכך חיבין על אמוריהן משום פגול. [במנחה]: הקמץ והלבונה מתירין השגרים לפנהיגים; שני כבשי עצרת מתירין שתי הלחם לפנהיגים; וכן שני בזיכי לבונה מתירין לחם הפנים לפנהיגים. אבל דברים שאין להן מתירין, כגון בשר חטאות הנשרפות ומנחות הנשרפות - אינן מתפגלין לעולם.

ח. ואלו דברים שאין חיבין עליהם משום פגול לעולם: הקמץ, והלבונה, והקטרת, והדם; והיזין, בין יזין הכא עם הנסכים [של קרבן] בין יזין הכא בפני עצמו [נדבת יין בלבד]; ומנחות הנשרפות בלן, שהרי אין להן קמיצה להתירן, כגון מנחת כהנים, ומנחת נסכים; ובשר חטאות הנשרפות, ולג שמן של מצרע. ואם תאמר: והלא דם האשם מתירו? אינו תלוי בו; שהרי אדם מביא אשמו היום וילגו אחר כמה ימים, כמו שיתבאר במקומו.

ט. אסור להותיר מבשר הקדשים לאחר זמן אכילתן, שגאמר בקרבן תודה: "לא תותירו ממנו עד בקר"; והוא הדין לשאר הקדשים בלן. והמותיר אינו לוקה - שהרי

וכן הנוֹתֵר - מַצּוֹת עֲשֵׂה לְשִׁרְפוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף". וּבְכֻלּוֹ הַנּוֹתֵר, הַפְּגוּל וְכָל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין - הַכֹּל נִשְׂרָפִין.

ב. קָרְבֵן שְׁנֵת־פֶּגֶל אוֹ נֶפֶסֶל - יִשְׂרָף בַּמִּקְדָּשׁ מִיָּד; וְכָל שְׁפִסּוּלוֹ מִסֶּפֶק - תִּעָבֵר צוּרְתוֹ [יִפּוֹסֵל בְּלִינַת לִילְחָה], וְאַחַר כֵּן יִשְׂרָף בַּמִּקְדָּשׁ.

ג. פְּרִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִין - יֵשׁ בָּהֶן סֶפֶק אִם הֵלִינָה וְהִצִּיאָה קֹדֶם שֶׁיִּגִיעַ זְמַנָּהּ לְצִאֲתָהּ [- לִפְנֵי זְרִיקַת הַדָּם], פּוֹסְלָת בְּשָׂרָהּ כְּאִמּוּרֵיהֶן, אוֹ אִינָה פּוֹסְלָת בְּשָׂרָהּ; לְפִיכֵן פּוֹסְלִין אוֹתָן לְהַחֲמִיר, וְיִשְׂרָפוּ בְּעֹזְרָהּ. וְכֵן אִם יִצָּא חֲצִי הַבְּהֵמָה בְּרֵב הָאֶבֶר - אִם מִחֲזִיקִין אוֹתָהּ בְּיוֹצֵא, הוֹאִיל וְיִצָּא רֵב הָאֶבֶר, אוֹ עֲדִין אִינָה יוֹצֵאִין, שֶׁהִרִי לֹא יִצָּא רֵב הַבְּהֵמָה; לְפִיכֵן נִפְסְלוּ מִסֶּפֶק, וְיִשְׂרָפוּ בְּעֹזְרָהּ. וְכֵן אִם נִשְׂאָוּם חֲמִשָּׁה לְהוֹצִיאָהּ, וְיִצָּאוּ שְׁלֹשָׁה וְנִשְׂאָרוּ שְׁנַיִם, וְהוֹצִיאוּהָ שְׁלֹשָׁה חֲצִי הַבְּהֵמָה - הִרִי אֵלָיו נִפְסְלוּ מִסֶּפֶק, וְיִשְׂרָפוּ בְּעֹזְרָהּ. וְיִרְאֶה לִי, שָׂאִין אֵלָיו צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁתִּעָבֵר צוּרְתָהּ, הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְשִׂרְפָהּ לְעוֹלָם, אֲפֹלוּ לֹא נִפְסְלוּ.

ד. בֶּשֶׂר הַנִּמְצָא בְּעֹזְרָהּ, אֲבָרִים - עוֹלוֹת, וְחֲתִיכוֹת - חֲטָאוֹת; וְהַנִּמְצָא בִּירוֹשָׁלַיִם - שְׁלָמִים. וְהַכֹּל - תִּעָבֵר צוּרְתָהּ, וְיִצָּאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה, שְׂמָא נּוֹתֵר [- בֶּשֶׂר הַנּוֹתֵר לְאַחַר זְמַן אֲכִילתוֹ] הוּא. אִם כֵּן, מָה הוֹעִיל שֶׁתִּהְיֶה חֲזִקְתוֹ עוֹלָה אוֹ חֲטָאֵת אוֹ שְׁלָמִים? לְמִי שֶׁעָבֵר וְאָכַל. אִין שׁוֹרְפִין אֶת הַנּוֹתֵר אֶלָּא בַּיּוֹם, שְׁנֹאֲמַר: "בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף".

ה. אִף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁלָמִים אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה מִתְחַלֵּת לִיל שְׁלִישִׁי [לְהַקְרִיבָתוֹ] - אִין שׁוֹרְפִין אוֹתָהּ אֶלָּא בַּיּוֹם, בֵּין בְּזִמְנָהּ [בְּבוֹקֵר וְשֵׁלִישִׁי] בֵּין שְׁלֹשָׁה בְּזִמְנָהּ [אַחֲרָיִךְ]. וְכֵן הַפְּגוּל אִינוּ נִשְׂרָף אֶלָּא בַּיּוֹם. וְאִין שִׂרְפַת טָמֵא וְנוֹתֵר וּפְגוּל דּוֹחָה אֶת יוֹם טוֹב, וְאִין צְרִיף לּוֹמֵר שֶׁבַת. וּמִתֵּר לְשִׂרְף טָמֵא וְנוֹתֵר וּפְגוּל בְּאַחַד.

ו. בֶּשֶׂר קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים שֶׁנִּשְׁטָמָא בְּפָנִים [הַעוֹרָה], שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּפָנִים; נְטִמָּא בְּחוּץ, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחוּץ; בֵּין שְׁנִיטָמָא בְּאֵב הַטְּמֵאָה, בֵּין שְׁנִיטָמָא בְּוֶלֶד הַטְּמֵאָה. וּמִימֵיהֶם שֶׁל כְּהֵנִים לֹא נִמְנָעוּ מִלְשָׂרְף אֶת הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּשְׁטָמָא בְּאֵב הַטְּמֵאָה, שֶׁהִרִי הוּא רִאשׁוֹן לְטְמֵאָה, עִם הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּשְׁטָמָא בְּוֶלֶד וְלֶד הַטְּמֵאָה, שֶׁהִרִי הוּא שְׁלִישִׁי - אִף עַל פִּי שֶׁמוֹסִיפִין לוֹ טְמֵאָה עַל טְמֵאָתוֹ; שֶׁהַשְּׁלִישִׁי שֶׁנִּגְע בְּרִאשׁוֹן יִחְזֹר שֵׁנִי, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר בְּמִקְוָמוֹ.

ז. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפֹלוּ שָׁמֶן שֶׁנִּפְסְלָה בְּטָבוֹל יוֹם [- טַמֵּא שֶׁטָבַל וְטָרַם שֶׁקַּעַה הַשֶּׁמֶשׁ], שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי - מִתֵּר לְהַדְלִיקוֹ בְּגֵר שֶׁל מִתְכַּת שֶׁנִּגְעָה בָּהּ טָמֵא מֵת, שֶׁהִגֵּר אָב, אִף עַל פִּי שֶׁזֶה הַשָּׂמֶן נִעְשֶׂה רִאשׁוֹן [לְטוֹמְאָה] כְּשֶׁיִּגְעָה בְּגֵר; הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם טְמֵאָה, אִין מִקְפִּידִין עַל תּוֹסַפְתָּהּ, וְאִין נִזְהָרִין אֶלָּא מִן הַטְּהוֹר שֶׁלֹּא יִפְסֵל. נּוֹתֵר שֶׁל קִדְּשִׁים קְלִים, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּעֵלְיוֹ בְּבִתְיָהּ.

ח. מִי שֶׁיִּצָּא מִירוֹשָׁלַיִם, וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ בֶּשֶׂר קִדְּשׁ - אִם עָבֵר [הִר] הַצּוֹפִים, שׁוֹרְפוֹ בְּמִקְוָמוֹ. וְאִם לֹא - אִם יֵשׁ

הַדָּם, אִינוּ לּוֹקֵה מִשׁוּם טָמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַקִּדְּשׁ. זֶה הַכֹּל: כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירִין - אִין חֲבִיבִין עֲלָיו מִשׁוּם פְּגוּל אוֹ מִשׁוּם נּוֹתֵר אוֹ מִשׁוּם טָמֵא, עַד שֶׁיִּקְרְבוּ מִתִּירֵי פְּהֻלְכָתָן. וְכָל שֶׁאִין לוֹ מִתִּירִין - בֵּינָן שֶׁקֹּדֶשׁ בְּכֹלֵי, חֲבִיבִין עֲלָיו מִשׁוּם טְמֵאָה; אֲפֹלוּ נְטִמָּא הַבֶּשֶׂר קֹדֶם שֶׁיִּשְׁטָמָא הָאוֹכֵל - הוֹאִיל וְקָרְבוּ הַמִּתִּירִין וְאַחַר כֵּן אָכַל, חֲבִיב כֶּרֶת. וְכֵן אִם אָכַל מִבֶּשֶׂר חֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת וְהוּא טָמֵא, אַחַר שֶׁנִּזְרַק דָּמָן - הִרִי זֶה חֲבִיב כֶּרֶת.

יז. כְּבֵר נִתְבָּאֵר לָךְ, שְׂאֵף דְּבָרִים שֶׁאִין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם פְּגוּל, חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם נּוֹתֵר [- בֶּשֶׂר הַנּוֹתֵר לְאַחַר זְמַן אֲכִילתוֹ] וְטָמֵא. בְּיֶצֶד? דְּבָרִים שֶׁאִין לָהֶן מִתִּירִין - אִין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם פְּגוּל, וְחֲבִיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם נּוֹתֵר וְטָמֵא. וְכֵן הַמִּתִּירִין עֲצֻמָּן - אִף עַל פִּי שֶׁאִין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם פְּגוּל כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם נּוֹתֵר וְטָמֵא; חוּץ מִן הַדָּם - שֶׁאִין חֲבִיבִין עֲלָיו לְעוֹלָם אֶלָּא מִשׁוּם דָּם בְּלִבְדָּה.

יח. טָמֵא שֶׁאָכַל אִמּוּרִין [- אֲבָרִים לְהַקְרִיבָה], חֲבִיב כֶּרֶת. **יט.** אָכַל פֶּסַח שְׁלֹא נִצְלָה, וְלִחְמֵי [קֶרֶב] תּוֹדָה שְׁלֹא הוֹרְקָה [הוֹפְרָשָׁה] חֲלָתָהּ - הִרִי זֶה חֲבִיב כֶּרֶת מִשׁוּם טְמֵאָת הַגּוֹף, אִף עַל פִּי שֶׁאִינָה רְאוּיִין לְמָה שֶׁהֵם. אִי אֲפֹשֶׁר שֶׁיִּתְחַיֵּב אָדָם עַל אֲכִילָה אַחַת מִשׁוּם פְּגוּל וּמִשׁוּם נּוֹתֵר; שֶׁהַפְּגוּל - הוּא הַקָּרְבֵן שֶׁנִּפְסַל בְּמַחְשַׁבַת הַזְּמַן, וְאִינוּ עוֹלָה לְשֵׁם קָרְבֵן וְלֹא נִרְצָה [לְהַתְּקַבֵּל] כָּלִי; וְהַנּוֹתֵר - הוּא הַנִּשְׂאָר מִקָּרְבֵן שֶׁקָּרַב כְּמִצְוֹתוֹ, לְאַחַר זְמַן אֲכִילתוֹ.

כ. הַפְּגוּל וְהַנּוֹתֵר וְהַטָּמֵא שֶׁבָּלְלוּ זֶה בְּזֶה וְאָכְלוּ - חֲבִיב אִף עַל פִּי שֶׁרְבָה מִן עַל חֲבֵרוֹ, אִינוּ מִבְּטָלוֹ - שֶׁאִין הָאֲסוּרִין מִבְּטָלִין זֶה אֶת זֶה.

כא. וּפְגוּל אוֹ נּוֹתֵר אוֹ טָמֵא שֶׁהִעֲלוּ לְרֵאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - מִשְׁמִשְׁלָה הָאוֹר בְּרִבּוֹן, פִּקַּע אֲסוּרִין מִהֵן. הָאִמּוּרִין מִצְּרָפִין עִם הַבֶּשֶׂר לְכַוִּיָּת, בֵּין בְּעוֹלָה בֵּין בְּשֶׂאֵר קִדְּשִׁים, לְחֲבִיב עֲלָיו מִשׁוּם פְּגוּל אוֹ נּוֹתֵר אוֹ טָמֵא.

כב. זֶבַח שְׁנֵת־פֶּגֶל, אוֹ שְׁנוֹתֵר לְאַחַר זְמַנּוֹ, וְאָכַל מִמֶּנּוּ מִן הָעוֹר, אוֹ מִן הַמֶּרְק, אוֹ מִן הַתְּבַלִּין, אוֹ מִן הָאֵלֶּל [- מִמַּעַט בֶּשֶׂר הַנִּדְבָק לְטַכִּיּוֹן, אוֹ מִן הַמּוֹרָא [הַ], מִן הַגִּידִים, מִן הַקֶּרְנִים, מִן הַטְּלָפִים, מִן הַצְּפָרְנִים, מִן הַחֲרָטוּם [מְקוּרָה], מִבְּיַצֵּי הָעוֹף, מִן הַנוֹצָה - אִינוּ חֲבִיב כֶּרֶת; וְכֵן טָמֵא הַגּוֹף שֶׁאָכַל דְּבָרִים אֵלָיו מִקָּרְבֵן בֶּשֶׂר - אִינוּ חֲבִיב כֶּרֶת, אָכַל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֹדוֹת.

כג. אָכַל מִן הַשְּׁלִיל [עוֹבֵר שְׁלֵא יִצָּא] אוֹ מִן הַשְּׁלִיָּה - חֲבִיב מִשׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא, כְּאוֹכֵל מִשְׂאֵר בֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ.

כד. קִדְּשֵׁי גוֹיִם, אִין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא. וְכֵן דָּם הַקִּדְּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְכֵן הַלְּבוֹנָה וְהַקְּטָרֶת, וְהַעֲצִים - אִין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן כֶּרֶת, לֹא מִשׁוּם פְּגוּל, וְלֹא מִשׁוּם נּוֹתֵר, וְלֹא מִשׁוּם טְמֵאָת הַגּוֹף.

הַלְּכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין פָּרָק יט

א. מַצּוֹת עֲשֵׂה לְשִׂרְף כֹּל הַקִּדְּשִׁים שֶׁנִּשְׁטָמָאוּ, שְׁנֹאֲמַר: "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא, לֹא יֶאֱכַל - בְּאֵשׁ יִשְׂרָף".

על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והדיוויין ושלוחת השעיר ושאר העבודות. ובאור מצנה זו בפרקים אלו.

הלכות עבודת יום הכפורים פרק א

א. מצות הצום - מקריבין תמיד בשחר ותמיד בין הערבים, כסדר כל יום ויום; ומקריבין מוסף היום פר ואיל ושבועה ככשים, כלן עולות, ושעיר חטאת נעשה בחוץ [- במזבח החיצון], והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין יתר על מוסף זה, פר כן בקר לחטאת והוא נשרף, ואיל לעולה - ושניהן משל כהן גדול; ואיל הבא משל צבור האמור בפרשת 'אחרי מות', הוא האיל האמור בחמש הפקודים [- במדבר] בכלל המוסף - והוא הנקרא 'איל העם'. ועוד מביאין משל צבור שני שעירי עזים - אחד קרבן חטאת והוא נשרף, והשני שעיר המשתלח [לעזאזל].

נמצאו כל ההנחות הקרבות ביום זה חמשה עשר: שני תמידין ופר ושני אילים ושבועה ככשים, כלן עולות; ושני שעירים חטאת - אחד נעשה בחוץ ונאכל לערב, והשני נעשה בפנים ונשרף; ופר כהן גדול לחטאת, והוא נשרף.

ב. עבודת כל חמשה עשר בהמות אלו הקריבין ביום זה, אינה אלא בכהן גדול בלבד - אחד כהן המשוחם [- ונתמנה] - בשמן המשחה, או המרבה בכגדים [- שנתמנה ע"י לבישת ח' בגדים]. ואם היתה שבת - אף מוסף שבת אין מקריב אותו אלא כהן גדול. וכן שאר העבודות של יום זה - כגון הקטרת הקטרת של כל יום והטבת [ניקוי] הנרות - הכל בכהן גדול נשוי, שנאמר: "וכפר בעדו וכעד ביתו", ביתו זו אשתו.

ג. שבעת ימים קדם ליום הכפורים, מפרישין כהן גדול מביתו ללשכתו שבמקדש; ודבר זה, קבלה ממשה רבנו. ומפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו - שמא תמצא נדה, ונמצא טמא שבעת ימים ואינו יכול לעבד; ומתקנין לו כהן גדול אחר - שאם יארע בזה פסול, יעבד האחר תחתיו. בין שארע בו פסול קדם תמיד של שחר, בין שארע בו אחר שהקריב קרבנות - זה שנוכנס תחתיו, אינו צריך חנוף [- לחנוך את מיניו], אלא עבודתו מחנכתו, ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון. עבר יום הכפורים - הרי הראשון חוזר לעבודתו, והשני עובר. וכל מצות כהנה גדולה [כגון: פריעת ראש על מת] עליו [- על השני], אלא שאינו עובד ככהן גדול; ואם עבד, עבודתו כשרה. ואם מת הראשון, זה השני מתמנה תחתיו.

ד. בשבעת ימים אלו, מזין עליו מאפר הפרה [האדומה], בשלישי להפרכתו, ובשביעי שהוא ערב יום הכפורים; שמא נטמא במת ולא ידע. ואם חל יום שבת בשלישי או בשביעי שלו - דוחין את ההזיה.

ה. כל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודות - זורק את הדם, ומקטיר את הקטרת, ומטיב את הנרות, ומקטיר אברי תמיד על המזבח, כדי שיהיה רגיל בעבודה ביום הכפורים. ומוסרין לו זקנים [- כחמים] מזקני בית דין,

בו כזית, חוזר ושורפו בירושלים; ואם אורת הוא, שאין לו בית - שורפו לפני הבירה [- המקדש] מעצי המערכה [של המזבח].

ט. כל עצמות הקדשים שאין בהן מח - אינן טעונין שרפה, חוץ מעצמות הפסח. כבר בארנו, שהקרבן שנפסל אחר שהפשט - העור לכהנים, או לבעליו בקדשים קלים; אבל אם נפסל קדם הפשט - הרי העור כבשר, וישרף הכל. וכן זבח שהפשט ונמצא טרפה, או שנפסל במחשבת הזמן, או במחשבת המקום [- שלא לאוכלו בזמנו או במקומו] - הואיל ולא נרצה [התקבל] הזבח, ישרף העור, בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים; אבל אם נעשה במחשבת שנוי השם [- שלא לשם מין הקרבן או בעליו] - אף על פי שלא עלה לבעלים, הואיל ונרצה, הרי העור לכהנים או לבעליו כמו שבארנו. וזבח שהפשט קדם זריקה, אינו פסול.

י. אלו הם הנשרפים: בשר קדש שנטמא, או גומר, או נפסל; וכן המנחה שנטמאת, או נפסלה, או נותרה; ואשם תלוי [- מסופק אם חטא] שנודע לו שלא חטא, קדם שנוזק דמו; וחטאת העוף הבאה על הספק; ושער נזיר טהור, והערה, וכלאי [- חטה הגדלה בתור] הפרם. ודבר שאין דרכו להשרף, כגון משקין של ערה וכלאי הפרם - הרי אלו יקברו.

יא. ואלו הם הנקברין: קדשים שמתו, בין קדשי מזבח בין קדשי [- תרומות לתחוק] בדיק הבית; וקדשים שהפילו, יקבר הגפיל; אפלו שלייה, תקבר; ושור הנסקל [- שחרג אדם], ועגלה ערופה, וצפרי מצרע, ושער נזיר טמא, ופטר חמור, ובשר בחלב, וחלין שנשחטו בעזרה.

יב. האורג מלא הסיט [- מידת אריגה] משער נזיר ומפטר חמור בשק - ידלק.

יג. כל הנקברין - אפרן אסור; וכל הנשרפין של הקדש - אפרן מת, חוץ מדשן [אפר] המזבח החיצון והפנימי ודשון המנורה.

יד. כל הנשרפין לא יקברו. וכן כל הנקברין לא ישרפו; אף על פי שהוא מחמיר בשרפתן, הרי הקל באפרן - שאפר הנקברין אסור.

טו. היה מקריב עמו בזבחים, ואמר לו: 'נתפגלו', עושה עמו בטהרות, ואמר לו: 'נטמאו' - נאמן; לא נחשדו ישראל על כך. אבל אם אמר לו: 'זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו' - אם היה נאמן לו, סומך על דבריו; ואם לאו, שורת הדין שאינו נאמן; והרוצה להתמיר על עצמו, הרי זה משבח.

ברייך רחמנא דסיען

יום שני

הלכות עבודת יום הכפורים

מצות עשה אחת - והיא שיעשה מעשה יום הכפורים כלו

וחמש טבילות ועשרה קדושים [רחיצת ידים ורגלים] טובל כהן גדול ומקדש בו ביום.

ג. כיצד? פתחלה פושט בגדי חל שעליו, וטובל; ועולה, ומסתפג [מתנגב], ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט את התמיד, ומקטיר קטרת של שחר של כל יום, ומטיב את הנרות; ומקטיר אברי התמיד עם [מנחת] התביתין והנסכים, ומקריב הפר ושבעה כבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי הזהב, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ועובד עבודת היום פלו - הודוים, עם ההגלה [על שני השעירים], וזריקת הדמים בפנים, והקטרת הקטרת בקדש הקדשים; ומסר השעיר למשלח אותו לעזאזל, ומוציא אמורי הפר והשעיר הנשרפין, ומסר שארן לשרפה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקריב שעיר החטאת של מוסף היום, ואילו ואל העם, והם עולות; ומקטיר אמורי [אבריו] פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערפים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקטיר קטרת של בין הערפים של כל יום, ומטיב את הנרות בין הערפים. ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי חל ויוציא.

ג. כל הטבילות האלו והקדושים - בלן במקדש, שגאמר: "ורחץ את בשרו במים במקום קדוש"; חוץ מטבילה ראשונה, שהוא רשאי לטבל אותה בחל, שאינה אלא להוסיף בנותו - שאם יזכר טמאה ישנה שבידו, יפרש ממנה בטבילה זו לשמה. וכל כהן שלא טבל בין בגדים לבגדים, או שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה, ועבד - עבודתו פשרה.

ד. הנה כהן גדול זקן או חולה - מלבנין [מחממים] עששיות [גושים] של ברזל באש במערכב [יום כיפור], ולמחר מטילין אותן למים [במקווה], כדי להפיג צנתן; שאין שבות [גזירת חכמים] במקדש; או מערבין מים חמין במי המקנה, עד שתפוג צנתן.

ה. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הפיור כשאר הכהנים, והיום מקדש מקיתון של זהב - משום כבודו. בכל יום הכהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערכבו, והיום עולין באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול - כדי להדרו. בכל יום, מי שזכה במחתה [לחתות גחלים לקטורת], חותה במחתה של כסף, ומערה האש למחתה של זהב; והיום, חותה כהן גדול במחתה של זהב, ובה נכנס להיכל - שלא ליגעו בתוספת עבודה. וכן מחתה של כל יום מחזקת ארבעת קבין, ושל יום, שלשת קבין. ובכל יום היתה כבדה, והיום קלה. ובכל יום היתה ידה קצרה,

וקוראין לפניו ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה; ואומרין לו: 'אישי כהן גדול, קרא אתה בפיך, שמה שכחת או שמה לא למדת דבר זה'. וערב יום הכפורים בשחרית, היו מעמידין אותו בשער המזרח, ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים, כדי שיהיה מפיר ורגיל בעבודה.

ו. כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשקה. ערב יום הכפורים עם השקה, לא היו מניחין אותו לאכל הרבה - שהמאכל מכיא את השנה; ולא היו מניחין אותו לישן, שמה יראה קרי [ויטמא]; ולא היו מאכילין אותו דברים המרגילין לשכבת זרע, כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן.

ז. בימי בית שני, צץ המינות בישראל, ויצאו הצדוקין - מהרה יאבדו - שאינן מאמינין בתורה שבעל פה. והיו אומרין, שקטרת של יום הכפורים, מניחין אותה על האש בהיכל חוץ לפרכת, וכשיעלה עשנה, מכניס אותה לפניו לקדש הקדשים; הטעם, זה שכתוב בתורה: "כי בעצן אראה על הפפרת", אמרו שהוא ענן הקטרת. מפי השמועה [מסורת משה רבינו] למדו חכמים, שאין גותן הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון - שגאמר: "ונתן את הקטרת על האש לפני ה'". ולפי שהיו חוששין בבית שני שמה כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משביעין אותו ערב יום הכפורים, ואומרין לו: 'אישי [אדוני] כהן גדול, אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושלוח בית דין; משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל שאמרנו לך'. והוא פורש ובוכה על שחשדוהו במינות, והם פורשין ובוכין לפי שחשדו מי שמעשיו סתומין, שמה אין בלבו כלום.

ח. כל ליל יום הכפורים - כהן גדול יושב ודורש אם הנה חכם; ואם הנה תלמיד, דורשין לפניו. אם הנה רגיל לקרות - קורא, ואם לאו - קוראין לפניו, כדי שלא יישן. וכמה קוראין לפניו? בכתבי הקדש. בקש להתנמנם - פרחי לונה מכין לפניו באצבע צרדנה [אגודל, ומשמיעה קול], ואומרין לו: 'אישי כהן גדול, צמד והצטנן מעט על הרצפה! כדי שלא יישן. ומתעסקין עמו עד שמגיע זמן שחיטה; ולא היו שוחטין עד שמפירין שעלה השחר בודאי, שמה ישחטו בלילה.

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ב

א. כל מעשה התמידין והמוספין של יום זה - עושה אותן כהן גדול, והוא לבוש בבגדי זהב; ועבודות המיחדות ליום זה - בבגדי לבן. ועבודה המיחדת ליום זה - הוא מעשה הפר של כהן גדול, ושני השעירים שאחד מהן שעיר המשתלח [לעזאזל], והקטרת הקטרת בקדש הקדשים: כל אלו בבגדי לבן הן נעשין.

ב. כל עת שישנה הבגדים, ויפשט בגדים וילבש בגדים אחרים - טעון טבילה, שגאמר: "ופשט את בגדי הבד... ורחץ את בשרו במים במקום קדוש, ולבש את בגדיו";

הגבה שמאלך'. ונותן שני הגורלות על שניהן - של ימין על של ימין, ושל שמאל על של שמאל. ואם לא נתן - לא עכב, אכל חסר מצוה; ששהנחה, מצוה שאינה מעפכת; ושהגלה מעפכת, אף על פי שאינה עבודה. לפיכך הנחה פשרה בנר [-אינו כחו], והעלית הגורלות מן הקלפי פסולה בנר.

ד. וקושר לשון של זהורית [- צמר אדום] משקל שתי סלעים בראש שעיר המשתלח, ומצמידו כנגד בית שלוחו. ולנשחט, כנגד בית שחיתו. ונשחט את פר החטאת, ואת השעיר שעלה עליו הגורל לשם.

ה. ומכניס דמן להיכל, ומזה מדם שניהן ביום זה שלש וארבעים הנה; ואלו הן: מזה תחלה מדם הפר, שמונה היות בקדש הקדשים, בין בדי הארון, קרוב לכפרת [כיסוי הארון] בטפח - שנגמר: "ולפני הכפרת נזה"; ומזה שם אחת למעלה ושבע למטה; מפי השמועה [מסורת משה רבינו] למדו, שזה שנגמר "שבע פעמים", יתר [- בנוסף] על הנה ראשונה. וכן הנה מונה: אחת אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלש, אחת וארבע, אחת וקמח, אחת ושש, אחת ושבע; ולמה מונה ככה? שמא ישבח וימנה הנה ראשונה מכלל השבע. ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון, שמונה - אחת למעלה ושבע למטה; ומונה בדרך שמונה בדם הפר. וחזור ומזה בהיכל על הפרכת מדם הפר, שמונה - אחת למעלה ושבע למטה; שפך נאמר בדם הפר: "על הכפרת ולפני הכפרת". ומונה בדרך שמונה בפנים. וחזור ומזה מדם השעיר כך על הפרכת שמונה היות - אחת למעלה ושבע למטה; שפך נאמר בדם השעיר: "ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר". ומונה בדרך שמונה בפנים. וכל אלו ההיות - אינו מתפנן בהן להזות לא למעלה ולא למטה, אלא כמזליף. ואחר כך מערב שני הדמים, דם הפר ודם השעיר, ומזה משניהם ארבע היות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע היות על אמצעו של מזבח זה.

ו. וכל אלו השלש וארבעים היות - טובל אצבעו בדם, טבילה על כל הנה; לא שניה שתי היות מטבילה אחת. ושירי הדם שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון.

ז. ואחר כך משלח את השעיר החי ביד איש המוכן להוליכו למדבר; והכל פשרים להוליכו, אלא שעשו כהנים גדולים קבע, ולא היו מניחים את ישראל להוליכו. וסכות היו עושין מירושלים ועד תחלת המדבר, ושוכת איש אחד או אנשים הרבה בכל סכה וסכה מהן - כדי שיהיו מלוין אותו מסכה לסכה. על כל סכה וסכה אומרין לו: 'הרי מזון ונהרי מים'. אם פשל פחו וצריך לאכל - אוכל; ומעולם לא צריך אדם לכך. ואנשי סכה האחרונה עומדין בסוף התחום [- המרחק שמותר להלך בשבת], וראין את מעשיו מרחוק. כיצד הנה עושה? חולק לשון של זהורית שבקרניו, חציו קושר בפלע, וחציו קושר בין שתי קרניו; ודוחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד. לא הנה מגיע לחצי ההר, עד שהוא נעשה אברים אברים. וכא

והיום ארבה - כדי להקל על כהן גדול, שלא ייגע [ויתעייף]. בכל יום היו על המזבח שלש מערכות של אש, והיום היו שם ארבע - מוסיפין מערכה, כדי להדר המזבח ולעטרו.

ו. זה שנגמר בתורה: "וכפר בעדו וכפר ביתו וכפר על קהל ישראל" - מפי השמועה למדו, שנה ודוי דברים. נמצאת למד, שהוא מתודה ביום זה שלשה ודויין: אחד על ידי עצמו תחלה, והשני על ידי עצמו עם שאר הכהנים - ושניהם על פר החטאת אשר לו; והודוי השלישי על ידי כל ישראל, על שעיר המשתלח. ומזכיר את השם בכל ודוי מהן שלשה פעמים. כיצד הוא אומר? 'אנא ה'! חטאתי, עויתי, פשעתי לפניך; אנא ה'! פפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ופשעתי ופשעתי, שנגמר: פי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. הרי שלשה פעמים הזכיר את השם; וכן בכל ודוי מהן. וכשהוא נותן על שעיר החטאת את הגורל, אומר: 'לה' חטאת! נמצא מזכיר את השם ביום זה עשרה פעמים. ובכלן הוא מזכיר בכבו, שהוא השם המפורש. בראשונה הנה מגביה קולו בשם; כיון שרבו פרוצין [שקראו שם המפורש], חזרו לאמרו בקול נמוך, ומבליעו בנעימות, עד שלא יכירו בו אפלו חבירי הכהנים.

ז. כל הכהנים והעם העומדין בעזרה, כשהן שומעין את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, היו כורעין ומשתחוין ונופלין על פניהן, ואמרין: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' - שנגמר: 'פי שם ה' אקרא, הבו גדל לאלהינו'. ובשלשת הודויין הנה מתפנן לגמר את השם כנגד המבוכין, ואומר להן: 'תטהרו'; וכל היום כשר לודוי יום הכפורים ולודוי הפרים הנשרפים.

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ג

א. שני הגורלות - אחד פתוב עליו 'לה', ואחד פתוב עליו 'לעזאזל'. והם פשרים מפל דבר, בין מן העץ בין מן האבן בין מן המתכת; אבל לא יהיה אחד גדול ואחד קטן. אחד כסף ואחד זהב - אלא שניהן שוין. ושל עץ היו; ובבית שני עשו אותן של זהב. ומניחין שני הגורלות בכלי אחד המחזיק שתי ידיים [בלבד], כדי שיכניס שתי ידיו ולא יתפנן [ויממש להוציא את ה' בימין]. וכלי זה חל הוא, ושל עץ הנה; וקלפי שמו.

ב. היכן מגריל? במזרח העזרה בצפון המזבח. מניחין שם הקלפי, ומעמידין שני השעירים, פניהן למערב ואחוריהן למזרח, וכהן גדול בא לשם, והסגן [של כהן גדול] מימינו וראש בית אב משמאלו, ושני השעירים לפניו, אחד לימינו ואחד לשמאלו.

ג. טרף [- חט] בקלפי והעלה שני הגורלות בשתי ידיו לשם שני השעירים, ופותח ידיו. אם של שם עלה בימינו - הסגן אומר לו: 'אישי כהן גדול, הגבה ימיןך! ואם בשמאלו עלה - ראש בית אב אומר לו: 'אישי כהן גדול,

מפיסין [מגדלים] לתרומת הדשן [- נטילת מעט אפר מהמזבח], ומסדרין את המערכה ומדשנין את המזבח כדרך שעושין בכל יום על הסדר שבארנו - עד שיגיעו לשחיטת התמיד. כשיגיעו לשחט את התמיד, פורשין סדין של בוץ [פשתן] בין כהן גדול ובין העם; ולמה של בוץ? כדי שיפיר שעבודת היום בכגדי בוץ. ופושט בגדי חל, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט בתמיד רב שנים [- קנה ווסט], ומניח אחר לגמר השחיטה; ומקבל הדם, וזורקו על המזבח כמצותו. ואחר כך נכנס להיכל, ומקטיר קטרת של שחר, ומטיב את הגרות, ומקטיר אברי התמיד והחבתין והנסכים ככל סדר התמיד של כל יום שבארנו, ואחר התמיד מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לכן; ומקדש ידיו ורגליו, וכא לו אצל פרו. ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב; והכהן עומד במזרח, ופניו למערב, וסומך שתי ידיו על ראש הפר, ומתודה. וכך היה אומר: 'אנא ה'! חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך אני ובייתי; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ופשעתי לפניך אני ובייתי, ככתוב בתורת משה עבדך: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. ואחר כך מגיל על שני השעירים, וקושר לשון של זהרית בראש שעיר המשתלח [לעזאזל], ומעמידו כנגד בית שלוחו, ולגשחט כנגד בית שחיטתו. וכא לו אצל פרו שניה; וסומך שתי ידיו על ראשו, ומתודה ודוי שני. וכך הוא אומר: 'אנא ה'! חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך, אני ובייתי ובני אהרן עם קדושיך; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ופשעתי לפניך, אני ובייתי ובני אהרן עם קדושיך, ככתוב בתורת משה עבדך: כי ביום הזה וגו'.' ואחר כך שוחט את הפר, ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא מנדנדו שלא יקרש, על הרבד [מרצפת] הרביעי של היכל מבחוץ. ונוטל את המחטה, וחותר בה אש מעל המזבח, מן הסמוך למערב, שגאמר: "מעל המזבח מלפני ה'"; ויורד, ומניחה על הרבד שבצורה. ומזיאין לו את הפך, וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה, וחופן ממנה מלא חפניו, לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות [- אצבעותיו רחוקות מעט מכף ידו] - הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו; ונותן לתוך הפך. ככר בארנו, שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות; לפיכך היה מן הדין שיליף המחטה בשמאלו וכך הקטרת בימינו. אבל מפני כבוד המחטה, ועוד שהיא חמה - אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון; לפיכך נוטל המחטה בימינו וכך הקטרת בשמאלו. ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים; מוצא הפרכת פרופה [מקופלת מעט], נכנס לקדש הקדשים עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נותן את המחטה בין שני הבדים [- מוטות הארון]; ובכית שני שלא היה ארון, היה מניחה על אבן השתיה. ואוחז שפת

ויושב לו תחת סכה אחרונה עד שתחשף. ודיכיות [- אנשים העומדים לאורך הדרן] היו עושין, ומניפין בסודרין [- בדגלים, אחד לחברו] - כדי שיגיעו שהגיע שער למדבר. ואחר שמשלח את השעיר ביד מוליכו, חוזר אצל הפר והשעיר שהיה דמן לפנים, וקורעו, ומזיא את אמוריהן, ונותן בפלי, ומקטירן על גבי המזבח; ומחתף שאר בשרן חתיכות גדולות מערות זו בזו כמין קליעה, ואינו מפרק אותן; ומשלחן ביד אחרים להוציאן לבית השרפה; ומנתחין אותן שם בעורן, כמו שבארנו.

ח. פיון שהגיע שער למדבר, יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרות בתורה; ובזמן קריאתו, שורפין הפר והשעיר בבית הדשן. לפיכך, הרואה כהן גדול כשהוא קורא, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין; ושרפתן כשרה בזר, כמו שבארנו.

ט. קריאה זו אינה עבודה, לפיכך אם רצה לקרות בכגדי חל לבנים משלו, קורא; ואם רצה לקרות בכגדי לכן, קורא; שבגדי כהנה נתנו להנות כהן שלא בשעת עבודה, כמו שבארנו.

י. כיצד הוא קורא? יושב בעזרת הנשים, וכל העם עומדין לפניו; ויחזן [שמח] הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול. וכהן גדול עומד ומקבל, וקורא עומד "אחרי מות", ו"אף בעשור" שבפרשת מועדות, עד סוף הענין. וגולל את התורה, ומניחה בחיקו. ואומר: "יותר ממה שיקראתי לפניכם כתוב". ויבצעו" שבחמש הפקודים [- במדבר] עד סוף הענין - קורא אותו על פה; ולמה קורא על פה? לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור; ולמה לא יקרא בספר אחר? לפי שאין אחד קורא ענין אחד בשני ספרים, משום [שלא יאמרו שיש] פגם [ב] ראשון.

יא. בעת שקורא, מקרן לפניו ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת; ומוסיף לאחריה שבע ברכות, ואלו הן: 'רצה ה' אלהינו', 'מודים אנחנו לך', 'סלח לנו אבינו', וחותם בה: 'ברוך אתה ה', מוחל עוונות עמו ישראל ברחמים'; הרי שלש ברכות בתקנו. ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה - יהיה ענינה שיצמד המקדש ושכינה בתוכו, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', השוכן בציון'. ומברך ישראל ברכה בפני עצמה - ענינה שיושיע ה' את ישראל ולא יסור מהן מלך, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', הבוחר בישראל. ומברך הכהנים ברכה בפני עצמה - ענינה שירצה המקום מעשיהם ועבודתן ויברכם, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', מקדש הכהנים'. ואחר כך אומר תפלה ותחנה ורנה ובקשה, כפי מה שהוא רגיל. וחותם: 'הושע ה' את עמך ישראל, שעמך ישראל צריכין להושע; ברוך אתה ה', שומע תפלה'.

יום שלישי

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ד

א. סדר כל המעשים שביום זה, כף הוא: בחצות הלילה

ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לכן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו; ועושה השעיר הנעשה בחוץ, שהוא מפלל קרבנות מוסף היום. ומקריב אילו ואיל העם, שגאמר: "ויצא, ועשה את עלתו ואת עלת העם"; ומקטיר האמורין של פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערבים. ואחר כך מקדש, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לכן, ומקדש; ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא הכף והמחתה. ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לכן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש; ומקטיר קטרת של בין הערבים, ומטיב את הנרות של בין הערבים כשאר הקמים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי עצמו, ויוצא לביתו; וכל העם מלוין אותו עד ביתו. ויום טוב היה עושה, על שייצא בשלום מן הקדש.

הלכות עבודת יום הכפורים פ"ק ה

- א. כל עבודות שעובד בכגדי לכן בפנים בהיכל, צריך לעשותן על הסדר שבאננו; ואם הקדים בהן מעשה לחברו - לא עשה כלום.
- ב. קטרת שחפנה [לקוח] קדם שחיטת הפר - לא עשה כלום; אף על פי שהחפינה בעורה - צריך פנים בעבודת פנים היא. וכן שעיר ששחטו קדם מתן דמו של פר - לא עשה כלום; אף על פי שהשחיטה בעורה, הרי דמו נכנס לפנים.
- ג. איל ושעיר המוספין שעשה אותן קדם עבודת היום, אינן כלום.
- ד. הקדים דם השעיר לדם הפר בקדש הקדשים - יזה מדם הפר כמצותו; ואחר כך יביא שעיר אחר, וישחט אותו, ויזה מדמו בקדש הקדשים כמצותו, ויפסל הראשון. הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות [היות הדם] שבהיכל על הפרכת, יחזור ויזה מדם השעיר פעם שנייה לאחר דם הפר.
- ה. נשפף הדם עד שלא גמר מתנות שבקדש הקדשים - יביא דם אחר, ויחזור ויזה פתחלה בקדש הקדשים; ו. גמר מתנות שבקדש הקדשים, והתחיל במתנות שבהיכל, ונשפף הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר, ומתחיל מתחלת המתנות שבהיכל; ז. גמר מתנות שבהיכל, והתחיל לתן על מזבח הזהב, ונשפף הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר, ומתחיל מתחלת מתנות המזבח; שפלו פפרה בפני עצמן הן. ח. גמר מתנות המזבח ואחר כך נשפף הדם - אינו צריך להביא דם אחר; ששפיכת השירים על מזבח החיצון אינה מעבכת. ואם דם הפר הוא שנשפף קדם שיגמר כל המתנות - הרי זה מביא פר אחר, ויחפן הקטרת פעם שנייה קדם שחיטת הפר, ויקטיר הקטרת, ואחר כך יביא דמו ויזה ממנו.
- ט. ואין מטמא בגדים ואין נשרף בבית הדשן - אלא הפר הזה האחרון, שבו נגמרה הפפרה.
- י. נתערב לו דם הפר בדם השעיר קדם שיגמר ההיות

הכף בראשי אצבעותיו או בשניו, ומערה הקטרת בגודלו לתוך חפניו, עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה; וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וצובר את הקטרת על גבי הגחלים בידו לפנים במחתה, כדי שתהיה הקטרת קרובה לארון, ורחוקה מפניו - שלא יפנה; וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן. ויוצא, והוא מהלך אחרונית מעט מעט, פניו לקדש ואחריו להיכל, עד שייצא מן הפרכת. ומתפלל שם בהיכל אחר שייצא תפלה קצרה, שלא להבעית את העם, שמה יאמרו: 'מת בהיכל'. וכך היה מתפלל: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שאם היתה שנה זו שחונה, תהיה גשומה; ולא יסור שבט מיהודה; ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין לפרנסה, ואל תכנס לפניך תפלת עובדי דרכים'.

ב. בשעת הקטר הקטרת בקדש הקדשים - כל העם פורשין מן ההיכל בלבד, ואינן פורשין מבין האולם ולמזבח; שאין פורשין מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בהיכל בכל יום, ובשעת מתן דמים בהיכל, כמו שבאננו בהלכות תמידין. ואחר כך נוטל דם הפר מזה שהוא מנדנדו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו בהיכל על פן [חצובה] הזהב שהיה שם. ואחר כך יוצא מן ההיכל, ושוטט את השעיר, ומקבל דמו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו על פן שני בהיכל. ואחר כך נוטל דם הפר מעל הפן, ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות; ומניח דם הפר, ונוטל דם השעיר, ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות. ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר, ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר - כדי שיתערבו יפה יפה; ועומד לפנים ממזבח הזהב, בין המזבח והמנורה, ומתחיל להזות מדם התערבת על קרנות מזבח הזהב, והוא מסבב והולך ומזה על הקרנות מבחוץ. ומתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית; ועל פלו הוא נותן מלמטן למעלן, חוץ מן האחרונה שהיתה לפניו, שהוא נותן מלמעלן למטן, כדי שלא יתלכלכו פליו [בגדיו]. וחותה הגחלים והאפר שבמזבח הזהב הילך והילך עד שמגלה זהבו, ומזה מדם התערבת על טהרו של מזבח שבע פעמים, בצד הדרום במקום ששלמו מתנות קרנותיו; ויוצא, ושופף שירי הדם על יסוד מערכי של מזבח החיצון. ואחר כך בא אצל שעיר המשתלח, וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה. וכך הוא אומר: 'אנא ה'! חטאו ועו ופשעו לפניך עמך בית ישראל; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאו ושעו ושפשו עו לפניך עמך בית ישראל, ככתוב בתורת משה עבדך: כי כיום הזה יכפר עליכם וגו'. ואחר כך משלח השעיר למדבר; ומוציא אמורי פר ושעיר שהכניס דמן לפנים, ונותן בכלי, ומשלח השאר לבית הדשן לשרפה. ויוצא לעזרת נשים, וקורא שם - אחר שייגיע שעיר למדבר.

נותר אחת למעלה ושבע למטה לשם פר, וחזור ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר. נתערכו במתנה אחרונה - נותר אחת למטה לשם פר, וחזור ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר.

יא. נתחלפו הכוסות, ולא ידע איזה הוא כוס דם הפר ואיזה הוא כוס דם השעיר - נותר מאחד מהן אחת למעלה ושבע למטה, ונותן מן השני אחת למעלה ושבע למטה, וחזור ונותן מן הראשון אחת למעלה ושבע למטה; נמצא מפל מקום, שנתן מדם הפר, ואחריו מדם השעיר.

יב. קבל מדם הפר בשתי כוסות, וקבל דם השעיר בשתי כוסות, ונתערכו מקצת הכוסות, ולא נודע כוס דם הפר מכוס דם השעיר - הרי זה מזה כל ההיות כמצותן מן הכוסות שלא נתערכו, ושופף שריי אלו שהנה מהן על היסוד במצוה; ואותן הכוסות שנתערכו, ישפכו לאמה - [תעלת העורח].

יג. פר יום הכפורים - אף על פי שכהן גדול קונה אותו משלו, שנגמר: "פר החטאת אשר לו" - המקום הפקירי ממונו בו לכל אחריו הפנהים; שאילו לא הנה להן בו שתפות, לא היו מתפפרין בו. לפיכך, אם מת כהן גדול קדם שישחט הפר - הכהן שעומד תחתיו אינו מביא פר אחר, אלא שוחט את של ראשון; ואינו חטאת שמתו בעליה שתמות, שאין חטאת הרבים מתה. שחט את הפר, ומת קדם שיכפר בדמו - הכהן האחר נכנס בדם זה ומכפר בו.

יד. שני שעירי יום הכפורים - מצותן שיהיו שוין במראה ובקומה ובדמים - [במחירם], ולקיימתן כאחת; אף על פי שאינן שוין, כשרים; לקח אחד מהן היום ואחד למחר - כשרים.

טו. מת אחד מהן - אם עד שלא הגריל מת, יקח זוג לשני. ואם משהגריל מת - יביא שנים ויגריל עליהן פתילה, ורואה איזה הוא שמת: אם הנה של שם, אומר: 'זה שעלה עליו הגורל לשם יתקים תחתיו'; ואם הנה המת של עזאזל, יאמר: 'זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקים תחתיו'. והשני מן השנים שהגריל עליהן בסוף - ירעה עד שיפיל בו מום, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה; שאין חטאת הצבור מתה.

טז. פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים תחתיהן וקרבו, ונמצאו הראשונים - ירעו עד שישתאבו [יפסלו במום], וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה; וכן אם נמצאו הראשונים קדם שיקרבו אלו - יקרבו הראשונים, וירעו השניים עד שיפיל בהן מום, ויפלו דמיהן לנדבה; שאין חטאת הצבור מתה.

יז. המום פוסל בשעיר המשפלת, אפלו מום עובר; וכן אם נעשה מחסר זמן, נפסל - כגון ששחטו אמו לחולה ביום הכפורים [ומפני זה אסור לשוחטו היום]; שדחיתו לעזאזל היא שחיתתו.

יח. הנה טרפה - פסול, שנגמר: "יעמד חי".
יט. חלה השעיר, ואינו יכול להלף - מרביבו על כתפו, ואפלו בשבת;

כ. חלה המשלח - הרי זה משלחו כיד אחר.
כא. נטמא המשלח - הרי זה נכנס למקדש, ונוטלו ויוצא, שנגמר: "כיד איש עתי" - כיד זה שהוכן, אפלו נטמא.

כב. דחפו, ונפל השעיר ולא מת - ירד אחריו וימיתנו בכל דבר שממיתו. ואברי שעיר זה מתרין בהנה.

כג. נפתחה [נפלה] תקרה של היכל - לא הנה מזה, שנגמר: "באהל מועד".

כד. מזבח שלא נתחנף [- נחנף] בקטרת - לא ינה עליו, שנגמר: "מזבח קטרת הסמים".

כה. חסר מן הקטרת אחד מספגיה או מעלה עשן [- מין עשב לעשן] - חייב מיתה עליה, שנגמר: "ולא ימות, כי בענן אראה". וכן חייב מיתה על ביאתו [לקודש הקדשים] בלא מצוה. לפיכך, אם שגג בכיאה [- שלא ידע שאסור להיכנס סתם לקדש הקדשים] והזיר בקטרת, או שגכנס בקטרת שלמה עם החסרה - חייב מיתה.

כו. הקטיר מן הקטרת של קדש הקדשים כפיית בהיכל - חייב מיתה.

כז. חפינת הקטרת - עבודה, והמחשבה [הפסולה] פוסלת בה; וכן חתימת הגחלים לקטרת נפסלת במחשבה; שמכשירי קרבן קרבן.

כח. חפן בראשי אצבעותיו, או מן הצדדין, או מטה למעלן, או שחפן בידו זו ובידו זו וקרבן זו לזו, או שנתפורה קטרת מידו על הארץ ואספה, או שחפן חברו ונתן לחפניו, או שחפן ומת ונכנס שני במה שחפן ראשון - כל אלו ספק, ולא יקטיר; ואם הקטיר, הרצה.

בריה רחמנא דסייען

הלכות מעילה

יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חמש וקרבן, וזה הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגז קדשים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מעילה פרק א

א. אסור להדיוט להנות מקדשי ה', בין מדברים הקרבין על גבי המזבח, בין מקדשי בידק הבית [- המקדש]; וכל הנהנה בשוה פרוטה מקדשי ה', מעל.

ב. דברים שהתרו באכילה מן הקרבנות - כגון בשר חטאת ואשם אחר זריקת דמן, או שתי הלחם [של שבועות] אחר זריקת דם שני הכבשים - אין בהן מעילה. אפלו אכל הור מאלו וכיוצא בהן - הואיל והן מתרין למקצת בני אדם להנות בהן, כל הנהנה מהן לא מעל. ואפלו נפסלו ונאסרו באכילה - הואיל והיתה להן שעת החר, אין חייבין עליהן מעילה.

ג. המועל בידון - לוקה, ומשלם מה שפגם מן הקדש בראשו [- קרו]. ואזהרה של מעילה, מזה שנגמר: "לא

וינשור צמרם], הואיל ואינן באין לכפרה [אינו מוזרז לשוחטו]. אכל צמר הנושר מן החטאת והאשם - מתר בהגנה לאחר שחייטתן מפני מומן; הואיל ולכפרה הן באין, אינו משקה אותן. ואם נתלש מן העולה - הרי זה ספק. וכל שימלש מן הקדשים אחר שנפל בהן מום - הרי הוא מתר בהגנה, שהרי לא תלש בידו; חוץ מן הבכור והמעשר - שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום, אסור בהגנה.

יא. השוחט בכור או שאר מקדשין, תולש השער מכאן ומכאן לצשות מקום לספיין - ובכלבד שלא יזינוו [- השער] ממקומו.

יב. קדשי כדק הבית אסורין בגזה ועבודה מדברי סופרים [- חכמים]; אכל מן התורה אינן אסורין. לפיכך, הגוזז אותן או העובד בהן - אינו לוקה, אכל מפין אותו מפת מרדות.

יג. המקדיש עבר למזבח - אמו אסורה בעבודה מדברי סופרים; מפני שעבודתה מכחשת את העבר, גזרו בה. והרי היא מתרת בגזה, שאין בזה הפסד לולד. הקדיש אבר אחד מן הבהמה, בין לכדק הבית בין למזבח - הרי הדבר ספק אם אסורה כלה בגזה ועבודה או אינה אסורה; לפיכך אין לוקין עליה.

יום רביעי

הלכות מעילה פֶּרֶק ב

א. קדשים קלים - אין מועלין בהן עד שייצרק הדם. נזרק הדם - מועלין באמורייהן [אבריהם] עד שיצאו לבית הדשן [- עד פיניו אפרם]; שהרי הן לאשים, ואין מועלין בדרך הנאכל, כמו שבארנו. אפלו העלה האמורין שלהן למזבח קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שייצרק הדם. הוציא אמורייהן לחוץ [- חוץ לעורה] קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שייצרק הדם. נזרק הדם - אף על פי שעדין הן בחוץ ולא התזירן, מועלין בהן; שהזריקה מועלת ליצא בין להקל בין להחמיר.

ב. כל קדשי קדשים - מועלין בהן משהקדשו עד שייצרק הדם. נזרק הדם - מועלין בהן בדרך שכלו לאשים, עד שייצרק ויצא לבית הדשן; ואין מועלין בדרך הנאכל, כמו שבארנו.

ג. פיצד? העולה, אחד עולת העוף ואחד עולת בהמה, והקמץ [הקרב מן המנחה], והלבונה [מין עשב למנחות], ומנחת פהנים, והתבתין [מנחת חביתין], ומנחת נסכים [הבאה עם הקרבנות] - מועלין בהן משעת הקדשן, עד שייצאו אחר שרפתן על המזבח לבית הדשן.

ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין - מועלין בהן משעת הקדשן, עד שייצרקו ותגמר שרפתן בבית הדשן ויתוף הבשר; אכל קדם שיתוף - מועלין בו והוא בבית הדשן.

ה. וכן פרה אדמה מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר; אף על פי שהיא כקדשי כדק הבית, הרי נאמר בה:

תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך... ונדריך" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה, הואיל וכלה לשם; והוא הדין לשאר כל קדש שהוא לה' לבדו - בין מקדשי מזבח, בין מקדשי כדק הבית - אם נהנה מהן בשוה פרוטה, לוקה. מעל בשגגה - משלם מה שנהנה, ותוספת חמש, ומביא איל בשני סלעים ומקריבו אשם, ומתכפר לו; וזה הוא הנקרא 'אשם מעילות', שנאמר: "ותטאה בשגגה מקדשי ה', והביא את אשמו... ואת אשר חטא מן הקדש ישלם, ואת חמישתו וגו'". ושלום הקרן בתוספת חמש, עם הבאת הקרן - מצות עשה.

ד. תשלום הקרן והבאת האשם מעכבין הכפרה; ואין החמש מעכב, שנאמר: "באיל האשם" - איל ואשם מעכבין, ואין החמש מעכב.

ה. הביא מעילתו עד שלא הביא אשמו - לא יצא. נסתפק לו אם מעל או לא מעל - פטור מן התשלומין ומן הקרן והחמש. והרי הוא בתחלת ההקדש; ואם נהנה בו, מוסיף חמש על החמש. וכבר בארנו כמה פעמים, שהחמש - אחד מארבעה מן הקרן, עד שיהיה הוא וחמשו חמשה.

ו. יש דברים שאין תיבין עליהן משום מעילה מדברי תורה, אכל אסור להנות בהן מדברי סופרים; והנהנה בהן, משלם קרן בלבד, ואינו מוסיף חמש, ואינו מביא אשם.

ז. כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים - אסורין בגזה ועבודה, שנאמר: "לא תעבד בכבוד שורך, ולא תגז בכור צאנך"; והוא הדין לשאר קדשים. והגוזז את השור או העובד בצאן - לוקה מן התורה; ותולש אינו כגוזז. ויראה לי שאינו לוקה עד שייגזו כדי רחב הסיט כפול [- מידת אריגה] - לא יקנה זה חמור מן השבת.

ח. ספק קדשים, כגון בהמה שהיא ספק בכור וכיוצא בה - הרי הן אסורין בגזה ועבודה; והגוזז או העובד בהן, אינו לוקה.

ט. בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדת כמו שבארנו - אינה מתרת בגזה ועבודה, והרי היא באסורה עד שתשחט; נשחטה אחר פדיונה - התרה באכילה. כמה דברים אמורים? בשקדם הקדשן את מומן, או קדם מום עובר להקדשן; אכל המקדיש בעלת מום קבוע למזבח - אינה אסורה בגזה ועבודה אלא מדבריהם [של חכמים].

נפדת - הרי זו פחלין לכל דבר, ותצא לחלין להגוזז ולהעבד; חוץ מן הבכור והמעשר, שהקדשה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחלתן, ואינן יוצאין לחלין להגוזז ולהעבד לעולם. ואסור להרביע [לזווג] בכבוד ובפסולי המקדשין.

י. מתר לתלש השער לכתחלה מן הקדשים כדי להראות המום לממחה; ואותו השער שתלש או שנשר מן הבהמה או מן הבכור והמעשר - הרי זה אסור בהגנה אפלו לאחר שישחטו מפני מומן; גזרה שמא ישקה אותן [בחייהם].

כדק הפיית - מועלין בה. והשלֵהֶבֶת - לא נהנין ולא מועלין.

יד. דָּשָׁן [אפר] המְזַבֵּחַ החיצוֹן, בין קֹדֶם הַרְמַת הַדָּשָׁן בין אַחַר הַרְמָה - מועלין בו.

טו. דִּשּׁוֹן המְזַבֵּחַ הפְּנִימִי וְדִשּׁוֹן הַמְּנוּרָה - לא נהנין ולא מועלין.

טז. כָּל בְּהֵמַת קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים שֶׁהֵיא בְעֵלְת מוֹם - בין שֶׁקָּדַם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְדִּישָׁה, בין שֶׁקָּדַם הַקְדִּישָׁה לְמוֹם קְבוּעַ, וְאִפְלוּ הִיָּתָה מְחַסֵּר זְמַן [כגון: פחות מח' יום ללידתו - שאסור להקריבו] - מועלין בָּהֶן מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ, עַד שֶׁיִּפְדּוּ. אֲבָל תּוֹרִין [קטנים] לֹא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ, וּבְגִי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּהּ, וְהֵן קֹדְשֵׁי מְזַבֵּחַ - אֵף עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לְהַנּוּחַ בָּהֶן, הַנְּהַנָּה לֹא מְעַל; הוֹאִיל וְאִינָן רְאוּיִין לְפָדְיוֹן, הֲרִי הֵן בַּחֲטָאוֹת הַמֵּתוֹת; לְפִיכָף אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

הִלְכוֹת מְעִילָה פָּרָק ג

א. קֹדְשֵׁי מְזַבֵּחַ שִׁמְחוֹ - יֵצְאוּ יְדֵי מְעִילָה דְּבַר תּוֹרָה, אֲבָל מוֹעֲלִין בָּהֶן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים [חכמים]. וְכֵן אִם נִפְסְלוּ בְּדָבָרִים שֶׁיִּפְסְלוּ בָּהֶן הַקְרָבָנוֹת, שֶׁעָבַר בְּאֲרָנִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁלֵא הִיָּה לְהֵן שְׁעַת הַתֵּר לְאֲכִילַת כֹּהֲנִים; אֲבָל אִם הִיָּה לְקֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים הַנֶּאֱכָלִין שְׁעַת הַתֵּר, וְאַחַר כֵּף נִפְסְלוּ וְנֶאֱסְרוּ בְּאֲכִילָה - הוֹאִיל וְהַתֵּר שְׁעָה אַחַת, אֵין מוֹעֲלִין בְּאוֹתוֹ דְּבַר שֶׁהִיָּה רְאוּי לְאֲכִילָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. בִּיצַד? קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ קֹדֶם שִׁגְיַעַת הַדָּם לְמִזְבֵּחַ הַלְּכָתוֹ - כְּגוֹן שֶׁשֶּׁחֲטָן בְּדָרוֹם, אֵף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּצַפּוֹן, אוֹ שֶׁשֶּׁחֲטָן בְּצַפּוֹן וְקָבַל בְּדָרוֹם, אוֹ שֶׁשֶּׁחֲטָן בְּיָוֶם וְנָרַק בְּלַיְלָה, אוֹ שֶׁשֶּׁחֲטָן בְּלַיְלָה וְנָרַק בְּיָוֶם, אוֹ שֶׁשֶּׁשֶּׁאֵן בְּמַחְשָׁבַת הַזְּמַן אוֹ בְּמַחְשָׁבַת הַמְּקוֹם [- שחשב שלא לאכלה בזמנה או במקומה], או שֶׁקָּבְלוּ הַפְּסוּלִין [לעבודה] אֶת דְּמָן אֵף עַל פִּי שֶׁזָּרְקוּהוּ כְּשֵׁרִים, אוֹ שֶׁזָּרְקוּהוּ פְּסוּלִין אֵף עַל פִּי שֶׁקָּבְלוּהוּ כְּשֵׁרִים, אוֹ שִׁיָּצָא הַבֶּשֶׂר אוֹ הַדָּם כְּלוּ [חוץ לעזרה] קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם, אוֹ שֶׁלֵּן הַדָּם - כְּכֹל אֵלוֹ מוֹעֲלִין כְּכֹל לְעוֹלָם, שֶׁהֲרִי לֹא הִיָּה לְהֵן שְׁעַת הַתֵּר. אֲבָל אִם הִגִּיעַ הַדָּם לְמִזְבֵּחַ כְּמִצְוָתוֹ, וְאַחַר כֵּף לֵן הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמוּרִין, אוֹ שֶׁנִּטְמָא הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמוּרִין, אוֹ שִׁיָּצָא הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמוּרִין לְחוּץ, אוֹ שִׁיָּצָא מִקְצַת הַבֶּשֶׂר קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים - כְּכֹל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אֵין מוֹעֲלִין בְּשֶׁאֵר בִּשְׂרָן; שֶׁהֲרִי הִיָּה לוֹ שְׁעַת הַתֵּר לְאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ב. קָבְלוּ הַפְּסוּלִין אֶת הַדָּם וְזָרְקוּהוּ, וְחִזְרוּ הַכְּשָׁרִים לְעִבּוּדָהּ, וְקָבְלוּ שֶׁאֵר דָּם [שיצא בו] הַנֶּפֶשׁ וְזָרְקוּהוּ - אֵין מוֹעֲלִין בְּכִשְׂרָן; שֶׁאֵין הַפְּסוּלִין עוֹשִׂין שֶׁאֵר דָּם הַנֶּפֶשׁ שְׂרִים [- שפסולין לזריקה], חוּץ מִן הַטָּמֵא - הוֹאִיל וְרְאוּי לְעִבּוּדַת צְבוּר, עוֹשֶׂה שֶׁאֵר הַדָּם שְׂרִים.

ג. בִּיצַד? קָבַל הַטָּמֵא וְנָרַק - אֵף עַל פִּי שֶׁחִזְרָה הַבֶּשֶׂר וְקָבַל שֶׁאֵר דָּם הַנֶּפֶשׁ וְזָרְקוּ, הֲרִי אֵלוֹ לֹא הִיָּתָה לְהֵן שְׁעַת הַתֵּר, וּמוֹעֲלִין כְּכֹל; שֶׁזֶה הַדָּם שְׂרִים הוּא, וְאֵין זְרִיקַת הַשְּׂרִים מוֹעֲלַת. כְּכֹר בְּאַרְנוֹ, שֶׁאֵין בְּקֹדְשִׁים קָלִים מְעִילָה

"חטאת היא". ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר פָּרָה.

ו. חטאת בהמה, ואֵשׁ, וְזֹבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר - מוֹעֲלִין כְּכֹל מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ עַד שִׁיָּזַרְק הַדָּם. וְנָרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בְּאֲמוּרֵיהֶן עַד שִׁיָּצְאוּ לְבֵית הַדָּשָׁן; וְאֵין מוֹעֲלִין בְּבֶשֶׂר. וְכֵן חֲטָאת הַעוֹף - מוֹעֲלִין בָּהּ מִשְׁהַקְדָּשָׁה עַד שִׁיָּזַה דָּמָה. הִזָּה דָּמָה - אֵין בָּהּ מְעִילָה, אֲבָל אֲסוּר לְהַנּוּחַ בְּמִרְאֵתָהּ [מציבור הפסולת] וְנוֹצְתָהּ; וְהַנְּהַנָּה בָּהֶן אַחַר הִזָּה, לֹא מְעַל.

ז. הַמְּנַחֲוֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בְּכָלֵי שְׂרַת, עַד שִׁיִּקְטִיר הַקֶּמֶץ; קָרַב הַקֶּמֶץ - הִתְרוּ הַשְּׂרִירִים בְּאֲכִילָה. וְאִם נִפְסְלוּ הַשְּׂרִירִים אוֹ חִסְרוּ וְאַחַר כֵּף הַקֶּטִיר הַקֶּמֶץ - הוֹאִיל וְהַקֶּטִירָה זֹו אֵינָה מִתְרַת הַשְּׂרִירִים בְּאֲכִילָה, הֲרִי הַדְּבָר סָפֵק אִם יֵצְאוּ יְדֵי מְעִילָה אוֹ לֹא יֵצְאוּ.

ח. לְחֵם הַפְּנִים - מוֹעֲלִין בוֹ מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נֶאֱפָה, עַד שִׁיִּקְטִיר הַבּוֹזִיכִין; הַקֶּטִיר הַבּוֹזִיכִין - הִתְרָה בְּאֲכִילָה. וְכֵן שְׁתֵּי הַלְחָם - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ, קֹדֶם שִׁיָּאֲפוּ, עַד שִׁיָּזַרְק דָּם הַכֹּבֵשִׁים; וְנָרַק דָּם הַכֹּבֵשִׁים - הִתְרוּ בְּאֲכִילָה.

ט. הַנֶּסְכִּים - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ; יָרְדוּ לְשִׁיתֵין [תעלות תחת המזבח], אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. מִים שֶׁמְּנַסְכִין בְּחַג הַסִּפּוֹת - כָּל זְמַן שֶׁהֵן כְּפִד שֶׁל זֶהָב, אֵין נֶהֱנִין בָּהֶן; וְהַנְּהַנָּה, לֹא מְעַל. נִתְּנוּ אוֹתָן בְּצִלוּחִית - מוֹעֲלִין כְּכֹל, שֶׁהֲרִי הֵן מְכַלֵּל הַנֶּסְכִּים.

י. לֹוֹג שֶׁמֶן שֶׁל מִצְרַע - מוֹעֲלִין בוֹ מִשְׁהַקְדָּשׁ בְּכָלֵי, עַד שִׁיָּזַרְק דָּם הָאֵשׁ; וְנָרַק דָּם הָאֵשׁ - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין, עַד שִׁיִּתְּנוּ מִמֶּנּוּ מִתְּנוּתָיו [- שתעשה עבודתו]; נִתְּנוּ מִמֶּנּוּ הַמִּתְּנוּת - הִתְרוּ הַשְּׂרִירִים בְּאֲכִילָה, כְּבֶשֶׂר חֲטָאת וְאֵשׁ.

יא. כָּל דְּמֵי שְׁחִיטַת הַקְדָּשִׁים - אֵין מוֹעֲלִין בוֹ, בֵּין לְפָנֵי כְּפָרָה בֵּין לְאַחַר כְּפָרָה, עַד שִׁיָּצָא לְנַחַל קָדְרוֹן; יֵצָא לְנַחַל קָדְרוֹן - מוֹעֲלִין בוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה נִמְכָּר לְגִנוֹת, וְדְמֵי הַקְדָּשׁ. אֲבָל הַמְּקִיז דָּם לְבִהֵמַת קֹדְשִׁים - הֲרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנָּיָה, וּמוֹעֲלִין בוֹ; הוֹאִיל וְאֵינָה יְכוּלָה לְחִיּוֹת בְּלֹא דָם, הֲרִי הוּא כְּגוֹפָה.

יב. הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים שֶׁפָּרְשׁוּ מִקְדָּשֵׁי קֹדְשִׁים לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן; פָּרְשׁוּ לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. עֲצָמוֹת הַעוֹלָה שֶׁפָּרְשׁוּ לְפָנֵי זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחַר זְרִיקָה; שֶׁהִזְרִיקָה מִתְרַת אוֹתָן. וְאִם פָּרְשׁוּ אַחַר זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם. עֲצָמוֹת הַעוֹלָה שֶׁפָּקְעוּ [קפצו] מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ - קֹדֶם חֲצוֹת הַלַּיְלָה, מוֹעֲלִין בָּהֶן; לְאַחַר חֲצוֹת, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן; אֵף עַל פִּי שֶׁפָּקְעוּ קֹדֶם חֲצוֹת - כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ חֲצֵי הַלַּיְלָה, נִעְשׂוּ כָּל הָאֲבָרִים כְּמִי שֶׁנִּתְּאָבְלוּ וְנִעְשׂוּ אֲפֹרָה.

יג. גַּחְלַת שֶׁפָּקְעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין לְפָנֵי חֲצוֹת בֵּין לְאַחַר חֲצוֹת - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין; אֲבָל גַּחְלַת שֶׁל קֹדְשֵׁי

להתנדב ולומר: 'חלב בהמה זו החלין, יהיה קדש לולדות הקדשים שיינקוהו, כדי שלא ימותו'.

יג. הקדיש בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון שאמר: 'דמי בהמה זו לנסכים, ודמי בן יונה זה לשלמים' - הרי הן כקדשי בדיק הבית, ומועלין בכלן ובביציהן כמו שיתבאר.

הלכות מעילה פ"ד

א. המפריש מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו, לתורים ובני יונה - מועלין בהן משעה שהפריש; הפריש לשלמים - אין מועלין בהן.

ב. הקדיש אבר אחד (שחיי בהמה תלוים בו) לדמיו - את שוויו למזבח - הרי זה ספק אם פשטה קדשה בכלו או לא פשטה. לפיכך תקרב, ולא יפדה; ואם נפדה, אין מועלין בפדיונו.

ג. המפריש מעות לניירותו [- לקרבנותיו], אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל - מפני שהן ראויין לבוא בלן שלמים, ואין בשלמים מעילה אלא באמורייהן [אבריהם] אחר זריקת דמים. מת, יפלו לנדבה: היו מפדשין [- פירש כל מטבע לקרבן מסוים] - דמי חטאת ילכו לים המלח [שלא יהנו בהם], ולא נהנין ולא מועלין; דמי עולה - יביאו עולה, ומועלין בהן. אמר: 'אלו לחטאתי, והשאיר לניירותי' - אם נהנה בכל השאר, מעל; נהנה במקצתו, לא מעל. וכן אם אמר: 'אלו לעולתי, והשאיר לניירותי', ונהנה בכלן - מעל; נהנה במקצתן - לא מעל, שאין בדמי שלמים מעילה. הפריש מעות ואמר: 'אלו לעולתי ואלו לחטאתי ואלו לשלמי', ונתערבו - מועלין בכלן, ומועלין במקצתן. וכיצד יעשה? קח שלש בהמות, ומחלל [פודה] דמי חטאת בכל מקום שהוא על החטאת, ודמי עולה על העולה, ודמי שלמים על שלמים.

ד. אחד ממחייבי קנין [- קיני עופות] שהפריש מעות ואמר: 'אלו לחובתי' - מועלין בכלן, ומועלין במקצתן. ואם מת - יפלו לנדבה כמו שבארנו בניירות, ומועלין בהן.

ה. המפריש חטאת על אכילת חלב, והביאה על אכילת דם - הרי זה לא כפר, לפיכך לא מעל. הפריש מעות לחטאת חלב, וקנה בהן חטאת לדם בשוגג - כפר, לפיכך מעל; במזיד - לא כפר, לפיכך לא מעל.

ו. המפריש שתי סלעים לאשם, ולקח בהן שני אילים לחלין - הואיל וקנה חלין בדמי אשם, מעל, וחיב לשלם עשרה דינרים שהן שני סלעים וחמשון, וביא בהן אשם; וביא אשם על מעילתו. לפיכך, אם היה אחד משני האילים שקנה יפה שתי סלעים והשני יפה עשרה דינרין - יביא השנה עשרה אשם תחת המעילה עם החמש, ויביא השנה שני סלעים אשם על מעילתו. לקח אחד לאשם ואחד לחלין - אם היה של אשם יפה שתי סלעים, יביא אותו לאשמו הראשון. וכן אם היה זה החלין יפה שתיים - יביא אותו אשם מעילתו, שהרי מעל בסלע אחת מדמי האשם; וישלם חמשה דינרין, ויפלו לנדבה.

ז. חוץ מאמורייהן אחר זריקת הדם - והוא שתהיה זריקה המועלת. אבל קדשים קלים שנתפגלו [ונפסלו] - אף על פי שזנרק הדם, אין מועלין באמורייהן; וכן אם יצא הדם - אף על פי שהחזירו וזרקו, אין מועלין באמוריין.

ד. כל חטאות המתות, כגון ולד חטאת ותמורתה [- החליף קרבן בהמה אחרת - ונתקדשו שניהם] וכיוצא בהן - אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל.

ה. וכל חטאת [שדינה] שתרעה עד שיפל בה מום - מועלין בה עד שתפדה.

ו. המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתייה, ואחר כך נמצאת הראשונה, והרי שתייהן עומדות, ושחט שתייהן כאחת, וזרק דם אחת מהן - אין מועלין לא בכשר זו שזנרק דמה ולא בכשר חברתה, ואף על פי שאינו ראוי לאכילה, הואיל ואם רצה מזה זורק ואם רצה מזה זורק. אבל אם שחט זו אחר זו - אין דמה מועיל לכשר חברתה, ואפילו לאחר זריקה; שהרי לא היתה לה שעה הראויה להתר בשרה.

ז. כל חטאת העוף או עולת העוף שגפסלה בשנוי עשייתה או בשנוי מקום עשייתה - מועלין בה, חוץ מעולת העוף שגמלקה למטה כמליקת חטאת לשם חטאת; שאף על פי שלא עלת לבצלים לשם חובה [- חובת קרבנם], אין מועלין בה - הואיל ושנה שמה ומקום עשייתה, ושנה מעשייה לשם דבר שאין בו מעילה.

ח. מנחה שנתפגלה [ונפסלה] או שנעשית במחשבת המקום [- שחשב לאכלה לא במקומה], וכן שתי הלחם [של שבועות] ולחם הפנים שנתפגלו או שגפסלו במחשבת המקום - מועלין בהן, שהרי לא היתה להן שעת התר.

ט. וכן קמץ [ממנחה] שיצא לחוץ [- חוץ לעורה] או לן, וחזר והקטירו - מועלין בשנייהם, שהרי לא היתה שם שעת התר; אבל אם נטמא הקמץ והקטירו - אין מועלין בשנייהם; שהציצן [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר] על הטמא, ואינו מרצה לא על הלן ולא על היוצא. יצאו השנייהם או נטמאו, ואחר כך הקטיר הקמץ - אף על פי שהן אסורין באכילה - אין מועלין בהן, שהרי קרב הקמץ כמזותו.

י. הנהנה מקדשי קדשים בלן לפני זריקת דמן, או מאמורי [אברין] קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהנה מן העולה בלה, או מן הקמץ והלבונה ומנחת כהנים והתביתין [- מנחת חביתין] - יפל מה שנהנה לנדבה; מעל בקרבנות הצבור - יפל מה שנהנה ללשכה [- החזקת המקדש].

יא. נהנה קדם זריקה מבשר קדשי קדשים שנטמא, או שנהנה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלן לראש המזבח - הרי זה פטור.

יב. קדשי המזבח - חלכן וביציהן אסור להנות בהן; ונהנה לא מעל. לפיכך ולד הקדשים, וכן ולד המעשר - לא יינק מאמו, אלא מבהמה אחרת חל. ויש לאדם

הֲרֵאוי לְבַדֵּק הַבַּיִת, כְּגוֹן אֲכָן אוֹ קוֹרָה, אוֹ הַמְקַדֵּשׁ לְבַדֵּק הַבַּיִת דָּבָר הֲרֵאוי לְמִזְבֵּחַ, כְּגוֹן כְּבָשִׂים וְתוֹרִים, אוֹ הַמְקַדֵּשׁ לְמִזְבֵּחַ דָּבָר הֲרֵאוי לְבַדֵּק הַבַּיִת, כְּגוֹן אֲכָן אוֹ קוֹרָה, אוֹ הַמְקַדֵּשׁ לְזֶה וְלָזֶה דְּבָרִים שְׂאִינָן רְאוּיִין לֹא לְזֶה וְלֹא לָזֶה, כְּגוֹן הַמְקַדֵּשׁ תְּרַנְגוּלִין וְחִמְזִין וְצִיר אוֹ קַרְקַע, אֲפִלּוּ הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר מְלָאָה וְכָל אוֹ עֶפֶר אוֹ אֶפֶר - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן מִשְׁעָה שֶׁהִקְדָּשׁוּ, עַד שֶׁיִּפְדוּ דְּבָרִים הֲרֵאויִין לְהַפְדוֹת.

ב. כָּל קֹדְשֵׁי בְדֵק הַבַּיִת, עִם דְּבָרִים שְׂמוֹעֲלִין בָּהֶם מְקַדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְמַעֲלָה; וְאִם נִהְיָה בְשִׁוְהָ פְרוּטָה מִכֻּלָּן, מְעַל.

ג. אֲכַל וְהֶאֱכִיל חֲבֵרוֹ, אוֹ נִהְיָה וּמִהֵנָּה חֲבֵרוֹ - אֲכִילתוֹ וְהִנֵּית חֲבֵרוֹ, אוֹ אֲכִילת חֲבֵרוֹ וְהִנֵּיתוֹ - כֻּלָּן מִצְטָרְפִין לְמַעֲלָה; וְאִם נִעְשָׂה מִן הַכֹּל הִנֵּיה בְּפְרוּטָה, מְעַל.

ד. הַמַּעֲלָה מִצְטָרְפָת לְזִמְן מִרְבָּה. בִּיצֵד? נִהְיָה הַיּוֹם מִן הַהִקְדָּשׁ, וְנִהְיָה לְאַחַר כְּפֵהָ יָמִים בְּהֶעֱלַם אֶחָד [- שלא נודע לוֹ בְּנִתִּיּים עַל מַעֲלָתוֹ הַרְאִישׁוֹנָה] - הֲרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְפְרוּטָה, וּמְעַל.

ה. אִין מַעֲלָה אֵלָא בְּתוֹלוֹשׁ מִן הַקְּרָקַע; אֲכַל הַנֶּהֱנָה בְּקַרְקַע עֲצָמָה אוֹ בְּמִחְבֵּר לָהּ - לֹא מְעַל, אֲפִלּוּ פָּגַם. בִּיצֵד? הַחֹרֵשׁ שְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ, אוֹ הַזֹּרֵעַ בָּהּ - פְּטוּר; נִטְלָה מֵאֲבָקָה וְנִהְיָה בוֹ, וּפְגָמָה - מְעַל. הַדָּשׁ בְּשְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ - מְעַל; שֶׁהֶאֱבַק שְׂלָה מוֹעִיל לְשְׂדֵה, וְהִרִי נִהְיָה בְּאֲבָק וּפְגַם הַשְּׂדֵה. וְכֵן אִם חִרַשׁ שְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֲבָק לְעֵשֶׁב שְׂנִתָּן בָּהּ, וְנִטְלָה הָעֵשֶׁב - מְעַל. הַדֵּר בְּמַעֲרַת הַקֹּדֶשׁ, אוֹ בְּצַל אֵילָן, אוֹ שׂוֹכֵף שָׁל הַקֹּדֶשׁ - אִף עַל פִּי שְׂנִינָה, לֹא מְעַל; וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בַּיִת בְּנוּי - הַדֵּר בוֹ לֹא מְעַל. אֲכַל הַמְקַדֵּשׁ עֲצִים וְאֲבָכִים וּכְנֵה בֵּהָן בַּיִת - הַדֵּר שָׁם מְעַל, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

ו. גְּדוּלֵי הַקֹּדֶשׁ מוֹעֲלִין בָּהֶן. בִּיצֵד? הַקֹּדֶשׁ שְׂדֵה וְהוֹצִיאָה עֲשָׂבִים, אֵילָן וְעֵשֶׂה פְרוֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן; אֲכַל הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַבוֹר רִיקָן וְאַחַר כֵּן נִתְמַלֵּא מִיָּם, הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר וְאַחַר כֵּן נִתְמַלֵּא זָכַל, שׂוֹכֵף וְנִתְמַלֵּא יוֹנִים - הוֹאִיל וְאִינָן גְּדוּלֵי הַקֹּדֶשׁ, אִין מוֹעֲלִין בָּהֶן. וְכֵן הִזְכַּל וְהַפְּרָשׁ שְׂבַחְצֵר הַקֹּדֶשׁ - לֹא נִהְיָין וְלֹא מוֹעֲלִין; וּמֵה יַעֲשֶׂה בָּהֶן? יִמְכְרוּ, וְיִפְלוּ דְמִיָּהָן לְלִשְׁכָּה [- לְקַרְבֵּנוֹת]. מַעֲזִין שֶׁהוּא יוֹצֵא מִתּוֹךְ שְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ - אֲסוּר לְהַנּוֹת בְּמִים שִׁיּוּצָאִין מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה; וְהִנֵּהֲנָה לֹא מְעַל. יִצְאוּ הַמִּים חוּץ לְשְׂדֵה - מִתֵּר לְהַנּוֹת בָּהֶן. עֲרֻבָה הַגְּדוּלָה בְּשְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ - לֹא נִהְיָין וְלֹא מוֹעֲלִין. אֵילָן שָׁל הַדְּיוּט הַסְּמוּךְ לְשְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ, וְשֶׁרְשֵׁיו יוֹצֵאִין בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה - אִם בִּינוּ לְבִין הַשְּׂדֵה עַד שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה - הֲרִי אוֹתָן הַשֶּׁרְשִׁין שְׂבַתּוֹף הַשְּׂדֵה אֲסוּרִין, וְהִנֵּהֲנָה בָּהֶן לֹא מְעַל; הִזָּה הָאֵילָן רְחוֹק יָתֵר עַל שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה - הִנֵּהֲנָה בָּהֶן מְעַל. אֵילָן שָׁל הַקֹּדֶשׁ הַסְּמוּךְ לְשְׂדֵה הַדְּיוּט, וְשֶׁרְשֵׁיו יוֹצֵאִין בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה - אִם הִזָּה בְּתוֹךְ שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, מוֹעֲלִין בָּהֶן; הִזָּה רְחוֹק יָתֵר עַל שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה - אוֹתָן הַשֶּׁרְשִׁין שְׂבַתּוֹף שְׂדֵה הַדְּיוּט, לֹא נִהְיָין וְלֹא מוֹעֲלִין.

ז. הִנֵּהֲנָה מְדָמִי חֲטָאת עַד שְׁלֹא קָרְבָה חֲטָאתוֹ - יוֹסִיף חֲמֵשׁ עַל מֵה שְׂנִינָהָ, וְיִבִּיא בְּדָמִים חֲטָאתוֹ [- בהמה יוֹתֵר יִפְחֵן], וְיִבִּיא קָרְבָן אֲשֶׁם עַל מַעֲלָתוֹ; וְכֵן אִם נִהְיָה מְדָמִי אֲשֶׁם עַד שְׁלֹא קָרַב אֲשָׁמוֹ - יוֹסִיף חֲמֵשׁ, וְיִבִּיא בְּדָמִים אֲשָׁמוֹ, וְיִבִּיא אֲשֶׁם אַחַר לְמַעֲלָתוֹ; שֶׁקָּרְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, [דָּמִין] מַעֲלָתָן לְקָרְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ [- לְרִכִּישַׁת קַרְבָּן], וְקֹדְשֵׁי בְדֵק הַבַּיִת, מַעֲלָתָן לְבַדֵּק הַבַּיִת. נוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל, וְאַחַר כֵּן קָרְבָה חֲטָאתוֹ וְעָדִין לֹא הִפְרִישׁ מַעֲלָתוֹ, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁה וְלֹא כָּלָהּ בְּדָמִי חֲטָאתוֹ - יוֹלִיף הַמַּעֲלָה וְחֲמִשָּׁה לָּם הַמְּלַח; נוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל אַחַר שֶׁקָּרְבָה חֲטָאתוֹ - יִפְלוּ מַעוֹת הַמַּעֲלָה וְחֲמִשָּׁה לְנִדְבָה; שְׂאִין מִפְּרִישֵׁין פְּתִחְלָה לְאַבוֹד [שְׂאִינוֹ יִכּוֹל לְצַרְפֵּם כְּבַר לְקַרְבָּן]. וְכֵן כֵּן וְכֵן כֵּן, וְיִבִּיא אֲשֶׁם מַעֲלָתוֹ. וְכֹאֲשֶׁם, בֵּין שְׂנוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל קִדְּשׁ שֶׁקָּרַב אֲשָׁמוֹ אוֹ אַחַר שֶׁקָּרְבוֹ - תִּפְּל מַעֲלָתוֹ וְחֲמִשָּׁה לְנִדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּמוֹת אֲשֶׁם; וְיִבִּיא אֲשֶׁם מַעֲלָתוֹ.

ח. הַמוֹכֵר עוֹלָתוֹ וְשִׁלְמֵיו - לֹא עֲשָׂה כְלוּם. וְדִין תּוֹרָה, שִׁיחְזוֹרוּ הַמַּעוֹת חֲלִין כְּמוֹת שֶׁהָיוּ; וְקָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים, שִׁיפְלוּ הַמַּעוֹת לְנִדְבָה; אֲפִלּוּ הִיתָה הַבְּהֵמָה שְׁוֵה אֲרֻבָּעָה וּמְכָרָהּ בְּחֲמִשָּׁה - הַחֲמִשָּׁה כֻּלָּן יִפְלוּ לְנִדְבָה. וְאִין כְּאֵן מַעֲלָה לֹא מִדְּבָרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

ט. יֵשׁ מַעֲלָה בְּנִדְבָרִים. בִּיצֵד? הָאוֹמֵר: 'כִּפָּר זֶה עָלַי קָרְבָּן', אוֹ 'הִקְדָּשׁ', וְאֲכָלָהּ - מְעַל, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתְּרַת לְאַחֲרִים; לְפִיכֵן אִין לָהּ פְּדִיוֹן [- אִי אִפְשֵׁר לְפַדּוֹתָהּ], שֶׁהִרִי אִינָה קֹדֶשׁ אֵלָא לְזֶה בְּלִבְדֵּי. אֹמֵר: 'כִּפָּר זֶה קֹדֶשׁ', אוֹ 'קָרְבָּן', וְאֲכָלָהּ בֵּין הוּא בֵּין אַחַר - מְעַל; לְפִיכֵן יֵשׁ לָהּ פְּדִיוֹן. הִיתָה לְפָנָיו כִּפָּר שָׁל הַפְּקָר, וְאֹמֵר: 'כִּפָּר זֶה הַקֹּדֶשׁ' - נִטְלָה עַל מִנְתַּל לְאֲכָלָהּ, מְעַל לְפִי כִּלָּה; 'עַל מִנְתַּל הַהוֹרִישָׁה', מְעַל לְפִי טוֹבַת הַנִּינָה שְׂבָהָ.

י. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: 'כִּפָּרִי עָלֶיךָ הַקֹּדֶשׁ', וְחִזַּר וְנִתְנָה לוֹ - הַמְקַבֵּל מִתְּנָה זֶה מְעַל לְכִשְׁיוּצִיא [- כְּשִׁיחִנָה בַּהּ], שֶׁהִרִי הַנּוֹתֵן אִינָה אֲסוּרָה עָלָיו. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מִשְׁאֵר הַקּוֹנְמוֹת [- נִדְרֵי קַרְבָּנוֹת], יֵשׁ בָּהֶן מַעֲלָה לְנֶאֱסָר בָּהֶן. וְכָל דְּבָרִים הַנֶּאֱסָרִין עָלָיו בְּנִדְרָה כְּזֶה, מִצְטָרְפִין; וְאִם נִהְיָה מִכֻּלָּן בְּשִׁוְהָ פְרוּטָה, מְעַל.

יא. הָאוֹמֵר: 'הֲרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוֹ קָרְבָן אִם אִינָן נִקְצָצוֹת הַיּוֹם, וְנִטְלִית זֶה קָרְבָן אִם לֹא תִשְׂרַף הַיּוֹם', וְעֵבֵר הַיּוֹם וְלֹא נִקְצָצוּ הַנְּטִיעוֹת וְלֹא נִשְׂרַפָה הַטְּלִית - הֲרִי הֵן הַקֹּדֶשׁ; וְיִפְדוּ כִּשְׂאָר הַהִקְדָּשׁוֹת, וְאַחַר כֵּן יִהְיָה בָּהֶן. אֲכַל אִם אֹמֵר: 'הֲרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוֹ קָרְבָן עַד שֶׁיִּקְצָצוּ' - אִינוּ יִכּוֹל לְפַדּוֹתָן; שֶׁכָּכֵל עַת שִׁיפְדוּ - יִחְזוֹרוּ הַקֹּדֶשׁ עַד שֶׁיִּקְצָצוּ; וְכֵן שְׂנוֹקְצָצוּ - אִינָן צָרִיכִין פְּדִיוֹן, אֵלָא נִהְיָין בָּהֶן מִיָּד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְדָּן הַמְקַדֵּשׁ. אֲכַל אִם פְּדָן אַחַר - הֲרִי אֵלוֹ יוֹצֵאִין לְחִלִּין אִף עַל פִּי שֶׁעָדִין לֹא נִקְצָצוּ, וְיִהְיוּ מִתְּרִין אִף לְמַקְדִּישׁ.

יום חמישי

הלכות מעילה פרק ה

א. אֶחָד הַמְקַדֵּשׁ לְבַדֵּק הַבַּיִת [- הוֹצֵאוֹת הַמְקַדֵּשׁ] דְּבָר

מבגד הקדש, ותפרה בבגדו ולבשה ונהנה בה בשנה פרוטה, והפסיד בבגד שהתירה ממנו בשנה פרוטה, ולא הפסיד במטלית כלום - הרי זה לא מעל; מפני שנהנה בדבר, ופגם בדבר אחר. וכבר בארנו שהנהנה ומהנה חברו - מצטרף, ואפלו לזמן מרבה.

ב. קדשי קדשים התמימים שתלש מצמרן, כיון שנהנה בפרוטה - מעל, אף על פי שלא פגם; שהרי הן דומין לכוס של זהב, שאינו נפגם - שאין תלישת הצמר פוסלת אותם מלקרב. אבל אם נפל בהן מום - הואיל ולמכירה עומדין, והגזה פוגמת דמיהן - לא מעל, עד שיהנה ויפגם בפרוטה. תלש מהן אחר שמתו - כיון שנהנה, מעל; שאין פגם למתה. ומעילה זו מדבריהם [של חכמים], כמו שבארנו.

ג. המועל בקדשי בדיק הבית - כיון שמעל בשגגה - נתחלל הקדש, וזה שיהנה אחריו פטור. מעל בנדון - הואיל ואינו חייב בקרבן מעילה - לא נתחלל הקדש, אלא הרי הוא בהנחתו, ואם בא אחר ונהנה בו בשגגה, מעל. במה דברים אמורים? בשמעל בקדש, והוציאו בתורת חלין, והקנהו לאחר; אבל אם נהנה בו ופגמו, ולא הקנהו לאחר - יש בו מועל אחר מועל.

ד. ואין מועל אחר מועל במקדשין, אלא בבמה וכלי תשמיש בלבד. כיצד? בקע בקרדס של הקדש, ונהנה בפרוטה ופגם, וכא חברו וקבע בו, ונהנה ופגם, וכא חברו וקבע בו, ונהנה ופגם - כלן מעלו; נטל הקרדס ונתנו לחברו - הוא מעל, אבל חברו לא מעל. שמה בכוס של זהב ונהנה בפרוטה, וכא חברו ושמה ונהנה, וכא חברו ושמה ונהנה - כלן מעלו; נטל הכוס ונתנו לחברו מתנה או מכרו - הוא מעל, וחברו לא מעל. רכב על גבי החמור, ונהנה בפרוטה ופגם, וכא חברו ורכב עליו, ונהנה ופגם, וכא חברו ורכב עליו, ונהנה ופגם - כלן מעלו; נתן החמור לחברו מתנה, או מכרו, או שכרו - הוא מעל, וחברו לא מעל. וכן המשאיל קרדס של הקדש - הוא מעל לפי טובת הננה שבו, וחברו מתר לבקע בו לכתחלה; והוא הדין לכהמה.

ה. בהמת קדשי מזבח אינה פן, אלא יש בה מועל אחר מועל על כל פנים. כיצד? תלש מן החטאת, וכא חברו ותלש, וכא חברו ותלש - כלן מעלו; וכן אם נתנה לחברו, וחברו לחברו - כלן מעלו. ויראה לי שדין המנחות, והעופות, והנסכים, וכלי שרת - כדיון הבהמה; שכלן קדשת הגוף הן.

ו. בהמת קדשי קדשים שנפל בה מום - הואיל והיא עומדת לפדיון, הרי היא בקדשי בדיק הבית, שהוא קדשת דמים; ואם נתנה לחברו, וחברו לחברו - הראשון בלבד מעל.

ז. אמרו חכמים, שהנוטל אבן או קורה של הקדש, ונתנה לחברו - שניהן מעלו; ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת ידו - הוא מעל, והגזבר לא מעל. ויראה לי, שאין אלו הדברים אמורים, אלא במועל בנדון - שהרי

ז. קן שבראש האילן של הקדש, שכנה אותו העוף מעצים ועשבים וכיוצא בהן - כל הקן, עם הביצים שבו, עם האפרוחים הצריכין לאמן - אין נהנין בהן; והנהנה לא מעל.

ח. המקדיש את היער - מועלין בכלו, בין באילנות, בין בכל קן שבראש האילנות או שביניהם.

ט. גזברים ששפוי [שייפו] עצי הקדש וקצצו אותן - מועלין באותן העצים הקטנים שחתכו בעת שקצצו; אבל אין מועלין לא בשפוי, ולא בנסורת, ולא בנביה של עצים, והוא הגוף הקשה העגל שבתוף העץ הדומה ליבלת, שלא יצלח למלאכה.

י. המקדיש עבדו - אין מועלין בו, ולא בשערו, אף על פי שהוא עומד להגזו, מפני שהוא מחבר לו; וכל זמן שהוא מחבר, הולף ומשפית.

יא. הזורע פרות הקדש, פודה אותן בשעת זרען; ואף על פי שלא פדה - הרי הגדולים חלין, ואין מועלין בהן, ואין משלמין מהן קרן וחמש, וחיבין בחלה.

יב. שמרים של הקדש שנתן עליהן מים - ראשון ושני ושלישי, אסור להנות בו; והנהנה לא מעל. רביעי, מתר. במה דברים אמורים? בקדשי בדיק הבית; אבל קדשי מזבח - אף מרביעי ואילף, לעולם אסור.

יג. המקדיש תרנגולת למזבח - מועלין בה ובכיצתה; הקדיש חמור למזבח - מועלין בה ובחלכה. הקדיש תורים לבדיק הבית - מועלין בהן ובכיצתהן, כמו שבארנו.

יד. כתנות כהנה שבלו - מועלין בהן כשאר קדשים; והקדשים - הואיל ונתנו להנות בהן, אין מועלין בהן.

טו. קדשי גויים - אם לבדיק הבית הקדשו, מועלין בהן. ואם קדשי מזבח הן - אין בהן מעילה מן התורה, שנאמר בקרבנות: "דבר אל בני ישראל"; אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים.

טז. קול ומראה וריח של הקדש - לא נהנין ולא מועלין. במה דברים אמורים? בשהריח הקטרת אחר שעלת התימרת; אבל אם הריח בקטרת לשמעלה תימרתה, מעל.

הלכות מעילה פרק ו

א. יש דברים שהאדם נהנה בהן ולא יפגמו - כגון המשפמש בכלי זהב טהור; ויש דברים שיפגמו - כגון בגדים, וכלי כסף ונחשת וברזל, וכיוצא בהן. ונהנה בשנה פרוטה מן ההקדש שאינו מחבר בקרקע - אם נהנה בדבר שאין בו פגם, כגון שנשפמש שנשמש בכלי זהב של הקדש - מעל. נהנה בדבר שיפגם - כגון שלבש בגדי הקדש, או בקע בקרדס - לא מעל, עד שיפגם בהקדש בשנה פרוטה באותו דבר עצמו שנהנה בו, ויתפון להנות, ויפגם ויהנה כאחת. נהנה בכחצי פרוטה ופגם בכחצי פרוטה, או שנהנה בשנה פרוטה ופגם בשנה פרוטה בדבר אחר, ולא נהנה במה שפגם ולא פגם במה שנהנה - הרי זה לא מעל; עד שיהנה בשנה פרוטה, ויפגם באותה הנחה בשנה פרוטה בדבר עצמו. כיצד? הרי שהתיר מטלית

עשו שליחותו, בעל הבית פטור. אמר לשלוחו: 'תן לאורחי חתיכה של בשר', הלך השליח ואמר להן: 'טלו שמים שמים', בעל הבית מעל, שהרי נעשה דברו; והשליח פטור, מפני שהוא מוסיף על שליחות בעל הבית, ולא עקר את השליחות. אבל אם אמר להן השליח: 'טלו שמים שמים מדעתי' - שניהן מעלו. נטלו האורחים שלש שלש - אף האורחין מעלו, מפני שכל אחד מהן עשה שליחות חבירו והוסיף מדעתו; נמצא חבירו חייב לפי שנעשו דבריו ולא נעקרה השליחות, והוא חייב על זה שהוסיף מדעתו.

ב. במה דברים אמורים? בשהיו החתיכות מקדשי בדיק הבית [- רכוש המקדש]. אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו, לא מעל אלא האוכל בלבד; שהרי הוא חייב באסור אחת [- אכילת עולח], יתר [בנוסף] על המעילה; ובכל התורה בלה אין שליח לדבר עברה, אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה אסור אחר.

ג. הנותן פרוטה הקדש לשלוחו, ואמר לו: 'הבא לי בכחצי גרות ובחצי גרות', הלך והביא לו בכלה גרות, או בכלה פתילות, או שאמר לו: 'הבא לי בכלה גרות', או 'בכלה פתילות', הלך והביא בכחצי גרות ובחצי גרות פתילות - שניהם פטורין; בעל הבית לא מעל, שהרי לא נעשית שליחותו בפרוטה; והשליח לא מעל, שהרי לא עקר שליחותו בפרוטה. אבל אם אמר לו: 'הבא לי בכחצי גרות ממקום פלוני, ובחצי גרות פתילות ממקום פלוני', והלך והביא גרות ממקום פתילות, ופתילות ממקום גרות - השליח מעל.

ד. נתן לו שתי פרוטות ואמר לו: 'הבא לי אתרוג', והלך והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון - השליח מעל, ובעל הבית פטור; שהרי שלחו לקנות לו אתרוג ששניה שתי פרוטות; לפיכך אם היה האתרוג שהביא לו בפרוטה שנה שתי פרוטות - שניהן מעלו.

ה. השולח פרוטה ביד שלוחו לקנות לו כה חפץ, ונזכר בעל הבית שהיא הקדש קדם שתגיע ליד החנוני - השליח מעל, שהוא שוגג, ובעל הבית כבר נזכר, ואין המזיד חייב בקרבן מעילה, כמו שבארנו. נזכר אף השליח ונדע שהיא הקדש קדם שתגיע לחנוני - שניהן פטורין מקרבן מעילה, והחנוני חייב כשיוציא [כשישתמש ב:] אותה פרוטה שנתעברה במעותיו - שהרי הוא שוגג. הודיעו לחנוני שפרוטה שנתן לו הקדש - שלשון פטורין, ונתפס המקח להקדש.

ו. וכיצד יעשה כדי להציל החנוני מן החטא, עד שיהיה מתר להשתמש בכל המעות? נוטל פרוטה של חלין או כלי כל שהוא ואומר: 'פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחללת על זה'; ותעשה אותה פרוטה או הפלי הקדש, ויתר החנוני להשתמש בכל המעות. וכן פרוטה של הקדש שנתערכה בכל הכיס, או שאמר: 'פרוטה בכיס זה הקדש' - מחלל אותה, ואחר כך ישתמש בכיס; ואם הוציא ולא חלל - לא מעל, עד שיוציא את כל הכיס.

לא נתחלל הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו - לא מעל עד שיוציא אותה בחפציו, או עד שינתן אותה במתנה. נתנה לחבירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל; שאין מועל אחר מועל בשאר הקדשות, כמו שבארנו. וכן כל כיוצא בזה.

ח. נטל אבן או קורה של הקדש - לא מעל, שהרי לא נהנה עדין. בנה אותה בתוך ביתו - מעל; נתנה על גבי חלון שפתקרה ולא חברה - לא מעל, עד שידור תחתיה בשנה פרוטה; שאין זו הנגה הנכרת.

ט. נטל פרוטה של הקדש ונתנה לבלן - אף על פי שלא רחץ - מעל, שהרי נהנה בהיותו רוחץ בכל עת שינצה. וכן אם נתנה לאחד מבעלי אמניות - מעל, אף על פי שעדין לא עשו מלאכתו.

י. קנה כה חפץ ולא משף - אם מן הגוי, מעל [- שמעות קונות בגוי]; ואם מישראל, לא מעל [שקנין ישראל במשיכה].

יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חלין - אף על פי שלא הוציאן בדברי חל, מעל. כיצד? המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר פפרה שהביא פפרתו מן ההקדש - מעל; וכלן אין מועלין עד שיזרק הדם. לפיכך, המביא מנחות ונסכים ולחם תודה מן ההקדש - אף על פי שעבר עברה - לא מעל, שאין כאן וריקת דם לכפר עליו.

יב. נתן שקלו ממעות הקדש - כשיתרמו התרומה, ויקנו ממנה אפלו בהמה אחת ויזרק דמה - ימעל השוקל, שהרי חלקו באותה בהמה שנוקד דמה.

יג. הפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו, בין הוא בין חבירו - מעל. נתנו לחבירו לשקלו על ידו, הלך ושקלו על ידי עצמו - אם נתרמה התרומה, מעל השוקל; שהתורם תורם על העתיד להגבות, כמו שבארנו בשקלים, וכאלו הגיע שקל זה ללשפה; ולפיכך מעל. ואם עדין לא נתרמה תרומה, לא מעל. ולעולם אין מועלין בשירי הלשפה.

הלכות מעילה פרק ז

א. מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש, ונתנו לשליח להוציאו בתורת חלין - אם עשה השליח שליחותו, המשלח הוא שמעל; ואם לא עשה שליחותו, אלא עשה השליח מדעת עצמו - השליח הוא שמעל. כיצד? בעל הבית שאמר לשלוחו: 'תן לי מאותו בשר לאורחין', הלך ונתן להם כפר, או שאמר לו: 'תן להם כפר', ונתן להם בשר, אמר לשלוחו: 'הבא לי מן החלון', והביא לו מן המגדל, או שאמר לו: 'הבא מן המגדל', והביא מן החלון - השליח מעל; וכן כל כיוצא בזה. הלך השליח והביא מן החלון, כמו שאמר לו - אף על פי שאמר השולח: 'לא היה בלבי שביא אלא מן המגדל' - בעל הבית מעל, שהרי עשה שליחות מאמרו, ודברים שבלב אינן דברים. ואפלו היה השליח חרש או שוטה או קטן, שאין להן שליחות - אם עשו כמאמרו, בעל הבית מעל; ואם לא

מדקדקין במשיחה.

ו. תנאי בית דין, שיהיו הכלהנים גאותין [משתמשים] במלח ובצעצים, באכילת קרפנות שאוכלין בחלקן; אכל לא יתנו מלח המקדש בחלין שלהן.

ז. מלח שעל גבי האבר - מועלין בו; שעל גבי הכפוש ושעל ראש המזבח - אין מועלין בו.

ח. ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה, ולידע סוף ענינה כפי כחו. ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עלה - אל יהי קל בעיניו; ואל יהרס לעלות אל ה', פן יפרץ בו. ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החל. בוא וראה, כמה החמירה תורה במעילה: ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר, פיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד - נהקדשו, וכל הנוהג בהן מנהג חל - מעל בה', ואפלו היה שוגג צריך פירה, קל וחמור למצוות שחקק לנו הקדוש ברוך הוא - אל יבעט אדם בהן מפני שלא ידע טעמן, ולא יחפה דברים אשר לא כן על ה', ולא יחשב בהן מחשבתו בדברי החל. הרי נאמר בתורה: "ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם", ואמרו חכמים לתן שמירה ועשיה לחקים כמשפטים: והעשיה ידועה, והיא שיעשה החקים; והשמירה, שיהיה בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים. והמשפטים, הן המצוות שטעמן גלוי, וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל ושפיכות דמים וכבוד אב ואם; והחקים, הן המצוות שאין טעמן גלוי. אמרו חכמים: חקים שחקקתי לה, ואין לה רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו בהן, ואמות העולם משיבין עליהן - כגון אסור בשר חזיר, ובשר בחלב, ועגלה ערופה, ופירה אדמה, ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים [אפיקורסים] והגויים שהיו משיבין על החקים; וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קצור דעת האדם, היה מוסיף דבקה בתורה, שנאמר: "טפלו עלי שקר, וידים; אני - בכל לב אצר פקודיך", ונאמר שם בענין: "כל מצותיך אמונה; שקר ודפוני, עורני". וכל הקרפנות בלן מקלל החקים הן. לפיכך אמרו חכמים, שאף על עבודת הקרפנות העולם עומד - שבעשיית החקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא; והקדימה תורה צווייה על החקים, שנאמר: "ושמרתם את חקתי ואת משפטי, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם".

ט. המועל בפחות משנה פרוטה, בין בודון בין בשגגה - משלם את הקרן, ואינו חייב חמץ ולא קרבן. וראה לי שאינו לוקה על פחות משנה פרוטה, אם היה מזיד.

י. המפקיר מעות הקדש אצל בעל הבית, ונשתמש בהן והוציאן - בעל הבית מעל; שהרי אין לו רשות להשתמש בהן, ובעל הפקדון לא הרשהו.

יא. הפקידן אצל שליח או חנוני, ולא היו חתומין ולא קשורין קשר משנה - הואיל ויש לו רשות מן הדין להשתמש בהן - אם הוציאן, שגיהן פטורין: בעל הפקדון פטור - שהרי לא אמר לו 'השתמש בהן'; והחנוני פטור - מפני שאינו קשורין קשר משנה ולא חתומין, וכאלו השתמש ברשות.

יב. האשה שהכניסה [בנישואיה] מעות של הקדש לבעלה, או שהקדיש מורישה ומת ונפלו לה הקדשות בירשה - לכשיוציא הבעל המעות בחפציו, ימעל.

יום שישי

הלכות מעילה פרק ח

א. הפועלין שהן עושין בהקדש - אף על פי שפסקו עמיהן מזונות, לא יאכלו מגורגרות של הקדש; ואם אכלו, מעלו; אלא ההקדש נותן להן דמי מזונות.

ב. הדש בכרשיני [מאכל בהמה] הקדש - הרי זה חוסם את הפירה, שנאמר: "לא תחוס שור בדישו", דיש הראוי לו.

ג. אין מחללין את ההקדש על המלאכה, אלא על המעות. כיצד? אמן שעשה מלאכה בהקדש במנה - אין נותנין לו בהמת הקדש או טלית הקדש בשכרו, עד שמתחילין אותן על המעות; ואחר שיעשו חלין, נותנין אותן לאמן בשכרו - אם רצו, וחוזרין ולוקחין ממנו הבהמה מתרומת הלשכה.

ד. כשבונין במקדש, אין לוקחין עצים ואבנים מן ההקדש, ולא בונין את הבנין על דעת שהוא קדש, אלא בונין הכל מן החל; וגזרה שמא יהנה בצל הבנין, או ישען על אבן או קורה בשעת מלאכה. ואחר שישלם הבנין, מחללין מעות ההקדש על הבנין. ואם צרכו הגזברין לעצים לקדש לאותו היום בלבד - לוקחין אותן ממעות הקדש, שהרי אינן מתאחרין ימים, כדי שנחוש להן שמא ישען אדם עליהן וימעל.

ה. כשפוסקין עם האמנין לבנות במקדש ובצורות - פוסקין עמהן כך וכך אמה בכך וכך סלע, באמה בת עשרים אצבע; וכשמושחין [כשמודיים] להן מה שבנו, מושחין ומחשבין להן באמה גדולה בת עשרים וארבע אצבעות - כדי שלא יבואו לידי מעילה, מפני שאין

בריה רחמנא דסיען. נגמר ספר שמיני, בעזרת שדי. ומגין פרקים של ספר זה, תמשה ותשעים פרקים: הלכות בית הבחירה, שמונה פרקים; הלכות כלי המקדש, עשרה פרקים; הלכות ביאת המקדש, תשעה פרקים; הלכות אסורי מזבח, שבועה פרקים; הלכות מעשה הקרפנות, תשעה עשר פרקים; הלכות תמידין ומוספין, עשרה פרקים; הלכות פסולי המקדשין, תשעה עשר פרקים; הלכות עבודת יום הכפורים, תמשה פרקים; הלכות מעילה, שמונה פרקים.

בשם ה' אל עולם.

תכון תפלת קטרת לפניך, משאת כפי מנחת ערב.

ספר תשיעי והוא ספר הקרבנות

הלכותיו שש, וזה הוא סדורן: הלכות קרבן פסח, הלכות חגיגה, הלכות בכורות, הלכות שגגות, הלכות מחסרי כפרה, הלכות תמורה.

הלכות קרבן פסח

יש בכללן שש עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה, ושתיים עשה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשחט הפסח בזמנו; (ב) שלא לזבח אותו על החמץ; (ג) שלא תלין אמוריו; (ד) לשחט פסח שני; (ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר; (ו) לאכל בשר פסח שני על מצה ומרור בליל חמשה עשר לחדש השני; (ז) שלא יאכל נא ומבשל; (ח) שלא יוצא מבשר הפסח חוץ לתורה; (ט) שלא יאכל ממנו משמד; (י) שלא יאכיל ממנו לתושב או שכיר; (יא) שלא יאכל ממנו ערל; (יב) שלא ישבר בו עצם; (יג) שלא ישבר עצם בפסח שני; (יד) שלא ישאיר ממנו לבקר; (טו) שלא ישאיר מפסח שני לבקר; (טז) שלא ישאיר מבשר חגיגת יום ארבעה עשר עד יום שלישי. ובאור מצוות אלו - בפסקים אלו.

הלכות קרבן פסח פרק א

א. מצות עשה לשחט הפסח בארבעה עשר לחדש ניסן, אחר חצות; ואין שוחטין אלא מן הכבשים או מן העזים בלבד, וזכר בן שנה. ואחד האיש ואחד האשה חייבין במצוה זו.

ב. ומי שבטל מצוה זו בידון, ועבר יום ארבעה עשר ולא הקריב, והוא לא טמא, ולא בדרף רחוקה [מבית המקדש] - הרי זה חייב כרת; ואם בטלה בשגגה, פטור.

ג. אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה, כשאר הקדשים; אף בשעת התר הבמות [- כשהיה מותר להקריב בכל מקום], לא היו מקריבין את הפסח בכמת [מזבח] יחיד אלא בכמת צבור. ומי שהיה מקריבו בכמת יחיד - לוקה, כאילו הקריבו בשוק, שנאמר: "לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לשוחט בכמת יחיד, אפלו בשעת התר הבמות.

ד. שחיטת הפסח - אחר חצות; ואם שחטו קדם חצות, פסול. ואין שוחטין אותו אלא מאחר [קרבן] תמיד של בין הערפים; אחר שמקטירין קטרת של בין הערפים, ואחר שמיטיבין את הנרות, מתחילין לשחט את הפסחים, עד סוף היום. ואם שחטו אחר חצות, קדם תמיד של בין הערפים - פשר; ויהיה אחד מקרס [מערבב שלא יקרוש] בדם הפסח, עד שיזרק דם התמיד, ואחר כך יזרק דם

הפסח אחריו; ואם נזרק דם הפסח קדם דם התמיד, פשר. ה. השוחט את הפסח בזמנו, והיה לו כזית חמץ ברשותו - לוקה, שנאמר: "לא תזבח על חמץ דם זבחי" - שלא יזבח הפסח, והחמץ קים. אחד השוחט, ואחד הזורק את הדם, ואחד המקטיר את האמורין [אברים] - אם היה ברשות אחד מהן, או ברשות אחד מבני חבורה שאוכלין פסח זה, כזית חמץ בשעת הקרבתו - הרי זה לוקה, והפסח פשר.

ו. דם הפסח, טעון שפיכה [- ולא זריקה] פנגד היסוד [בסיס המזבח]. ואחר ששופכין דמו - מפשיטין אותו, וקורעין את בטנו, ומוציאין את אמוריו, ומקטירין אותן חלבין, כל זבח וזבח לבדו. ובעל הזבח נוטל פסחו עם העור שלו, ויוצא לביתו לירושלים, וצולהו, ואכלו לערב. ז. המניח אמורין, ולא הקטירן עד שלנו [עד הבוקר] ונפסלו בלינה - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולא ילין חלב חגי עד בקר". ואף על פי שעבר - אינו לוקה; לפי שאין בו מעשה.

ח. מקטירין חלבי פסחים כל הלילה, עד שיצלה עמוד השחר. במה דברים אמורים? כשחל ארבעה עשר להיות בשבת - שהרי חלבי שבת קרבין ביום טוב; אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחל, אין מקטירין חלבי חל ביום טוב.

ט. הפסח נשחט בשלש כתות, שנאמר: "ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל" - קהל, ועדה, וישראל. ואין פוחתין משלשים בני אדם בכל פת וכת.

י. היו הכל חמשים - נכנסין בתחלה שלשים, ושוחטין; ויוצאין עשרה, ונכנסין עשרה; ונכנסין עשרה.

יא. היו פחות מחמשים - אין שוחטין את הפסח, לכתחלה. ואם שחטו בלון בבת אחת, פשר. כיצד נשחט? נכנסה הפת הראשונה עד שתתמלא העזרה, ונועלין דלתות העזרה, ומתחילין לשחט את פסחיהם. וכל זמן שהם שוחטין ומקריבין, קוראין הלויים את ההלל. אם גמרו את ההלל, ועדין לא שלמה הפת מלהקריב - שונין [קוראים שוב]; ואם שנו, ולא שלמו להקריב - משלשין. ומעולם לא שלשו.

יב. על כל קריאה וקריאה, תוקעין שלש תקיעות בתצורות - תקיעה ותרועה ותקיעה; הואיל ואין לו [- לפסח] נסכים לתקע בשעת נסוף, תוקעין בשעת שחיטה.

יג. הפהנים עומדים שורות שורות, וכידיהם מורקי כסף ומורקי זהב, שורה שפלה כסף - כסף, ושורה שפלה זהב - זהב; ולא היו מערבין, כדי שיהיה להם נואי. ולא היו למורקין שולים [ישראל], כדי שלא יניחום ויקרש הדם.

יד. שחט השוחט, וקבל הפהן - נותנו לחברו, וחברו לחברו, כדי שיתעסקו רבים במצוה, עד שיגיע הדם אצל פהן הקרוב לזבח; שופכו שפיכה אחת פנגד היסוד, ומקבל מורק אחד מלא, ואחר כך מחזיר את הריקן. ותולין ומפשיטין את פלו, וקורעו [- את בטנו], וממחה

שהשתתפה בו], שנאמר: "תכספו על השעה" - מלמד, שהן מתמנין עליו כשהוא חי. ואלו המתמנין, הן הנקראין 'בני חבורה'.

ב. ויחיד ששחט את הפסח לעצמו - פשר; והוא, שיהיה ראוי לאכל את פלו. ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד, שנאמר: "יעשו אתו".

ג. אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכל. היה אחד מבני חבורה קטן, או זקן, או חולה - אם יכול לאכל פזית, שוחטין עליו; ואם לאו, אין שוחטין עליו, שנאמר: "איש לפי אכלו", עד שיהיה ראוי לאכל. אפלו חבורה של מאה, ואין כל אחד מהן יכול לאכל פזית - אין שוחטין עליהם.

ד. אין עושין חבורה נשים ועבדים, או קטנים ועבדים - מפני קלות שתהיה ביניהן; אך כל עושין חבורה בלה נשים, אפלו בפסח שני, או בלה עבדים. ושוחטין על הקטנים, שיהיו מכלל בני חבורה - לא שתהיה חבורה בלה קטנים, שאינן בני דעת (ויותרו ממנו). וכן אין עושין חבורה בלה חולים או זקנים או אוננים - מת קרובו שחייב להתאבל עליו, וטרם נקבר, אף על פי שכלן יכולין לאכל - הואיל ואכילתן מעוטה; שפא ישאירו הפסח, ויביאוהו לידי פסול. ואם עברו ושחטו על חבורה זו, פשר. וכן אין עושין חבורה בלה גרים - שפא ידקדקו (יחמירו) בו, ויביאוהו לידי פסול; ואם שחטו עליהם, פשר.

ה. שחטו [וכיון] שלא למנוייו, או למי שאין כל אחד מהן יכול לאכל פזית, או ששחטו לערלים (יהודים שלא נימולו) או לטמאים - פסול. שחטו [בשיתוף] למי שיכול לאכל ולמי שאינו יכול לאכל פזית, למנוייו ושלא למנוייו, למולים [נמולים] ולערלים, לטהורים ולטמאים - פשר; שאלו הראויין לו, אוכלין בהלכה; והאחרים, כאלו לא חשב עליהם.

ו. שחטו למולים, וזרק דמו לשם מולים וערלים - פסול; שהזריקה תמונה, שהוא עקר הקרבן. שחטו למולים, שיתפסרו בו ערלים - פסול, שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה. שחטו לאוכליו, לזרק דמו שלא לאוכליו - הפסח פשר; ואין אדם יוצא בו ידי חובתו, לפי שאין מחשבת אוכלין בזריקה.

ז. מי שהוא בריא בשעת שחיטה, וחולה בשעת זריקה, או חולה בשעת שחיטה, ובריא בשעת זריקה - אין שוחטין וזורקין עליו; עד שיהיה בריא משעת שחיטה, עד שעת זריקה.

ח. שוחט אדם על ידי [עבור] בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הפגועניים, בין מדעתן, בין שלא מדעתן. אך אינו שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו ושפחתו העבריים, ולא על ידי אשתו - אלא מדעתן; ואם שתקו ולא מחו, הרי זה מדעתן.

ט. שחט על ידי בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הפגועניים, והלכו ושחטו הן לעצמן - יוצאין בשל רבם [אדונם].

[מנקה] את קרביו [מעיו], עד שמסיר מהן הצואה והפרש [זוהמה]; ומוציא את האמורין, ונותנן בכלי, ומולחן, ומקטירן הפהן על גבי המזבח. וכיצד תולין ומפשיטין? מסמרות של פרזל היו קבועין בכתלים ובצמודים, שבהם תולין ומפשיטין; וכל מי שלא מצא מקום לתלות, מקלין דקין תלקין היו שם, מניח על כתפו ועל כתף חברו, ותולה ומפשיט.

טו. שלמו [סיימו] מלהקריב, פותחין דלתות העזרה, ויוציאת פת הראשונה, ונכנסה שניה; יצאת שניה, ונכנסה שלישית. כמעשה ראשונה, כף מעשה שניה ושלישית. שלמה פת שלישית ויצאת, רוחצין את העזרה.

טז. חל ארבעה עשר להיות בשבת - כמעשהו בחל, כף מעשהו בשבת. ורוחצין את העזרה בשבת; שאין אסור שבות [- איסור מדרבנן] במקדש, אפלו בדבר שאינו צריך עבודה. אסור שבות - במקדש, הטר הוא.

יז. אין כל אחד ואחד מוליך את פסחו לביתו בשבת; אלא פת הראשונה - יוצאין בפסחיהן, ויושבין בהר הבית; והשניה - יוצאין בפסחיהן, ויושבין בחיל [- בין העזרה להר הבית]; והשלישית - עומדין במקומן בעזרה. ושוחטין הכל עד מוצאי שבת, והולך כל אחד בפסחו לביתו.

יח. שחיטת הפסח, וזריקת דמו, ומחוי קרביו, והקטר תלבויו - דוחין את השבת; שאי אפשר לעשותן קדם השבת - שהרי קבוע לו זמן, שנאמר: "במועדו". אבל הרקבתו [ברשות הרבים], והקאתו מחוץ לתחום [- אלפיים אמה מחוץ לעיר], ונתתיכת יבלתו [שהיא מום] בכלי - אינן דוחין את השבת, שהרי אפשר לעשותן קדם השבת. ואם יכול לחתך יבלתו בידו בשבת, חותך; ואם היתה יבשה, חותכה אפלו בכלי - שאין שבות במקדש כלל. וכן צליתו והדחת קרביו - אינן דוחין את השבת, שהרי אפשר לעשותן לאחר השבת.

יט. שכח ולא הביא סבין, לא יביאנה בשבת; אלא נותנה בין קרני הפכוש, או בצמרו, ומכישו עד שמביאו לעזרה, ומקדישו שם [- את הקרבן]. ואף על פי שהוא מתמר [- מנהיג בהמה עם משא] בשבת - מתמר פלאחר יד הוא [- לא בדרך הרגילה]; ומפני המצוה, מתר. במה דברים אמורים? בשלא הקדיש פסחו עדין, ולא אמר זה פסח; אך אם הקדישו - לא יביא סבין עליו, מפני שהוא עובר בקדשים. ומפני מה התירו להקדיש פסחו בשבת? הואיל וקבוע לו זמן, מתר להקדישו בשבת; וכן מקדיש אדם [קרוב] תגינתו ביום טוב, ואינו חושש.

כ. השוחט את הפסח, ונמצא בעל מום, או טרפה - הרי זה שוחט אחר, בין בחל בין בשבת; אפלו מאה זה אחר זה - שוחט והולך, עד שייכשר אחד, או עד שתחשף וידחה לשני - שהרי אנוס הוא.

הלכות קרבן פסח פרק ב

א. אין שוחטין את הפסח אלא למנוייו [- החבורה

שניהם יצאו לבית השרפה. ואם שכח השולח קדם שיגרוק הדם, חיבין לעשות פסח שני; שכח אחר שגורק הדם, פטורין מלעשות פסח שני. וכן הדין באומר לעבדו: 'צא ושחט עלי', וקבע לו, ושכח העבד מה שאמר לו רבו; והוא [בתנאי], שיתן לו רועה של רבו גדי וטלה, ויאמר לו: 'שחט שניהם כדי שתשחט כמו שאמר לך רבך, והרי אחד מהן שלך על מנת שלא יהיה לרבך בו פלוס'; אם עשה הרועה כן, אחר כך יהיה אפשר לעבד להתנות כמו שבארנו.

ג. בני חבורה שאמרו לאחד: 'לך ושחט עלינו את הפסח', ואמר הוא להם: 'אתם שחטו עלי', ושחט הוא ושחטו הם - פלן אוכלין מזה ששחט ראשון, והאחרון יצא לבית השרפה.

ד. חבורה שאבד פסחה, אמרו לאחד: 'צא ובקש [חפש] הפסח] ושחט עלינו', הלך ומצא פסח שאבד ושחטו, והם לקחו פסח אחר ושחטוהו - אם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו, והן אוכלין עמו, והשני ישרף; אם שלהן נשחט ראשון - הן אוכלין משלהן, והוא אוכל משלו; אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון, או ששחטו שניהן כאחת - הוא אוכל משלו, והן אינן אוכלין עמו, ושללהן יצא לבית השרפה, ופטורין מלעשות פסח שני.

ה. אמר להם זה ששלחוהו לבקש פסח שאבד ולשחטו: 'אם אתרתי - שחטו אתם עלי', הלך ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו - אם שללהם נשחט ראשון - הם אוכלין משלהם, והוא אוכל עמהם, והשני ישרף; ואם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו, והם אוכלים משלהם; אין ידוע איזה מהם נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחד - הם אוכלין משלהם, והוא אינו אוכל עמהם, ושליו יצא לבית השרפה, ופטור מלעשות פסח שני.

ו. אבד להם פסח, ואבד לו פסח, ואמר להם: 'צאו ובקשו ושחטו עלי', ואמרו לו: 'צא ובקש ושחט עלינו', והלך ומצא ושחט, ומצאו הם ושחטו - אוכלין פלן מן הראשון, והשני ישרף; ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחת - שניהם ישרפו, ופטורין מלעשות פסח שני. הלך הוא לבקש, והלכו הם לבקש, ולא אמרו זה לזה פלוס - אף על פי שהיה בלבם שישחט כל אחד מהם על חברו, או שהיה שם רמיזות ודברים שאמרו הדעת בהם שכל אחד שימצא ישחט על חברו - הואיל ולא פרושו ולא אמרו זה לזה פלוס, אינם אתראין זה לזה.

ז. שתי חבורות שנתערבו פסחיהם קדם שישחטו - חבורה זו לוקחין בכש אחד מן התערבת, והשניה לוקחין השני, ואחד מבני חבורה זו בא אצל אלו, ואחד מבני חבורה השניה בא אצל הראשונה; וכל חבורה מהן אומרת לזה האחד שבא אצלם: 'אם שלנו הוא הפסח הזה, ידך משוכות משלך, ונמנית על שלנו'; והוא הפסח הזה, ידינו משוכות משלנו, ונמנית על שלך'. וכן חמש חבורות של חמשה חמשה בני אדם, או עשר

י. שחט על ידי אשתו ובנו ובתו הגדולים, ועבדו ושפחתו העבריים, ושחטו הם לעצמן - אין לה מחוי גדול מזה, ואינן יוצאין אלא בשל עצמן.

יא. האשה שהיא בבית בעלה, שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה - תאכל משל בעלה. היתה נחפזת לילך לבית אביה ברגל הראשון הסמוך לנשואיה בדרך כל הבנות, ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה - תאכל משל אביה; מכאן ואילך, תאכל ממקום שהיא רוצה - והוא, שתברר לה מקום שתרוצה בשעת שחיטה. וכן יתום ששחטו עליו אפטרופין [- האחראי עליו], יאכל ממקום שהוא רוצה. במה דברים אמורים? ביהום קטן; אבל גדול - נעשה כממנה עצמו על שני פסחים, והממנה עצמו על שני פסחים, אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון.

יב. עבד של שני שתפין [ושניהם שחטו עליו] - בזמן שמקפידין זה על זה, לא יאכל משל שניהם; ואם אינן מקפידין, ממקום שירצה יאכל.

יג. מי שחציו עבד וחציו בן חורין - לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו, עד שיעשה בלו בן חורין.

יד. עד כמה נמנין על הפסח? עד שהיה בו פניית לכל אחד ואחד. ונמנין עליו ומושכין את ידיהן ממנו [- יוצאים מהשותפות], עד שישחט; כיון שנשחט - אינו יכול למשך את ידו, שהרי נשחט עליו. נמנו עליו, וחרו אחרים ונמנו עליו - ראשונים שיש להם פניית - אוכלים, ופטורים מלעשות פסח שני; ואחרונים שרבו [שנוספו] עד שלא נמצא בו פניית לכל אחד - אינן אוכלין, וחיבין לעשות פסח שני.

טו. הממנה אחרים עמו על חלקו, ולא ידעו בהם בני החבורה - הרי בני החבורה רשאים לתן לו חלקו אחר שיצלה בעת האכילה, ובני החבורה אוכלין משלהם, והוא אוכל חלקו עם האחרים שמנה עליו, חבורה שניה. וכן בני חבורה שהיה אחד מהן גרגרן [זולל] - רשאים להוציאו מהם, ונותנין לו חלקו, ויאכלו בחבורתו; ואם אינו זולל, אינן רשאים לחלק.

שבת קודש

הלכות קרבן פסח פרק ג

א. האומר לעבדו: 'צא ושחט עלי את הפסח' - אף על פי שדרך רבו לשחט טלה בכל שנה, והלך ושחט עליו גדי, או שהיה דרכו לשחט גדי, והלך ושחט עליו טלה - הרי זה יאכל ממנו; שהרי לא פרוש ואמר לו: 'שחט לי ממין פלוני'. הלך ושחט גדי וטלה - אינו אוכל משניהן, אלא יצאו לבית השרפה; שאין נמנין על שני פסחים. ואם היה מלך או מלכה, ואמר לעבדו לשחט עליו, ושחט גדי וטלה - יאכל מן הראשון, משום שלום מלכות.

ב. האומר לשלוהו: 'צא ושחט עלי את הפסח', וקבע לו גדי או טלה, ושכח מה אמר לו - הרי זה שחט גדי וטלה ואמר: 'אם גדי אמר לי, גדי שלו וטלה שלי; ואם טלה אמר לי, טלה שלו וגדי שלי'; שכח השולח מה אמר לו,

[בניסון] - ישרף מיך; נטמאו הבעלים או מתו או משכו את ידיהם [מהשותפות, לפני השחיטה], אפלו נטמאו או מתו קדם זריקת הדם - מניחין אותו עד שתעבר צורתו [יפסל בלינה], ואחר כך ישרף. זה הכלל: כל שפסולו בגופו [כגון שנשמא הבשר], ישרף מיך; בדם או בפעלים [שנשמאו] - תעבר צורתו, ואחר כך ישרף. לפיכך, אם שחטו אחר שגודע שמשכו הבעלים את ידיהם או מתו, או נטמאו ונדחו לפסח שני - הרי זה ישרף מיך. במה דברים אמורים שישרף אם נטמאו הבעלים? כשנטמאו כל בני חבורה; אבל אם נטמאו מקצתם, וכו' טהורים בחלקם של טמאים. אף על פי שנטמאו מקצתם אחר שהתחילו לאכל, וכו' טהורים שעדין לא התחילו; אבל אם התחילו בלם, ונטמאו מקצתם - לא וכו' טהורים בחלקם של טמאים, אלא טהורים אוכלין חלקם, וחלק הטמאים ישרף. והוא הדין, אם מתו מקצתם. נטמא שלם [כולו] או רבו - שורפין אותו לפני הבירה [המקדש] בפני הכל כדי לבישן, כדי שיזוהרו בו. ושורפין אותו מעצי המערכה, כדי שלא יחשדו אותם [אם היו שורפים בעצים שלהם] ויאמרו [אם יקח עצים הנותרים]: 'מעצי המערכה גנבו'; לפיכך, אם שרפוהו בקנים ובקש [שאינם ראויים למזבח], ורצו לשרף משל עצמם - שורפין. נטמא מעוטו, וכן הנוטר [מן הקרבן] - שורפין אותו בחצרותיהם מעצי עצמם, אבל לא מעצי המערכה; שלא ישאירו מהם אצלם, וימעלו בהם. ד. המפריש נקבה לפסחו, או זכר בן שתי שנים - ירעה עד שיפיל בו מום וימכר, ויביא בדמיו פסח; ואם לא נפל ביה מום עד שהקריב פסחו, יביא בדמיו שלמים.

ה. הפריש פסחו ונת - לא יביאנו בנו אחריו לשם הפסח, אלא לשם שלמים; ואם הנה ממנה עם אביו עליו, יביאנו לשם פסח. במה דברים אמורים? בשמת אביו אחר חצות ארבעה עשר; אבל אם מת אביו קדם חצות - הרי זה נדחה לפסח שני מפני שהוא אונן, כמו שיתבאר, ויביא פסח זה בשני.

ו. מי שאבד פסחו, ומצאו אחר שהפריש פסח אחר, והרי שניהן עומדין - יקריב אינה מהם שיירצה לשם פסח, והשני יקרב שלמים; ומצאו אחר ששחט פסחו, הרי זה יקרב שלמים. וכן אם המיר [החליף בהמה אחרת] בזה הנמצא אחר שחיטה, הרי תמורה זו [הבהמה שהחליפה ג' כ"ב] תקרב שלמים. אבל אם מצאו קדם שחיטת זה שהפריש, הואיל וזה הנמצא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים כמו שבארנו, אם המיר בזה הנמצא, בין קדם שחיטת המפריש תחתיו בין אחר שחיטה - אין תמורתו קרבה; אלא תרעה עד שיפיל ביה מום, ויביא בדמיה שלמים.

ז. פסח [דינו שיקרב בן שנה -] שעברה שנתו [אחר שהפרישו], והשלמים הבאים מתמת הפסח [כגון: פסח שאבד והקריב בעליו אחר, ונמצא] - הרי הם פשלמים לכל דבר: טעונין סמיכה [סמיכת ידים] ונסכים [יין], ותנפת [הנפת] חזה ושוק - מה שאין בן בפסח.

חבורות של עשרה עשרה - מושכין להם אחד מפל חבורה לחבורה האחרת, וכך הם מתנים ואומרים; ואחר כך שוחטין.

ח. שנים שנתעברו פסחיהם - זה לוקח לו פסח אחד מן התערבת, וזה לוקח לו אחד, וזה ממנה עמו על פסחו אחד מן השוק, והאחר ממנה עמו אחד מן השוק, כדי שיהיו שתי חבורות; ואחר כך יבוא אחד משניהם אצל אלו, ויבוא אחד מאלו אצל האחר, ומתנה כל אחד מהן עם חברו שבא אצלו מחבורה שניה ואומר: 'אם שלי הוא פסח זה, ירדך משוכות משלך, ונמנית על שלי; ואם שלך הוא, ירי משוכה מפסח שלי, ונמנית על שלך'. ונמצא שלא הפסידו כלום.

ט. חמשה [חבורות] שנתעברו עורות פסחיהם, ונמצא נבלת [שהיא מום] בעור אחד מהם - בלם יצאו לבית השרפה; ואם נתעברו קדם זריקת דמים, חזבין בפסח שני. נתעברו אחר זריקה, פטורין מלעשות פסח שני; שאם הקריבו פסח שני, נמצא זה שקרב בראשון [בפסח ראשון] קרבן פשר [שלא בו היתה היבלת] מביא חלין לעזרה [שהפסח שני שלו - חול הוא]; ואם נמנו בלם על פסח אחד [ב'פסח שני], נמצא נשחט שלא למחיק, וזה כמי שנשחט שלא למנוי; ואם התנה כל אחד מהם ואמר: 'אם אינו פסח יהיה שלמים', דם הפסח [דינו] בשפיכה ודם השלמים בזריקה, והנתנין בזריקה לא יתן אותן בשפיכה לכתחלה. לפיכך פטורין מפסח שני.

הלכות קרבן פסח פרק ד

א. כבר נתבאר בהלכות פסולי המקדשין, שהפסח אינו נשחט אלא לשם פסח ולשם בעליו, ואם שחטו במחשבת שנוי השם [שלא לשם הפסח או בעליו], פסול. השוחט את הפסח על בני חבורה, ואמר להם לאחר זמן: 'אותו הפסח ששחטתי עליכם, שלא לשמו שחטתיו' - אם הנה נאמן להם, סומכין על דבריו; ואם לאו, שורת [מן] הדין שאינו נאמן, והרוצה להחמיר על עצמו, הרי זה משבח, ויביא פסח בשני.

ב. בשר הפסח שנטמא, ונודע לו קדם זריקה - אף על פי שהאמורין [האברים הנקורבים] טהורין, לא יזרק את הדם; שאין הפסח בא אלא לאכילה. ואם זרק [הדם], לא הרצה [לא התקבל]. ואם לא נודע לו עד שזרק הדם - הרצה; שהציץ [של הכהן הגדול] מרצה על שגגת הבשר שנטמא, ואינו מרצה על הודו. נטמאו מקצת האברים - שורף את הטמאים, ואוכל את הטהורים. נטמאו האמורים, והבשר קים - זרק את הדם, והבשר נאכל לערב. נטמאו הבעלים אחר שנשחט, לא יזרק את הדם; ואם זרק, לא הרצה. לפיכך חזבין בפסח שני, שאין הציץ מרצה על טמאת הגוף [האדם], אלא אם נטמא בטמאת התהום [שומאה שקיומה אינה ידועה לאיש], כמו שבארנו בהלכות ביאת המקדש.

ג. הפסח שיצא מירושלים, או שנטמא בארבעה עשר

ג. ומי שהיה בדרך רחוקה, ושחטו וזרקו (שלוחיו) עליו [- עבודו] - אף על פי שבא לערב - לא הרצה, ותיב בפסח שני.

ד. טמא שיכול לטהר בפסח ראשון, שלא טבל אלא ישב בטמאתו עד שעבר זמן הקרבן, וכן ערל שלא מל עד שעבר זמן הקרבן - הרי זה מזיד בראשון; לפיכך, אם לא עשה את השני, אפלו בשנגה - תיב פרת.

ה. כשם שמילת עצמו מעפכת אותו מלעשות פסח - כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים מעפכת אותו, שנאמר: "המול לו כל זכר, ואז יקרב לעשתו"; ואם שחט קדם שימול אותם, הפסח פסול. וכן טבילת אמהותיו [שפחותיו] לשם עבדות מעפכת אותו; ודבר זה - מפי הקבלה [ממשה רבינו], שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים.

ו. הקטן, אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעפכת אותו מלהמנות [להשתתף] על הפסח - שנאמר: "וכל עבד איש", להוציא את הקטן.

ז. גר שנתגיר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים - תיבין לעשות פסח שני; ואם שחטו עליו בראשון, פטור.

ח. נשים שנדחו לשני - בין מפני האנס והשנגה, בין מפני הטמאה ודרך רחוקה - הרי פסח שני להם רשות: רצו, שוחטין; רצו, אין שוחטין. לפיכך, אין שוחטין עליון בפני עצמן בשבת בפסח שני [- שחל בשבת]; אבל אם היתה האשה אחת מגני חבורה, מתר. איזו היא דרך רחוקה? תמשה עשר מיל חוץ לחומת ירושלים.

ט. מי שהיה בינו ובין ירושלים [ב] יום ארבעה עשר עם עלית השמש, תמשה עשר מיל או יתר - הרי זה בדרך רחוקה; הנה בינו ובינה פחות מזה - אינו בדרך רחוקה, מפני שיכול להגיע לירושלים אחר חצות כשיהלך ברגליו בנחת. הדרך ולא הגיע, מפני שעכבוהו הבהמות בדרך [- עומט בדרכים], או שהיה בירושלים, והיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן - הרי זה אנוס, ואינו בדרך רחוקה. מי שהיה חבוש [אסור] חוץ לחומת ירושלים, והבטיחוהו לצאת לערב - שוחטין עליו, וכשיצא לערב יאכל. במה דברים אמורים? בשהיה חבוש ביד ישראל; אבל אם היה חבוש ביד גויים, אין שוחטין עליו עד שיצא [שמא לא יוציאווהו]. ואם שחטו עליו, ויצא - הרי זה אוכל; ואם לא יצא - פטור מלעשות פסח שני, שהרי נשחט עליו. וכן האונן [-מת קרובו שחייב להתאבל עליו, וטרם נקבר] והחולה והזקן שאינו יכולין לאכל ששחטו עליהם, ואחר שזנרק הדם נטמאו במת, והרי אינם יכולין לאכל - הרי אלו פטורין מלעשות פסח שני.

ח. פסח שנתערב בשלמים, יקרבו כלם שלמים; נתערב בזבחים אחרים - ירעו עד שיפול בהם מום, ויביא בדמי [כשווי] היפה שבהם ממין זה [- כגון עולה], ובדמי היפה שבהם שלמים, ויפסיד המותר [- הכסף שהוסיף על כל אחד], כמו שבארנו בפסולי המקדשין. נתערב בכורות - ירעו הכל עד שיפול בהם מום, ויאכלו בכבוד בעל מום. ויביא בהמה שהיא יפה כיפה שבתערבת, ויאמר: 'כל מקום שהיא הפסח, קדשתו תחול על זו'; ויקריבנה שלמים.

ט. הפריש פסחו עד שלא נתגיר, ונתגיר, עד שלא נשפחרו [- שהיה חצי עבד וחצי בן חורין], ונשפחרו, עד שלא הביא שתי שערות, והביא [- קטן שגדל] - הרי זה מקריבו לשם פסח; שאין בעלי חיים נדחין [מקדושתם], כמו שבארנו בפסולי המקדשין.

י. המפריש מעות לפסחו, והותירו [עודו] - המותר יביא שלמים. הממנה [משתף] אחרים על פסחו ועל חגיגתו - הרי המעות [שלהם שהקדישו לקניית פסח] שיפח מהן בחלקן [תמורת השותפות], חלין; אף על פי שזה הפריש טלה לפסחו, וזה הפריש מעות לפסחו, ולקח ממנו המעות, ומנהו על פסחו - הרי המעות חלין; שעל מנת כן [שבתנאי זה] הקדישו ישראל את פסחיהם ואת חגיגתם ואת מעות פסחיהם וחגיגתם.

יא. עצים של צלית הפסח, כפסח; וכן מצה ומרור; הואיל והם מכשירי הפסח, הרי הם כפסח. ואם לקח ממעות הפסח ממי שמנה אותם עמו, כדי למנותם עמו במצה ומרור, או להיות לו חלק בעצים שצולה בהם - הרי המעות חלין.

הלכות קרבן פסח פרק ה

א. מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח, שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה [מהמקדש], או נאנס באנס אחר, או ששנג, ולא הקריב בראשון - הרי זה שוחט פסח בארבעה עשר של חדש השני בין הערבים. ושחיטת פסח זה - מצות עשה בפני עצמה, ודוחה את השבת; שאין השני תשלומין לראשון, אלא רגל בפני עצמו; לפיכך תיבין עליו פרת.

ב. ביצד? מי ששנג או נאנס ולא הקריב בראשון - אם הזיד ולא הקריב בשני, תיב פרת; ואם שנג או נאנס אף בשני, פטור. הזיד ולא הקריב בראשון, הרי זה מקריב בשני; ואם לא הקריב בשני - אף על פי ששנג, הרי זה תיב פרת, שהרי לא הקריב קרבן ה' במועדו, והנה מזיד. אבל מי שהנה טמא או בדרך רחוקה, ולא עשה את הראשון - אף על פי שהזיד בשני, אינו תיב פרת; שפכר נפטר בפסח ראשון מן הפרת.

שיעור רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ו-ט"ו שבט ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות לולב פּרָק ח

א. אַרְבַּעַה מִיַּיִן הָאֵלוּ, שֶׁהֵן לולב וְהֵדֵס וְעֵרְבָה וְאֶתְרוֹג, שֶׁהִיָּה אֶחָד מֵהֵן יָבֵשׁ, אוֹ גְזוּל אוֹ גָּנוּב אֶפְלוּ לְאַחַר יְאוּשׁ, אוֹ שֶׁהִיָּה מְאֹשְׁרָה [נְטִיעָה לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה] הַנֶּעֱבְדָת אַף עַל פִּי שֶׁבִטְלוּ הָאֲשֵׁרָה מִלְעֲבָדָה, אוֹ שֶׁהִיָּה שֶׁל עֵיר הַנִּדְחָת - הָרִי זֶה פְּסוּל. הִיָּה אֶחָד מֵהֵן שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, לֹא יִטַּל לְכַתְּחִלָּה; וְאִם נִטַּל, יִצָּא. הִיָּה כְּמוֹשׁ [נְבוּל] וְלֹא גָמַר לִיבֵשׁ, כְּשֶׁר. וּבִשְׁעַת הַדְּחָק אוֹ בִשְׁעַת הַסַּכָּנָה, לולב הַיָּבֵשׁ כְּשֶׁר; אֲבָל לֹא שָׂאָר הַמִּיַּיִן.

ב. אֶתְרוֹג שֶׁל עֵרְלָה וְשֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל טַבַּל [שְׁלֵא הוּפַרשׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת], פְּסוּל; שֶׁל דְּמָאֵי [שֶׁל עִם הָאֶרֶץ שֶׁזִּקְוָה תְּרוּמָה מִסַּפָּן], כְּשֶׁר, שֶׁאֶפְשָׁר שִׁיפְקִיר נִכְסָיו וְיִהְיֶה עָנִי, שֶׁמִּתָּר לוֹ לְאַכֹּל דְּמָאֵי. אֶתְרוֹג שֶׁל תְּרוּמָה טְהוּרָה וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם - לֹא יִטַּל, שֶׁמָּא יִכְשִׁירוּ לְטַמְאָה [בְּנִגְיַעַת ד' מַשְׁקִין]; וְאִם נִטַּל, כְּשֶׁר.

ג. לולב שֶׁנֶּקְטַם רֵאשׁוֹ, פְּסוּל. נִסְדַּק [עֲלָהּ הַעֲלִיּוֹן לְאוּרְכוֹ] - אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סְדָקָיו זֶה מִזֶּה עַד שִׁירָאוּ כְּשֵׁנִים, פְּסוּל. הִיָּה עֵקֶם לְפָנָיו, שֶׁהָרִי שֶׁדָּרוּ כְּגַב בַּעַל חֲטוּרָת [גִּיבְנַת], פְּסוּל; הִיָּה עֵקֶם לְאַחֲרָיו - כְּשֶׁר, שׁוֹוֹ הִיא בְּרִיתוֹ. נֶעְקַם לְאַחַד מִשְׁנֵי צְדָדָיו, פְּסוּל. נִפְרְדוּ עֲלָיו זֶה מִזֶּה וְלֹא נִדְלָדְלוּ [נִפְרְדוּ לְגַמְרִין] בְּעֲלֵי הַחֲרִיּוֹת [הַעֲנַפִּים הַגְּדוּלִים], כְּשֶׁר; נִפְרְצוּ, וְהוּא שִׁיִּדְלָדְלוּ מִשֶׁדָּרוּ שֶׁל לולב בְּעֲלֵי הַחֲרִיּוֹת, פְּסוּל.

ד. בְּרִית עֲלִין שֶׁל לולב כֶּף הִיא: כְּשֶׁהֵם גְּדָלִין, גְּדָלִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם וְדְבוּקִין מִגֶּבֶן, וְגַב כֶּל שְׁנֵי עֲלִין הַדְּבוּקִין, הוּא הַנֶּקְרָא תִּיּוֹמָת'. נִחְלָקָה הַתִּיּוֹמָת, פְּסוּל. הִיָּה עֲלֵיו אַחַת אַחַת מִתְּחִלַּת בְּרִיתוֹ וְלֹא הִיָּה לָהֶן תִּיּוֹמָת, פְּסוּל. לֹא הִיָּה עֲלָיו זֶה עַל גַּב זֶה כְּדָרָף כֶּל הַלּוּלָבִין, אֲלֵא זֶה תַּחַת זֶה - אִם רֵאשׁ זֶה מְגִיעַ לְעֶקֶר שֶׁלְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, שֶׁנִּמְצָא כֶּל שֶׁדָּרוּ שֶׁל לולב מְכֻסֶּה בְּעֲלָיו, כְּשֶׁר; וְאִם אִין רֵאשׁוֹ שֶׁל זֶה מְגִיעַ לְצַד עֶקְרוֹ שֶׁל זֶה, פְּסוּל.

ה. הֵדֵס שֶׁנֶּקְטַם רֵאשׁוֹ, כְּשֶׁר. נִשְׂרוּ רַב עֲלָיו - אִם נִשְׁתַּיְרוּ שְׁלֹשָׁה עֲלִין בְּקֵן [מִקּוּם גְּדִילָה] אֶחָד, כְּשֶׁר. הִיָּה עֲנָבִיו [פִּירוּתוֹ הַקַּטְנִים] מְרֻבּוֹת מְעֲלָיו - אִם יִרְקוּת, כְּשֶׁר; וְאִם הִיָּה אֲדָמוֹת אוֹ שְׁחֹרוֹת, פְּסוּל, וְאִם מְעֻטָּן, כְּשֶׁר. וְאִין מִמְעֻטָּין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא כְּמִתְקָן; עֵבֶר וְלִקְטָן, אוֹ שֶׁלְקָטָן אַחַר לְאַכִּילָהּ, הָרִי זֶה כְּשֶׁר.

ו. עֵרְבָה שֶׁנֶּקְטַם רֵאשׁוֹ, כְּשֶׁרָה. נִפְרְצוּ עֲלֶיהָ [נִפְרְדוּ מִהֶקְנָה], פְּסוּלָה.

ז. אֶתְרוֹג שֶׁנֶּקֶב נֶקֶב מְפֻלָּשׁ [מַעֲבָר לְעֵבֶר] כֶּל שֶׁהוּא, פְּסוּל; וְנֶקֶב שְׂאִינּוֹ מְפֻלָּשׁ - אִם הִיָּה כְּאֶסֶר [כַּמְטַבַּע הַנּוֹקְרָא אִיסֵר] אוֹ יָתֵר, פְּסוּל. חֶסֶר כֶּל שֶׁהוּא, פְּסוּל. נִטַּל דָּדוּ, וְהוּא הָרֵאשׁ הַקָּטָן שֶׁשׁוֹשְׁנָתוֹ בּוֹ, פְּסוּל. נִטַּל הָעֵץ שֶׁהוּא

תְּלוּי בּוֹ בְּאֵילָן מַעֲקָר הָאֶתְרוֹג, וְנִשְׂאָר מִקּוּמוֹ גְּמָה - פְּסוּל. עֲלַת חֲזוּזִית [כַּעֲיֵן יִבְלַת] עֲלָיו - אִם בְּשָׁנִים וְשִׁלְשָׁה מִקּוּמוֹת, פְּסוּל. וְאִם בְּמִקּוּם אֶחָד - אִם עֲלַת עַל רַבּוֹ, פְּסוּל; וְאִם עֲלַת עַל דָּדוֹ אֶפְלוּ כֶּל שֶׁהוּא, פְּסוּל. נִקְלַף [הַקְרוּם] הַחֲזִיצוֹן שֶׁלוֹ שְׂאִינּוֹ מִתְּסָרוֹ, אֲלֵא יִשְׂאָר יֶרֶק כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּרִיתוֹ - אִם נִקְלַף כֶּלּוֹ, פְּסוּל; וְאִם נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ כֶּל שֶׁהוּא, כְּשֶׁר.

ח. אֶתְרוֹג שֶׁהוּא תְּפוּחַ [נְפוּחַ מִמִּים], סְרוּחַ, כְּבוּשׁ [בַּחֹמֶץ], שְׁלוּק [מְבוּשֵׁל], שְׁחַר, לֶבֶן, מְנַמֵּר [כַּמָּה צַבָּעִים], יֶרֶק כְּכֶרֶתָן [מִי יֶרֶק] - פְּסוּל. גְּדָלוֹ בְּדָפוּס [מַסְגֵּר בַּצּוּרָה מְסוּיֵמַת] וְעֲשָׂהוּ כְּמִין בְּרִיָּה אַתְרָת, פְּסוּל. עֲשָׂהוּ כְּמִין בְּרִיתוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁעֲשָׂהוּ דְּפִין דְּפִין, כְּשֶׁר. הַתִּיּוֹם [אַתְרוּגִים מְחוּבְּרִים] וְהַכְּסֵר [שְׂאִינּוֹ בְּשֵׁל], כְּשֶׁר. מִקּוּם שֶׁהָאֶתְרוּגִין שֶׁלָּהֶן בְּעֵין שְׁחֹרוֹת מְעוּטָה [- שְׁחוּר מִעֵט], כְּשֶׁרִין; וְאִם הִיָּה שְׁחֹרִין בְּיוֹתֵר כְּאֵדָם כּוּשִׁי, הָרִי זֶה פְּסוּל בְּכָל מִקּוּם.

ט. כֶּל אֵלוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִפְּנֵי מוּמִין שֶׁבְּאֲרָנוּ, אוֹ מִפְּנֵי גְזוּל וּגְנֵבָה - בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן בְּלֶבֶד; אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי עִם שְׂאָר הַיָּמִים, הַכֶּל כְּשֶׁר. וְהַפְּסָלוֹת שֶׁהִיא מִשׁוּם עֲבוּדָה זָרָה, אוֹ מִפְּנֵי שְׂאוֹתוֹ אֶתְרוֹג אֲסוּר בְּאַכִּילָה - בֵּין בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן בֵּין בְּשָׂאָר הַיָּמִים, פְּסוּל.

י. אִין אֵדָם יוֹצֵא בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ שִׁישְׂאֲלָנוּ מִמֶּנּוּ, עַד שִׁיתְּנֵנוּ לוֹ מִתְּנָה. נִתְּנּוּ לוֹ עַל מְנַת לְהַחְזִירוֹ - הָרִי זֶה יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבְתוֹ וּמְחֻזְרוֹ, שֶׁמִּתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר שְׂמָה מִתְּנָה; וְאִם לֹא הַחְזִירוֹ - לֹא יִצָּא, שֶׁנִּמְצָא כְּגוּזֵל. וְאִין נּוֹתֵנִין אוֹתוֹ לְקָטָן, שֶׁהִקְטָן קוֹנֶה וְאִינוֹ מְקַנָּה לְאַחֲרִים מִן הַתּוֹרָה, וְנִמְצָא שְׂאֵם הַחְזִירוֹ לוֹ, אִינוֹ חוֹזֵר. וְאֶחָד הַלּוּלָב, וְאֶחָד כֶּל מִין וּמִין מֵאַרְבַּעַת מִיַּיִן שְׁבוֹ - אִם הִיָּה אֶחָד מֵהֵן שְׂאוּל, אִין יוֹצֵאִין בּוֹ בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן.

יא. שְׂתַּפִּין שֶׁקֵּנוּ לולב אוֹ אֶתְרוֹג בְּשִׁתְּפוּת - אִין אֶחָד מֵהֵן יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּרֵאשׁוֹן, עַד שִׁיתָן לוֹ חֲלָקוֹ בְּמִתְּנָה. הָאֲחִין שֶׁקֵּנוּ אֶתְרוּגִין מִתְּפוּסַת הַבַּיִת [יְרוּשָׁה לְפָנֵי חִלּוּקַתָּה], וְנִטַּל אֶחָד מֵהֵן אֶתְרוֹג וְיִצָּא בּוֹ - אִם יָכוֹל לְאַכְלוֹ, וְאִין הָאֲחִין מְקַפִּידִין בְּכֶף - יִצָּא; וְאִם הִיָּה מְקַפִּידִין - לֹא יִצָּא, עַד שִׁיתְּנוּ לוֹ חֲלָקָם מִתְּנָה. וְאִם קָנָה זֶה אֶתְרוֹג וְזֶה פְּרִישׁ [מִיּוֹ פְּרִישׁ], אוֹ שֶׁקֵּנוּ כְּאֶחָד אֶתְרוֹג וְרֵמוֹן אוֹ פְּרִישׁ מִתְּפוּסַת הַבַּיִת - אִינוֹ יוֹצֵא בְּאֶתְרוֹג, עַד שִׁיתָן לוֹ חֲלָקוֹ בְּמִתְּנָה, וְאַף עַל פִּי שְׂאֵם אֲכָלוּ, אִין מְקַפִּידִין עֲלָיו.

יב. אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמוֹעֲדוֹת מְצוּה לְשַׂמַּח בָּהֶן, בַּחַג הַסְּפֹת הִיָּתֵה שֵׁם בְּמִקְדָּשׁ שְׂמִחָה יִתְּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׂמִחָתֶם לְפָנָי ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׂבַעַת יָמִים". כִּיצַד הִיָּה עוֹשִׂין? עֵרֵב יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן הִיָּה מִתְקַנֵּין בְּמִקְדָּשׁ מִקּוּם לְנִשְׂאֵם מִלְמַעַלָּה וְלֶאֱנָשִׁים מִלְמַטָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַרְבוּ אֵלוֹ

חכמים עליו, ועשו משקלו כמשקל המטבע הנקרא 'סלע' בזמן בית שני; וכמה הוא משקל הסלע? שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינוניות.

ג. סלע היה ארבעה דינרין, והדינר שש מעין; ומעה, היא הנקראת בימי משה רבנו 'גרה', ומעה היתה שני פונדיונין; ופונדיון שני אפרים, ופרוטה אחת משמונה באסר. נמצא משקל המעה, והיא הגרה, שש עשרה שעורות; ומשקל האסר ארבע שעורות, ומשקל הפרוטה חצי שעורה.

ד. ועוד מטבע אחר היה שם, שהיה משקלו שתי סלעים, והוא היה הנקרא 'דרכון'. ואלו המטבעות פלן שאמרנו ובארנו משקל כל אחד מהן, הן שמשערין בהן בכל מקום; וכבר בארנום, כדי שלא אהיה צריך לפרש משקלם בכל מקום.

ה. מחצית השקל, זו מצותה - שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן, אפלו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש; ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רבנו, שהיה משקלו מאה וששים שעורה.

ו. בזמן שהיה מטבע של זמן דרכונות, היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע; ובזמן שהיה המטבע סלעים, היה כל איש נותן במחצית השקל שלו חצי הסלע, שהוא שני דינרין; ובזמן שהיה המטבע חצי הסלע, היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי הסלע. ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל, פחות מחצי שקל של תורה.

ז. הכל חייבין לתן מחצית השקל, כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משחררים. אכל לא נשים, ולא עבדים, ולא קטנים; ואם נתנו, מקבלין מהן. אכל הגוים שנתנו מחצית השקל, אין מקבלין מהן. קטן שהתחיל אביו לתן עליו מחצית השקל, שוב אינו פוסק, אלא נותן עליו בכל שנה ושנה, עד שיגדיל ויתן על עצמו.

ח. השקלים, אינן נוהגין אלא בפני הבית. ובזמן שהמקדש קיים, נוהגין את השקלים, בין בארץ ישראל, בין בחוזה לארץ; ובזמן שהוא חרב, אפלו בארץ ישראל אינן נוהגין.

ט. באחד באדר משמיעין [מכריזים] על השקלים, כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד לתן. בתמשה עשר בו, ישבו השלחנין [חלפנין] בכל מדינה ומדינה, ותובעין בנחת; כל מי שיתן להם, יקבלו ממנו, ומי שלא נתן, אין כופין אותו לתן. בתמשה ועשרים בו, ישבו במקדש לגבות, ומכאן ואילף, כופין את מי שלא נתן עד שיתן; וכל מי שלא יתן - ממשפנין אותו, ולוקחין עבטו [משכונן] בעל כרחו, ואפלו כסותו.

י. כל מי שאינו חזב בשקלים - אף על פי שדרכו לתן, או הוא עתיד לתן - אין ממשפנין אותו. ואין ממשפנין את הכהנים לעולם, מפני דרכי שלום; אלא כשיתנו, מקבלין מהן, ותובעין אותן עד שיתנו.

עם אלו. ומתחילין לשמח ממוצאי יום טוב הראשון; וכן בכל יום ויום מימי חלו של מועד, מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים, לשמח שאר היום עם כל הלילה.

יג. והיאך היתה שמחה זו? החליל מפה, ומנגנין בכנור ובנבלים ובמצלתיים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו; ומי שיודע בפה, בפה. ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפוזין ומכרפרין כל אחד ואחד כמו שיודע, ואומרים דברי שירות ותשבחות. ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת, ולא את יום טוב.

יד. מצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה - אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הליכות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מקרדין ומספקין ומנגנין ושמחין במקדש בימי חג הסוכות; אכל כל העם, האנשים והנשים - כלם באים לראות ולשמע.

טו. שהשמחה שישמח אדם בעשית המצוות ובאהבת האל שצוה בהם, עבודה גדולה היא; וכל המונע עצמו משמחה זו, ראוי להפרע ממנו, שגאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב". וכל המגיס דעתו, וחולק כבוד לעצמו, ומתפכד בעיניו במקומות אלו - חוטא ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר: "אל תתהדר לפני מלך".

טז. וכל המשפיל עצמו, ומקל גופו במקומות אלו - הוא הגדול המכבד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אומר: "יונקלתי עוד מזאת, והייתי שפל בעיני". ואין הגדלה והכבוד אלא לשמח לפני ה', שגאמר: "והמלך דוד מפוז ומכרפר לפני ה'".

ברוך רחמנא דסייען

יום שני

הלכות שקלים

מצות עשה אחת, והיא לתן כל איש מחצית שקל בכל שנה. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות שקלים פרק א

א. מצות עשה מן התורה, לתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה; אפלו עני המתפרנס מן הסדקה - חזב, ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתפו, ונותן מחצית השקל כסף, שגאמר: "העשיר לא ירבה, והדל לא ימעיט וגו'". ואינו נותנו בפעמים רבות, היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו בלו כאחת, פעם אחת.

ב. מנין כסף האמור בתורה באונס ובמפתה ובמוציא שם רע והורג עבד, הוא שקל הנאמר בכל מקום בתורה; ומשקלו, שלש מאות ועשרים שעורה. וכבר הוסיפו

יום שלישי

הלכות שקלים פרק ב

א. כיצד כונסין [אוסופים] השלחנין את השקלים? בכל מדינה ומדינה, מניחין לפניהם שתי תבות - שולי התבה רחבין מלמטה, ופיה צר מלמעלה כמין שופר, כדי שישליכו לתוכן, ולא יהיה אפשר לקח מהן בנחת [בקלות]. ולמה עושין שתי תבות? אחת שמניחין בה שקלים של שנה זו, והשנייה מניחין בה שקלי שנה שעברה, שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה.

ב. ובמקדש היה לפניהן תמיד שלש עשרה תבות, כל תבה כמין שופר - ראשונה, לשקלי שנה זו; שנייה, לשקלי שנה שעברה; שלישית, לכל מי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד מטאת, משליף דמיהן לתבה זו; רביעית, לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד, משליף דמיה לתבה זו; חמישית, למי שהתנדב לקנות בהן עצים למערכה; ששית, למי שהתנדב מעות ללבונה; שביעית, למי שהתנדב זהב לכפרת; שמינית, למותר מטאת, כגון שהפריש מעות לחטאתו ולקח מטאת והותר מן המעות, ישליף השאר לתוכה; תשיעית, למותר אשם; עשירית, למותר קני - תורים ובני יונה זבים וזבות ויולדות; אחת עשרה, למותר קרבנות נזיר; שתים עשרה, למותר אשם מצרע; שלש עשרה, למי שהתנדב מעות לעולת בהמה.

ג. ושם כל דבר שיהיו מעותיו בתוף התבה, כתוב על התבה מבחוץ. ותנאי בית דין הוא על כל המותרות, שיקרבו עולת בהמה. נמצאת למד, שקל המעות הנמצאות בשש התבות האחרונות, לעולת בהמה; ועורותיהן לכהנים, כשאר כל העורות. וכל המעות שבתבה שלישית, ילקח בהן עופות - חצין עולות, וחצין חטאות. ושפרכייעית, כולן עולת העוף.

ד. בכל מדינה ומדינה כשגובין השקלים, משלחין אותם ביד שלוחין למקדש; ויש להם לצרף [להחליף] אותן בדינרי זהב, מפני משאוי הדרך. והכל מתקבץ למקדש, ומניחין אותו בלשכה אחת מן הלשכות במקדש, וסוגרין דלתותיה במפתחות, וחותרמין עליה חותמות. וממלאין מכל השקלים שיתקצו שם, שלש קפות גדולות - שיעור כל קפה, כדי שתכיל תשע סאין; והשאר, מניחין אותו בלשכה. וזה שבתוף הקפות, הוא הנקרא 'תרומת הלשכה'; וזה שישאר שם יתר על מה שיש בקפות, הוא הנקרא 'שרי הלשכה'.

ה. בשלשה פרקים בשנה תורמין את [מ] הלשכה - בראש חדש ניסן, ובראש חדש תשרי קדם יום טוב או אחריו, וקדם עצרת בתמשה עשר יום. וכיצד תורמין אותה? אחד נכנס לפניו מן הלשכה, והשומרין עומדים בחוץ; והוא אומר להם: 'אתרם'? והן אומרים לו: 'תרם! תרם! תרם!' שלשה פעמים. ואחר כך ממלא שלש קפות קטנות, כל קפה מהן מכילה שלש סאין מאותן השלש

קפות הגדולות; ומוציאן לחוץ, כדי להסתפק מהן עד שיכלו [יתרוקנו]. וחוזר וממלא אותן השלש קפות הקטנות מן השלש הגדולות פעם שנייה קדם עצרת, ומסתפקין [משתמשים] מהן עד שיכלו.

ו. וחוזר וממלא אותן פעם שלישית מן השלש הקפות הגדולות בתשרי, ומסתפקין מהן עד שיכלו, עד ראש חדש ניסן. ובראש חדש ניסן, תורמין מתרומה חדשה. לא הספיקו להם השקלים שבשלש קפות הגדולות, וכלו עד שלא הגיע ניסן - חוזרין ותורמין משרי הלשכה.

ז. שלש קפות הקטנות שהוא תורם בהן ומוציאן לחוץ, כתוב עליהן 'אלף', 'בית', 'גמל' - כדי שישתפקו מן הראשונה עד שתכלה, ואחר כך מסתפקין מן השנייה, ואחר כך מסתפקין מן השלישית. ותורם ראשונה מהקפה האחת הגדולה, ומחפה אותה הגדולה במטפחת; ותורם השנייה מהקפה הגדולה השנייה, ומחפה אותה במטפחת. ותורם השלישית מהקפה הגדולה השלישית, ואינו מחפה אותה - כדי שתהיה נפרת שבה סים, ויתחיל ממנה בתחלה בפעם שנייה כשיכנס קדם עצרת, ותורם הראשונה מן הגדולה שהיתה מגלה, ומחפה אותה; ותורם השנייה מן הגדולה שתורם ממנה בראשונה תחלה, ומחפה אותה; ותורם השלישית מן הגדולה הסמוכה לה, ואינו מחפה אותה - כדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שלישית כשיכנס בתשרי; עד שנמצא תורם ראשונה ושנייה שלישית הקטנות, מכל אחת ואחת מן הגדולות.

ח. כשהוא תורם שלש קפות אלו, תורם את הראשונה לשם ארץ ישראל; והשנייה, לשם הכרפין המקפין [הסמוכים] לה ולשם כל ישראל; והשלישית, לשם בכל ולשם מדי ולשם המדינות הרחוקות ולשם שאר כל ישראל.

ט. כשהוא תורם, מתכונן לתורם על הגבוי שיש בלשכה, ועל הגבוי שעדין לא הגיע ללשכה, ועל העתיד לגבות - כדי שיהיו אלו השקלים שהוציאן להסתפק מהן, כפרה על כל ישראל, וכאלו הגיעו כל שקליהן ללשכה ונתרמה מהן תרומה זו.

י. כשיכנס התורם לתורם, לא יכנס בבגד שאפשר להחבות [להחביא] בו כסף, ולא במנעל, ולא בסנדל, ולא בתפלה [תפילין], ולא בקמיע - שמא יחשדו אותו העם, ויאמרו: 'החביא ממעות הלשכה תחתיו כשתרמה'; ומדברים היו עמו משעה שייכנס עד שעה שיצא - כדי שלא יתן לתוף פיו. ואף על פי שנוהרים כל כך - עני או מי שהוא נכהל להון, לא יתורם מפני החשד, שנגמר: 'והייתם נקיים מה' ומישראל'.

יום רביעי

הלכות שקלים פרק ג

א. תציי השקלים - הכל צריכין להם, כדי שיתן כל אחד ואחד חצי שקל שהוא חוב; לפיכך, כשהיה אדם הולך אצל השלחני ומצרף [פטרף] שקל בשני חציי, יתן לו

ט. שלחו את שקליהם ביד שומר שכר, שהרי הוא חיב בגנבה ואבדה, ואבדו ממנו באנס, כגון שלקחום לקטים מזינים, שהוא פטור - רואים: אם אחר שנתרמה התרומה נאנס, נשבע השליח לגזברים, ובני העיר פטורים - שנתרם תורם על הגבוי ועל העתיד לגבות, ובכשות הקדש הן; ובני העיר, מה היה להם לעשות? - הרי לא מסרו אלא לשומר שכר, שהוא חיב בגנבה ואבדה, אבל האנס אינו מצוי. ואם אבדו קדם שנתרמה התרומה, עדין ברשות בני העיר הם, והשליח נשבע לאנשי העיר, והם משלמין. נשבע וגבו שקלים שנית, ואחר כך החזירו הלסטים - אלו ואלו שקלים, ואין עולים להן לשנה אחרת; והשנים יפלו לשקלי שנה שעברה. יש מי שאומר, שהשקלים הראשונים שיפלו לשקלי השנה, הם השקלים שנגבו בתחלה ואבדו או נאנסו וחרו; ויש מי שאומר שהשקלים הראשונים, הם שהגיעו ליד הגזבר תחלה [שנתנו בני העיר בשנית].

י. הנותן חצי שקל לחברו להוליכו לשלחני לשקל אותו על ידו [לתת מחצית השקל בשבילו], הלך ושקלו על ידי עצמו [בשביל עצמו] כדי שלא ימשכנו אותו - אם נתרמה התרומה [מהשקלים שבלשכה], מעל השקל [השליח]; שנה השקל ברשות הקדש הוא, שכבר תרמו על העתיד לגבות, ונמצא זה הציל עצמו במקומו ההקדש, ונתנה בזה השקל. ואם לא נתרמה התרומה, לא מעל; והוא חיב לתן לחברו חצי שקל שנתן לו. וכן הגזול או הגונב חצי שקל ושקלו, יצא; והוא חיב לשלם לבעלים שנים, או להוסיף חמש [אם נשבע לשקר והודה].

יא. הנותן מחצית השקל מן ההקדש, ונתרמה תרומה, כשיסתפקו ממנה [כשיקריבו קרבן מתרומה זו] - יתחייב במעילה, ויצא ידי מחצית השקל. נתנו מעות מעשר שני, יאכל כנגדו [פדיונו] בירושלים; מדמי שביעית, יאכל כנגדו בקדשת שביעית. היו של עיר הנדחת, לא עשה כלום.

יב. המפריש שקלו וסבור שהוא חיב בו, ונמצא שאינו חיב - לא קדש. המפריש שנים, ונמצא שאינו חיב אלא אחד - אם בזה אחר זה, האחרון לא קדש; ואם בבת אחת, האחד שקלים והשני מותר שקלים. הפריש שקלו ומת, יפל לנדבה.

יג. הלוקח מעות בידו, ואמר: 'אלו לשקלי', או שהיה מלקט מעה מעה או פרוטה פרוטה, וכשהתחיל ללקט אמר: 'הריני מלקט מעות לשקלי' - אפלו לקט מלא כיס, נותן מהן חצי שקל שהוא חיב בו, והשאר חלין; שמוותר השקלים - חלין.

יד. מעות שנמצאו בין תבה של שקלים לתבה של נדבה - קרוב לשקלים, יפלו לשקלים; קרוב לנדבה, יפלו לנדבה; מחצה למחצה, יפלו לנדבה - מפני שהנדבה בלה עולה לאשים, והשקלים מסתפקין מהם לעולות ולדברים אחרים.

טו. וכן כל המעות הנמצאות בין כל תבה ותבה, יפלו

תוספת על השקל [דמי חילוף], ואותה התוספת נקראת 'קולבון'. לפיכך, שנים שנתנו שקל על שניהם, חיבין בקולבון [א].

ב. כל מי שאינו חיב בשקלים, כגון שתי נשים או שני עבדים שנתנו שקל - פטורין מן הקולבון; וכן אם היה אחד חיב ואחד פטור, ונתן החיב על יד [בשביל] הפטור - כגון איש שנתן שקל עליו ועל אשה, או עבד - פטור מן הקולבון. וכן הכהנים, פטורין מן הקולבון; והשוקל על יד הכהן, פטור מן הקולבון.

ג. הנותן שקל עליו ועל העני, או על שכנו, או על בן עירו - אם נתנו להם מתנה, פטור מן הקולבון, שהרי נתן חצי שקל מתנה, כדי להרבות בשקלים. ואם נתן להם חצי השקל על ידם [בשבילם] דרך הלואה, עד שיחזירו לו כשתמצא ידם - חיב בקולבון.

ד. האחים שעדין לא חלקו מה שהניח להם אביהם, וכן השתפים שנתנו שקל על ידי שניהם - פטורין מן הקולבון. במה דברים אמורים? בשתפין ששאו ונתנו במעות השתפות, ונשתנה עין המעות [נתחלפו הכספים שבהם השתתפו]; אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו, וערכום ועדין לא נשתנו המעות ולא הוציאו - הרי אלו חיבין בקולבון. נשאו ונתנו ואחר זמן חלקו, וחרו ונשתתפו - חיבין בקולבון; עד שישאו ויתנו בשתפות זו האחרונה, וישתנו המעות.

ה. האחין והשתפין שהיה להם בהמה וכספים, וחלקו בכספים - חיבים בקולבון, אף על פי שעדין לא חלקו בהמה; חלקו בהמה, ולא חלקו בכספים - פטורין מן הקולבון עד שיחלקו הכספים, ואין אומרים: 'הרי הם עומדים לחלקה'.

ו. הנותן שקל להקדש כדי שיחשב לו מחצית השקל שהוא חיב בה, ויטל חצי שקל ממה שנגבה מן החצייים [מאנשים אחרים] - חיב שני קולבונות; שאלו היה השקל בלו לשקלים, היה חיב קולבון אחד.

ז. כמה הוא שעור הקולבון? בזמן שהיו נוהגין במחצית השקל שני דינרין - היה הקולבון חצי מעה, שהוא אחד משנים עשר דינר; ומעולם לא נתן הקולבון פחות מזה. והקולבונות אינן כשקלים, אלא מניחין אותן השלחנים בפני עצמן, עד שיתפסק מהן ההקדש.

ח. מי שאבד שקלו - חיב באחריותו, עד שימסרנו לגזבר. בני העיר ששלחו את שקליהם ביד שליח, ונגנבו או אבדו - אם שומר חנם הוא - הרי זה נשבע להם ונפטר, בדין כל שומרי חנם; והן חוזרין ונותנים לשקליהן פעם שניה. ואם אמרו אנשי העיר: 'הואיל ואנו משלמים, אין רצוננו שישבע השליח, שהוא נאמן לנו' - אין שומעים להן; תקנת חכמים היא, שאין הקדש יוצא בלא שבועה. נמצאו השקלים הראשונים אחר שנשבע השליח - אלו ואלו שקלים, ואין עולים להן לשנה אחרת; והראשונים יפלו לשקלי השנה, והאחרונים יפלו לשקלי שנה שעברה.

מאותו מקום שאלו שומרין שם [משום השכר מתפרסם הדבר שלהקדש הן].

ז. מגיהי ספרים שבירושלים, נוטלין שְכָרָן מתרומת הלשפה; ודינין שְדָנִין את הגזלנין בירושלים, נוטלין שְכָרָן מתרומת הלשפה. וכמה היו נוטלין? תשעים תשעים מנה בכל שנה; ואם לא הספיקו להם - אף על פי שלא רצו - מוסיפין להם כְּדֵי צָרְפוֹ, הם ונשיהם וכניהם וכני ביתם.

ח. כִּבְשׁ הָיוּ עוֹשִׂין מֵהָר הַבַּיִת לְהָר הַמִּשְׁחָה, שְׁעָלִיו מוֹצִיאִין פָּרָה אֲדָמָה, וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂין כִּבְשׁ, שְׂמוֹצִיאִין עָלָיו שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח; וּשְׁנֵיהֶם נֶעֱשִׂים מִשְׁיָרֵי הַלֶּשֶׁפָּה. וְכֵן מִזְבַּח הָעוֹלָה, וְהַהִיכָל, וְהַעֲזָרוֹת - בְּאִין מִשְׁיָרֵי הַלֶּשֶׁפָּה. אֲמַת [תעלת] הַמַּיִם שְׁבִירוֹשָׁלַיִם [העוברת בעורה], וְחֹמַת יְרוּשָׁלַיִם, וְכָל מַגְדָּלוֹתֶיהָ, וְכָל צָרְכֵי הָעִיר - בְּאִין מִשְׁיָרֵי הַלֶּשֶׁפָּה. וְגוֹי שֶׁהִתְנַדֵּב מֵעוֹת לְדַבְרֵים הָאֵלֹהִים, אוֹ לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם בְּחַנּוּם - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, וְאִפְלוּ גַר תּוֹשֵׁב [גוי שקיבל ד' מצוות], שְׁנֹאֲמַר: "לֹא לָכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת בַּיִת לֵאלֹהֵינוּ וְגוֹ'", וְנֹאֲמַר: "וְלָכֶם אֵין חֵלֶק וְצָדָקָה וְזַכְרוֹן בִּירוֹשָׁלַיִם".

ט. מותר תרומת הלשפה, וכן מותר שיירי הלשפה - לוקחים בו זכרים, ויקרבו בלן עולות; שתנאי בית דין הוא על כל המותרות, שיקרבו עולת בהמה; אבל לא עולת העוף, שאין בקרבנות הצבור עוף. ואלו העולות הבאין ממותר השקלים, הם הנקראים 'קִיץ לַמִּזְבֵּחַ'.

י. שקלים שלא הספיקו להם לכל קרבנות הצבור, מוציאין את הראוי להם מקדשי בְּדֵק הַבַּיִת; אבל אין בְּדֵק הַבַּיִת מוציא את הראוי לו מקדשי המזבֵּחַ.

יא. משגייע ראש חדש ניסן, אין מקריבין קרבנות הצבור אלא מתרומה חדשה; ואם לא באה חדשה, לוקחין מן הישנה. לפיכך, אם הגיע ראש חדש ניסן, ויש עמהן בהמות לתמידים מתרומה ישנה - פודין אותן ויוצאין לחלין אף על פי שהן תמימין, ויפלו דמיהן לתרומה ישנה שמקציצין בה את המזבֵּחַ; שתנאי בית דין הוא על כל הבהמות שְׁלוֹקְחִין לתמידים, שאם לא יהיו צריכים להן, יצאו לחלין.

יב. וכך היו עושין במותר הקטרת משגייע ראש חדש ניסן: מחללין [פודים] אותו על שכר האמנין [מפסמי הקטורת], וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבֵּחַ, ונוטלין האמנין מותר הקטרת בשכרן, וחוזרין ולוקחין את הקטרת מהם מתרומה חדשה - כְּדֵי לְהַקְרִיבָהּ מֵמַעוֹת תְּרוּמָה חֲדָשָׁה. ואם אין להם תרומה חדשה, מקטירין אותה מתרומה ישנה.

בריש רחמנא דסייען

יום שישי

הלכות קדוש החדש

מצות עשה אחת, והיא לחשב ולידע ולקבֵעַ באיזה יום

לקרוב. נמצאו מחצה למחצה - אם בין עצים ללבונה נמצאו, יפלו ללבונה; בין קנים [תורים ובני יונה] לגזלי עולה, יפלו לגזלי עולה. זה הפלל: הולכין אחר הקרוב, ככלן; מחצה למחצה, להחמיר. וכל המעות הנמצאות בהר הבית - חלין; שאין הגזבר מוציא מעות מתרומת הלשפה, עד שהוא מחללן על הבהמות שלוקח לקרבנות.

יום חמישי

הלכות שקלים פרק ז

א. תרומת הלשפה [חצאי השקלים], מה יעשה בה? לוקחין ממנה תמידין של כל יום, והמוספין, וכל קרבנות הצבור ונספיהם, והמלח שמולחין בו כל הקרבנות; וכן העצים, אם לא הביאו עצים ולא מצאו אלא בדמים; והקטרת ושכר עושיה, ולחם הפנים ושכר עושי לחם הפנים, והעמר, ושתי הלחם, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח [ביום הכיפורים] ולשון של זהורית שקוששים בין קרניו - כל אלו באין מתרומת הלשפה.

ב. אבל פר העלם דְּכָר [שוגג] של צבור, ושעירי עבודה זרה - בתחלה גובין להם [מגבית מיוחדת], ואינן באין מתרומת הלשפה. פרוכות של היכל - תחת בנן עשויות, ואינן באין מתרומת הלשפה אלא מקדשי בְּדֵק הַבַּיִת; אבל פרוכות של שערים, באין מתרומת הלשפה. המנורה וכלי שרת, מצותן שיבואו ממותר הנסכים - ובהלכות פלי המקדש והעובדים בו, יתבאר מה הוא מותר הנסכים; ואם לא היה להם מותר נסכים, יבואו מתרומת הלשפה. בגדי כהנה - בין בגדי כהן גדול, בין שאר בגדי כל הכהנים שעובדין במקדש - הכל באין מתרומת הלשפה.

ג. כל הבהמות הנמצאות בירושלים, או חוצה לה בקרוב ממנה, הבאות עולות, כמו שיתבאר בפסולי המקדשין - נספיהן באין מתרומת הלשפה; וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת, ולא שלח עמה דמי נסכים - יביאו נספיה מתרומת הלשפה.

ד. גר שמת והניח זכחים - אם יש לו נסכים, קרבין משלו; ואם לאו, באין מתרומת הלשפה. כהן גדול שמת, ולא מנו אחר תחתיו - מקריבין את החבתין מתרומת הלשפה. מבקרי [בזדקין] מומין שבירושלים, ותלמידי תכמים המלמדים הלכות שחיטה לכהנים, והמלמדים להם הלכות קמיצה, ונשים המגדלות בניהן [בטהרה] לפרה אדמה - כלם נוטלין שְכָרָן מתרומת הלשפה; וכמה הוא שְכָרָן? כמו שיפסקו להם בית דין.

ה. בשנת השמיטה שהיא הפקר, שוכרין בית דין שומרין שישמרו מקצת ספיתים שצמחו [מאליהם], כְּדֵי שִׁבְיָאוּ מהם העמר ושתי הלחם, שאינן באים אלא מן החדש; ואלו השומרין, נוטלין שְכָרָן מתרומת הלשפה.

ו. מי שהתנדב לשמר בחנם - אין שומעין לו; גזרה משום בעלי זרע, שפא יבואו ויטלוּ מהם. לפיכך תקנו להם תכמים שישלו שְכָרָן מן הלשפה, כְּדֵי שִׁפְרְשׁוּ הַכֹּל

בחשבון שאין אפֿשר שַׁנְרָאָה - אין יושבים יום שלשים, ואין מצפין לעדים; ואם באו עדים - יודע בנדאי שהן עדי שקר, או שַׁנְרָאָת לָהֶם דְּמוּת לְבָנָה מִן הַעֲבִים, ואינה הלְבָנָה הַנְּדָאִית [האמיתית].

ז. מְצַנֵּת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל בֵּית דִּין, שִׁיחֲשָׁבוּ וַיִּדְעוּ אִם יִרְאֶה הֵיָרֵחַ או לא יִרְאֶה, וְשִׁיִּדְרָשׁוּ אֶת הָעֲדִים, עַד שִׁיִּקְדָּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ; וְיִשְׁלְחוּ וַיִּוְדְעוּ שָׁאֵר הָעַם, בְּאֵי זֶה יוֹם הוּא רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ, כְּדִי שִׁיִּדְעוּ בְּאֵי זֶה יוֹם הֵם הַמוֹעֲדוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ", וְנֶאֱמַר: "וְשִׁמְרַתְּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה".

ח. אין מחשבין וקובעין חדשים ומעפרים שנים אלא בארץ ישראל, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה, וְדַבֵּר ה' מִירוּשָׁלַיִם". ואם הִיָּה אָדָם גְּדוֹל בְּחֻמָּה, וְנִסְמַךְ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וַיֵּצֵא לְחוּצָה לְאַרְץ, וְלֹא הֵנִיחַ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹתוֹ - הָרִי זֶה מִחֲשָׁב וְקוֹבֵעַ חֲדָשִׁים וּמַעֲבֵר שָׁנִים בְּחוּצָה לְאַרְץ; וְאִם נוֹדַע לוֹ שֶׁנֶּעֱשֵׂה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל אָדָם גְּדוֹל כְּמוֹתוֹ, וְאִין צְרִיף לומר גְּדוֹל מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה אֲסוּר לְקַבֵּעַ וּלְעַבֵּר בְּחוּצָה לְאַרְץ; וְאִם עָבַר וְקַבֵּעַ וְעָבַר, לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם.

שבת קודש

הלכות קדוש החדש פרק ב

א. אין כֶּשֶׁר לְעֵדוֹת רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ, אֲלֵא שְׁנֵי אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים הָרְאוּיִין לְהַעֲיֵד בְּכָל דְּבַר וְדָבָר; אֲבָל נָשִׁים וְעֲבָדִים - הָרִי הֵם כְּשָׂרִים פְּסוּלֵי עֵדוֹת, וְאִין מְעִידִים. אֲב וּבְנֵי שְׂרָאוּ אֶת הֵיָרֵחַ, יִלְכוּ לְבֵית דִּין לְהַעֲיֵד - לֹא מִפְּנֵי שֶׁעֵדוֹת הַחֹדֶשׁ כְּשֶׁרָה בְּקִרְוֹבִים, אֲלֵא שְׂאָם יִמְצָא אֶחָד מֵהֶם פְּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְּזֵל וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִשְׂאֵר הַפְּסָלָנוּת, יִצְטַרֵּף הַשְּׁנֵי עִם אַחֵר, וַיַּעֲיֵד; וְכָל הַפְּסוּל לְעֵדוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּשֶׁר מִן הַתּוֹרָה, פְּסוּל לְעֵדוֹת הַחֹדֶשׁ.

ב. דִּין תּוֹרָה, שֶׁאִין מְדַקְדְּקִין בְּעֵדוֹת הַחֹדֶשׁ [לחוקור מתי ראו והיכו, שהרי]. אֲפֹלוּ קִדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ עַל פִּי עֲדִים, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין בְּעֵדוֹת זוֹ - הָרִי זֶה מִקְדָּשׁ; לְפִיכֵף הָיוּ בְּרֵאשׁוֹנָה מְקַבְּלִים עֵדוֹת הַחֹדֶשׁ מִכָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל בְּחֻזְקַת כְּשָׂרוֹת, עַד שִׁיִּדְעוּ לָךְ שֶׁזֶה פְּסוּל. מִשְׁקַלְקְלוּ הַמֵּינִים, וְהָיוּ שׁוֹכְרִים אֲנָשִׁים לְהַעֲיֵד שְׂרָאוּ, וְהֵם לֹא רְאוּ - הַתְּקִינוּ שְׂאֵל יִקְבְּלוּ בֵּית דִּין עֵדוֹת הַחֹדֶשׁ, אֲלֵא מְעִידִים שֶׁמְפִירִים בֵּית דִּין אוֹתָן שֶׁהֵם כְּשָׂרִים, וְשִׁיָּהוּ דוֹרְשִׁים וְחוֹקְרִים בְּעֵדוֹתָן.

ג. לְפִיכֵף, אִם לֹא יָהִי בֵּית דִּין יוֹדְעִים [מכירים] אֶת הָעֲדִים שְׂרָאוּ אֶת הֵיָרֵחַ - מִשְׁלַחֲמִין אֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁנֶּרְאָה בָּהֶם עִם הָעֲדִים שְׂרָאוּ, עֲדִים אַחֲרִים שֶׁמְזַכְּרִין אוֹתָן לְבֵית דִּין [מעידים על כשרותם] וּמוֹדִיעִין אוֹתָן שְׂאֵלוּ כְּשָׂרִים הֵן, וְאַחֵר כֵּף מְקַבְּלִין מֵהֶן.

ד. בֵּית דִּין מִחֲשָׁבִין בְּדָרְכִים שֶׁהָאֲצִטְגָּנִין מִחֲשָׁבִין בָּהֶם, וַיִּוְדְעִים הַלְבָּנָה כְּשֶׁתִּרְאֶה בְּחֹדֶשׁ זֶה, אִם תִּהְיֶה בְּצִפּוֹן הַשָּׁמַשׁ או בְּדוֹרְמָה, וְאִם תִּהְיֶה רְחֹבָה או קְצָרָה, וְלִהְיֶין יָהִי רְאִישֵׁי קְרָנִיָּה [- קרני אורה] נוֹטִין. וְכִשְׂבֹּאוּ

הוּא תַחֲלַת כָּל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה. וּבְאִוֵר מְצוּנָה זוֹ - בְּפָרְקִים אֵלוּ.

הלכות קדוש החדש פרק א

א. חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה הֵם חֲדָשֵׁי הַלְבָּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲלַת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ", וְנֶאֱמַר: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים" - כֵּף אֲמָרוּ חֻכְמִים: 'הִרְאָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשֶּׁה בְּמִרְאֵה הַנְּבִיאָה דְּמוּת לְבָנָה, וְאָמַר לוֹ: כִּנָּה רֵאשׁ וְקִדְּשׁ'. וְהַשְּׁנִים שֶׁאֵנוּ מִחֲשָׁבִין - הֵן שְׁנֵי הַחֲמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁמּוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאֵבִיב".

ב. וְכִמָּה יִתְרָה שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת הַלְבָּנָה? קְרוּב [- מעט פחות] מֵאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם. לְפִיכֵף, כְּשִׁיִּתְקַבֵּץ מִן הַתּוֹסֶפֶת הַזֹּאת כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, או פְּחוֹת מֵעֵט או יוֹתֵר מֵעֵט - מוֹסִיפִין חֹדֶשׁ אֶחָד, וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, וְהִיא הַנְּקִרְאָת 'שָׁנָה מְעַבְרָת'; שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְהִיֹּת הַשָּׁנָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ וְכֵף וְכֵף יָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה" - חֲדָשִׁים אֶתָּה מוֹנֶה לְשָׁנָה, וְאִין אֶתָּה מוֹנֶה יָמִים.

ג. הַלְבָּנָה נִסְתַּרְתָּ בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, וְאִינָה נִרְאִית כְּמוֹ שְׁנֵי יָמִים או פְּחוֹת או יוֹתֵר, כְּמוֹ יוֹם אֶחָד קָדָם שֶׁתִּדְבֵּק [- תתכסה] בְּשִׁמְשׁ בְּסוּף הַחֹדֶשׁ, וְכִמּוֹ יוֹם אֶחָד אַחֵר שֶׁתִּדְבֵּק בְּשִׁמְשׁ; וְתִרְאֶה בְּמַעֲרָב בְּעֶרֶב. וְכִלִּיל שֶׁתִּרְאֶה בְּעֶרֶב אַחֵר שֶׁנִּסְתַּרְתָּ - הוּא תַחֲלַת הַחֹדֶשׁ, וּמוֹנִין מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם. וְאִם יִרְאֶה הֵיָרֵחַ לֵיל שְׁלֹשִׁים, יָהִיָּה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ; וְאִם לֹא יִרְאֶה, יָהִיָּה רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וְיָהִיָּה יוֹם שְׁלֹשִׁים מִחֹדֶשׁ שְׁעָבַר. וְאִין נִנְקָרִין לִירֵחַ בְּלֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, בֵּין שֶׁנֶּרְאָה בֵּין שְׂאֵל נֶרְאָה; שְׂאִין לָךְ חֹדֶשׁ לְבָנָה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים יוֹם.

ד. חֹדֶשׁ שִׁיָּהִי תִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, וְיִרְאֶה הֵיָרֵחַ בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים - נִקְרָא 'חֹדֶשׁ חֲסָר'; וְאִם לֹא יִרְאֶה הֵיָרֵחַ, וְיָהִיָּה חֹדֶשׁ שְׁעָבַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - נִקְרָא 'חֹדֶשׁ מְעַבֵּר', וְנִקְרָא 'חֹדֶשׁ מֵלֵא'. וְיָרֵחַ שִׁיָּרְאֶה בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים, הוּא הַנְּקִרְאָת 'יָרֵחַ שֶׁנֶּרְאָה בְּזִמְנֹו'; וְאִם נֶרְאָה בְּלֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וְלֹא נֶרְאָה בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים - הוּא נִקְרָא 'יָרֵחַ שֶׁנֶּרְאָה בְּלֵיל עֲבוּרוֹ'.

ה. אִין רֵאִית הֵיָרֵחַ מְסוּרָה לְכָל אָדָם, כְּמוֹ שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית [שבתות השנה] שֶׁכָּל אֶחָד מוֹנֶה שֶׁשֶּׁה וְשׁוֹבֵת בְּשַׁבְּעֵי. אֲלֵא לְבֵית דִּין הַדְּבָר מְסוּר, עַד שִׁיִּקְדָּשׁוּהוּ בֵּית דִּין וְיִקְבְּעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם רֵאשׁ חֹדֶשׁ - הוּא שִׁיָּהִיָּה רֵאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם", עֵדוֹת זוֹ תִּהְיֶה מְסוּרָה "לָכֶם".

ו. בֵּית דִּין מִחֲשָׁבִין בְּחֻשְׁבוֹנוֹת כְּדָרְךָ שֶׁמִּחֲשָׁבִים הָאֲצִטְגָּנִין [- חוּזִים בְּכּוֹכְבִים], שִׁיִּוְדְעִין מְקוֹמוֹת הַכּוֹכְבִים וּמִהֲלָכָם, וְחוֹקְרִים וּמְדַקְדְּקִים [בחישובים] עַד שִׁיִּדְעוּ אִם אֲפֹשֶׁר שִׁיָּרְאֶה הֵיָרֵחַ בְּזִמְנֹו שֶׁהוּא לֵיל שְׁלֹשִׁים, או אִין אֲפֹשֶׁר. אִם יִדְעוּ שֶׁאֲפֹשֶׁר שִׁיָּרְאֶה, יוֹשְׁבִין וּמְצַפִּים לְעֲדִים כָּל הַיּוֹם כְּלוּ, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשִׁים. אִם בָּאוּ עֲדִים, וְדָרְשׁוּם וְחִקְרוּם כְּהִלְכָה, וְנֶאֱמָנוּ [ואומתו] דְּבָרֵיהֶם [בהצלבה לחשבון] - מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ; וְאִם לֹא נֶרְאָה, וְלֹא בָּאוּ עֲדִים - מְשַׁלְּמִים שְׁלֹשִׁים, וְיָהִיָּה חֹדֶשׁ מְעַבֵּר. וְאִם יִדְעוּ

בודקים אותו ראשון בפדיקות שאמרנו. מכניסים את הגדול, ושואלים אותו; נמצאו דבריו מכונים להשבון, מכניסים את חברו; נמצאו דבריהם מכונים, עדותם קימת. ושאר כל הזוגות, שואלין אותם ראשי דברים - לא שצריכים להם, אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש [מאוכזבים]. כדי שיהיו רגילין לבוא.

ח. ואחר כך, אחר שתתקיים העדות, ראש בית דין אומר: 'מקדש', וכל העם עונים אחריו: 'מקדש, מקדש'. ואין מקדשים את החדש אלא בשלשה, ואין מחשבין אלא בשלשה, ואין מקדשים אלא חדש שנגרף בזמנו [ליל ל'].

ואין מקדשים אלא ביום; ואם קדשוהו בלילה, אינו מקדש. אפלו ראוהו בית דין וכל ישראל, ולא אמרו בית דין 'מקדש' עד שחשכה ליל אחד ושלושים, או שנגקרו העדים, ולא הספיקו בית דין לומר 'מקדש' עד שחשכה ליל אחד ושלושים - אין מקדשין אותו, ויהיה החדש מעבר, ולא יהיה ראש חדש אלא יום אחד ושלושים, אף על פי שנגרף בליל שלשים; שאין הראיה קובעת, אלא בית דין שאמרו 'מקדש' הם שקובעים.

ט. ראוהו בית דין עצמם בסוף יום תשעה ועשרים - אם עדין לא יצא כוכב בליל שלשים - בית דין אומרים 'מקדש, מקדש', שעדין יום הוא. ואם ראוהו בליל שלשים, אחר שיצאו שני כוכבים - למחר מושיבים שני דינים אצל אחד מהם, ויעידו הם השנים בפני השלשה, ויקדשוהו השלשה.

י. בית דין שקדשו את החדש - בין שוגגין, בין מטעין, בין אנוסין - הרי זה מקדש, ומחבין הכל לתקן המועדות על יום שקדשו בו; אף על פי שזה ידע שטעו, חייב לסמוך עליהם, שאין הדבר מסור אלא להם, ומי שצנה לשמר המועדות, הוא צנה לסמוך עליהם - שנאמר: "אשר תקראו אתם".

העדים להעיד, בודקים אותם: 'פיצד ראיתם אותה, בצפון או בדרום? להיכן היו קרניה נוסות? כמה הייתה גבוהה [מן האופק] בראית עיניכם, וכמה הייתה רחבה? אם נמצאו דבריהם מכונים למה שנודע בחשבון, מקבלים אותם; ואם לא נמצאו דבריהם מכונים, אין מקבלים אותם.

ה. אמרו העדים: 'ראינוהו [בבואת הירח] במים' או 'בעבים' [מבעד לעננים] או 'בעששית' [מנורה שקופה], או שראו מקצתו ברקיע ומקצתו בעבים או בעששית או במים - אין זו ראיה, ואין מקדשין על ראיה זאת. אמר אחד: 'ראיתיו גבוה בעיני כמו שתי קומות', ואמר השני: 'כמו שלש קומות הנה גבוה' - מצטרפין; אמר האחד: 'כמו שלש קומות', והשני אומר: 'כמו חמש' - אין מצטרפין; ומצטרף האחד מהם עם שני שיעיד כמותו, או יהיה בניניהם קומה אחת.

ו. אמרו: 'ראינוהו בלא פנה, וכיון שהתבוננו בו ונתבוננו לראותו להעיד, שוב לא ראינוהו' - אין זו עדות, ואין מקדשין עליה, שמא עבים נתקשרו ונראו בלבנה, והלכו להם. אמרו עדים: 'ראינוהו ביום תשעה ועשרים שחרית במזרח קדם שתעלה השמש, וראינוהו ערבית במערב בליל שלשים' - הרי אלו נאמנים, ומקדשין על ראיה זו, שהרי ראוהו בזמנו; אבל הראיה שאמרו שראוהו בשחרית, אין נזקקין לה, שאין אנו אחראים לראית שחרית, ובידוע שהעבים הם שנתקשרו, ונראה להם בלבנה. וכן אם ראוהו בזמנו, ובליל עברו לא נראה - הרי אלו נאמנים; שאין אנו אחראים אלא לראית ליל שלשים בלבד.

ז. פיצד מקבלין עדות החדש? כל מי שראוי להעיד שראה את הירח, בא לבית דין; ובית דין מכניסים אותם בלם למקום אחד, ועושים להם סעודות גדולות, כדי שיהיו העם רגילים לבוא. וזוג [עדים] שפא ראשון,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ט"ו שבט ה'תשס"ז

יום ראשון

מצות עשה צ.

עובר על מצות עשה, שפן בטל מצות עשה, והוא אמרו ביום טוב: 'יהיה לכם שבתון' (שם כג, כד); ועובר על מצות לא-תעשה, לפי שעבר על לאו, והוא אמרו: 'כל-מלאכה לא-יעשה בהם' (שמות יב, טז), כלומר: ביום טוב. אבל שרפת קדשים טמאים אינה אלא מצות עשה, ולפיכך אסור לשרפם ביום טוב מחמת הכלל שהזכיר: "אין עשה דוחה את לא-תעשה ועשה". ואמרו שם (שבת כה). עוד דבר, וזו לשונו: 'כשם שמצוה לשרוף קדשים שנטמאו, כך מצוה לשרוף שמן (לאו דוקא) תרומה שנטמא'. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסחים (פב). ובסוף תמורה (לג).

המצוה המשלימה תשעים — הצווי שנוצטוונו לשרוף קדשים שנטמאו, והוא אמרו תעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל באש ישרף" (ויקרא ז, יט), ובגמרא שבת (כד): באו-לבאר, מה-טעם אסור להדליק שמן תרומה שנטמא ואמרו: "שבתון (מצות השביתה ממלאכה ביום-טוב) עשה הוא, והוי יום טוב עשה ולא-תעשה, ואין עשה (של שריפת קדשים שנטמאו) דוחה את לא-תעשה ועשה". ענין הדברים האלה הוא: שעשית מלאכה ביום טוב אסורה, והעושה

אסורים בעבודה. וכבר נתבאר בסוף מסכת מכות
(כא:), שהעובד באחד מן-הקדשים — לוקה.

יום חמישי

מצות לא תעשה קיד.

המצוה הקי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגז
(לגזוז) צמר הקדשים והוא אמרו: "ולא תגז בכור
צאנך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר קדשים מן-
הבכור שיהיו כלם אסורים בעבודה וגזיה. וכבר
נתבארו דיני שתי המצות האלה כלומר: גזיה
ועבודה, במסכת בכורות. וגם הגוזז דבר (כמות
קטנה ביותר) מן-הקדשים — לוקה.

יום שישי

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

מצות לא תעשה קטו. קטז.

המצוה הקי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגז
(לגזוז) צמר הקדשים והוא אמרו: "ולא תגז בכור
צאנך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר קדשים מן-
הבכור שיהיו כלם אסורים בעבודה וגזיה. וכבר
נתבארו דיני שתי המצות האלה כלומר: גזיה
ועבודה, במסכת בכורות. וגם הגוזז דבר (כמות
קטנה ביותר) מן-הקדשים — לוקה.

המצוה הנ"ה — הצווי שנוצטוינו לשחוט כבש
הפסח ביום י"ד בניסן, והוא אמרו יתעלה:
"ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים"
(שמות יב, ו). וכל-העובר על מצוה זו ונמנע
מלהקריבו בזמנו במזיד — הרי זה חייב כרת, בין
שהוא איש או אשה. לפי שכבר נתבאר בגמרא
פסחים (צא:), שפסח ראשון חובה לנשים ודוחה
את-השבת. כלומר, הקנכתו בארבעה עשר שחל
להיות בשבת, כמו כל-איש ואיש מישראל.
ומאמר התורה בו הוא כרת, והוא אמרו: "והאיש
אשר-הוא טהור ובדרף לא-היה וחדל לעשות
הפסח ונכרתה" (במדבר ט, יג). ובגריש מסכת
כרתות (פרק א משנה א), באשר מנו את המצות
שהעובר עליהן חייב כרת — והן גלן מצות
לא-תעשה — אמרו: "והפסח והמילה במצות
עשה". וכבר הקדמנו הקדמה זו (ב"הקדמה"
שבסוף הכללים). וכבר נתבארו דיני מצוה זו
במסכת פסחים.

יום שני

מצות עשה מט.

המצוה המ"ט — הצווי שנוצטוינו בעבודת
היום, כלומר: כל-הקרבנות והודוין שהן חובה
ביום צום פפור לכפר בהם כל-העונות, כמו
שאמר הכתוב. והיא כל-החקה האמורה ב'אחרי
מות' (ויקרא טז, א). והראיה שהכל מצוה אחת,
אמרם בסוף פרק ה' מפפורים (ס): "כל-מעשה
יום הפפורים האמור על הסדר, הקדים מעשה
לחברו — לא עשה כלום". וכבר נתבארו כל-
דיני מצוה זו במסכת המיתדת לה, והיא מסכת
יומא.

יום שלישי

מצות עשה מט. קיח.

המצוה המ"ט — הצווי שנוצטוינו בעבודת
היום, כלומר: כל-הקרבנות והודוין שהן חובה
ביום צום פפור לכפר בהם כל-העונות, כמו
שאמר הכתוב. והיא כל-החקה האמורה ב'אחרי
מות' (ויקרא טז, א). והראיה שהכל מצוה אחת,
אמרם בסוף פרק ה' מפפורים (ס): "כל-מעשה
יום הפפורים האמור על הסדר, הקדים מעשה
לחברו — לא עשה כלום". וכבר נתבארו כל-
דיני מצוה זו במסכת המיתדת לה, והיא מסכת
יומא.

המצוה הקי"ח — הצווי שנוצטוינו שכל-
הנהנה מן-ההקדש או אוכל קדש, כלומר: תרומה
בשגגה — יחזיר מה שאכל או פדי מה-שנהנה
עם תוספת חמש, והוא אמרו יתעלה: "ואת אשר
חטא מן-הקדש ישלם ואת-חמישתו יוסף עליו"
(ויקרא ה, טז), ואמר עוד: "והאיש כייאכל קדש
בשגגה וגו'" (שם כב, יד). וכבר נתבארו דיני מצוה
זו במסכת מעילה (טו). וגם במסכת תרומות (פרק
ז).

יום רביעי

מצות לא תעשה קיג.

המצוה הקי"ג — האזהרה שהזהרנו מלעבוד
בקדשים (כגון: לחרוש בבהמת קדשים) והוא אמרו
יתעלה: "לא תעבד בכור שורך" (דברים טו, יט),
ולמדנו שאר קדשים מן-הבכור שיהיו כלם

כרת על הראשון ופטור על השני; רבי חנניה בן-עקבא אומר: אף על הראשון אינו חייב כרת אלא-אם-כן לא עשה שני". אחר-כך שאל התלמוד ואמר: "במאי קא מפלגי? רבי סבר: שני רגל בפני עצמו הוא, ורבי נתן סבר: שני תשלומין לראשון הוא". הנה נתבאר מה-שומנו עליו. ושם נאמר: "הלכך הזיד בזה ויבזה — כלומר לא הקריב פסח ראשון ולא פסח שני בזדון — דברי הכל חייב; שגג בזה ויבזה — דברי הכל פטור; הזיד בראשון ושגג בשני — לרבי ורבי נתן חייב, ולרבי חנניה בן-עקבא פטור". וכך גם כן אם הזיד בראשון והקריב בשני — הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון; וההלכה בכל-זה כרבי. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה, לפי שנתבאר שם (פסחים צא): שאשה בשני רשות. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בגמרא פסחים (צב).

המצוה הנ"ו — הצווי שנוצטוינו לאכול כבש הפסח בליל ט"ו בניסן כפי תנאיו הנוצרים, והם: שיהא צלי, ושאיכל בבית אחד, ושאיכל עם מצה ומרור, והוא אמרו יתעלה: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו" (שמות יב, ח). ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר: מדוע אפה מונה אכילת פסח ומצה ומרור כמצוה אחת, ואינך מונה אותן בשלש, מאחר שאכילת מצה ומצה ומצה ומרור מצוה ואכילת בשר הפסח מצוה? אז אמר: זה שאכילת מצה ומצה בפני עצמה — הריהו נכון כמו שנתבאר (מצות עשה קנח); וכן נכון שאכילת בשר הפסח מצוה כמו שהזכרנו; אבל המרור הרי הוא טפל לאכילת הפסח ואין למנותו מצוה בפני עצמה. הראיה לכך: שבשר הפסח נאכל לקיום המצוה, בין שיש מרור ובין שאין מרור; אבל המרור אינו נאכל אלא עם בשר הפסח, שכן הוא אומר יתעלה: "על-מצות ומררים יאכלהו" (במדבר ט, יא). ואלו אכל מרור בלי בשר — לא עשה כלום בהחלט, ולא נאמר שקיים מצוה אחת, היא אכילת מרור. ולשון המכלתא (פרשת בא): "צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו" — מגיד הכתוב, שמצות פסח צלי, מצה ומרור. כלומר: שהמצוה היא

המצוה הקט"ו — האזהרה שהזכרנו מלשחוט כבש הפסח על החמץ והוא אמרו: "לא-תזבח על-חמץ דם-זבח" (שמות כג, יח), וכבר נכפל לאו זה בלשון זה עצמו (".. על חמץ דם זבחי"): לא-תשחט וכו' (שם לד, כה), וענינו: שמזמן שחיטת הפסח, והוא בין הערבים, לא יהא ברשותו חמץ, לא ברשות השוחט ולא ברשות הזורק ולא ברשות המקטיר ולא ברשות אחד מבני חבורה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות"; כמה משתתפים על קרבן אחד); וכל-אחד מאלו שיש ברשותו חמץ באותה העת — לוקה. ובמכלתא (פרשת משפטים שם): "לא-תשחט על-חמץ דם-זבחי" — לא תשחט הפסח ועדין החמץ קיים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' מפסחים (סג).

המצוה הקט"ז — האזהרה שהזכרנו מלהשאיר אמורי הפסח בלי הקרבה עד שייפסלו ויעשו נותר, והוא אמרו: "ולא-ילין חלב-חגי עד-בקר" (שם כג, יח). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "לא-ילין" בא הכתוב ללמד על החלבים שהם נפסלים בלינה על גבי הרצפה (למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו: "ולא-ילין לבקר זבח חג הפסח" (שם לד, כה).

שבת קודש

מצות עשה נז. נו. נח.

המצוה הנ"ז — הוא הצווי שנוצטוינו על שחיטת פסח שני (בי"ד אייר) למי שנמנע ממנו פסח ראשון, והוא אמרו יתעלה: "בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו" (במדבר ט, יא). גם כאן ראוי למקשה שיקשה בדברי ויאמר לי: מדוע תמנה פסח שני וזה סותר מה-שהקדמת בכלל השביעי באמרך, שהלכות המצוה אינן נמנות בפני עצמן? ידע המקשה קשיא זו, שכבר נחלקו חכמים בפסח שני, אם הוא המשך דיני הראשון או שהוא צווי מיוחד בעצמו. ופסק ההלכה, שהוא צווי מיוחד בעצמו — ולפיכך ראוי למנותו בפני עצמו. ובגמרא פסחים (צג) אמרו: "חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני — דברי רבי; רבי נתן אומר: חייב

הפסח וחובותיו, כמו שמתבאר מאמרות אלו למי שהבינו והראיה הברורה בזה הוא היסוד שאמר התלמוד, והוא אמרם (פסחים קב.): "מרור בזמן הזה דרבנן", לפי שמן-התורה אין חובה לאכול בפני עצמו אלא נאכל עם בשר הפסח. וזו ראיה ברורה ומפרשת, שהוא מטפלי המצוה, לא שאכילתו מצוה בפני עצמה. וגם דיני מצוה זו מבארים במסכת פסחים.

המצוה הנ"ח — הצווי שנוצטוינו לאכול בשר פסח שני בליל ט"ו באיר על מצוה ומרור, והוא אמרו יתעלה גם על זה: "על-מצות ומררים יאכלהו" (שם). וגם דיני מצוה זו נתבארו בפסחים (צה.). וברור, שאינו חובה לנשים, כי כשם ששחיטתו אינה חובה להן — כמו שבארנו (מצות עשה נו) — כך [גם לא] אכילתו בלי ספק.

כללותם. ושם נאמר: "מנין אתה אומר, שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח? תלמוד לומר יאכלהו", כלומר הבשר לבדו. "יכול כשם שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתן בפסח, כך אם אין להם פסח, יוצאין ידי חובתם במצוה ומרור? הרי אתה דן: הואיל והפסח מצות עשה ומצוה ומרור מצות עשה, אם למדת שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח, כך אם אין להם פסח יוצאין ידי חובתם במצוה ומרור? תלמוד לומר: יאכלהו". ושם נאמר: "יאכלהו" — מכאן אמרו: הפסח נאכל אכילת שבע (שישבע ממנו, ואם אינו מספיק לכדי שביעה יאכל לפני זה מבשר החגיגה), ואין מצוה ומרור נאכלים אכילת שבע, (ומדוע דווקא על בשר הפסח צריך להיות על השובע —) לפי שעקר המצוה אכילת הבשר, כמו שאמר: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה"; והמרור מטפלי בשר

אגרות קודש

ב"ה, י"ד שבט, תשכ"א
ברוקלין, נ"י.

הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ בעל מדות תרומיות
ענף עץ אבות וכו' הרש"ז שי

שלום וברכה!

. . . בקשר עם היא"צ - הילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר, שעל פי אגרת הקדש הידועה, צדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחיוהי, ותלמידי חכמים ילכו מחיל אל חיל, הרי נשמת בעל ההילולא ג"כ עולה מדרגא לדרגא, לכן כל הענינים הקשורים אתו צריכים גם כן להתעלות מחיל אל חיל. ועל פי המבואר שישראל גוי אחד בארץ, שמייחדים כל הענינים שבארץ, גשמיות ורוחניות וכמות ואיכות, הרי גם העלי צריכה להיות גם בכמות וגם באיכות. והתחל מפעולות בנוגע לילדים קטנים כפשוטו, קטנים בשנים, ועד פעולות לטובת קטנים באיכותם. ואגב מוסג"פ קטע מדברים שנאמרו בפתחת התועדות דיום ההילולא, שבהם נגתי בנקודה האמורה.

. . . הרב גורודצקי שי מסר לי שכי נמצא בנופש בטבריי. ויה"ר שינצל ימי הנופש במילואם, וכיון שאצל כל אדם פעיל ובפרט אצל כ"י הנופש אינו אלא הכנה להוספה בפעילות לאחר זה, הרי זוהי הכוונה בהצלחת הנופש להחליף כח להוספה בפעילות, ובנוסף פרק י"א מהמשך ההילולא, בשנת הי"א הזאת. אשר להשגת המטרה "מבובז כל סגולות האוצרות דהון יקר הנאסף והנקבץ במשך כמה שנים מדור אחר דור".

כבוד ובברכה לבשורות טובות מתוך בריאות ושמחה.

לקוטי תורה (מבואר) עבודת ה' בלי עמל ד"ה לא הביט און ביעקב (פרק ב)

המשכת האור האלקי בתוך הנבראים הוא משם "הוי" המהוה את הכל מאין ליש, אלא שהחיות יורדת על ידי צמצומים רבים, המעלימים ומסתירים עלי' שלא תהי' נרגשת בנבראים בכדי שיוכלו לסבול אותה, וזה נעשה על ידי השם "אלקים", שהוא מגן ונרתק לשם הוי' להעלים האור והחיות הנמשכים ממנו.

ועל זה נאמר "כי שמש ומגן ה' אלקים", "פירוש, מגן הוא נרתק לשמש להגן שיוכלו הבריות לסבלו.. וכמו שהנרתק מגין בעד השמש כך שם אלקים מגין לשם הוי' ב"ה, דשם הוי' פירושו שמהוה את הכל מאין ליש. . היא מדת חסד והתפשטות החיות בכל העולמות וברואים", ו"שם אלקים הוא שם מדת הגבורה והצמצום.. שמסתיר האור שלמעלה המהוה ומחי' העולם, ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע, ושם אלקים זה הוא מגן ונרתק לשם הוי' להעלים האור והחיות הנמשך משם הוי' ומהוה מאין ליש, שלא יתגלה לנבראים".

לכן צ"ל הצעקה בתפלה לצאת מן ההסתר כו'. מטעם זה, התפלה בימות החול היא במרירות עצומה, כי מאחר שאז האור האלקי הוא בהסתר, הרי ההשתוקקות לאלקות מביאה את האדם לידי "צעקה", במרירות עצומה, על ההסתר הנורא השורר אז.

וזהו פירוש "עובד אלקים", לתקן ההסתר וההעלים הנמשך משם אלקים שלא יהיה מסתיר ומעלים.

כתיב "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", ואיתא בגמרא, דה"ל עבדו אינו רשע, והוא זהיר בכל התורה כולה, אלא ההבדל בין "עובד אלקים" ל"לא עבדו" הוא, שהם עובדים את ה' בשתי דרכים. דה"ל עבדו" היינו מי "שאינו עושה שום מלחמה עם היצר כו' מפני שאין יצרו עומד לנגדו כלל לבטלו מתורתו ועבודתו כו' כגון שהוא מתמיד בלימודו בטבעו מתולדתו", משא"כ ה"עובד אלקים" הוא מי שצריך ללחום עם יצרו כדי לשנות את טבעו.

וזהו גם הדיוק "עובד אלקים" (ולא "עובד הוי'"), דעבודה היא לשון תיקון (כמו "עיבוד עורות"), וקאי על העבודה לעשות לו ית' דירה בתחתונים - לשנות את חשך העולם והסטרא אחרא, המעלים ומסתיר על אלקות, ולעשותם כלי לאור הקדושה; וכן בתוך עצמו - הוא כובש את יצרו עד שמהפכו מרע לטוב. ונמצא

תוכן הפרק: "עליית העולמות" וגילוי אלקות ביום השבת, והעונג האלקי הנדרש מכל אדם ביום זה [בפרק זה יבאר את הסיבה לכך שהעבודה דשבת אין ענינה מלחמה עם הרע, אלא רק "להתענג על הוי'":]

ולכן לא ראה עמל בישראל. כי אין העבודה בכחינת עמל כלל רק להתענג על ה',

וקראת לשבת ענג.

ע"פ כל הנ"ל מובן, שהכתוב "ולא ראה עמל בישראל" קאי על העבודה דיום השבת שאין בה עמל, אלא עונג מאלקות.

והטעם לזה שאין צריך בשבת לבחינת עמל ויגיעה הנ"ל שבחול הוא, כי הנה שבת אותיות תשב.

"תשב" היינו שמישיבים דבר למקומו הראשון, וכך הוא ענין השבת אצל הקב"ה - "כי בו שבת" - שביום השבת האור האלקי "שב" ועולה למקורו (ומטעם זה עבודת האדם אז היא בלי עמל, כפי שיסיק להלן).

[מובן, שאין הכוונה שהחיות האלקית מסתלקת למעלה ח"ו ביום השבת - שהרי אז ה' העולם מתבטל ממציאותו כפשוטו, מאחר שכל קיומו אינו אלא מהכח האלקי - אלא אדרבה, עלי' זו ענינה תוספת אור וגילוי אלקות בעולם ביום השבת.

וזהו שהולך ומבאר:]

והיינו שבחול הוא בחינת ירידת החיות, רגליה יורדות כו'.

בספרי הקבלה מבואר, דמ"ש "רגלי יורדות מות" קאי על רגלי השכינה [שהוא כינוי על השפע האלקי] שיורדות כביכול להחיות את כל הנבראים שמרגישים עצמם ליש ודבר נפרד מאלקות, ובפרט הקליפות וסטרא אחרא, שהשפע האלקי נמצא שם "בבחינת גלות ממש", וזהו "יורדות מות" - למקום גלות ומיתה.

[ולכן נקראים בשם "מות", ש"היא מקום המיתה", כי השפע האלקי הוא "מקור החיים" (שהרי אין שום דבר בעולם שקיומו וחיותו אינו מהקב"ה, שהוא ית' ממציא כל נמצא), ומאחר שהחיות האלקית היא בגלות בקליפות שאין נרגשת בהם כלל החיות, הרי הם "מקום המיתה"].

והיינו ששם אלקים הוא המסתיר כו', וכנודע בענין שמש ומגן [הוי' אלקים] כו'.

ולכן אין שייך צעקה, רק אדרבה התתענגות בה' מן הגילוי שמתגלה בשבת.

מאחר שבשבת יש גילוי שם הוי' בעולם, לפיכך עבודת האדם אז היא לא ללחום נגד העלם והסתר (שזו נק' עבודה מתוך "צעקה", כאדם הצועק מתוך הלחץ והמיצר שנמצא בהם), אלא ללמוד ולהתפלל מתוך עונג עד שירגיש הנאה ועונג מאלקות (כמ"ש אז תתענג על ה').

[כמובן, אין הכוונה כאן רק לתענוג מזה שיכול ללמוד במנוחה בלי דאגות או אפילו העונג מהשגת התורה, וכן בתפלה - העונג שיכול להתפלל בכוונה ומתוך רגש כו',

אלא הכוונה היא, שבשבת ניתן לאדם הכח לקשר את שכלו ומחשבתו בחוזק בהבנת והתבוננות בענין אלקי עד שנוגש בנשמתו אור אלקי, והרגשת אלקות בנשמתו היא הגורמת לה עונג נפלא (מעין "נהנין מזיו השכינה" בעולם הבא).

ומובן ג"כ שיש בזה מדריגות רבות, ותלוי במדריגת האדם בכלל, ועד כמה הוא משקיע את עצמו בלימוד פנימיות התורה בהעמקת הדעת ובתפלה כדבעי במשך השבת.

וזהו ג"כ ממש ההפרש בין בחינת יעקב לבחינת ישראל, וכמ"ש לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל כו' כי שרית עם אלקים כו', היינו שמשתרר על שם אלקים המסתיר שלא יהיה מסתיר עוד ויהיה גילוי שם הוי', והיינו על ידי שכבר נצח את הסתר הנפש הבהמית כו'.

בעת שיעקב אבינו נלחם עם שרו של עשו נקרא "יעקב", ולאחרי שניצח במלחמה נאמר "לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל כי שרית עם אלקים גו'". והפירוש הפנימי בזה הוא, שהשם ישראל מורה על שררה ושליטה על שם אלקים המסתיר, שלא יסתיר, ויהי גילוי שם הוי'.

וזהו שעבודת ימות החול היא בבחינת יעקב (המורה על עבודת המלחמה נגד ההסתר דנפש הבהמית וסטרא אחרא, ששורש הסתר זה הוא משם אלקים), והעבודה דשבת היא בחינת ישראל, שבשבת כבר ניצח והחליש את ההסתר של נפש הבהמית ויש גילוי שם הוי' - שבת להוי'.

וז"ש הוי' אלקיו עמו, עמו ממש, שבשבת מתגלה בנפשו בחינת אלקות בבחינת גילוי ממש, משא"כ בחול אין מתגלה אלקות בנפשו בבחינת גילוי כ"א

שבעבודה זו הרי הוא "מתקן" את שם אלקים, היינו שמתקן ומסיר את ההסתר דשם אלקים.

אבל בשבת כתיב ויכל אלקים, פירוש, שכלתה [ופסקה] בחינת ומדרגת מדת הצמצום וההסתר דשם אלקים, ונמשך התגלות שם הוי', [כמ"ש] שבת להוי' וכמ"ש במ"א.

בשבת ישנו גילוי שם הוי' בעולם, ללא הצמצום וההעלם דשם אלקים, היינו שביום זה ניתן לאדם להרגיש את האור האלקי שבנבראים באופן גלוי. כלומר:

ביום החול רצונו ית' שהנבראים ירגישו עצמם נפרדים מאלקות, ולכן צ"ל ההסתר דשם אלקים;

משא"כ ביום השבת מסיר הקב"ה את ההסתר דשם אלקים כדי שהנבראים יוכלו אכן להתבטל לאלקות, שזהו התוכן הפנימי דשביתת שבת - הביטול לאלקות.

וזהו שבת אותיות תשב, עליות העולמות.

וזהו ענין "שבת אותיות תשב", דענין ירידת החיות בששת ימי החול משמעו שהאור האלקי נמשך למטה ע"י צמצומים דשם אלקים באופן שהחיות מוסתר בנבראים, ואילו ביום השבת החיות "שב" מירידתו והתלבשותו בשם אלקים (מדת הצמצום וההסתר), וחוזר להיות גלוי.

ונמצא, שהשפע האלקי, שממנו קיימים הנבראים ביום השבת, הוא ממדריגה עליונה יותר מימות החול, מאחר שאין בו שום צמצום והסתר.

והוא ענין "עליית העולמות" דיום השבת (שנזכר בספרי הקבלה) - דמאחר שבשבת מאיר שם הוי' בעולם בלי שום הסתר וצמצום (שהחיות "עולה" מהתלבשותו ב"נרתק" דשם אלקים), הרי זה פועל עלי' גם בעולמות הקיימים מחיות זה.

לכך נק' [ישראל] "שיר אל" ולא "שיר אלקים", כי יוצאים מבחינת ההסתר [דשם אלקים] כו'.

ע"פ המבואר לעיל, דבשבת - שהיא העבודה ד"ישראל" - "כלתה בחינת ומדריגת מדת הצמצום וההסתר דשם אלקים", יובן עוד יותר הדיוק בכך ש"ישראל" אותיות "שיר אל" - שנקט שם אל דוקא, שהיא מדת החסד, שענינה התפשטות וגילוי אור אלקי (כענין שם הוי'), ולא שם אלקים - מדת הצמצום, לפי שעל ידי העבודה בבחינת "ישראל" מתבטל ההסתר דשם אלקים.

"עמו ממש" - "דלא כמו בימות החול שמרחוק ה' נראה בנשמות ישראל" - וכנ"ל, שבימות החול נמשך האור האלקי בעולם ע"י ההסתרה דשם אלקים.

ומאחר ש"הוי" אלקיו עמו, לפיכך "ולא ראה עמל בישראל", שבמדריגת ישראל אין "עמל", המורה על המלחמה עם הרע (שבנפשו ושבעולם).

הוא צועק מנקודת לבבו לה' ו[רק] רוצה שיתגלה בו בבחינת גילוי, אבל בשבת הוא הגילוי ממש, וז"ש הוי' אלקיו עמו:

המשך הכתוב (ד"לא ראה עמל בישראל") "ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו" קאי (בעיקר) על בחינת "ולא ראה עמל בישראל", שהיא העבודה דיום השבת, שאז ישנו גילוי שם הוי' כנ"ל, וזהו "ה' אלקיו עמו",

משולחן-ערוך אדמו"ר הזקן הלכות ציצית סימן יא

יא דיני חוטי הציצית, טעמים כא"כ

כא בפסול קדם שפסק ראשי החוטין — אין לפסול משום "תעשה ולא מן העשוי כבר בפסול".

ומכל מקום לכתחלה טוב לפסק ראשי החוטין קדם שיתחב אַת הציצית בנקב, בכדי שלא יעשה שום עשה מהציצית בפסול:

כב טוב לזהר שלא לחתך הציצית בספין, על דרך שגאמר: "לא תניף עליהם ברזל וגו'", אלא ינשכם בשניו:

כג כתוב בתורה "גדלים תעשה לך", יכול יעשונו כלו גדיל — תלמוד לומר "ועשו להם ציצת", וציצית הם חוטין נפרדין כמו שנתבאר בסמ"ח, הא כיצד? שיהא גדיל יוצא מהפניף וציצית יוצא מהגדיל. ואין לגדיל שעור מן התורה, לכן בין שפרך רב ארץ הציצית בין שלא פרך אלא חלזא אחת — כשר, ובלבד שיעשה בסוף הפריכה קשר, משום דהפריכה אינה מתקנת בלא קשר לאתריה, ונמצא שאין כאן גדיל:

כד אם פרך כל הציצית ולא הניח אפלו משהו ענף יוצא — פסול, שהרי נאמר: "ציצת":

כה בזמן שהיה תכלת תקנו חכמים שלא לפחות מלכרף שבע חליות נגד שבעה רקיעים, שהתכלת דומה לרקיע. וכן תקנו לעשות קשר בסוף כל חלזא וחלזא, שיהא הכר בין חלזא לחלזא. ועכשו שאין לנו תכלת — אין אנו צריכין לדקדק במנין החליות ולא במנין הקשרים שבין החליות.

ומכל מקום המנהג פשוט בכל ישראל משנים קדמוניות לעשות תמשה קשרים, משום שגאמר: "וראיחם אתו וזכרתם את כל מצות ה'", וכל המצות הם תרי"ג, ו"ציצית" בגימטריא ת"ר וח' חוטין וה' קשרים עולה תרי"ג:

אף על פי שהגדיל נחשב בכלל הבגד לענין שעור מלא קשר אגודל, מפל מקום לכתחלה טוב למדד מלא קשר אגודל בלא הגדיל ויהיה הנקב תוף שלשה הגודלין עם הגדיל כמו שנתבאר, ואם הגדיל רחב הרבה — יחתך מקצתו:

כז אם בשפת הבגד בולטין חוטי שתי בלא ערב או ערב בלא שתי — יש להסתפק אם אלו החוטין נחשבים בכלל הבגד או לאו, פינן שאין פאריג גמור, לכן צריך לזהר שלא יהיה הנקב למעלה משלשה גודלין משפת החוטין הללו, שמה הן נחשבים בכלל הבגד. ואם משך החוטין הוא רחב הרבה — יחתך קצתו. וגם יזהר למדד מלא קשר אגודל לבד מאלו החוטין, שמה אינם נחשבים בכלל הבגד:

כח מותר לקח חוט אחד ארץ וכופלו לארבעה ותחבה בנפך וכופלם והרי הם שמונה, ואחר-כך פוסק ראשי החוטין ונעשים שמונה חוטין. ואם שכח ולא פסק ראשי החוטין עד שפרך אפלו חלזא אחת ואחר שפרך החלזא קשר אפלו קשר אחד — פסול, פינן דמן התורה די בחלזא אחת וקשר אחד, שהרי נאמר סתם "גדלים תעשה" ולא (נתפרט) [נתפרש] בפתוב מנין הגדילים, אם כן כבר נעשו הציצית בפסול, שהרי בשפרך החלזא וקשר הקשר — לא היו ארבעה חוטין שלמים אלא חוט אחד פסול לשמונה, ולכן אפלו אם יפסק אחר-כך את ראשי החוטין — אין מועיל פלום, פינן שגוף הציצית כבר נעשו בפסול, והתורה אמרה "תעשה", ולא מן העשוי כבר בפסול.

אבל אם פסק ראשי החוטין תכף אחר שפרך חלזא אחת קדם שקשר אפלו קשר אחד אחר החלזא, וכל שכן אם פסק אותם תכף אחר הקשר הראשון קדם שהתחיל לכרף את החלזא — כשר, פינן שלא נעשו גדין כל הקשר ציצית הפתובה בתורה

אז זהו וזהו אתה אחד ושם אחד היינו בחי' חסד וגבורה איך שהם בחי' אחדות הא"ס עצמו וזהו בחי' אחד, ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ הוא בחי' תפארת, וג"כ כמו שהוא בבחי' אחדות הא"ס, והיינו מ"ש ישראל אשר בך אתפאר, והיינו אף כמו שהוא בבחי' האל"ף שהוא פלא שהוא בבחי' א' שהוא פלא שהוא בחי' אחדות הפשוטה, גם שם אתפאר בבחי' שם תפארת כמו בבחי' חסד וגבורה. וזהו שנמסר מכה"ג לכללות נש"י, שגם הם יכולים לומר אתה אחד ושם אחד כמו שהן בבחי' א"ס עצמו. אף שהן נשמות נבראים. והיינו מצד שרשן שעלו במחשבה הקדומה ג"כ בבחי' א"ס עצמו. וזהו ועשיתם אתם א"ת אותם אלא אתם כאלו עשאוני בכפי' כי פי' עשאוני בלה"ק הוא ענין כפי' כמו גט מעושה כו', והיינו שאתם כופים אותי להקרא בשם חג"ת אף בבחי' א"ס היות שרש נש"י גם כן בבחי' א"ס, לזאת דוקא ע"י ימצא גם בבחי' הא"ס בבחי' חג"ת והיינו מצד בחי' הא"ס דוקא וכו'. וכמו"כ תפארת גדולה ועטרת ישועה יום מנוחה וקדושה לעמך נתת, היינו בחי' חג"ת שאחר הצמצום ומקו"פ והיינו בבחי' ע"י וא"א שנק' ג"כ בשם עולם הא"ס. אך שהם אחר הצמצום ולכן נאמר בהם לשון נתינה, כי ענין נתינה הוא בדבר הניתן מיד הנותן ליד המקבל הרי אף שבגילוי הרי אותו הדבר עצמו שהי' אצל הנותן הוא כעת אצל המקבל, אך היינו בגילוי הדבר הוא, אך באמת במהות הדבר השתנה מכל וכל, מאחר שיצאתה מרשות הנותן מכל וכל ונשתנה מרשות לרשות אחר לגמרי. וכדוגמא לזה הוא בחי' פרצופי' ע"י וא"א אף שהם ג"כ בבחי' א"ס, אך הוא אחר הצמצום ומקו"פ והיינו שנסתלק ונתצמצם כל מהות ועצמות הא"ס ולא נשאר כ"א רשימו בעלמא, כמבואר בע"ח שמבחי' רשימו בעלמא שנשאר אחר הצמצום ומקו"פ נמשך בחי' הקו וחוט שרש לכל ההשתל' וראשית הגילוי קו וחוט הוא בא"ק וע"י וא"א ולזה לשון הקודש על זה הוא בחי' נתינה וכו'.

ויש שני משלים ע"ז א' מבנין של זכוכית כולו מגגו וקרקעיתו ודופנותיו כולו מזכוכית נקי' בתכלית (בל"א קרישטאל) הרי אותם העומדים בפנים רואים כל

אז זהו וזהו אתה אחד ושם אחד היינו בחי' חסד וגבורה איך שהם בחי' אחדות הא"ס עצמו וזהו בחי' אחד, ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ הוא בחי' תפארת, וג"כ כמו שהוא בבחי' אחדות הא"ס, והיינו מ"ש ישראל אשר בך אתפאר, והיינו אף כמו שהוא בבחי' האל"ף שהוא פלא שהוא בבחי' א' שהוא פלא שהוא בחי' אחדות הפשוטה, גם שם אתפאר בבחי' שם תפארת כמו בבחי' חסד וגבורה. וזהו שנמסר מכה"ג לכללות נש"י, שגם הם יכולים לומר אתה אחד ושם אחד כמו שהן בבחי' א"ס עצמו. אף שהן נשמות נבראים. והיינו מצד שרשן שעלו במחשבה הקדומה ג"כ בבחי' א"ס עצמו. וזהו ועשיתם אתם א"ת אותם אלא אתם כאלו עשאוני בכפי' כי פי' עשאוני בלה"ק הוא ענין כפי' כמו גט מעושה כו', והיינו שאתם כופים אותי להקרא בשם חג"ת אף בבחי' א"ס היות שרש נש"י גם כן בבחי' א"ס, לזאת דוקא ע"י ימצא גם בבחי' הא"ס בבחי' חג"ת והיינו מצד בחי' הא"ס דוקא וכו'. וכמו"כ תפארת גדולה ועטרת ישועה יום מנוחה וקדושה לעמך נתת, היינו בחי' חג"ת שאחר הצמצום ומקו"פ והיינו בבחי' ע"י וא"א שנק' ג"כ בשם עולם הא"ס. אך שהם אחר הצמצום ולכן נאמר בהם לשון נתינה, כי ענין נתינה הוא בדבר הניתן מיד הנותן ליד המקבל הרי אף שבגילוי הרי אותו הדבר עצמו שהי' אצל הנותן הוא כעת אצל המקבל, אך היינו בגילוי הדבר הוא, אך באמת במהות הדבר השתנה מכל וכל, מאחר שיצאתה מרשות הנותן מכל וכל ונשתנה מרשות לרשות אחר לגמרי. וכדוגמא לזה הוא בחי' פרצופי' ע"י וא"א אף שהם ג"כ בבחי' א"ס, אך הוא אחר הצמצום ומקו"פ והיינו שנסתלק ונתצמצם כל מהות ועצמות הא"ס ולא נשאר כ"א רשימו בעלמא, כמבואר בע"ח שמבחי' רשימו בעלמא שנשאר אחר הצמצום ומקו"פ נמשך בחי' הקו וחוט שרש לכל ההשתל' וראשית הגילוי קו וחוט הוא בא"ק וע"י וא"א ולזה לשון הקודש על זה הוא בחי' נתינה וכו'.

ויש שני משלים ע"ז א' מבנין של זכוכית כולו מגגו וקרקעיתו ודופנותיו כולו מזכוכית נקי' בתכלית (בל"א קרישטאל) הרי אותם העומדים בפנים רואים כל

(יג) והנה ג' סוגי השכל דאלקי אנושי וטבעי עם היותם חלוקים במהותם העצמי, אבל עם זה הרי הנה כולם מגובלים בהגדרה כללית כנ"ל, והגם שהם כל אחד מהם מוגדרים במהותו, הנה כל אחד מהם מתרחב ומצטייר במרחב רב כפי מהותו העצמי בעיני עליון ותחתון שבו בערך מהותו, דאינו דומה העליון ותחתון שבשכל הטבעי להעליון ותחתון שבשכל האנושי, ואינו דומה העליון ותחתון שבשכל האנושי להעליון ותחתון שבשכל אלקי, אמנם מאחר דכולם משתוים בכללות ענין אחד שהם מוגדרים, היינו שאין בהם מי שהוא בלתי גבול בעצם מהותו, הנה זה גופא מכריח שיש איזה יחס ביניהם, והיחס הזה אין הפרש כלל אם הוא יחס חיובי או הוא יחס שלילי, דבמושכלות הרי השלילי הוא תואר מגביל כמו החיובי, ואדרבא כל מה שהשכל הוא מופלא ומכוסה הגבלתו והבדלתו הוא ביחס שלילי יותר מכמו ביחס חיובי, וזהו כללות ההפרש בין שכל הטבעי לשכל האלקי, דהשכל הטבעי כל ענין הגבלתו שהוא תוארו הוא בחיוב, והשכל האלקי תוארו המגביל כללות ענינו הוא בשלילה¹, דהחיוב והשלילה הן הנה שני קצוות מגבילות כללות ענין ההשכלה, וא"כ יובן דהיחס הזה מגביל את המציאות בחלקי פרטי מרחב השכל ההוא, דבכל סוג שכל הלא המרחב וההתפשטות שלו הוא מריבוי מיני שכלים עצמים (איך שהם בעצם מציאותם טרם התלבשותם בהמושכלות כנ"ל) שמהם הוא שמצטייר העליון ותחתון שבסוג שכל ההוא, א"כ הרי היחס מסוג שכל אחר מגביל ומתאר מציאותן של העליון ותחתון שבו, וכמו עד"מ שכל אנושי הרי אינו לא טבעי ולא אלקי, דהאלקי הוא למעלה ממהותו והטבעי למטה מערכו, ובמרחבו העצמי של השכל האנושי היינו בהעליון ותחתון שבו בעצמו ה"ה משיג ומכיר בהשכלה הטבעית, ומבין ומשער בהשגה² אלקית, הנה ההשגה וההכרה בהשכל הטבעי, וההבנה וההשערה בשכל האלקי, מגביל ומתאר את פרטי מהות העליון והתחתון שבשכל אנושי, ומבדיל אותו בכללותו בתוארו הכללי שאינו לא טבעי ולא אלקי, כ"א שהוא אנושי, וזהו מהותו דשכל אנושי שהוא בחיר הנבראים, דבהשכלה טבעית מכירה ומשיגה, ובהשכלה אלקית הוא רק משער ומבין אותה. וכן הוא גם בשכל אלקי דהיחס דשכל אנושי וטבעי מגביל העליון ותחתון שבו, והיינו דזה מה שהשכל האנושי או הטבעי מקבלו הוא התחתון שבו. והנה הנשמה בירידתה למטה ובהתלבשותה בגוף הרי גם אז כל ענינה הוא בהשגת אלקות ובכחי' התפעלות אור אלקי, מ"מ הרי השגה זאת יכולה להתקבל גם בשכל אנושי, וע"י שכל האנושי יכולה לבוא הארתה גם בשכל הטבעי, שגם הנה"ט יבין את השכל האלקי והאור האלקי, דשכל אלקי דבוק באור אלקי, והאור האלקי מתלבש בתוכו, ומוכן שהנה"ט אינו בערך כלל שיבין שכל אלקי כמו שהוא בעצם מהותו, ואינו בערך שיקבל בכי' אור אלקי ממש כמו שהוא, וא"כ ההשגה האלקית שמתקבל גם בשכל הטבעי הרי בהכרח שאינו אלקות ממש, והוא בכחי' הגשמה ובכחי' יש ממש לגבי מהות מעלת מדריגת הכחות דשכל ומדות אהו"ר שיש לה להנשמה קודם ירידתה להתלבש בגוף. דהנה הנה"א בעצם מהותה העצמי הוא שהוא חלק אלקה ממעל³, ומהות ענינו בהיותו למעלה שהוא בתכלית הביטול והדביקות, כביטול ודביקות החלק בהעצם שאינו נרגש כלל, ורק כשעלה ברצון הבורא ית' שיהי' נברא, ה"ה מצטייר בכחות מוגבלים לנברא, אמנם כל כחותיו הם רוחניים ובכחי' התפשטות מן עצמות ומהות הנברא הזה ברצון הבורא ית', כדוגמת זיו המתפשט מן העצם, וכל ענינם של המתפשטים האלו, היינו הכחות, הוא ברא"י באלקות, עד כי ההשגה והביטול אחד הוא, להיפך ממש מכמו שהוא בשכל אנושי, דבשכל אנושי הרי השגה הוא מציאות, וביטול הוא היפך המציאות, ובנשמה הרי ההשגה מביא את הביטול, והביטול מאמת את ההשגה, ובירידת הנשמה מתגשם עניני הנשמה, וההתגשמות הוא מה שהכחות מתגלמים בצירום המוגבל, ומתגדל ההשגה על הביטול, אמנם גם אז הרי"ה הנה"א הוא נפלא ועצום ונקראים עובדי הוי' בנשמתן, וטעם הדבר הוא לפי דאמיתת כחות הנה"א, היינו גם זה מה שהנה"א בא בהצטיירות נברא גמור כעין ברואי בעלי הגוף, הוא מעין מהותו העצמי, וכנ"ל דכחות הנפש לגבי הנפש הם כערך אברי הגוף לגבי הגוף, שכמו"כ הוא בהנה"א וכחותיו, הנה אמיתית כחות הנה"א הוא כמו שהוא לעצמו ומשיג במדרי' העליונות שבאלקות, וכדאי' בתו"א בד"ה בכ"ה בסכול⁵, דהשגת והתבוננו' הנה"א מצ"ע הוא בענין ד' אחד⁶ שזה מוכן ומושג רק להנה"א, וההשגה האלקית מה שמתקבל בשכל הטבעי ה"ה בכחי' הגשמה ויש ממש.

קיצור. יבאר דהגם שהעליון ותחתון שבכל א' מג' סוגי השכל חלוקים זה מזה, מ"מ להיותם כולם מוגדרים בהגדרה כללית יש להם יחס והיחס אין הפרש אם הוא חיובי או שלילי, ובמילא הרי הא' מתאר ומגביל מהות זולתו, שמזה יובן הפרש כחות הנה"א דקודם ירידתו ההשגה מביא את הביטול ובירידתו ההשגה מציאות⁷.

ענינים. ^א הנה"א (א) למעלה השגה גורם ביטול, (ב) למטה השגה מציאות.

* ברא"י באלקות: להעיר בכהנ"ל מוד"ה ויחלום, תש"ח (קונטרס נב) פ"ט ואילך [ספר המאמרים תש"ח ע' 87 ואילך]. ד"ה והר סיני, תש"ח (קונטרס נח [ספר המאמרים שם ע' 209 ואילך]).

(1) ראה המשך תרס"ו ע' נח. סה"מ תרפ"ט ע' 106.
 (2) כ"ה בכתי"ק. ובספר המאמרים השי"ת שבהערה 1: בהשכלה.
 (3) תניא רפ"ב.
 (4) בספר המאמרים השי"ת שם: הרי ביטול.
 (5) כט, ב ואילך.
 (6) ואתחנן ו, ד.
 (7) הקיצור דשנת ה'שי"ת: יכריח דיש יחס בין סוגי השכל, ויבאר דהיחס מגביל את מציאותו בעליון ותחתון. השגת אלקות דהנשמה בהתלבשותה בגוף מתקבלת גם בשכל אנושי וטבעי, וזה מכריח שאינו אלקות ממש, משא"כ השגת נה"א מצ"ע.

בס"ד. ליל ב' כ' כסלו תרצ"ג – בסעודה

ידוע אם הן שנות הגילוי או שנות המילוי.¹

כ"ק אדמו"ר הרה"ק לא יכל לסבול שמישהו מספר סיפור שלא בדיוק, ובפרט מעשה מופלא, והיה אומר: תורה ניתנה בסיני במקום זמן, והכוונה שעל ידי עבודה יורגש בזמן ומקום הענין של למעלה מהמקום וזמן, שהם שערי האורה שנפתחו במעמד הר סיני, שזהו ענין תורה ומצוות, שהן עצמן מתבטאות בזמן ומקום, אלא שבהן ועל ידן מורגש בתוך הזמן והמקום את שלמעלה מהגבלות הזמן ומקום, וכמו הנחת תפילין שמצותן בזמן ומקום דוקא אבל הן כלים ל"המשכה" שלמעלה מזמן ומקום.

אמר אחד שאצל אנשי וואהלין מקובל שהבעש"ט נסתלק ביום רביעי לשבוע, וסימנך ביום שנתלו המאורות, לפי זה ברור שהסתלקות מורנו הבעש"ט היתה ביום ראשון של חג השבועות.²

והשיב: עתה התברר לי ביאור הדברים שאמר רבנו הגדול ביום השני לצאתו מבית האסורים, שהיה זה ביום הרביעי בשבוע: "בו ניטלו המאורות בטי"ת, ובו נתלו המאורות בתי"ו".³

ב. ביום רביעי פרשת תבוא תרנ"ז, שהיה בשבעת ימי המשתה של חתונת, כיבדוני נכבדי אנ"ש בביקור פרטי, ובתוכם היו הרה"ג הרד"ץ, הרד"ז, הר"מ, הרל"ה, הר"ש ר' הל"ס, הרא"ש, הרמ"מ מאז', הר"ב ועוד. חדרי היה קטן, והלכנו לגן שמאחורי ביתנו, שם היו שולחן וספסלים וישבנו שם. והתחילו לדבר בעניני חסידות ומנהגי החסידים. ואמר הרמ"מ מאז': בילדותי שמעתי ממלמדי ר' גדליה⁴ שסיפר שהיה במזריטש וראה את המגיד, והוא למדן גדול וירא שמים, והדברים ששלוחי וילנה מספרים עליו ועל תלמידיו הם שקר. ר' גדליה סיפר לי שבעבר היו חוגגים את י"ח אלול כיום טוב, הבעל שם טוב נולד בי"ח אלול.

ויאמר הרה"ח ר' שלום ר' הל"ס⁵: ר' הלל סיפר פעם, ששמע מכ"ק הרה"ק ר' מרדכי מצ'רנוביל, שאביו⁶ אמר שהבעש"ט נולד בגופו, בנפשו וברוחו בח"י אלול, בגופו – כשנולד בגוף. בנפשו – ביום ח"י אלול נתגלה אליו מורו ורבו הקדוש, וברוחו – שנתגלה, ושלשה דברים אלה היו בח"י אלול. אני – אמר ר' הלל, מספר ר' שלום – הייתי קובע את ח"י אלול ליום משתה ושמחה, אלא שקביעות יום טוב צריכה להיעשות על ידי רבי, והסיבה שלא קבעוהו ליום טוב, לדעתי, היא משום ש"כתר" אינה נמנית בין הספירות.

א. אחד הנוכחים אמר, שהבעש"ט נולד בקירוב לזמן המסירות נפש של גזירות ת"ח ות"ט.

והשיב כי מזמן הגזירות הללו ועד שנולד הבעש"ט נ"ע, יש "מהלך" הגון, הרי זו תקופה של ארבעים-חמשים שנה. הבעש"ט נ"ע נולד בח"י אלול תנ"ח, והסימן הוא שנת נח"ת.

בין המכתבים הידועים בשם "הגניזה החרסונית", יש מכתב מהבעש"ט אל כ"ק הרה"ק ר' יעקב יוסף הכהן נ"ע ("התולדות") מיום ג' מקץ תקי"ג, בו הוא מקיים הבטחתו מכבר, לגלות לו באיזה יום ובאיזה שנה נתגלה אליו מורו אחי השילוני. וכותב בזה הלשון:

"אני ביום מלאות לי כ"ו שנה, ביום ח"י אלול בשנת תפ"ד בעיר אקופ, כחצות הלילה נתגלה אלי, הלימוד הראשון היה פרשת בראשית, וכאשר גמרנו התורה הקדושה עד לעיני כל ישראל, הייתי בן ל"ו ונגלית".

על פי הדברים האלה, שביום ח"י אלול תפ"ד מלאו למורנו הבעש"ט נ"ע כ"ו שנה, הרי שנולד בשנת תנ"ח בח"י אלול, והתגלותו של מורנו הבעש"ט היתה – על פי המכתב הנ"ל – ביום ח"י אלול תצ"ד. וכן מכל המכתבים שישנם, הן מכתבי הרה"ק ר' אדם בעל שם אל מורנו הבעש"ט במשך ג' שנים תצ"א-תצ"ג, בדברי תורה וביאורי מאמרי הזוהר והתיקונים ודברי תורה על אשר מסרב להתגלות, ומודיע לו אשר כולם החליטו שיתגלה, והן מכתב מורנו הבעש"ט אל גיסו הרה"ק ר' גרשון נ"ע, מוכח כי התגלות מורנו הבעש"ט היתה בשנת תצ"ד.

זקני החסידים סיפרו בשם חסידי כ"ק הרה"ק ר' מנחם מענדל מויטבסק, ששמעו מפי קדשו, אשר שנת תנ"ח סימנה "נח"ת" ו"חת"ן", ובאותה שנה נולד מורנו הבעש"ט. חד משמי שמיא נח"ת, שזהו "חת"ן", נחות דרגא, וזוהו נעשתה נחת רוח למטה, שנחת רוח חדשה בעולם הזה, כלומר, דרך חדשה בעבודה איך לעשות נחת רוח לו יתברך.

שמעתי מהחסיד ר' חנוך הענדל נ"ע, ששמע מהרב החסיד ר' זיסקינד מקורעניץ נ"ע, שאמר בשם הרה"ח ר' זלמן זמיר נ"ע, שהבעש"ט נולד ונתגלה במדינה שהיתה רוויה דם יהודי של מסירות נפש.

כשקרא אבי את המכתב האמור מהבעש"ט נ"ע אל הרה"ק ר' יעקב יוסף נ"ע, אמר לי כ"ק אדמו"ר הרה"ק: כיצד יתאים הדבר למה שמקובל רבי מפי רבי ששנות חיי הבעש"ט נ"ע בעלמא דין הן ע"ב שנה, אלא שאין

לשקלוב, וגם זכר איך נעשה החסיד הראשון בשקלוב.

(5) כך היה נקרא מפני שהיה נוסע תמיד עם הרה"ג הרה"ח ר' הלל.

(6) כוונתו על הוד כ"ק הרה"ק רבי נחום צוקלקלה"ה.

(1) הכוונה ימיו כפולים. והם היו"ד שנים שלמד.

(2) הקביעות של חג השבועות תק"כ היתה ביום ד' וה'.

(3) עיין לקמן אות י"א.

(4) הוא היה זקן מופלג וזכר עוד את רבנו הזקן בבואו בפעם הראשונה

וַיְהִי בְשֵׁלַח פְּרַעֲהַ אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם
 אֱלֹהִים דְּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי |
 אָמַר אֱלֹהִים פְּנִינָתָם הָעַם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה
 וְשָׁבוּ מִצְרַיִם כַּסִּי: יח וַיִּסַּב אֱלֹהִים | אֶת־הָעַם
 דְּרָךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמֹשִׁים עָלוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כַּסִּי: יט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
 עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשְּׂבִיעַ אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד פֶּקֶד אֱלֹהִים אֶתְכֶם
 וְהֵעֲלִיתֶם אֶת־עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם כַּסִּי:
 כ וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְם בְּקֶצֶה
 הַמִּדְבָּר כַּסִּי: כא וַיְהִי הַלַּיְלָה לַפְּנִיָּהם יוֹמָם

יז ויהוה כד שלח פרעה ית עמא
 ולא דברנון יי ארץ ארעא
 פלשתאי ארי קריבא הוא ארי
 אמר יי דילמא זועון עמא
 במחזיהון קרבא ויתובון
 למצרים: יח ואסחר יי ית עמא
 ארץ מדברא ימא דסוף ומזרזין
 סליקו בני ישראל מארעא
 דמצרים: יט ואסיק משה ית
 גרמי יוסף עמה ארי אומאה
 אומי ית בני ישראל למימר
 מדבר דכיר יי יתכון ותסקון ית
 גרמי קמא עמכון: כ ונטלו
 מסכות ושרו באתם בסטר
 מדברא: כא ויי מדבר קדמיהון
 ביממא בעמודא דעננא

רש"י

שיצטרף, אבל כשהוא פורש למדבר, צריך לזמן
 כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב פי אם לספר את
 האזון, שלא תתמה: במלחמת עמלק ובמלחמת
 סיחון ועוג ומדין, מהיכן היו להם פלי זין, שהכו
 ישראל בחרב? ברש"י ישן) וכן הוא אומר: (יהושע
 א) "ואתם תעברו חמושים", וכן תרגם אונקלוס:
 מזרזין, כמו: (בראשית יד) "ויגר את חניכיו", וזרזי.
 דבר אחר: חמושים, אחד מחמשה יצאו וארבעה
 חלקים מתו בשלשת ימי אפלה: (יט) השביע
 השביע. השביעם שישביעו לבניהם (מכילתא).
 ולמה לא השביע לבניו שישאוהו לארץ פנען מיד,
 כמו שהשביע יעקב? אמר יוסף: אני שליט הייתי
 במצרים והנה ספק בנדי לעשות, אבל בני, לא
 יניחום מצרים לעשות. לכה השביעם לכשיגאלו
 ויצאו משם, שישאוהו (סוטה יג): והעליתם את
 עצמתי מזה אתכם. לאחיו השביע בן. למדנו
 שאף עצמות כל השבטים העלו עמהם, שנאמר:
 "אתכם": (כ) ויסעו מספת. ביום השני, שהרי
 בראשון באו מרעמסס לסכות: (כא) לנחתם
 הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו

(יז) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא
 נהגם, כמו: (שמות לב) "לך נחה את העם", (משלי
 ו) "בהתהלךך פנחה אותך": פי קרוב הוא. ונח
 לשוב באותו הדרך למצרים, ומדרש אגדה יש
 הרבה: בראתם מלחמה. כגון מלחמת (כמדבר יד)
 "וירד העמלקי והכנעני וגו'", (מכילתא) אם הלכו
 דרך ישר היו חוזרים. ומה, אם פשהקיפם דרך
 מעקם אמרו: "נתנה ראש ונשובה מצרימה", אם
 הולכים בפשוטה על אחת כמה וכמה. (לפי סדר
 הפתוח נראה הרשימות מהפכים ועין ברבי אליהו
 מזרחי, ובגור אריה וברבי מרדכי יפה ישוב נכון
 על זה): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיצאו
 ויתנו לב לשוב: (יח) ויסב. הסיכם מן הדרך
 הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף.
 וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו:
 "ותשם בסוף", "קנה וסוף קמלו": וחמשים. אין
 חמושים אלא מזינים (לפי שהסבתן במדבר, גרם
 להם שעלו חמושים, שאלו הנה דרך ישוב לא היו
 מחמשים להם כל מה שצריכים, אלא כאדם
 שעובר ממקום למקום וכדעתו לקנות שם מה

בְּעִמּוּד עֵנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלִילָה בְּעִמּוּד אֲשֶׁר
 לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלִילָה כְּשִׁי: כב לֹא-
 יִמְיֵשׁ עִמּוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעִמּוּד הָאֲשֶׁר לִילָה
 לְפָנֵי הָעַם כְּשִׁי: פ (לו) יד א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ
 וַיַּחֲנוּ לְפָנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיַּם
 לְפָנֵי בַּעַל צִפְן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל-הַיָּם כְּשִׁי:
 ג וְאָמַר פְּרַעֲהַ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל נְבָכִים הֵם בְּאַרְצָן
 סָגְרָ עֲלֵיהֶם הַמַּדְבָּר כְּשִׁי: ד וְחִזַּקְתִּי אֶת-לֵב-
 פְּרַעֲהַ וְרַדְּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָהּ בַּפְּרַעֲהַ וּבְכָל-
 חִילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ-כֵן כְּשִׁי:

לדברותיהון באורחא באלילא
 בעמודא דאשתא לאנהרא להון
 למיזל ביממא ובליילא: כב לא
 עדי עמודא דעננא ביממא ואף
 לא עמודא דאשתא בליילא קדם
 עמא: א ומליל יי עם משה
 למימר: ב מליל עם בני ישראל
 ויתבון וישרון קדם פום חירתא
 בין מגדול ובין ימא קדם בעיל
 צפון לקבלה תשרון על ימא:
 ג וימר פרעה על בני ישראל
 מערבלין אנון בארעא אחד
 עליהון מדברא: ד ואתקף ית
 לבא דפרעה וירדף בתריהון
 ואתיקר בפרעה ובכל משריתה
 וידעון מצראי ארי אנא יי ועבדו

רש"י

פרש איוב: (איוב יב) "משגיא לגויים ויאבדם":
 (ג) ואמר פרעה. כשישמע שהם שבים
 לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן:
 "ה' ילחם לכם", עליכם, (בראשית כ) "אמרי לי אחי
 הוא", אמרי עלי: נבכים הם. פלואים ומשקעים,
 ובלעז: שירי"ר, כמו: (תהלים פד) "בעמק הבקא",
 (איוב כא) "מבכי נהרות", (שם לח) "נבכי ים".
 נבכים הם, פלואים הם במדבר שאינן יודעין לצאת
 ממנו ולהיכן ילכו: (ד) ואכבדה בפרעה.
 כשהקדוש ברוך הוא מתנגם ברשעים, שמו
 מתגדל ומתפבד, וכן הוא אומר: (יחזקאל לח)
 "ונשפטי אתו וגו'", ואחר כך: "והתגדלתי
 והתקדשתי ונודעתי וגו'". ואומר: (תהלים עו)
 "שמה שבר רשפי קשת", ואחר כך: "נודע ביהודה
 אלהים". ואומר: (שם ט) "נודע ה' משפט עשה":
 בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעברה, וממנו
 התחילה הפרענות (מכילתא): ויעשו-כן. להגיד
 שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו: היאך
 נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברח, אלא אמרו

(דברים א) "לראותכם בדרך אשר תלכו בה" שהוא
 כמו להראותכם. אף כאן להנחותם על ידי שליח,
 ומי הוא השליח? עמוד הענן, והקדוש ברוך הוא
 בכבודו מוליכו לפניו. ומכל מקום, את עמוד
 הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד
 הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה, אלא
 להורותם הדרך: (כב) לא ימיש. הקדוש ברוך
 הוא, את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה. מגיד
 שעמוד הענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש
 משלים לעמוד הענן, (שבת כג) שעד שלא ישקע
 זה, עולה זה: (ב) וישבו. לאחוריהם, לצד
 מצרים היו מקרבין כל יום השלישי, כדי להטעות
 את פרעה, שיאמר: תועים הם בדרך, כמו שנאמר:
 "ואמר פרעה לבני ישראל וגו'": ויחנו לפני פי
 החירת. (מכילתא) הוא פיתם, ועכשו נקרא פי
 החירת, על שם שנעשו בני חורין. והם שני סלעים
 גבוהים זקופים והגי'א שביניהם קרוי פי הסלעים:
 לפני בעל צפון. (מכילתא) הוא נשאר מכל אלהי
 מצרים, כדי להטעותן שיאמרו קשה יראתן, ועליו

ה (ישראל) וַיִּגְדַּל לְמַלְכָּךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה פָּדָה לְבַב פְּרַעְיָה וְעַבְדֶּיךָ אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי־שַׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדֵּנוּ כַּסִּי׃
 וַיֹּאסֶר אֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עַמּוֹ כַּסִּי׃
 וַיִּקַּח שֵׁש־מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשַׁלְשָׁם עַל־כָּלֹּ: כַּסִּי׃ ח וַיַּחְזֵק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיְרַדְּף אַחֲרָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְיַד רַמָּה כַּסִּי׃ (ע"ב בחול) שְׁנֵי ט וַיְרַדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיִגּוּ אוֹתָם חַגִּים עַל־הַיָּם כָּל־סוּם רֶכֶב פְּרַעְיָה וּפְרָשָׁיו וַחִילוֹ עַל־פְּי הַחֵירוֹת לִפְנֵי בַעַל צַפֹּן: י וּפְרַעְיָה הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה

כן: ה ואתחנא למלכא דמצרים ארי אזל עמא ואתהפיד לבא דפרעה ועבדוהי לעמא ואמרו מא דא עבדנא ארי שלחנא ית ישראל מפלחננא: ו וטקיס ית רתפה וית עמה דבר עמה: ז ודבר שת מאה רתפין בחירן וכל רתפי מצראי וגברין ממנן על פלהון: ח ותקיף יי ית לבא דפרעה מלכא דמצרים ורדף בתר בני ישראל ובני ישראל נפקו בריש גלי: ט ורדפו מצראי בתריהון ואדביקו ויהון בד שרן על ימא כל סוסות רתפי פרעה ופרשוהי ומשריתה על פום חירמא קדם בעיל צפון: י ופרעה קרב וזקפו בני ישראל ית עיניהון והא מצראי נטלון

רש"י

ומהר לפני חילותיו. דרף שאר מלכים לטל בזה בראש כמו שיבחר, אני אשנה עמכם בחלק שנאמר: "אחלק שלל": (ז) בחור. נבחרים. בחור, לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנן זה היה בחור: וכל רכב מצרים. ועמקם כל שאר הרכב, (מכילתא) ומהיכן היו הבהמות הללו? אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר: (לעיל ט) "וימת כל מקנה מצרים", ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר: (שם י) "וגם מקננו ילך עמנו". משל מי היו? מ"הירא את דבר ה'". מפאן היה רפי שמעון אומר: כשר שבמצרים, הרג! טוב שבנחשים, רצץ את מחו! ושלשם על פלו. שרי צבאות, בתרגומו: (ח) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדף אם לאו, ויחזק את לבו לרדף: ביד רמה. (מכילתא) בגבורה גבהה ומפרסמת: (י) ופרעה הקריב. היה לו לכתב ופרעה קרב, מהו הקריב? הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפנייהם כמו שהתנה עמקם: נסע אחריהם. בלב אחד

אין לנו אלא דברי בן עמרם (מכילתא): (ה) ויגדל למלך מצרים. איקטורין שלח עמקם, וכיין שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי. (מכילתא) ובחמשי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים. (פ"ק דסוטה) בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח. לכה אנו קורין השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם: (לעיל יב) "קומו צאו מתוך עמי" ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש"? ועכשו, נהפכו לרדף אחריהם בשביל ממונם שהשאלו: מעבדנו. מעבד אותנו: (ו) ויאסר את רכבו. הוא בעצמו (מכילתא): ואת עמו לקח עמו. משכם בדברים: לקינו, ונטלו ממוננו ושלחנום, בואו עמי ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים: דרף שאר מלכים, עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר: "ופרעה הקריב", הקריב עצמו

פתריהון ודחילו לחדא וזעיקו
בני ישראל קדם יי: יא ואמרו
למשה המדלית קברין במצרים
דברתנא לממת במדברא מא דא
עבדתא לנא לאפקותנא
ממצרים: יב הלא דין פתגמא די
מללנא עמו במצרים למימר
שבוק מננא ונפלא ית מצראי
ארי טב לנא דנפלא ית מצראי
מדנמות במדברא: יג ואמר
משה לעמא לא תדחלון אתעתדו
וחזו ית פורקנא דיי דיעבד לכון
יומא דין ארי קמא דחזיתון ית
מצראי יומא דין לא תוספון
למחזיהון עוד עד עלמא: יד יי
יגייח לכון קרב ואתון תשתקון:
טו ואמר יי למשה קבלית צלותך
מליל עם בני ישראל ויטלון:

מצרים | נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו
בני ישראל אל יהוה כס"י: יא ויאמרו אל-משה
המבלי אין-קברים במצרים לקחתנו למות
במדבר מה-זאת עשית לנו להוציאנו
ממצרים כס"י: יב הלא-זה הדבר אשר דברנו
אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה
את-מצרים כי טוב לנו עבד את-מצרים
ממתנו במדבר כס"י: יג ויאמר משה אל-העם
אל-תיראו התיצבו וראו את-ישועת יהוה
אשר-יעשה לכם היום כי אשר ראיתם
את-מצרים היום לא תספו לראתם עוד
עד-עולם כס"י: יד יהוה ילחם לכם ואתם
תחרשון כס"י: פ שלישי טו ויאמר יהוה אל-משה

רש"י

(שמואל ב יט) "מי יתן מותי" דאבשלום, שאמות,
כמו: (צפניה ג) "ליום קומי לעד", (דברי הימים ב יח)
"עד שובי בשלום", שאקום, שאשוב: (יג) פי
אשר ראיתם את-מצרים וגו'. מה שראיתם אותם,
אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם, ולא
תוסיפו עוד: (יד) ה' ילחם לכם. בשבילכם,
וכן: "פי ה' נלחם לכם", וכן: (איוב יג) "אם לא
תריבון", וכן (בראשית כד) "ואשר דבר לי", וכן
(שופטים ו) "האתם תריבון לבעל"?: (טו) מה
תצעק אלי. למדנו שהיה משה עומד ומתפלל.
אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא עת עתה להאריך
בתפלה, שישאל נתנין בצרה. דבר אחר: "מה
תצעק אלי", עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמו
שנאמר להלן (ישעיה מה): "על-בני ועל-פעל ידי
תצונו": דבר אל בני ישראל ויסעו. (מכילתא אין
להם אלא ליסע, שאין הם עומד בפניהם, כדאי

כאיש אחד. דבר אחר: "והנה מצרים נוסע
אחריהם", ראו שר של מצרים נוסע מן השמים
לעזר למצרים. (תנחומא): ויצעקו. (מכילתא) תפשו
אמנות אבותם: באברהם הוא אומר: (בראשית יט)
"אל המקום אשר עמד שם", ביצחק: (שם כד)
"לשוח בשדה", ביצקב: (שם כח) "ויפגע במקום":
(יא) המבלי אין-קברים. וכי מחמת חסרון
קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו
משם? שיפ"ר פלינצס"א דינו"ן פושי"ש בלע"ז:
(יב) אשר דברנו אליך במצרים. (מכילתא) והיכן
דברו? "יגרא ה' עליכם וישפט": ממתנו. מאשר
נמות, ואם היה נקוד מלאפום (רצה לומר: חולם,
פנודע לבעלי דקדוק שקראו חולם - מלאפום, ועין
לקמן פרשת יתרו ברש"י פסוק "פן יפרץ") היה
נבאר ממתנתנו, עכשו שנקוד בשורוק נבאר:
מאשר נמות, וכן: "מי יתן מותנו", שנמות, וכן:

טו ואת טול ית הטרף וארים ית ידך על ימא ובזעוהי ויעלון בני ישראל בגו ימא ביבשתא: יז ואנא הא אנא מתקף ית לבא דמצראי ויעלון בתריהון ואתנקר בפרעה ובכל משריתה ברתכוהי ובפרשוהי: יח וידעון מצראי ארי אנא יי באתנקרותי בפרעה ברתכוהי ובפרשוהי: יט ונטל מלאכא דיי דמדבר קדם משריתא דישראל ואתא מבתריהון ונטל עמודא דעננא מן גדמיהון ושרא מבתריהון: כ ועל בין משריתא דמצראי ובין משריתא דישראל ותהו עננא וקבלא למצראי ולישראל נהר פל ליליא ולא אתקריכו דין לות דין פל ליליא: כא וארים משה ית ידה על ימא ודבר יי ית ימא ברוח קדומא תקיף פל ליליא ושוי ית ימא ליבשתא

מה־תצעק אלי דבר אל־בני־ישראל ויסעו כס"י: טו ואתה הרם את־מטף ונטה את־ידך על־הים ובקעהו ויבאו בני־ישראל בתוך הים ביבשה: יז ואני הנני מחזק את־לב מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל־חילו ברכבו ובפרשיו: יח וידעו מצרים כי־אני יהוה בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו: יט ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם כס"י: כ ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל והי הענן והחשך ויאר את־הלילה ולא־קרב זה אל־זה כל־הלילה כס"י: כא ויש משה את־ידו על־הים וילך יהוה את־הים ברוח קדים עזה כל־הלילה וישם את־הים לחרבה

רש"י

מלפניו ונתנו לאחריו. באו זאבים מאחריו, נתנו לפניו, באו לסטים לפניו וזאבים מאחריו נתנו על זרועו ונלחם בהם. כף: (הושע יא) "ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על־זרועתי": ויהי הענן והחשך למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל והולך לפניהם, כדרכו ללכת כל הלילה. והחשך של ערפל לצד מצרים: ולא קרב זה אל־זה. (מכילתא) מחנה אל מחנה: (כא) ברוח קדים עזה. (מכילתא) ברוח קדים שהיא עזה שברוחות, היא הרוח שהקדוש ברוך הוא נפרע בה מן הרשעים, שנאמר: (ירמיה יח) "ברוח קדים אפיצם", (הושע יג) "יבא קדים רוח ה'", (יחזקאל כז) "רוח הקדים שברך בלב ימים", (ישעיה כז) "הגה ברוחו

זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו פי ויצאו, לקרע להם הים: (יט) וילך מאחריהם. להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר: "מלאך ה'", וכאן: "מלאך האלהים", אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה, אם להנצל, אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשכה והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם להחשיף למצרים: (כ) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך בדרך ובנו מהלך לפניו. באו לסטים לשבותו, נטלו

ואתבזעו מיא: כב ועלו בני ישראל בגו ימא בנפשטא ומיא להון שורין מימיניהון ומסמאליהון: כג ורדפו מצראי ועלו בתריהון כל סוסות פרעה רתכוהי ופרשוהי לגו ימא: כד והנה במטרת צפרא ואסתכי יי למשריתא דמצראי בעמודא דאשתא וענא ושגיש ית משריתא דמצראי: כה ואעדי ית גלגלי רתכוהי ומדברין להון בתקוף ואמר מצראי נעירוק מן קדם ישראל ארי דא היא גברתא דיי דעבד להון קרבין במצרים: כו ואמר יי למשה ארים ית ידך על ימא ויתובון מיא על מצראי על רתפיהון ועל פרשיהון: כז וארים משה ית ידה על ימא

ויבקעו המים כס"י: כב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימנם ומשמאלם: כג וירדפו מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים כס"י: כד ויהי באשמרת הבקר וישקף יהוה אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את מחנה מצרים כס"י: כה ויסר את אפן מרכבתיו וינהגהו בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי יהוה נלחם להם במצרים כס"י: פ רביעי כו ויאמר יהוה אל משה נטה את ידך על הים וישבו המים על מצרים על רכבו ועל פרשיו כס"י: כז ויט משה את ידו על הים

רש"י

לכלן: (שמואל א ז) "וירעם ה' בקול גדול וגו' על פלשתים ויהם": (כה) ויסר את אפן מרכבתיו. מפת האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגרות והיושבים בהם נעים ואברייהן מתפרקין: וינהגהו בכבדת. בהנהגה שהיא כבדה וקשה להם, במדה שמדדו: "ויכבד לבו הוא ועבדיו", אף כאן: "וינהגהו בכבדות": נלחם להם במצרים. במצריים. דבר אחר: "במצרים", בארץ מצרים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שונארו במצרים: (כו) וישבו המים. שזקופים ועומדים כחומה ישובו למקומם ויכסו על מצרים: (כז) לפנות בקר. לעת שהבקר פונה לבא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהממים ומטרפין ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדרה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתברין בים, ונתן הקדוש ברוך הוא בהם חיות, לקבל היסורין: וינער. ושיק, והוא לשון טרוף בלשון

הקשה ביום קדים: "ויבקעו המים. כל מים שבעולם (מכילתא): (כג) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד הנה? אלא מגיד שאין כלם חשוכין לפני המקום אלא פסוס אחד: (כד) באשמרת הבקר. (ברכות ג) שלשת חלקי הלילה קרויין אשמרת, ואותה שלפני הבקר קורא אשמרת הבקר. ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, פת אחר פת, לשלשה חלקים, לקף קרוי אשמרת, זהו שתרגם אונקלוס מטרת: וישקף. ויבט, כלומר, פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו ואסתכי, אף הוא לשון הבטה כמו (כמדבר כג) "שדה צופים", לחקל סכותא: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו פטיט, ועמוד אש מרתחו וטלפי סוסייהם משתמטות (מכילתא): ויהם. לשון מהומה אשטורדישוין בלע"ז. ערבכם, נטל סגנויות שלהם. ושנינו בפרקי רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי: כל מקום שנאמר בו: "מהומה", הרעשת קול הוא, וזה אב

וַיֵּשֶׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בְּקֶרֶל לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים
 לְקַרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ
 הַיָּם כִּסִּי: כח וַיֵּשְׁבוּ הַיָּמִים וַיִּכְסּוּ אֶת־הַרְכָּב
 וְאֶת־הַפְּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים
 אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאָר בָּהֶם עַד־אֶחָד כִּסִּי:
 כט וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֹשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם
 וְהַיָּם לָהֶם חֲמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם:
 לו וַיֹּשֶׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד
 מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־
 שַׁפַּת הַיָּם כִּסִּי: לא וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד
 הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ
 הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ וַיֵּאֱמִינוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה
 עַבְדּוֹ כִּסִּי: פ מו אַז יִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לִיהוָה

ותב ימא לעדן צפרא לתקפה
 ומצראי ערקין לקדמותה ושניק
 יי ית מצראי בגו ימא: כח ותבו
 מיא וחפו ית רתפיא וית פרשיא
 לכל משרית פרעה דעלו
 בתריהון בימא לא אשפאר בהון
 עד חד: כט ובני ישראל הליכו
 ביבשפא בגו ימא ומיא להון
 שורין מימיניהון ומסמאליהון:
 ל ופרק יי ביומא ההוא ית
 ישראל מידא דמצראי וחזו
 ישראל ית מצראי מיתין על פיה
 ימא: לא וחזא ישראל ית
 גבורתא ידא רבתא די עבד יי
 במצרים ודחילו עמא מן קדם יי
 והמינו במימרא דיי ובנביאות
 משה עבדה: א ככן שבח משה
 ובני ישראל ית תושבחתא קדא
 קדם יי ואמרו למימר נשבח

רש"י

יהושע, וכן: (מלכים א ז) "ובית יעשה לבת
 פרעה", חשב בלבו שייעשה לה. אף כאן "ישיר",
 אמר לו לבו שישיר וכן עשה. "ויאמרו לאמר
 אשריה לה", וכן ביהושע, כשראה הגס, אמר לו
 לבו שידבר וכן עשה. "ויאמר לעיני ישראל". וכן
 שירת הבאר שפתח בה: "אז ישיר ישראל", פרש
 אחריו: "עלי באר ענו לה". (מלכים א יא) "אז יבנה
 שלמה במה", פרשו בו חכמי ישראל: שבקש
 לבנות ולא בנה, למדנו, שהיו"ד על שם המחשבה
 נאמרה. זהו לישוב פשוטו, אבל מדרשו: אמרו
 רבותינו זכרונם לברכה: מפאן רמז לתחית המתים
 מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפרשוהו:
 בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר ולישב לשון
 הנה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד,
 כגון: (איוב א) "ככה יעשה איוב", (במדבר ט) "על

ארמי, והרבה יש במדרש אגדה: (כח) ויכסו את
 הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרוך המקראות
 לכתב למ"ד יתרה כמו (לקמן כז) "לכל פליו תעשה
 נחשת", וכן: (שם) "לכל פלי המשכן בכל
 עבודתו", (במדבר ד) "ויתדותם ומיתריהם לכל
 פליהם", ואינו אלא תקון לשון: (ל) וירא
 ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו,
 כדי שלא יאמרו ישראל: כשם שאנו עולים מצד
 זה, כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו, וירדפו
 אחרינו: (לא) את היד הגדלה. את הגבורה
 הגדולה שעשתה ידו של הקדוש ברוך הוא.
 והרבה לשונות נופלין על לשון יד וכלן לשון יד
 ממש הן, והמפרשו, יתקן הלשון אחר ענין
 הדבור: (א) אז ישיר משה. אז, כשראה הגס,
 עלה בלבו שישיר שירה, וכן: (יהושע י) "אז ידבר

כִּי־גָאָה גָאָה סוּס וּרְכָבוֹ רַמָּה בַּיָּם כִּסִּי׃ ב עֵזִי
 וּזְמַרְתָּ יְהִי וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאַנְוָהוּ
 וּנְוֹדָה קָדָם יְיָ אֲרִי אֲתַנְאִי עַל
 גּוֹתְנִיָא וְגֵאוּתָא דִּילָהּ הִיא סוּסִיא
 וּרְכָבָהּ רַמָּא בַּיָּמָא׃ ב תְּקַפִּי
 וְתוֹשְׁבַחְתִּי דְחִילָא יְיָ וְאָמַר

רש"י

וזמרת של פאן, ושל ישעיה ושל תהלים נקודה
 בתטרף קמ"ץ. ועוד, אין באחד מהם פתוב
 'וזמרת', אלא 'וזמרת', וכלם סמוך להם 'וייה לי
 לישועה'. לכך אני אומר לישוב לשון המקרא:
 שאין עזי כמו עזי ולא זמרת כמו זמרת, אלא
 עזי שם דבר הוא, כמו (שם קכג) "היושבי בשמים",
 (עובדיה א) "שוכני בחגי סלע", (דברים לג) "שוכני
 סנה", וזהו השבח: "עזי וזמרת יה", הוא היה לי
 לישועה. וזמרת דבוק הוא לתיבת ה' כמו: (שופטים
 ה) "לעזרת ה'", (ישעיה ט) "בעברת ה'", (קהלת ג)
 "על דברת בני האדם". ולשון 'וזמרת', לשון
 (ויקרא כה) "לא תזמר", (ישעיה כה) "זמיר עריצים"
 לשון כסות וכריתה. עזו ונקמתו של אלהינו היה
 לנו לישועה. ואל תתמה על לשון 'וייה' שלא
 נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה,
 וזה דגמתו: (מלכים א ו) "את קירות הבית סביב
 להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב", היה לו לומר:
 "עשה צלעות סביב", וכן (דברי הימים ב ו) "ובני
 ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליהם
 רחבעם", היה לו לומר: "מלך עליהם רחבעם",
 (במדבר יד) "מבלתי יכולת ה' וגו' וישחטם", היה
 לו לומר: "שחטם", (שם לו) "והאנשים אשר שלח
 משה וגו' וימתו", "מתו" היה לו לומר, (לעיל ה)
 "ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב", היה לו
 לומר "עזב": זה אלי. בכבודו נגלה עליהם, והיו
 מראין אותו באצבע: ראתה שפחה על היס, מה
 שלא ראו נביאים: ואנוהו. אונקלוס תרגם לשון
 ננה, (ישעיה לג) "ננה שאנן", (שם סה) "לנוה צאן".
 דבר אחר: ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו
 לבאי עולם, כגון: "מה דודך מדוד? דודי צח
 ואדם". וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה,
 וארומנהו: אלהי אבי. לא אני תחלת הקדשה,

פי ה' יחנו", "ויש אשר יהיה הענין", לפי שהן דבר
 ההווה תמיד, ונופל בו בין לשון עתיד ובין לשון
 עבר, אבל זה שלא היה אלא לישועה, אינו יכול
 לישוב בלשון הזה: פי גאה גאה. פתרגומו. (דבר
 אחר: בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר
 לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחברו ומתגבר
 עליו, מפילו מן הסוס, וכאן: "סוס ורכבו רמה
 ביים", וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל
 בו לשון גאות, כמו "פי גאות עשה", וכן כל
 השירה תמצא כפולה: "עזי וזמרת יה, ויהי לי
 לישועה", "ה' איש מלחמה, ה' שמו", וכן כלם.
 ברש"י (ישן). דבר אחר: "כי גאה גאה" - על כל
 השירות וכל מה שאקלס בו - עוד יש בו תוספת,
 ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין אותו ואין בו:
 סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה והמים מעלין
 אותם לרום ומורידין אותם לעמק ואינן נפרדים:
 רמה. השליף, וכן (דניאל ג) "ורמיו לגו אתון
 נורא", ומדרש אגדה: כתוב אחד אומר "רמה"
 וכתוב אחד אומר "ירה" - מלמד שהיו עולין לרום
 ויורדין לתהום כמו (איוב לח) "מי ירה אכן פנתה"
 מלמעלה למטה: (ב) עזי וזמרת יה. אונקלוס
 תרגם: תקפי ותשבחת. עזי, כמו עזי בשורוק,
 וזמרת כמו זמרת, ואני תמה על לשון המקרא,
 שאין לה כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה
 מקומות שהוא סמוך אצל "וזמרת", וכל שאר
 מקומות נקוד שורו"ק: (ירמיה טז) "ה' עזי ומעזי",
 (תהלים נט) "עזו אליך אשמרה", וכן כל תיבה בת
 שתי אותיות הנקודה מלאפוסם כשהיא מארכת
 באות שלישית ואין השנייה (בשנ"א) בתטרף,
 הראשונה נקודה בשורו"ק, כגון: עז - עזי,
 רק - רקני, חק - חקני, על - עלי, "יסור עלו",
 כל - כלו, "ושלישים על כלו". ואלו השלשה: עזי

אלהי אבי וארממנהו כס"י: ג יהוה איש
 מלחמה יהוה שמו כס"י: ד מרבכת פרעה
 וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים-
 סוף כס"י: ה תהמת יכסימו ירדו במצולת כמו-
 אבן כס"י: ו ימינך יהוה נאדרי בפח ימינך יהוה
 תרעץ אויב כס"י: ז וברכ גאונך תהרם קמיוך

במימרה ויהוה לי לפרק דין אלהי
 ואבני לה מקדשא אלהא
 דאבהתי ואפלה קדמוהי ג יי
 מרי נצחון קרבניא יי שמה:
 ד רתפי פרעה ומשירתה שדי
 כימא ושפר גברוהי אטבעו
 כימא דסוף: ה תהומיא חפו
 עליהון נחתו לעומקיא פאבנא:
 ו ימינך יי אדיר בחילא ימינך יי
 תברת סנאה: ז ובסגי תקפך

רע"י

(גם פאן מוכח להיות חולם פמו שנתבאר): פמו
 אבן. ובמקום אחר: "צללו פעופרת", ובמקום
 אחר: "יאכלמו פקש". הרשעים פקש הולכים
 ומטרפין עולים ויורדין, בינוניים פאבן והכשרים
 פעופרת שגחו מיד: (ו) ימינך. ימינך. שתי
 פעמים: פשישראל עושין רצונו של מקום השמאל
 נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בפח. להציל את
 ישראל וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה:
 אותה ימין עצמה "תרעץ אויב", מה שאי אפשר
 לאדם לעשות שתי מלאכות בידי אחת. ופשוטו של
 מקרא: ימינך הנאדרת בפח, מה מלאכתה? ימינך
 היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דגמתו: (תהלים
 צב) "פי הגה אויביך ה', פי הגה אויביך יאבדו",
 (שם צד) "עד-מתי רשעים, ה', עד-מתי רשעים
 יעלזו", (שם צג) "נשאו נהרות, ה', נשאו נהרות
 קולם", "לא לנו, ה', לא לנו", (הושע ב) "אענה,
 נא-ה', אענה את-השמים", (שופטים ה) "אנכי
 לה, אנכי אשריה", (תהלים קכד) "לולי ה' וגו' לולי
 ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם", (שופטים ה) "עורי,
 עורי, דבורה, עורי, עורי, דברי-שיר", (ישעיה כו)
 "תרמסנה רגל, רגלי עני", (תהלים קלו) "ונתן ארצם
 נחלה, נחלה לישראל עמו": נאדרי. היו"ד יתרה,
 כמו: "רבתי עם", "שרתי במדינות", "גנבתי יום":
 תרעץ אויב. תמיד היא רועצת ומשברת האויב.
 ודומה לו "וירעצו וירצצו את בני ישראל",
 בשופטים (י). דבר אחר: ימינך הנאדרת בפח היא
 משברת ומלקה אויב: (ז) וברכ גאונך. אם היד

אלא מחזקת ועומדת לי הקדשה ואלהותו עלי
 מימי אבותי: (ג) ה' איש מלחמה. בעל מלחמה,
 כמו (רות א) "איש נעמי" וכל איש ואיש מתרגמין
 בעל, וכן (מלכים א ב) "וחזקת והיית לאיש",
 לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא
 בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד: (שמואל א יז)
 "ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות". דבר אחר: ה'
 שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אויבו
 הוא במדתו לרחם על ברואיו ולזון את כל באי
 עולם, ולא כמדת מלכי אדמה: פשהוא עוסק
 במלחמה פונה עצמו מכל עסקים ואין בו כח
 לעשות זו וזו: (ד) ירה בים. שדי בימא, שדי
 לשון יריה, וכן הוא אומר: (לקמן יט) "או-ירה
 יירה", תרגום אונקלוס: 'או אשתדאה ישתדי',
 והתי"ו משמשת באלו במקום תפעל: ומבחר.
 שם דבר כמו: מרבכ, משכב, "מקרא קדש":
 טבעו. (מכילתא) אין טביעה אלא במקום טיט,
 כמו: (תהלים סט) "טבעתי בין מצולה", (ירמיה לח)
 "ויטבע ירמיהו בטיט", מלמד שנעשה הים טיט
 לגמל להם כמדתם, ששעבדו את ישראל בחמר
 ובלבנים: (ה) יכסימו. כמו יכסום והיו"ד
 האמצעית יתרה בו ודרך המקראות בכך, כמו:
 (דברים ח) "ויברך וצאנך ירפין", (תהלים לו) "ירוןן
 מדשן ביתך", והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון
 עתיד, כך פרשהו: טבעו בים סוף, כדי שיחזרו
 המים וכסו אותן. יכסימו אין דומה לו במקרא
 בנקודתו, ונרכו להיות ננקד יכסימו במלאפו"ם

תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוּ בִּקְשׁ כְּשִׁי׃ ח וּבְרוּחַ
 אֲפִיךָ יַעֲרֵמוּ מַיִם נִצְבוּ כְּמוֹ-נֶד נְזֻלִים קָפְאוּ
 תְּהַמֵּת בְּלִבֵּי־ם כְּשִׁי׃ ט אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֶּף אֲשִׁיג
 אֲחַלֵּק שָׁלַל תִּמְלָאֵמוּ נַפְשֵׁי אַרְיֵק חֲרָבִי
 רש"י

תְּבַרְתְּנוֹן לְדַקְמוּ עַל עַמְךָ שְׁלַחַת
 רִגְזֶךָ שִׁיִּצְנוֹן פְּנוּרָא לְקִשָּׁא׃
 ח וּבְמִימַר פּוּמְךָ חֲפִימוּ מִיָּא
 קָמוּ כְּשׁוֹר אֲזֻלְיָא קָפוּ תְּהוּמִין
 בְּלִבָּא דִּימָא׃ ט זְהוּהָ אָמַר
 סְנָהָה אֶרְדֹּף אֶדְבֵּק אֶפְלַג בְּזַמָּא

וכנוס, כמו (ישעיה נז) "נד קציר ביום נחלה",
 (תהלים לג) "כנס כנוד" לא כתיב כונס כנוד, אלא
 'כנוד', ואלו היה כנוד כמו כנוד וכונס לשון
 הכנסה, היה לו לכתב 'מכניס כנוד מי היס',
 אלא כונס לשון אוסף וצובר הוא, וכן: (יהושע ג)
 "קמו נד אחד", "ויצמדו נד אחד", ואין לשון
 קימה וצמיחה כנודות אלא בחומות וצבורים, ולא
 מציינו נוד נקוד אלא במלאפוס (חולם) כמו
 (תהלים נז) "שימה דמעתי כנודך", (שופטים ד) "את
 נוד החלב": קפאו. כמו (איוב י) "וכנבנה
 תקפיאני", שהקשו ונעשו פאכנים, והמים זורקים
 את המצרים על האבן בכח ונלחמים כם בכל מיני
 קשי: בלבבים. בחזק היס, ודרך המקראות לדרך
 כן: "עד-לב השמים", (שמואל ב יח) "בלב האלה",
 לשון עקרו ותקפו של דבר: (ט) אמר אויב.
 לעמו כשפתם בדברים: ארדף ואשיגם ואחלק
 שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם:
 נפשי. רוחי ורצוני. ואל תתמה על תיבה המדברת
 בשתים. תמלאמו - תמלא מהם. יש הרבה פלשון
 הנה: (שופטים א) "כי ארץ הנגב נתתני", כמו 'נתת
 לי', (בראשית לז) "ולא יכלו דברו לשלום", כמו
 'דבר עמו', (ירמיה י) "בני יצאוני", כמו 'יצאו
 ממני', (איוב לא) "מספר צעדי אגידנו", כמו אגיד
 לו, אף כאן תמלאמו תמלא נפשי מהם: אריק
 חרבי. אשלה, ועל שם שהוא מריק את התער
 בשליפתו ונשא ריק, נופל בו לשון הרקה, כמו
 "מריקים שקיהם", (ירמיה מח) "וכליו ריקו". ואם
 תאמר אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלא על
 התיק, ועל השק ועל הפלי שיצא ממנה, אבל לא
 על החרב ועל היין, ולדחק ולפרש "אריק חרבי"
 פלשון (בראשית יד) "ויגר את חניכיו", 'אודין

בלכד רועצת האויב, כשהוא מרימה ברב גאווה,
 אז יהרס קמיו. ואם ברב גאווה לכד אויביו
 ויהרסים, קל וחמר כששלח כם חרון אף, יאכלמו:
 תהרס. תמיד אתה הורס קמיה, הקמים וגדף, ומי
 הם הקמים כנגדו? אלו הקמים על ישראל, וכן
 הוא אומר: (תהלים פג) "כי הגה אויבך יהמיון"
 ומה היא ההמיה? "על עמך יערימו סוד", ועל זה
 קורא אותם אויביו של מקום: (ח) וברוח אפיך.
 היוצא אותם נחיריים של אף. דבר הפתוב, כפיכול,
 בשכינה דגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע און
 הבריות כפי ההנה, שיוכלו להבין דבר: כשאדם
 כועס יוצא רוח מנחיריו, וכן: (תהלים יח) "עלה
 עשן באפו", וכן (איוב ד) "ומרוח אפו יכלו", וזהו
 שאמר (ישעיה מח) "למען שמי אאריך אפי",
 כשזועפו נחה, נשימתו ארבה, וכשהוא כועס,
 נשימתו קצרה. (שם) "ותהלתי אחטם לך", ולמען
 תהלתי אשים חטם באפי לסתם נחירי בפני האף
 והרוח שלא יצאו. לך, בשבילך, אחטם, כמו
 "נאקה בחטם" במסכת שבת, (דף נא) כן נראה
 בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן:
 "חרה אף", כמו: (איוב ל) "ועצמי חרה מני-חרב",
 לשון שרפה ומוקד, שהנחיריים מתחממים ונחרים
 בעת הקצף וחרון מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת
 רצה, וכן חמה, לשון חמימות, על כן הוא אומר:
 (אסתר א) "ונחמתו בערה בו", וכנות החמה אומר:
 נתקררה דעתו: נערמו מים. אונקלוס תרגם לשון
 ערמימות, ולשון צחות המקרא, כמו (שיר השירים
 ז) "ערמת חטים" "ונצבו כמו-נד" יוכיח: נערמו
 מים. ממוקד רוח שיצא מאפך יכשו המים, והם
 נעשו כמין גלים וכריות של ערמה שהם גבוהים:
 כמו נד. כתרגומו: כשור, כחומה: נד. לשון צבור

תּוֹרֵישְׁמוּ יְדֵי כְּסִי: י נִשְׁפֹּת בְּרוּחָךְ כִּפְמוּ יָם
 צָלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בְּמִים אֲדִירִים כְּסִי: יא מִי־כִמְכָה
 בְּאֵלִם יְהוָה מִי כִמְכָה נֶאֱדָר בִּפְקֹדֶשׁ נוֹרָא
 תְּהִלַּת עֲשֵׂה פִּלָּא כְּסִי: יב נְטִית יְמִינְךָ תְּבַלְעֵמוּ
 אֲרִץ כְּסִי: יג נְחִית בְּחֶסֶדְךָ עִם־זוֹ גְּאֵלַת נְהִלַּת
 בְּעִזְךָ אֶל־נְוָה קִדְשֶׁךָ כְּסִי: יד שְׁמְעוּ עַמִּים
 יִרְגְּזוּן חֵיל אַחֲזוּ יֹשְׁבֵי פְּלִשְׁתִּים כְּסִי: טו אֲזוּ נִבְהִלוּ
 אֱלוֹפֵי אֱדוּם אֵילֵי מוֹאָב יֵאֲחֲזֵמוּ רַעַד נִמְגּוּ
 כָּל יֹשְׁבֵי כְּנַעַן כְּסִי: טז תִּפְּלֵ עֲלֵיהֶם אֵימַתָּה
 וּפָחַד בְּגִדְלֵ זְרוּעֶיךָ יִדְמוּ כָּאֲבָן עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ
 יְהוָה עַד־יַעֲבֹר עִם־זוֹ קִנִּית כְּסִי: יז תְּבֹאֲמוּ

תשבע מנהון נפשי אשלוף חרפי
 תשיצנון ידי: י אמרת במימרך
 חפא עליהון ימא אשתקעו
 כאברא במין תקיפין: יא לית בר
 מנף דאת הוא אלהא יי לית אלא
 את אדיר בקודשא דחל תשבחן
 עבד פרישן: יב ארמת ימינך
 בלעתנון ארעא: יג דברהי
 בטבותך עמא דנן דפרקתא
 סוברתי בתקופך לדירא דקדשך:
 יד שמעו עממיא וזעו דחלא
 אחרתנון דהוּו יתבין בפלשת:
 טו בכן אתבהילו רברבי אדום
 תקיפי מואב אחרתנון רתימא
 אתברו כל דהוּו יתבין בכנען:
 טז תפיל עליהון אימתא ודחלתא
 בסגי תקופך ישתקון כאבנא עד

דיעבר עמך יי ית ארנונא עד דיעבר עמא דנן די פרקתא ית ירדנא: יז תעלנון ותשרנון בטורא דאחסנתך

רש"י

ידו מעט והן נופלים ומשתפרין: תבלעמו ארץ.
 מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו: "ה' הצדיק"
 (יג) גהלת. לשון מנהל, ואונקלוס תרגם לשון
 נושא וסובל ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:
 (יד) ירגזון. מתרגזין: ישבי פלשת. מפני שהרגו
 את בני אפרים שמהרו את הקץ ויצאו בחזקה
 כמפרש בדברי הימים' והרגום אנשי גת:
 (טו) אלופי אדום אילי מואב. (מכילתא) והלא
 לא היה להם לירא פלום שהרי לא עליהם
 הולכים? אלא מפני אנינות, שהיו מתאוננים
 ומצטערים על כבודם של ישראל: נמגו. נמסו כמו
 (תהלים עה) "ברכיבים תמגגנה". אמרו: עלינו הם
 באים לכלותנו ולירש את ארצנו: (טז) תפל
 עליהם אימתה. (מכילתא) על הרחוקים: ופחד. על
 הקרובים, פענין שגאמר (יהושע ב) "כי שמענו את
 אשר הוביש וגו'": עד יעבר. עד יעבר. פתרגומו:
 קניית. חבבת משאר אמות כחפץ הקנוי בדמים
 יקרים שחכיב על האדם: (יז) תבאמו. נתנבא

בחרבי. מצינו הלשון מוסב אף על היוצא: (שיר
 השירים א) "שמן תורק", (ירמיה מח) "ולא־הורק
 מפלי אל פלי", לא הורק הפלי אין פתיב פאן,
 אלא לא הורק היין מפלי אל פלי, מצינו הלשון
 מוסב על היין, וכן (יחזקאל כח) "והריקו חרבותם
 על־יפי חכמתך" דחירם: תורישמו. לשון רישות
 ודלות כמו (שמואל א ב) "מוריש ומעשיר":
 (י) נשפת. לשון הפחה וכן (ישעיה מ) "וגם נשף
 בהם": צללו. אשתקעו ועמקו לשון מצולה:
 פעופרת. אבר פלו"ס בלע"ז: (יא) באלים.
 בחזקים, כמו (יחזקאל יז) "ואת אילי הארץ לקח",
 (תהלים כב) "אילותי לעזרתי חושה": נורא תהלת.
 יראוי מלהגיד תהלותיך פן ימעטו, כמו שכתוב:
 "לך דמיה תהלה": (יב) נטית ימינך. כשהקדוש
 ברוך הוא נוטה ידו, הרשעים פלים ונופלים, לפי
 שהכל נתון בידו, ונופלים בהטייתה. וכן הוא
 אומר: (ישעיה לא) "וה' יטה ידו וכשל עוזר ונפל
 עזור". משל לכלי זכוכית הנתונים ביד אדם: מטה

וְתַטְעֵמוּ בְּהַר גַּחְלֹתָי מִכּוֹן לְשִׁבְתֵךְ פַּעֲלָתָהּ
 יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנֵנוּ יְדִיךָ רַשׁ"י: יח יְהוָה |
 יִמְלֹךְ לְעַלְמֵם וְעַד רַשׁ"י: יט כִּי בָּא סוּם פִּרְעֹה
 בְּרַכְּבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בַּיּוֹם וַיֵּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
 אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ
 הַיָּם רַשׁ"י: פ כַּוְתִקַח מַרְיָם הַנְּבִיאָה אַחֹת
 אֶהֱרֹן אֶת־הַתֹּף בִּידָהּ וַתִּצְאַן כָּל־הַנְּשִׁים
 אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבִמְחֹלֹת רַשׁ"י: כא וַתַּעַן לָהֶם
 מַרְיָם שִׁירוֹ לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוּם וּלְכַבּוּ
 רְמָה בַיּוֹם רַשׁ"י: ס כִּי וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל
 מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַר־שׁוּר וַיִּלְכּוּ שְׁלֹשַׁת־
 יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם רַשׁ"י: כג וַיָּבֹאוּ

אתר לבית שכנתך אתקנתא יי
 מקדשא יי אתקנוהי ידיך: יח יי
 מלכותה קאם לעלם ולעלמי
 עלמיא: יט ארי עלו סוסות
 פרעה ברתפוהי ובפרשוהי בימא
 ואתיב יי עליהון ית מי ימא ובני
 ישראל הליכו ביבששתא בגו ימא:
 כ ונסיבת מרים נביאתא אחתה
 דההון ית תפא בידה ונפקו כל
 נשיא בתרהא בתפין ובחנגין:
 כא ומעניא להון מרים שפחו
 ואודו קדם יי ארי אתגאי על
 גותניא וגאותא דילה היא סוסיא
 ורכבה רמא בימא: כג ואטיל
 משה ית ישראל מימא דסוף
 ונפקו למדברא דחגרא ואזלו
 תלתא יומין במדברא ולא
 אשפחו מיא: כג ואתו למרה

רש"י

כשהיתה אחות אהרן, קדם שנולד משה אמרה:
 'עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא בסוטה (דף
 י"ב). דבר אחר: "אחות אהרן", לפי שמסר נפשו
 עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את התף. כלי
 של מיני זמר: בתפיים ובמחלות. מבטחות היו
 צדקניות שפדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם
 נסים, והוציאו תפיים ממצרים: (כא) ותען להם
 מרים. משה אמר שירה לאנשים: הוא אמר והם
 עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא):
 (כב) ויסע משה. (מכילתא) הסיען בעל פרחם,
 שעטרו מצרים את סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף
 ואבנים טובות (מכילתא) והיו ישראל מוצאין אותם
 בינם, וגדולה היתה בנות הים מבנות מצרים,
 שנאמר: (שיר השירים א) "תורי זהב נעשה לך עם
 נקודת הכסף". לפיכך הצרף להסיען בעל פרחם:
 (כג) ויבאו מרתה. כמו למרה, ה"א בסוף תיבה
 במקום למ"ד בתחלתה והתי"ו היא במקום ה"א
 הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה פשהיא נדבקת

משה שלא יפנס לארץ, לכך לא נאמר 'תביאנו'.
 (נראה שצריך לומר שלא יפנסו לארץ וכו' והכי
 איתא בהדיא פרק 'יש נוחלין' דף קי"ט
 ובמכילתא: 'הפנים יפנסו ולא האבות' אף שלא
 נגזרה גזרת מרגלים עדין, מפל מקום, נבא ולא
 ידע מה נבא. מהרש"ל): מכון לשבתך. מקדש של
 מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת:
 מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתבת
 השם שלאחריו, המקדש אשר "כונונו ידיך", ה'
 חביב בית המקדש, שהעולם נברא ביד אחת,
 שנאמר: (ישעיה מט) "אף ידי יסדה ארץ", ומקדש
 בשתי ידים, ואימתי יבנה בשתי ידים? בזמן ש"ה'
 ימלך לעולם ועד", לעתיד לבא שכל המלוכה
 שלו: (יח) לעולם ועד. לשון עולמית הוא,
 והי"ו בו יסוד, לפיכך, היא פתוחה, אבל (ירמיה
 כט) "ואנכי היודע ועד" שהי"ו בו שמוש, קמוצה
 היא: (יט) כי בא סוס פרעה. כאשר בא:
 (כ) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנבאה?

מֹרְתָהּ וְלֹא יִכְלוּ לְשַׁתֵּת מַיִם מִמֶּנָּה כִּי מָרִים
 הֵם עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מְרָה רַשׁ"י: כד וַיִּלְנוּ הָעַם
 עַל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה־נִּשְׁתָּה רַשׁ"י: כה וַיִּצַּעַק אֶל־
 יְהוָה וַיֹּזְרְהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמַּיִם
 וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם שָׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם
 נִסָּהוּ רַשׁ"י: כו וַיֹּאמֶר אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ
 לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמְּחֻלָּה אֲשֶׁר־
 שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא־אֲשִׁים עִלְיָךְ כִּי אֲנִי יְהוָה
 רֹפְאֶךָ רַשׁ"י: ס חמישי כו וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם
 שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים
 וַיַּחֲנוּ־שָׁם עַל־הַמַּיִם רַשׁ"י: מז א וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם

ולא יכילו למשתי מִיָּא מִמֶּנָּה
 אַרִי מְרִירִין אַנּוּן עַל כֵּן קָרָא
 שְׁמָהּ מְרָה: כד וַאֲתַרְעֵמוּ עֲמָא
 עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מַה נִּשְׁתִּי:
 כה וַצִּלִי קָדָם יְיָ וְאַלְפָּה יְיָ אֲעֵא
 וְרָמָא לְמִיָּא וּבִסִּימוּ מִיָּא תַמְן גִּזַּר
 לָהּ קָנָם וְדִין וְתַמְן נִסָּהִי:
 כו וַאֲמַר אִם קָבְלָא תִקְבַּל
 לְמִימָרָא דִי אֱלֹהֵךָ וּדְכַשֵּׁר
 קַדְמוּהִי תַעֲבַד וְתַצִּית לְפַקּוּדוּהִי
 וְתַטַּר כָּל קִימוּהִי כָּל מַרְעִין דִּי
 שְׁוִיתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשׁוּנוּן עֲלֶיךָ
 אַרִי אָנָּא יְיָ אֲפָךָ: כו וַאֲתוּ
 לְאֵילָם וְתַמְן תְּרִי עֶשֶׂר מִבּוּעִין
 דְּמִין וְשִׁבְעִין דְּקָלִין וְשִׁרוּ תַמְן
 עַל מִיָּא: א וַנִּטְלוּ מֵאֵילָם וַאֲתוּ
 כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְכְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַדְבָּרָא
 דְּסִין דִּי בֵין אֵילָם וּבֵין סִינֵי

רש"י

שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע. זו קבֵּלָה שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם: תַּעֲשֶׂה.
 היא עֲשִׂיהָ: וְהֶאֱזַנְתָּ. תִּשָּׂה אֲזַנִּים לְדַקְדַּק בָּהֶם:
 כָּל־חֻקָּיו. דְּבָרִים שְׂאִינָן אֵלָא גִזְרַת מְלָךְ בְּלֹא שׁוּם
 טַעַם, וַיִּצַּר הָרַע מִקְנֻטַר עֲלֵיהֶם: מָה אֲסוּר בְּאֵלוֹ,
 לְמָה נֶאֱסָרוּ? כְּגוֹן: לְבִישֵׁת כְּלָאִים, וְאֲכִילַת חֲזִיר,
 וּפְרָה אֲדָמָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶם: לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ. וְאִם
 אֲשִׁים הָרִי הוּא כְּלֹא הוֹשְׁמָה "כִּי אֲנִי ה' רֹפְאֶךָ",
 זֶהוּ מְדַרְשׁוֹ, (מְכִילַתָא) וּלְפִי פִּשְׁוֹטוֹ: "כִּי אֲנִי ה'
 רֹפְאֶךָ", וּמִלְמַדְךָ תּוֹרָה וּמִצְוֹת לְמַעַן תִּנְצַל מֵהֶם,
 כְּרֹפֵא הִנֵּה הָאוֹמֵר לְאָדָם: אֵל תֹּאכַל דְּבָרִים
 שְׂמַחֲזִירִים אוֹתָךְ לִידֵי חֲלִי, וְזֶהוּ אֲזוּן מִצְוֹת. וְכֵן
 הוּא אוֹמֵר (מְשַׁלֵּי ג) "וְרַפְאוֹת תִּהְיֶה לְשִׁרְךָ":
 (כז) שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מַיִם. כְּנֶגֶד י"ב שְׁבָטִים
 נִזְדַּמְּנוּ לָהֶם: וְשִׁבְעִים תְּמָרִים. כְּנֶגֶד שְׁבָעִים
 זְקָנִים: (א) בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם. נִתְפָּרַשׁ הַיּוֹם שֶׁל
 חֲנֻיָּה זו, לְפִי שֶׁבּוּ בַּיּוֹם כָּלְתָהּ הַחֲרָרָה שֶׁהוֹצִיאָו
 מִמִּצְרַיִם, וְהוֹצִרְכוּ לַמָּן. לְמַדְנֹה, שְׂאֲכָלוּ מִשְׁרֵי
 הַבָּצֵק, (גִּירֵסַת רַא"ם מִשְׁוִירֵי הַמַּצָּה) - שְׂשִׁים וְאַחַת

לְה"א שֶׁהוּא מוֹסִיף בְּמִקּוּם הַלְמ"ד, תַּהֲפֹךְ הַה"א
 שֶׁל שָׂרֵשׁ לְתִי"ו, וְכֵן כָּל הַה"א שֶׁהיא שָׂרֵשׁ בְּתִיבָה
 תַּהֲפֹךְ לְתִי"ו בְּסִמְכֵתָהּ, כְּמוֹ (יִשְׁעִיה כז) "חֻמָּה
 אֵין לִי", (אֲסַתֵּר א) "וְחֻמְתּוֹ בְּעֶרְהָ בּוֹ". הָרִי הַה"א
 שֶׁל שָׂרֵשׁ נִהְפְּכַת לְתִי"ו מִפְּנֵי שְׁנִסְמֻכְתָּ אֵל הַה"א
 הַנוֹסֶפֶת וְכֵן "עֲבַד וְאַמָּה", (בְּרַאשִׁית ל) "הִנֵּה אֲמַתִּי
 בְּלֶהֱהָ", "לְגִנְפֵשׁ תִּיָּה", (אִיּוֹב לג) "וְזוֹהַמְתּוּ חֲתִיתּוֹ
 לְחֵם", "בֵּין הָרְמָה", "וְתִשׁוּבְתּוֹ הָרְמַתָּה":
 (כד) וַיִּלְנוּ. לְשׁוֹן נִפְעַל הוּא, וְכֵן הַתְּרַגְמוֹם לְשׁוֹן
 נִפְעַל הוּא: "וְאֲתַרְעֵמוּ", וְכֵן דְּרָךְ לְשׁוֹן תְּלוּנָה
 לְהִסָּב הַדְּבּוּר אֵל הָאָדָם: מִתְּלוּנָן, מִתְּרוּעֵם, וְלֹא
 אָמַר: לוֹנָן, רוּעֵם, וְכֵן יֹאמֵר הַלּוּעִז: דְּקוּמְפ"ל
 יִשְׁנֹק שִׁי"י מוֹסֵב הַדְּבּוּר אֵלָיו בְּאִמְרוֹ שִׁי"י:
 (כה) שֵׁם שָׁם לוֹ. בְּמֶרְהָ נִתֵּן לָהֶם מִקְצַת פְּרִשִׁיּוֹת
 שֶׁל תּוֹרָה שִׁתְּעַסְקוּ בָּהֶם: שְׁבַת וּפְרָה אֲדָמָה וְדִינִין
 (סְנַהֲדֵרִין מ): וְשֵׁם נִסָּהוּ. לְעַם, וְרָאָה קָשִׁי עֲרָפָן
 שֶׁלֹּא נִמְלְכוּ בְּמֹשֶׁה בְּלְשׁוֹן יָפָה: בְּקָשׁ עֲלֵינוּ רַחֲמִים
 שִׁיחֶיָּה לָנוּ מַיִם לְשִׁתּוֹת, אֵלָא נִתְלוּנָנוּ: (כו) אִם

וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין
אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{כס"ו}
ב כתיב וילינו קרי וילוננו כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-
מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר ^{כס"ז}: ג וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי-יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד-יְהוָה בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָנוּ עַל-סִיר הַבָּשָׂר בְּאֲכִלְנוּ לֶחֶם
לְשֹׁבַע כִּי-הוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה
לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה בָּרַעַב ^{כס"ח}: ס
ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲנֵנִי מַמְטִיר לָכֶם
לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטְוֵי דְבַר-יְוֹם
בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנַסְּנוּ הַיֶּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם-לֹא ^{כס"ט}:
ה וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ
וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם | יוֹם ^{כס"י}:
ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב
וַיִּדְעֹתֶם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם ^{כס"י}: ז וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם

בַּחֲמִשָּׁת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא
תְּנִינָא לְמַפְקָהוֹן מֵאֶרְעָא
דְּמִצְרַיִם: ב וְאַתְרַעְמוּ כָּל
כְּנֻשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה
וְעַל אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּרָא: ג וַאֲמָרוּ
לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְוֵי דְּמִיתְנָא
קָדָם יֵי בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם כַּד
הוֹנִינָא יְתִבִּין עַל דְּדוּדֵי בִסְרָא כַּד
הוֹנִינָא אֲכָלִין לְחֵמָא וְשִׁבְעִין אַרְי
אַפְקָתוֹן יִתְנָא לְמַדְבָּרָא הַדִּין
לְקַטְלָא יָת כָּל קְהָלָא הַדִּין
בְּכַפְנָא: ד וַאֲמָר יֵי לְמֹשֶׁה הָא
אַנָּא מַחִית לְכוּן לְחֵמָא מִן שָׁמַיָּא
וַיִּפְקוֹן עֲמָא וַיִּלְקְטוֹן פְּתָגָם יוֹם
בְּיוֹמָה כַּדִּיל דְּאַנְסְנוֹן הִיְהַכּוֹן
בְּאוּרֵיתֵי אִם לֹא: ה וַיְהִי כִּיּוֹמָא
שְׁתִּיתָאָה וַיִּתְקַנּוּן יָת דְּנִיתוֹן וַיְהִי
עַל חַד תְּרִין עַל דְּיִלְקְטוֹן יוֹם
יוֹם: ו וַאֲמָר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַמְשָׂא וְתַדְעוֹן אַרְי
יֵי אֲפִיק יִתְכוּן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
ז וּבְצַפְרָא וְתַחֲזוֹן יָת יִקְרָא דִּי

רש"י

סעדות, ויכרד להם מן בט"ז באייר, ויום א' בשבת
היה, כדאיתא במסכת שבת (דף פז): (ב) וילנו.
לפי שפלה הלחם: (ג) מי יתן מותנו. שנמות,
ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולם), אלא כמו:
עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות
אנחנו, למות אנחנו. ותרגומו: "לוי דמיתנא", כמו
לו מתנו, הלואי והיינו מתים: (ד) דבר יום
ביומו. צרף אכילת יום ילקטו ביומו, ולא ילקטו
היום לצרף מחר (מכילתא): למען אנסנו הילך
בתורת. אם ישמרו מצות התלויות בו - שלא
יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקט: (ה) והיה
משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים

ללקט יום-יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני:
"אשר יביאו והיה משנה", לאחר שיביאו ימצאו
משנה במדידה על אשר ילקטו וימדו יום-יום,
וזהו: "לקטו לחם משנה", בלקיטתו היה נמצא
לחם משנה, וזהו: "על פן הוא נותן לכם ביום
הששי לחם יומים", נותן לכם ברכה בפית
למלאות העמר פעמים, ללחם יומים: (ו) ערב.
כמו לערב: וידעתם פי ה' הוציא אתכם מארץ
מצרים. לפי שאמרתם לנו: "פי הוצאתם אותנו",
תדעו פי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא
אתכם, שיגזו לכם את השלו: (ז) ובקר וראיתם.
לא על הכבוד שנאמר: "והנה כבוד ה' נראה

אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלִנְתֵיכֶם עַל־
 יְהוָה וְנַחְנוּ מָה כִּי כְּתִיב תְּלוּנו קְרִי תְּלִינוּ עָלֵינוּ כִּסְ"ו:
 ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעָרֵב בֶּשֶׂר
 לֵאכֹל וְלֶחֶם בַּבֶּקֶר לְשִׁבְעַת בְּשִׁמְעַת יְהוָה
 אֶת־תְּלִנְתֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחְנוּ
 מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלִנְתֵיכֶם כִּי עַל־יְהוָה כִּסְ"ו:
 ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אֲמֹר אֶל־כָּל־עַדְתְּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת
 תְּלִנְתֵיכֶם כִּסְ"ו: י וַיְהִי כִּדְבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עַדְתְּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְּבוֹד
 יְהוָה נֹרְאָה בָּעֲנָן: פ שִׁי יא וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יב שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלוּנַת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל דִּבַּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֲרָבִים
 תֹּאכְלוּ בֶּשֶׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ־לֶחֶם וַיִּדְעֶתֶם כִּי
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יג וַיְהִי בְּעָרֵב וַתַּעַל הַשָּׁלוּ

רש"י

בְּעָנָן נֹאמֶר, אֵלָּא כֹּף אָמַר לָהֶם: "עָרֵב וַיִּדְעֶתֶם כִּי
 הִיכַלְתְּ בִּידוֹ לַתַּן תִּפְּאוֹתְכֶם וּבִשְׂרִיתָן, אֲךָ לֹא בִּפְנִים
 מֵאִירוֹת יִתְּנָה לָכֶם כִּי שָׁלָא פִּהֲגֵן שְׁאֵלְתֶם אוֹתוֹ
 וּמִכֶּרֶס מִלֵּאָה, וְהִלְחֶם שְׁשֵׁאֲלֶתֶם לְצַרְף, בִּירִידָתוֹ
 לְבַקֵּר תִּרְאוּ אֶת כְּבוֹד אור פִּנְיוֹ, שִׁירִידָהוּ לָכֶם
 דְּרָף חֲבָה, בַּבֶּקֶר - שֵׁישׁ שְׁהוֹת לְהַכִּינוֹ, וְטַל
 מִלְּמַעְלָה וְטַל מִלְּמַטָּה כְּמִנְחָ בְּקוֹפְסָא: אֶת
 תְּלִנְתֵיכֶם עַל ה'. כְּמוֹ אֲשֶׁר עַל ה': וְנַחְנוּ מָה. מָה
 אֲנַחְנוּ חֲשׁוּבִין?: כִּי תְּלִינוּ עָלֵינוּ. שְׁתַּרְעִימוּ עָלֵינוּ
 אֶת הַכֹּל, אֶת בְּנֵיכֶם וּנְשֵׁיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְעָרֵב רַב.
 וְעַל פְּרָחֵי אֲנִי זְקוּק לְפָרֵשׁ תְּלִינוּ בְּלִשׁוֹן
 תַּפְּעִילוּ - מִפְּנֵי דְגִשׁוֹתוֹ וּקְרִיָּתוֹ, שְׁאֵלוּ הִיָּה רְפָה
 הִיִּיתִי מִפְּרָשׁוֹ בְּלִשׁוֹן תַּפְּעִלוּ כְּמוֹ (לְקַמֵּן יז) "וַיִּלְּן
 הָעַם עַל מֹשֶׁה", אוֹ אִם הִיָּה דְגוּשׁ וְאִין בּוֹ יו"ד

וְנִקְרָא 'תְּלוּנו', הִיִּיתִי מִפְּרָשׁוֹ לְשׁוֹן 'תְּלוּנוֹנוּ'.
 עֲכָשׁוּ, הוּא מִשְׁמַע תְּלִינוּ אֶת אַחֲרִים, כְּמוֹ
 בְּמִרְגָּלִים: (בְּמִדְבָּר יד) "וַיִּלְּנוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה":
 (ח) בֶּשֶׂר לֵאכֹל. וְלֹא לְשִׁבְעַת. לְמִדָּה תוֹרָה דְּרָף
 אֲרָץ: שְׁאִין אוֹכְלִין בֶּשֶׂר לְשִׁבְעַת. וּמָה רָאָה לְהוֹרִיד
 לָחֶם בַּבֶּקֶר וּבִשְׂרִיתָ בְּעָרֵב? לְפִי שְׁהִלְחֶם שְׁאֵלוּ פִּהֲגֵן,
 שְׁאִי אֲפִשֶׁר לוֹ לְאָדָם בְּלֹא לָחֶם, אֲכַל בֶּשֶׂר שְׁאֵלוּ
 שְׁלֹא פִּהֲגֵן, שְׁהִרְפָּה בְּהַמּוֹת הִיוּ לָהֶם, וְעוֹד, שְׁהִיָּה
 אֲפִשֶׁר לָהֶם בְּלֹא בֶּשֶׂר. לְפִיכֶף נִתַּן לָהֶם בְּשַׁעַת
 טְרַח שְׁלֹא פִּהֲגֵן: אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִים עָלָיו. אֶת
 הָאַחֲרִים, הַשׁוֹמְעִים אֶתְכֶם מִתְּלוּנִים: (ט) קִרְבוּ.
 לְמִקּוֹם שְׁהָעָנָן יֵרֵד: (יג) הַשָּׁלוּ. מִיֵּן עוֹף וְשִׁמְן
 מְאֹד (יוֹמָא עה): הִיָּתָה שְׁכֻבַת הַטַּל. הַטַּל שׁוֹכֵב עַל
 הַמֶּן, וּבְמִקּוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (בְּמִדְבָּר יא): "וּבִבְרַחַת

וסליקת סליו ונחת ית משריתא
 ובצפרא הות נחתת טלא סחור
 סחור למשריתא: יד וסליקת
 נחתת טלא והא על אפי מדברא
 דעדק מקלף דעדק כגיר כגלידא
 על ארעא: טו וחזו בני ישראל
 ואמרו גבר לאחיהי מנא הוא
 ארי לא ידעו מה הוא ואמר
 משה להון הוא לחמא דיהב יי
 לכון למיכל: טז דין פתגמא די
 פקיד יי לקוטו מנה גבר לפום
 מיכלה עמרא לגלגלתא מגנן
 נפשתיכון גבר לדי במשפנה
 תסבון: יז ועבדו כן בני ישראל
 ולקטו דאסגי ודאזער: יח וכלו
 בעמרא ולא אותר דאסגי ודאזער
 לא חסיר גבר לפום מיכלה
 לקטו: יט ואמר משה להון אנש

ותכם את המחנה ובפקר היתה שכבת הטל
 סביב למחנה כס"י: יד ותעל שכבת הטל והנה
 על פני המדבר דק מחספס דק כפפר על-
 הארץ כס"י: טו ויראו בני ישראל ויאמרו איש
 אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר
 משה אליהם הוא הלחם אשר נתן יהוה לכם
 לאכלה כס"י: טז וזה הדבר אשר צוה יהוה לקטו
 מפנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר
 נפשתיכם איש לאשר באהלו תקחו כס"י:
 יז ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה
 והממעיט כס"י: יח וימדו בעמר ולא העדיף
 המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי אכלו
 לקטו: יט ויאמר משה אליהם איש אל-יותר

רש"י

כדאמרין גבי פסוי הדם: 'הגיר והזרניף'. דעדק
 כגיר כגלידא על ארעא, דק היה כגיר, ושוכב
 מגלד כקרח על הארץ, וכן פרושו: דק כפפר
 שטוח קלוש ומחבר כגלידא. דק טינב"ש בלע"ז,
 שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שתרגם
 אונקלוס, תוספת הוא על לשון העברית, ואין לו
 תבה בפסוק: (טו) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו
 (דניאל א): "וימן להם המלך": כי לא ידעו
 מה הוא. שיקראוהו בשמו: (טז) עמר. שם
 מדה: מספר נפשתיכם. כפי מגנן נפשות שיש
 לאיש באהלו, תקחו עמר לכל גלגלת:
 (יז) המרבה והממעיט. יש שלקטו הרבה, ויש
 שלקטו מעט, וכשפאו לביתם ומדדו בעמר, איש
 איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקט, לא
 העדיף על עמר לגלגלת אשר באהלו, והממעיט
 ללקט, לא מצא חסר מעמר לגלגלת, וזהו נס גדול

הטל וגו', הטל יורד על הארץ והמן יורד עליו,
 וחזר ויורד טל עליו והרי הוא כמנח בקופסא
 (יומא עה. מכלחא): (יד) ותעל שכבת הטל וגו'.
 כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת
 החמה, כדרך טל, עולה לקראת החמה. אף אם
 תמלא שפופרת של ביצה טל ותסתם את פיה
 ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו
 דרשו: שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות
 שכבת הטל נתגלה המן, וראו "והנה על פני
 המדבר" וגו': דק. דבר דק: מחספס. מגלה, ואין
 דומה לו במקרא. ויש לפרש: מחספס, לשון
 חפיסה ודלוסקמא, שבלשון משנה. כשנתגלה
 משכבת הטל ראו שהיה דבר דק מחספס בתוכו,
 בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם: 'מקלף',
 לשון "מחשף הלבן": כפפר. כפר גליד"א בלע"ז.
 דעדק כגיר, כאבני גיר, והוא מין צבע שחר,

מִמֶּנּוּ עַד-בִּקְרָ: כ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּזְתְּרוּ
 אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בִּקְרָ וַיִּרְם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ
 וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה רַס"י: כא וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר
 בַּבֶּקֶר אִישׁ כָּפִי אָכְלוּ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְם רַס"י:
 כב וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוּ לָחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי
 הָעֶמֶר לְאַחַד וַיִּבְאוּ כָּל-נְשֵׂאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּדּוּ
 לְמֹשֶׁה רַס"י: כג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה שַׁבְּתוֹן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לִיהוָה מִחַר אֵת
 אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אִפּוֹ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוֹ
 וְאֵת כָּל-הָעֵדוּף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד-
 הַבֶּקֶר רַס"י: כד וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֶּקֶר כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ וְרַמָּה לֹא-הִיְתָה בּוֹ:
 כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שַׁבַּת הַיּוֹם

לא ישאר מנה עד צפרא: כ ולא
 קבילו מן משה ואשארו גבריאי
 מנה עד צפרא ורחש ריחשא
 וסרי ורגז עליהון משה:
 כא וילקטו יתה בצפר בצפר גבר
 לפום מיכלה ומה דמשתאר מנה
 על אפי חקלא כד חמא עלוהי
 שמשא פשר: כב והנה ביומא
 שתיתאה לקטו לחמא על חד
 תרין תרין עמרין לחד ואתו כל
 רברבי כנשתא וחויואו למשה:
 כג ואמר להון הוא די מליל יי
 שבתא שבת קודשא קדם יי מחר
 ית די אתון עתידין למפא אפו
 וית די אתון עתידין לבשלא
 בשילו וית כל מותרא אצנעו
 לכון למטרת עד צפרא:
 כד ואצנעו יתה עד צפרא כמא
 דפקיד משה ולא סרי וריחשא
 לא הנה בה: כה ואמר משה

רש"י

ויגידו למשה. שאלוהו: מה היום מיומים? ומכאן
 יש ללמד שעדין לא הגיד להם משה פרשת שבת
 שנצטווה לומר להם: "הנה ביום הששי והכינו
 וגו'" עד ששאלו את זאת, אמר להם: "הוא אשר
 דבר ה'" שנצטויתי לומר לכם, ולכך ענשו הכתוב,
 שאמר לו: "עד אנה מאנתם" ולא הוציאו מן
 הכלל: (כג) את אשר תאפו אפו. מה שאתם
 רוצים לאפות בתנור, אפו היום, הכל לשני ימים,
 ומה שאתם צריכים לבשל ממנו במים, בשלו
 היום. לשון אפיה נופל בלחם ולשון בשול
 בתבשיל: למשמרת. לגניזה: (כה) ויאמר משה
 אכלוהו היום וגו'. (מכילתא) שחרית, שהיו רגילים
 לצאת וללקט, באו לשאל: אם נצא אם לאו? אמר
 להם: את שבדכם אכלו, לערב חזרו לפניו
 ושאלוהו: מהו לצאת? אמר להם: "שבת היום".
 ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד,

שנעשה בו: (כ) ויזתירו אנשים. (שמות רבה) דתן
 ואבירם: וירם תולעים. לשון רמה: ויבאש. הרי
 זה מקרא הפוך: שבתחלה הבאיש ולבסוף התליע,
 כענין שנאמר: "ולא הבאיש ורמה לא היתה בו",
 וכן דרך כל המתליעים: (כא) וחס השמש
 ונמס. הנשאר בשדה נמוח ונעשה נחלים ושותין
 ממנו אילים וצבאים, ואמות העולם צדין מהם
 וטועמים בהם טעם מן ויודעים מה שבחן של
 ישראל (מכילתא): ונמס. פשר, לשון פושרין, על
 ידי השמש מתחמם ומפשיר: ונמס. דיטטנ"פריה,
 ודגמתו בסנהדרין בסוף ד' מיתות: (כב) לקטו
 לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם באהליהם,
 מצאו כפלים. שני העמר לאחד, ומדרש אגדה:
 לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו
 וטעמו. (מכילתא) (שאם להגיד ששנים היו, והלא
 כתיב שני העמר לאחד? אלא משנה בטעם וריח):

אכלוהי יומא דין ארי שבתא
 יומא דין קדם יי יומא דין לא
 תשכחנה בחקלא: כו שתא יומין
 תלקטנה וביומא שביעאה שבתא
 לא יהי בה: כו ותה ביומא
 שביעאה נפקו מן עמא למלקט
 ולא אשכחו: כח ואמר יי למשה
 עד אימתי אתון מסרכין למטר
 פקודי ואוריתי: כט חזו ארי יי
 יהב לכון שבתא על פן הוא יהב
 לכון ביומא שתיקאה לחם תרין
 יומין תיבו אנש תחותיה לא
 יפוק אנש מאתרה ביומא
 שביעאה: ל ונחו עמא ביומא
 שביעאה: לא וקרו בית ישראל
 ית שמה מן והוא כבר זרע גדא
 חזר וטעמה פאסקריטון בדבש:
 לב ואמר משה דין פתגמא די
 פקיד יי מלי עמרא מנה למטרא
 לדריכון בדיל דיחזון ית לחמא
 די אוכלית יתכון במדברא
 באפקותי יתכון מארעא

לִיהוֹה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה כִּשׁ"י: כו שֵׁשֶׁת
 יָמִים תִּלְקְטוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבֶת לֹא
 יִהְיֶה-בּוֹ כִּשׁ"י: כז וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-
 הָעַם לִלְקֹט וְלֹא מִצְאוּ: ס כח וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנָּה מֵאַנְתֶּם לְשָׁמֵר מִצְוֹתַי
 וְתוֹרֹתַי כִּשׁ"י: כט רְאוּ כִי-יְהוֹה נָתַן לָכֶם הַשֶּׁבֶת
 עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים
 שְׁבוּ | אִישׁ תַּחְתּוּי אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי כִּשׁ"י: ל וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
 לא וַיִּקְרְאוּ בֵּית-יִשְׂרָאֵל אֶת-שְׁמוֹ מִן וְהוּא
 כְּזֶרַע גֶּדֶל לֶכֶן וַטַּעְמוֹ כְּצַפִּיחַת בַּדְּבֶשׁ כִּשׁ"י:
 לב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבַר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 מִלֹּא הָעֵמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם
 לְמַעַן | יֵרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֵאֱכַלְתִּי
 אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ

רש"י

מדברי סופרים, ועקרו של מקרא על לוקטי המן
 נאמר: (לא) והוא כזרע גד לכן. עשב ששמו
 קוליינדר"י וזרע שלו עגל ואינו לכן, והמן היה
 לכן ואינו נמשל לזרע גד, אלא לענן העגול, כזרע
 גד היה והוא לכן: כצפיחת. בצק שמטגנין אותו
 בדבש וקורין לו אסקריטון בלשון משנה, והוא
 תרגום של אונקלוס: (לב) למשמרת. לגניזה:
 לדתיכם. בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם:
 "למה אין אתם עוסקים בתורה?" והם אומרים:
 נניח מלאכתנו ונעסק בתורה, מהיכן נתפרנס?
 הוציא להם צנצנת המן, אמר להם: "אתם, ראו
 דבר ה'". 'שמעו' לא נאמר, אלא 'ראו', בזה
 נתפרנסו אבותיכם. הרבה שלוחין יש לו למקום

אמר להם: היום לא תמצאוהו. מה תלמוד לומר
 היום? "היום לא תמצאוהו", אבל מחר תמצאוהו:
 (כו) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא
 יהיה בו, ולא בא הפתוב אלא לרבות יום הפפורים
 וימים טובים (מכילתא): (כח) עד אנה מאנתם.
 משל הדיוט הוא: בהדי הוצא לקי כרבא, על ידי
 הרשעים, מתגננין הפשרין (כ"ק צב): (כט) ראו.
 בעיניכם פי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השבת,
 שהרי גם נעשה בכל ערב שבת לתת לכם לחם
 יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד'
 אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו וא' לפשוט
 ידים ורגלים: אליצא וגו'. אלו אלפים אמה של
 תחום שבת, ולא במפרש, שאין תחומין אלא

מִצְרַיִם כְּשִׁׁי׃ לֵאמֹר מֹשֶׁה אֶל־אֱהֲרֹן קַח
 צְנִצְנִת אַחַת וְתִן־שִׁמָּה מְלֵא־הָעֶמֶר מִן וְהִנַּח
 אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמַרְתָּ לְדֹרֹתֶיכֶם כְּשִׁׁי׃
 לֵאמֹר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיְנַיִחָהוּ אֱהֲרֹן
 לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמַרְתָּ׃ לֵאמֹר וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲכָלוּ
 אֶת־הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאָם אֶל־אֶרֶץ
 נוֹשֶׁבֶת אֶת־הַמֶּן אֲכָלוּ עַד־בָּאָם אֶל־קִצְהָ
 אֶרֶץ כְּנַעַן כְּשִׁׁי׃ לֵאמֹר עֲשֵׂרִית הַאִיפָה
 הִוא כְּשִׁׁי׃ פ שְׁבִיעִי יז א וַיִּסְעוּ כָּל־עַדְת בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַר־סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה
 וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִים וַאֲיִן מַיִם לְשִׁתֵּת הָעַם׃ ב וַיִּרְב
 הָעַם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ־לָנוּ מַיִם וְנִשְׂתֶּה
 וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה־תְּרִיבוֹן עִמָּדִי מִה־
 תִּנְסוּן אֶת־יְהוָה כְּשִׁׁי׃ ג וַיִּצְמָא שֵׁם הָעַם לַמַּיִם
 וַיִּלֶן הָעַם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה הַעֲלִיתָנוּ
 מִמִּצְרַיִם לְהַמִּית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנֵי

דְּמִצְרַיִם׃ ג וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאֱהֲרֹן
 סב צְלוּחִית חֲדָא וְהִב תִּמְן מְלִי
 עֶמְרָא מִן וְאַצְנַע יְתָה קָדָם יי
 לְמִטְרַת לְדְרִיכוֹן׃ לד כְּמָא דִּי
 פְקִיד יי לְמֹשֶׁה וְאַצְנַעִיה אֱהֲרֹן
 קָדָם סְהוּדוּתָא לְמִטְרָא׃ לה וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֲכָלוּ יְת מִנָּא אַרְבָּעִין
 שָׁנִין עַד דְּמִיתִיהוּן לְאַרְעָא
 יְתִבְתָּא יְת מִנָּא אֲכָלוּ עַד דְּאָתוּ
 לְסִיפֵי אַרְעָא דְכְנַעַן׃ לו וְעֶמְרָא
 חַד מִן עֶסְרָא בְתַלְת סְאִין הִוא׃
 א וּנְטָלוּ כָּל כְּנַשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 מִמִּדְבַרָא דְסִין לְמִטְלָנִיהוּן עַל
 מִימְרָא דְיִי וּשְׁרוּ בְּרִפְדִים וְלִית
 מַיָּא לְמִשְׁתֵּי עַמָּא׃ ב וּנְצָא עַמָּא
 עִם מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ הִבּוּ לָנָא מַיָּא
 וְנִשְׁתֵּי וַאֲמַר לְהוּן מֹשֶׁה מָה אֲתוּן
 נְצָן עִמִּי מָה מְנַסוּן אֲתוּן קָדָם יי׃
 ג וַצְחִי תִמְן עַמָּא לְמַיָּא וְאַתְרַעַם
 עַמָּא עַל מֹשֶׁה וַאֲמַר לְמָא דְנָן
 אֶסְקַתְנָא מִמִּצְרַיִם לְקַטְלָא יְתִי
 וְיְת בְּנֵי וְיְת בְּעִירֵי בְצָחוּתָא׃

רש"י

וְתַרְגוּם שֶׁל נוֹשֶׁבֶת יְתִבְתָּא, רְצָה לוֹמַר: מִיִּשְׁבֶּת.
 רש"י (ישן): אֶל־קִצְהָ אֶרֶץ כְּנַעַן. בְּתַחֲלַת הַגְּבוּל
 קָדָם שְׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, וְהוּא עֲרֻבוֹת מוֹאָב. נִמְצְאוּ
 מִכְחִישִׁין זֶה אֵת זֶה? אֵלָּא בְּעֲרֻבוֹת מוֹאָב, כְּשִׁמַּת
 מֹשֶׁה בּוֹ בְּאֶדְר פֶּסֶק הַמֶּן מִלִּירַד, וְנִסְתַּפְקוּ מִמֶּן
 שְׁלִקְטוּ בּוֹ בַּיּוֹם עַד שֶׁהִקְרִיבוּ הָעֶמֶר בְּשִׁשָּׁה עֶשֶׂר
 בְּנִיסָן, שְׁנֵאמַר (יהושע ה): "וַיֹּאכְלוּ מִעֲבוּר הָאֶרֶץ
 מִמִּתְחַרַּת הַפֶּסֶח": (לו) עֲשֵׂרִית הַאִיפָה. הַאִיפָה
 שֶׁלֹּש סְאִין, וְהַסְּאָה ו' קִבְּבִין, וְהַקֶּבֶד ד' לֹגִין, וְהַלֹּג
 שֶׁשָׁה בִּיצִים, נִמְצָא עֲשֵׂרִית הַאִיפָה, מ"ג בִּיצִים
 וְחֲמִשׁ בִּיצָה, וְהוּא שְׁעוּר לְחֻלָּה וְלִמְנַחֲתוֹת:
 (ב) מָה תִּנְסוּן. לוֹמַר הֵיכַל לְתַת מַיִם בְּאֶרֶץ

לְהַכִּין מְזוֹן לִירְאִיו: (לג) צְנִצְנִת. צְלוּחִית שֶׁל
 חֲרִס, כְּתַרְגוּמוֹ: וְהִנַּח אֹתוֹ לִפְנֵי ה'. לִפְנֵי הָאֲרוֹן,
 וְלֹא נֹאמַר מִקְרָא זֶה עַד שֶׁנִּבְנְה אֶהֱל מוֹעֵד, אֵלָּא
 שְׁנִכְתַּב כָּאֵן בְּפִרְשַׁת הַמֶּן: (לה) אַרְבָּעִים שָׁנָה.
 וְהִלָּא חֲסַר ל' יוֹם, שֶׁהָרִי בִט"ו בְּאִיר יַרְדֵּי לָהֶם הַמֶּן
 תַּחֲלָה וּבִט"ו בְּנִיסָן פֶּסֶק, שְׁנֵאמַר: (יהושע ה)
 "וַיִּשְׁבֹּת הַמֶּן מִמִּתְחַרַּת"? אֵלָּא מִגִּיד שֶׁהַעֲוֹנוֹת
 שֶׁהוֹצִיאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, טַעְמוֹ בָּהֶם טַעַם מִן:
 אֵל אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת. לְאַחַר שְׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן. (קִידוּשִׁין
 לח) (סְפָרִים אַחֲרִים: שְׁאוּתָהּ שְׁבַעֲבַר הַיַּרְדֵּן,
 מִיִּשְׁבֶּת וְטוֹבָה, שְׁנֵאמַר: (דְּבָרִים ג) "אֲעַבְרָה־נָּא
 וְאַרְאֶה אֶת הָאֶרֶץ הַטוֹבָה אֲשֶׁר בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן",

בַּצִּמָּא: ד וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר מָה
 אַעֲשֶׂה לָעַם הַזֶּה עוֹד מְעַט וּסְקַלְנִי כַסִּי:
 ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח
 אֶתְךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֹּף אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ
 אֶת־הַיָּאֵר קַח בַּיָּדְךָ וְהִלַכְתָּ כַסִּי: ו הֲנִנִי עֹמֵד
 לִפְנֵיךָ שֵׁם | עַל־הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר
 וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֵּן מֹשֶׁה
 לְעֵינָי וּקְנֵי יִשְׂרָאֵל כַסִּי: ז וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם
 מַסָּה וּמְרִיבָה עַל־רִיב | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל
 נַפְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֵישׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ
 אִם־אֵין: פ ח וַיָּבֵא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל
 בְּרַפִּידִם כַסִּי: ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה שְׁעַל בְּחַר־

ד וצלי משה קדם יי למימר מה
 אעבד לעמא הדין עוד ועיר פון
 וירגמני: ה ואמר יי למשה עבר
 קדם עמא ודבר עמך מסבי
 ישראל וחטרך די מחיתא בה ית
 נהרא סב בידך ותיזיל: ו הא
 אנא קאם קדמך תמן על טנרא
 בחורב ותמחי בטנרא ויפקון
 מנה מיא וישתי עמא ועבד בן
 משה לעיני סבי ישראל: ז וקרא
 שמא דאתרא נסיתא ומצותא על
 דנצו בני ישראל ועל דנסיאו
 קדם יי למימר האית שכנתא דיי
 ביננא אם לא: ח ואתא עמלק
 ואגח קרבא עם ישראל ברפידם:
 ט ואמר משה ליהושע בחר לנא
 גבריא ופוק אגח קרבא בעמלק
 מחר אנא קאם על ריש רמתא

רש"י

ציה?: (ד) עוד מעט. אם אמתין עוד מעט,
 וסקלני: (ה) עבר לפני העם. וראה אם יסקלוך,
 למה הוצאת לעז על בניי. וקח אתך מזקני
 ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן
 הצור, ולא יאמרו: 'מענינות היו שם מימי קדם':
 ומטף אשר הכית בו את־היאר. מה תלמוד לומר
 "אשר הכית בו את־היאר"? אלא שהיו ישראל
 אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפרענות: בו
 לקה פרעה ומצרים כמה מפות במצרים ועל הים,
 לכך נאמר: "אשר הכית בו את־היאר", וראו עתה
 שאף לטובה הוא מוכן: (ו) והכית בצור. על
 הצור לא נאמר, אלא בצור. מכאן שהמטה היה
 של מין דבר חזק ושמו סנפרינון והצור נבקע
 מפניו: (ח) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו
 למקרא זה, לומר: "תמיד אני ביניכם ומזמן לכל
 צרכיכם ואתם אומרים "היש ה' בקרבנו אם
 אין"? חייכם, שהפלב בא ונושף אתכם ואתם
 צועקים אלי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרפיב

בנו על כתפו ויצא לדרך. היה אותו הבן רואה
 חפץ ואומר: אבא, טל חפץ זה ותן לי, והוא נותן
 לו, וכן שניה וכן שלישית. פגעו באדם אחד, אמר
 לו אותו הבן: 'ראית את אבא? אמר לו אביו:
 'אינך יודע היכן אני? השליכו מעלי ובא הפלב
 ונשכו: (ט) בחר לנו. לי ולך, השנהו לו, מכאן
 אמרו חכמים: "יהי כבוד תלמידך חביב עליך
 כשליך". ו"כבוד חברך כמורא רבך", מנין?
 שנאמר: (במדבר יב) "ויאמר אהרן אל משה פי
 אדני" והלא אהרן גדול מאחיו היה ועושה את
 חברו כרבו. "ומורא רבך כמורא שמים", מנין?
 שנאמר: (שם יא) "אדני משה פלאם". פלם מן
 העולם, תיבין הם כליה. המורדים בך פאלו מרדו
 בהקדוש ברוך הוא: וצא הלחם. צא מן הענן
 והלחם בו (מכילתא): מחר. בעת המלחמה אנכי
 נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא שתהא
 זכותן מסיעתן. דבר אחר: בחר לנו אנשים,
 שיודעין לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפים

לְנוּ אַנְשִׁים וַצֵּא הַלֶּחֶם בְּעַמְלֶק מִחֹר אֲנֹכִי
 נִצַּב עַל־רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים
 בִּידֵי כְסִי: וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ מֹשֶׁה
 לְהִלָּחֵם בְּעַמְלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹזֵר עָלוּ רֹאשׁ
 הַגְּבֻעָה כְסִי: יא וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ
 וְגַבַּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגַבַּר עַמְלֶק כְסִי:
 יב וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ־אֲבָן וַיִּשְׂיִמוּ תַחְתּוֹ
 וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאֶהְרֶן וְחֹזֵר תָּמְכוּ בִידָיו מִזֶּה
 אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד־בֹּא
 הַשָּׁמֶשׁ כְסִי: יג וַיַּחֲלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עַמְלֶק וְאֶת־
 עַמּוֹ לְפִי־חֶרֶב כְסִי: פ מִפְּטִיר יָד וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זָכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנִי
 יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֶת־* (זָכַר) זָכַר עַמְלֶק
 מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כְסִי: טו וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא

וְחִטְרָא דְאַתְעֵבִידוּ בַּה נְסִין מִן
 קְדָם יי בִּידֵי: י וְעַבְדֵי יְהוֹשֻׁעַ
 כְּמָא דְאָמַר לֵיה מֹשֶׁה לְאַגְחָא
 קְרָבָא בְּעַמְלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹזֵר
 סְלִיקוּ לְרִישׁ רַמְתָּא: יא וְהָוִי פִד
 יָרִים מֹשֶׁה יְדוּהִי וּמִתְגַּבְּרִין דְּבֵית
 יִשְׂרָאֵל וְכַד מִנַּח יְדוּהִי וּמִתְגַּבְּרִין
 דְּבֵית עַמְלֶק: יב וַיְדִי מֹשֶׁה יִקְרָא
 וְנִסְיָבוּ אֲבָנָא וְשׂוֹיָאוּ תַחְתּוֹתָהּ
 וַיִּתֵּב עָלֶיהָ וְאֶהְרֶן וְחֹזֵר סַעֲדָן
 בִּידוּהִי מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וְהָוִה
 יְדוּהִי פְרִיסָן בְּצִלוֹ עַד דְּעַל
 שְׁמֶשׁא: יג וְתַבַּר יְהוֹשֻׁעַ יָת
 עַמְלֶק וְיָת עַמּוֹ לְפַתְגָּם דְּחֶרֶב:
 יד וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתֹב דָּא
 דּוּכְרָנָא בְּסִפְרָא וְשׂוֹי קְדָם יְהוֹשֻׁעַ
 אַרְי מִמְחָא אֲמַחִי יָת דּוּכְרָנָא
 דְּעַמְלֶק מִתַּחַת שְׁמַיָּא: טו וּבְנָא
 מֹשֶׁה מִדְּבַחָא וּפְלַח עֲלוּהִי קְדָם

* אומרים פעמיים מילת זכר. הראשון זכר (בסגול) ובשני זכר (בצירה).

רש"י

היו: (י) ומשה אהרן וחזר. מכאן לתענית
 שצריכים שלשה לעבר לפני התבה, שבתענית היו
 שרויים: חזר. בנה של מרים הנה וכלב בעלה:
 (יא) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה
 נוצחות היו במלחמה וכו"? כדאיתא בר"ה:
 (יב) וידי משה כבדים. בשביל שנתעצל במצוה
 ומנה אחר תחפיו, נתקרו ידיו: ויקחו. אהרן
 וחזר: אבן וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר
 וכסת. אמר: ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה
 עמם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו
 באמונה פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה:
 עד-בא השמש. שהיו עמלקים מחשכין את
 השעות באיטרולוגיא"ה באיזו שעה הם נוצחים,

והעמיד להם משה חמה וערבב את השעות:
 (יג) ויחלש יהושע. (תנחומא) חתף ראשי גבוריו
 ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כלם.
 מכאן אנו למדים שעשו על פי הדבור של שכינה:
 (יד) כתב זאת זכרון. שבא עמלק להזדווג
 לישראל קדם לכל האמות (מכילתא): ושם באזני
 יהושע. המכניס את ישראל לארץ, שיצוה את
 ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה
 שיהושע מכניס את ישראל לארץ: פי מחה
 אמתה. לכך אני מזהירך פן, כי תפץ אני למחותו:
 (טו) ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקדוש
 ברוך הוא עשה לנו פאן נס גדול. לא שהמזבח
 קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח זוכר את הנס

שְׁמוֹ יְהוָה | נְפִי כְסִי: טז וַיֹּאמֶר כִּי־יֵד עַל־כַּסֵּי
יְה מְלַחְמָה לִיהוָה בְּעַמְלֶק מְדַר דָּר כְּסִי: כפפ

ק"ו פסוקים, י"ד אמונ"ה סימן.

יֵי דְעַבְדִּי לֵה נְסִין: טז וַאֲמַר
בְּשִׁבְעָה אֲמִירָא דָא מִן קָדָם
דְּחִילָא דְשִׁכְנָתָהּ עַל כְּרִסֵי יְקָרָה
דְּעֵתִיד דְּאֲתַגַּח קָרְבָא קָדָם יֵי
בְּדְבִית עַמְלֶק לְשִׁצִיּוֹתָהוֹן מְדַרֵי
עַלְמָא: פ פ פ

רש"י

שְׁעֵשָׂה הַמְקוֹם. ה' הוא נס שלנו: (טז) וַיֹּאמֶר. מִשָּׁה: כִּי־יֵד עַל־כַּסֵּי יְה. יְדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוא הוֹרְמָה לִישְׁבַע בְּכֶסֶא, לְהִיּוֹת לוֹ מְלַחְמָה וְאִיבָה בְּעַמְלֶק עוֹלָמִית. וְמֵהוּ כֵס וְלֹא נֹאמַר כֶּסֶא,
וְאִף הַשֵּׁם נִחְלַק לְחֻצֵי? נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאִין שְׁמוֹ שְׁלֹם וְאִין כֶּסֶא שְׁלֹם עַד שְׁיִמְחָה
שְׁמוֹ שֶׁל עַמְלֶק כֻּלּוֹ, וְכִשְׁיִמְחָה שְׁמוֹ, יִהְיֶה הַשֵּׁם
שְׁלֹם וְהַכֶּסֶא שְׁלֹם, (תהלים ט) "הַאֲוִיב
תְּמוֹ חֲרָבוֹת לְנִצַּח" - זְהוּ עַמְלֶק שְׁכַתוֹב בּוֹ:
(עמוס א) "וְעִבְרָתוֹ שְׁמָרָה נִצַּח". (תהלים שם)
"וְעֵרִים נִתְשַׁף אָבֵד זְכָרָם הִמָּה", מֵהוּ אֹמַר
אֲתָרִיו? "וְה' לְעוֹלָם יֵשֵׁב", הָרִי הַשֵּׁם שְׁלֹם,
"כּוֹנֵן לְמִשְׁפַּט כֶּסֶא", הָרִי הַכֶּסֶא שְׁלֹם: חסלת
פרשת בשלה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינַיִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְּרַכִּינַעַם, וְכַל־נְתִיבְתִיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ
עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יְהוָה חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה. * לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשָּׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

הפטרת בשלח בשופטים פרק ד ה

ד וּדְבוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לְפִידוֹת הִיא שִׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעַת הַהִיא: ה' וְהִיא
יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־תְּמָר דְּבוֹרָה בֵּין הָרְמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּהַר אֶפְרַיִם וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁפָּט: וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן־אֲבִינֵעָם מִקְדָּשׁ נִפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא־צִוָּה | יְהוָה
אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ וּמִשְׁכַּת בְּהַר תְּבוֹר וְלִקְחַתְּ עִמָּךְ עֲשֵׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי וּבְנֵי

זבלון: וּמִשְׁכַּתִּי אֵלַיךָ אֶל־נַחַל קִישׁוֹן אֶת־סִיסְרָא שֶׁר־צָבָא יָבִין וְאֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־הַמוֹנֶה
 וּנְתִיתִיהוּ בְיַדְךָ: ^ח וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם־תִּלְכִי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא תִלְכִי עִמִּי לֹא אֵלַיךָ:
^ט וְהִיאָמַר הֲלֹךְ אֵלַיךָ עִמּוֹךָ אָפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה תִפְאָרְתְּךָ עַל־הַדְרֹךְ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֶךֶת כִּי
 בִּיד־אִשָּׁה יִמְכַר יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְתִקַּם דְּבוּרָה וְתִלְךְ עִם־בָּרַק קְדָשָׁה: ^י וַיִּזְעַק בָּרַק
 אֶת־זַבְלוֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי קְדָשָׁה וַיַּעַל בְּרַגְלָיו עֵשֶׂר־תַּיִם וַיֵּשֶׁב עִמָּהּ וַיֵּלֶךְ עִמָּהּ דְּבוּרָה: ^{יא} וְחֵבֶר
 הַקִּינִי נִפְרַד מִקְּוֵן מִבְּנֵי חֶבֶן חֲתָן מִשָּׁה וַיֵּט אֶהָלוֹ עַד־אֲלוֹן בְּצַעֲנָנִים אֲשֶׁר אֶת־קְדָשׁ:
 יב וַיִּגְדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרַק בְּן־אֲבִינֵעַם הֶרֶת־תְּבוּר: ^{יג} וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רַכְבּוֹ תִשַׁע
 מֵאוֹת רֶכֶב בָּרוֹל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחֲרַשַׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישׁוֹן: ^{יד} וְהִיאָמַר
 דְּבוּרָה אֶל־בָּרַק קוּם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיַדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ
 וַיִּרַד בָּרַק מֵהָר תְּבוּר וְעֵשֶׂר־תַּיִם אֲלֵפִים אִישׁ אַחֲרָיו: ^{טו} וַיְהִי־יָהוָה אֶת־סִיסְרָא
 וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרַק וַיִּרַד סִיסְרָא מֵעַל הַמַּרְכָּבָה וַיָּנֶם
 בְּרַגְלָיו: ^{טז} וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֲרַשַׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא
 לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאָר עַד־אַחַד: ^{יז} וְסִיסְרָא גַם בְּרַגְלָיו אֶל־אֱהֵל יַעֲלֶה אִשֶׁת חֵבֶר הַקִּינִי כִּי
 שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ־חֲצוֹר וּבֵין בֵּית חֵבֶר הַקִּינִי: ^{יח} וַתֵּצֵא יַעֲלֶה לְקִרְאֵת סִיסְרָא וְהִיאָמַר
 אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיִּסַּר אֵלֶיהָ הָאֱהֵלָה וְתִכְסְּהוּ בְשִׁמְיִכָה: ^{יט} וַיֹּאמֶר
 אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא מְעַט־מַיִם כִּי צָמְתִי וְתִפְתַּח אֶת־נְאוֹד הַחֲלָב וְתִשְׁקֶהוּ וְתִכְסְּהוּ: ^כ וַיֹּאמֶר
 אֵלֶיהָ עֲמוֹד פֶּתַח הָאֱהֵל וְהָיָה אִם־אִישׁ יָבֹא וּשְׂאֵלְךָ וְאָמַר הִישִׁיבֵה אִישׁ וְאָמַרְתְּ אֵין:
^{כא} וְתִקַּח יַעֲלֶה אִשֶׁת־חֵבֶר אֶת־יְתֵד הָאֱהֵל וְתִשָּׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בְּיָדָהּ וְתִבּוֹא אֵלָיו בְּלֵאמֹר
 וְתִתְקַע אֶת־הַיְתֵד בְּרַקְתּוֹ וְתִצְנַח בְּאַרְצָהּ וְהוּא־נִרְדָּם וַיַּעַף וַיָּמַת: ^{כב} וְהָיָה בָרַק רָדַף
 אֶת־סִיסְרָא וְתֵצֵא יַעֲלֶה לְקִרְאֵתוֹ וְהִיאָמַר לוֹ לָךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְּקֶשׁ וַיָּבֹא
 אֵלֶיהָ וְהָיָה סִיסְרָא נָפֵל מֵת וְהַיְתֵד בְּרַקְתּוֹ: ^{כג} וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין
 מֶלֶךְ־כְּנָעַן לְפָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כד} וְתִלְךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹד וְקִשָּׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד
 אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: ^ה א וְתִשָּׁר דְּבוּרָה וּבָרַק בְּן־אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
^ב בַּפְּרָע פְּרַעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְנַדֵּב עִם בָּרַכּוֹ יְהוָה: ^ג שִׁמְעוּ מְלָכִים הַאֲזִינוּ רֹזְנִים אֲנֹכִי
 לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ^ד יְהוָה בְּצִאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצַעֲדְךָ מִשְׁדֵּה
 אֲדוֹם אֶרֶץ רְעִשָׁה גַם־שָׁמַיִם נִטְפוּ גַם־עֵבֵים נִטְפוּ מַיִם: ^ה הָרִים נִזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינֵי
 מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ^ו בִּימֵי שִׁמְגָר בְּן־עֲנַת בִּימֵי יַעֲלֶה חֲדָלוּ אַרְחוֹת וְהִלְכִי נְתִיבוֹת
 יִלְכוּ אַרְחוֹת עַקְלָקְלוֹת: ^ז חֲדָלוּ פְרוּזֵן בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ עַד שִׁקְמָתִי דְבוּרָה שִׁקְמָתִי אִם

בְּיִשְׂרָאֵל: ה יבחר אלהים חדשים או לחם שערים מגן אִסְיָרָאָה וְרִמַּח בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף
 בְּיִשְׂרָאֵל: ט לְבִי לְחֹקְקֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם בְּרָכוּ יְהוָה: י רָכְבִי אֶתְנֹת צְחֹרוֹת יִשְׁבִי
 עַל־מִדְיָן וְהִלְכִי עַל־דֶּרֶךְ שׁוּחוֹ: יא מְקוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאֲפִים שֵׁם יִתְנוּ צְדָקוֹת יְהוָה
 צְדָקַת פְּרוּזֹנֹו בְּיִשְׂרָאֵל אֹו יִרְדּוּ לְשַׁעְרִים עִם־יְהוָה: יב עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי
 דְבַר־שִׁיר קוּם בָּרֶק וְשִׁבְהָ שְׁבִיךְ בְּנֶאֱבִינָעִם: יג אֹו יִרְד שְׁרִיד לְאֲדִירִים עִם יְהוָה יִרְד־לִי
 בְּגַבּוּרִים: יד מִנִּי אֶפְרַיִם שְׂרָשֵׁם בְּעַמְלֶק אֲחֵרִיד בְּנִימִין בְּעַמְמִיד מִנִּי מְכִיר יִרְדּוּ מְחַקְקִים
 וּמְזַבְּלוֹן מְשֻׁכִּים בְּשֶׁבֶט סֶפֶר: טו וְשָׂרִי בְּיִשְׁשָׁכָר עִם־דְּבָרָה וְיִשְׁשָׁכָר כֵּן בָּרֶק בְּעַמְק שֶׁלַח
 בְּרַגְלָיו בְּפִלְגָּוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקַר־לֵב: טז לָמָּה יִשְׁבֶּת בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים לְשִׁמְעַ שְׂרָקוֹת
 עֲדָרִים לְפִלְגָּוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקַר־לֵב: יז גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן וְדָן לָמָּה יַגִּיד אֲנִיּוֹת
 אֲשֶׁר יֵשֵׁב לְחוּף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁבּוֹן: יח זְבֻלוֹן עִם חֲרָף נִפְשׁוּ לָמוֹת וּנְפֹתָלַי עַל
 מְרוֹמֵי שָׂדֵה: יט בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ אֹו נִלְחָמוּ מֶלֶכִי כְנַעַן בְּתַעֲנֵךְ עַל־מֵי מְגִדּוֹ בְּצַע בְּסָף
 לֹא לְקָחוּ: כ מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלוֹתֵם נִלְחָמוּ עִם סִיסְרָא: כא נָחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּם
 נָחַל קְדוּמִים נָחַל קִישׁוֹן תְּדַרְכֵי נִפְשֵׁי עוֹ: כב אֹו הִלְמוּ עַקְבֵי־סוּם מִדְּהָרוֹת דְּהָרוֹת אֶבְרִיוֹ:
 כג אֹורוּ מִרוֹז אָמַר מִלְאָךְ יְהוָה אֲרוּ אֲרוּר וְשִׁבְיָה כִּי לֹא־בָאוּ לְעֹזֶרֶת יְהוָה לְעֹזֶרֶת יְהוָה
 בְּגַבּוּרִים: כד תְּבַרְךְ מִנְּשִׁים יַעֲלֵ אֵשֶׁת חֶבֶר הַקִּינִי מִנְּשִׁים בְּאֵהֶל תְּבַרְךְ: כה מֵיִם שָׁאֵל חֲלָב
 נִתְּנָה בְּסֶפֶל אֲדִירִים הַקְּרִיבָה חֲמָאָה: כו יִדְהָ לִיתֵד תִּשְׁלַחְנָה וַיִּמְיָנָה לְהַלְמוֹת עַמְלֹים
 וְהַלְמָה סִיסְרָא מְחַקָּה רֹאשׁוֹ וּמְחַצָּה וְחֻלְפָּה רִקְתּוֹ: כז בֵּין רַגְלֶיהָ פָּרַע נָפֵל שָׁכָב בֵּין
 רַגְלֶיהָ פָּרַע נָפֵל בְּאֲשֶׁר פָּרַע שֵׁם נָפֵל שְׂדוּד: כח בְּעַד־הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֵב אִם סִיסְרָא
 בְּעַד הָאֲשֵׁנָב מְדוּעַ בִּשְׁשׁ רָכְבוֹ לָבֹא מְדוּעַ אַחֲרוֹ פְּעַמֵי מְרַכְבוֹתָיו: כט חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ
 תַעֲנִינָה אֶפְיָהִיא תִשָּׁיב אֲמַרְיָה לָהּ: ל הֲלֹא יִמְצָאוּ יַחְלְקוּ שָׁלַל רַחֵם רַחֲמֹתֶיךָ לְרֹאשׁ גָּבֶר
 שָׁלַל צְבָעִים לְסִיסְרָא שָׁלַל צְבָעִים רַקְמָה צָבַע רַקְמֹתֶיךָ לְצוּאֵרֵי שָׁלַל: לא כֵּן יִאֲבָדוּ
 כָּל־אוֹיְבֶיךָ יְהוָה וְאֲהַבְיוּ כְּצֹאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגַבְרָתּוֹ וַתִּשְׁקַט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מְלִךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל
 הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכֵל דְּבָרָיו
 אֱמֶת וְצֶדֶק:

קיא

נַאֲמָן, אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר
לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה,
הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכֹל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכֹל חַי תָּמִיד
לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַנְיַעֵנוּ לְמַחֲזוֹ הַפְּצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל־אֹיֵב וְאֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל־פְּוֶרְעָנוּיֹת הַמְּתַרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתַגְּמַלְנוּ חֲסֵדִים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00046
28/01/2007